κακὰ πάσχοντας, νομίζεσαι ὅτι κάθησαι, ἢ κοιμᾶσαι· καὶ λυτρωσαί μας, ὄχι διὰ τὰς ἐδικάς μας ἀρετάς· ἐπειδὴ αὐταὶ δὲν εἶναι ἄξιαι τοιαύτης μεγάλης χάριτος· ἀλλὰ διὰ νὰ ἦναι φοβερὸν καὶ δεδοξασμένον εἰς ὅλους τὸ ὄνομά σου· καὶ ἵνα μὴ βλασφημῆται αὐτὸ κοντὰ εἰς τοὺς Εἰδωλολάτρας· (1)

Αὕτη μὲν, εἶναι ἡ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱσορίαν ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἠμποροῦν νὰ λέγωνται τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου πρὸς τὸν Χριςὸν, καὶ ὡς ἐκ προσώπου ὅλων τῶν Μαρτύρων· οἵτινες ἔπαθον μυρία βάσανα καὶ ἐθανατόνοντο καθ᾽ ἑκάςην ἡμέραν διὰ τὸν Χριςόν· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριςιανοὶ, αὐτὰ τὰ ἴδια δύνανται νὰ λέγουν πρὸς τὸν Χριςὸν· ἐπειδὴ καὶ καθ᾽ ἑκάςην ἐνοχλοῦνται καὶ καταταλαιπωροῦνται ἀπὸ τοὺς μιαιφόνους καὶ ἀσεβεῖς Ἐθνικούς.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΔ´.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τοῖς Υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν. Ὠδὴ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ περιέχει προφητείας, αἵτινες ἔμελλον νὰ πληρωθοῦν εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων· ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων δέ: ἤτοι ὑπὲρ τῶν Χριςιανῶν· οἵτινες ἔμελλον νὰ ἀλλοιωθοῦν διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀπεκδυόμενοι μὲν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδυόμενοι δὲ, τὸν νέον· „ Τὰ ἀρχαῖα γάρ φησιν ὁ Παῦλος, παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα· (Β´. Κορ. ε´. 17.) ἀλλοίωσις γὰρ εἶναι ἡ μεταποίησις, καὶ ἡ τῆς ποιότητος ἐναλλαγή· (2) τοῖς υἱοῖς δὲ Κορὲ ἐπιγράφεται· ὅτι εἰς αὐτοὺς ἐνεχειρίσθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ, ἵνα ψαλθῇ παρ᾽ αὐτῶν, καθὼς εἰς τὸ Προοίμιον τῆς βίβλου εἴπομεν (ἐν κεφ. ε´.) Εἰς σύνεσιν δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, ὅτι οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὸν ἔχουν χρείαν ἀπὸ σύνεσιν διὰ τὰ κεκρυμμένα ἐν αὐτῷ θεῖα νοήματα· ᾠδὴ δέ ἐςιν οὗτος· ἐπειδὴ ὄχι μὲ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν γλῶσσαν ἐμελῳδήθη· τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ, εἶναι μία ἀνακεφαλαίωσις ὅλης τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ καὶ διηγεῖται ὁ Ψαλμὸς περὶ τοῦ Χριςοῦ· οὗτος γὰρ εἶναι ὁ ἀγαπητὸς, εἰς μὲν τὸν Πατέρα, ὡς Υἱὸς μονογενής· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὡς Πατὴρ ἡμῶν κηδεμονικώτατος, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· περὶ τούτου γὰρ εἶπεν ὁ Πατήρ· „ Οὗτός ἐςιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα· (Ματθ. γ´. 17.) Τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ· καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη εἴπομεν, τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περὶ, κατὰ μετάληψιν.

I:„ Ἐ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Ὅρα ποῦ τὸν λόγον κατέκλεισαν! μετὰ μυρία αὐτῶν κατορθώματα πόθεν ἀξιοῦσι σώζεσθαι! ἀπὸ ἐλέου· ἀπὸ φιλανθρωπίας· διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ὅπερ δὴ ϗ δεδράκασιν οἱ θαυμάσιοι ἄνδρες ἐκεῖνοι· τοῖς γὰρ λόγοις τὸν Θεὸν ἱλεώσαντο· ϗ ὑπ᾽ αὐτοῦ ςρατηγούμενοι τοὺς πολεμίους ἐτρέψαντο, ϗ τὴν προτέραν ἐλευθερίαν ὁμοφύλοις προὐξένησαν.

(2) Κατ᾽ ἄλλον δὲ ἑρμηνευτὴν ἐπιγέγραπται „ Ὑπὲρ τῶν κρίνων· ἢ ὑπὲρ τῶν ἀνθέων· ὅπερ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρ-

1: „ Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον „ ἀγαθόν.

Ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐκατάλαβεν, ὅτι ἔχει νὰ προφητεύσῃ περὶ τοῦ Χριστοῦ μεγάλα τινὰ μυστήρια· διὰ τοῦτο προοιμιάζει ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι ἔχει νὰ λαλήσῃ λόγον ἀγαθὸν καὶ σωτήριον· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, τὴν ἔμφασιν ὁποῦ ἔχει τὸ ἐξηρεύξατο· σχεδὸν γὰρ λέγει τοῦτο· ὅτι καθὼς τὸ ῥέψιμον, καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν ἀναβαίνει κάτωθεν ἀπὸ τὸν στόμαχον, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματός μας: ἔτζι, λέγει, καὶ τὸν περὶ Χριστοῦ λόγον ἀνέπεμψεν ἐκ τοῦ βάθους της ἡ ἐδική μου καρδία, ἀφ' οὗ ἐχόρτασε τὴν νοητὴν καὶ πνευματικὴν τροφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (1)

„ Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ Βασιλεῖ.

Προσφωνῶ λοιπὸν, λέγει, ἐγὼ εἰς τὸν βασιλέα Χριστὸν τὰ ἔργα μου: ἤτοι τὰς περὶ Χριστοῦ προφητείας μου· διότι ἔργον τοῦ Προφήτου εἶναι νὰ λέγῃ καὶ νὰ συνθέτῃ προφητείας. (2)

„ Η

ἑρμηνεύει οὕτω „ Τὸ ὠκύμορον τῶν ἀνθέων ἄξιον ἐνόμισε συγκρίνεσθαι τῷ ἐπικήρῳ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὁ δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἡ ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων ἐπιγραφὴ τοῦτόν μοι δοκεῖ τὸν νοῦν ἔχειν· ὅτι μόνη κρείττων ἐστὶ τροπῆς τε ϗ ἀλλοιώσεως, ἡ θεία φύσις· οὐ γὰρ ἔχει πρὸς ὅ,τι χρήσεται τῇ τροπῇ, τοῦ μὲν κακοῦ ἀνεπίδεκτος οὖσα διόλου, πρὸς δὲ τὸ κρεῖττον τραπῆναι μὴ δυναμένη· οὐκ ἔστι γὰρ πρὸς ὅ,τι δέξεται τὴν ἀλλοίωσιν· οὐ γὰρ ἔχει τὸ ἑαυτῆς κρεῖττον πρὸς ὃ μεταβήσεται· ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐν τροπῇ τε ϗ ἀλλοιώσει κείμενοι κατ' ἀμφότερα, διὰ τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐνεργείας, ἢ χείρους, ἢ βελτίους γινόμεθα· χείρους μὲν, ὅτε τῆς μετουσίας τῶν ἀγαθῶν ἀποῤῥέομεν, βελτίους δὲ πάλιν, ὅτε πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοιούμενοι τύχομεν· ἐπεὶ οὖν τῷ καλῷ διὰ τῆς τροπῆς συνηνέχθημεν, χρεία τῆς ἀγαθῆς ἡμῖν ἀλλοιώσεως, ὡς ἂν διὰ ταύτης γένοιτο ἡμῖν ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολή· ὅθεν παρ' ἄλλοις ἐπιγέγραπται ὑπὲρ τῶν ἀνθέων, ἢ ὑπὲρ τῶν κρίνων· τό,τε γὰρ ἄνθος ἐπιδείκνυται τοῦ χειμῶνος τὴν εἰς ἔαρ μεταβολήν· ὅπερ σημαίνει τὴν ἀπὸ κακίας εἰς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον μετάστασιν· ἥτε τοῦ κρίνου ὄψις· πρὸς ὅ,τι χρὴ γενέσθαι τὴν ἀλλοίωσιν διερμηνεύει· ὁ γὰρ δι' ἀλλοιώσεως λαμπρὸς γενόμενος: δηλονότι ἐκ μέλανός τε ϗ ἐσκοτισμένου, λαμπρόν τε ϗ χιονῶδες εἶδος μεταλαμβάνει· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τοὺς δὲ ἀλλοιωθησομένους ὁ μὲν Σύμμαχος ἄνθη κέκληκεν, Ἀκύλας δὲ ϗ Θεοδωτίων κρίνα· ἄνθη δὲ ϗ κρίνα τοῦ ἦρος βλαστοί· ἔαρ δὲ πνευματικὸν, τοῦ Σωτῆρος ἡ παρουσία, ἐν ᾗ εὐφράνθη, κατὰ τὴν Ἡσαΐου προφητείαν, ἡ πάλαι ἔρημος, ϗ ἤνθησεν ὡς κρίνον· ὁ δὲ Λίτινος λέγει εἰς τὸ νεοτύπωτον αὐτοῦ Ψαλτήριον, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὁποῦ ἔχει ϗ τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων τὸ βιβλίον τοῦ Σολομῶντος, ϗ εἶναι ἐκείνου, ὡσὰν μία ἐπιτομή· ὅθεν ϗ παρὰ πάντων τῶν ἑρμηνευτῶν, ϗ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Ἑβραίων ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι μία ᾠδὴ ἐπιθαλάμιος· ϗ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ νοῆται, ὄχι σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς· ἤτοι περὶ τοῦ πνευματικοῦ γάμου μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ ϗ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ νοητοῦ νυμφίου, ϗ τῆς νοητῆς νύμφης.

(1) Ὁ μὲν Βασίλειος ϗ Χρυσόστομος ϗ Εὐσέβιος ϗ Ὠριγένης λέγουσιν, ὅτι ταῦτα λέγει ἐκ μέρους του ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Χριστόν· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ϗ ὁ Κύριλλος νοοῦσιν, ὅτι λέγονται ταῦτα ἐκ μέρους τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν του, ὅστις ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ ὡς λόγος ἐκ νοῦ, ὡς ἀγαθὸς ἐξ ἀγαθοῦ, ϗ ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἐρυγῆς, τῆς τῶν σιτίων πιότητός ἐστι τὸ γινόμενον, οὕτω ϗ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, τοιαῦτα ἠρεύγετο, οἷα ϗ ἐσιτεῖτο . . . διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ λογικὴ ἦν ἡ τροφὴ, οὐ σῖτον, οὐδὲ ποτὸν ἐρεύγεται· ἀλλὰ τὰ συγγενῆ τῇ λογικῇ τραπέζῃ, λόγον ἀγαθὸν τὸν περὶ τοῦ Μονογενοῦς· ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθά . . . ἐντεῦθεν ϗ ἕτερόν τι μανθάνομεν, ὅτι οἱ Προφῆται, οὐχ ὡς οἱ μάντεις ἦσαν . . . . οἳ λέγουσι μὲν πολλὰ, ἴσασι δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσι· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφίησι τὴν καρδίαν εἰδέναι τὰ λεγόμενα· εἰ γὰρ μὴ ᾔδει ὁ Δαβὶδ, οὐκ ἂν ἐπεσημήνατο, ὅτι λόγον ἀγαθὸν ἠρεύξατο . . . αὐτὸς γάρ φησιν ὁ Θεὸς „ Ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα· ὅρασιν δὲ χαριζόμενος ὁ Κύριος, οὐκ ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν, ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν· ἀλλὰ φωτίζει αὐτὸν ϗ διαυγέστερον ποιεῖ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος· διὰ τοῦτο γὰρ ϗ οἱ Προφῆται ἐχρημάτιζον ὁρῶντες, διὰ τὸ οἱονεὶ ἐπιτετάσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ νοῦ διάβλεψιν, ἐκ τῆς τοῦ φωτίζοντος αὐτοὺς Πνεύματος παρουσίας· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Πνευματικοῖς ἐντρεφόμενος λόγοις, τοιαύτας (Πνευματικὰς δηλαδὴ) ἐρυγὰς ἀναπέμπω· ϗ τοιούτους λόγους προΐεμαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ὃν ἀγαπητὸν ἡ προγραφὴ κέκληκε, Βασιλέα καλεῖ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ Προοίμιον· ἔργα δὲ τῆς προφητείας ὁ ἀληθὴς λόγος ὁ τὰ ἐσόμενα προθεσπίζων.

„ Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως
„ ὀξυγράφου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ, ὅτι δὲν λαλεῖ ἀπὸ λόγου του τὰς περὶ Χριςοῦ προφητείας· διότι ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος καθὼς ὁ κάλαμος: ἤγουν τὸ κονδύλι, ὑπηρετεῖ μόνον εἰς τὸ χέρι τοῦ κινοῦντος αὐτὸν γραφέως, ὅπου, καὶ ὅπως ἐκείνη ἤθελε τὸν κινήσῃ· ἔτζι, λέγει, καὶ ἡ ἐδική μου γλῶσσα εἶναι κάλαμος γραφέως: ἤτοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ κινεῖται ὅπου, καὶ ὅπως θελήσῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὀξυγράφου δὲ εἶπε γραφέως, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν εὐκολίαν καὶ ὀγλιγωράδα, ὁποῦ ἔχει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τὸ νὰ ὑπαγορεύῃ (1) διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι, ἀργὰ ὑπαγορεύουσι τοὺς ἄλλους καὶ γράφουσι μὲ τὸ νὰ χασομεροῦν εἰς τὸ νὰ εὕρουν νοήματα προσφυῆ, καὶ λέξεις ἁρμοδίας, εἰς παράςασιν τῶν νοημάτων τους· διὰ τὶ ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἐλλείψεις, ἐν τῷ ἅμα ὑπαγορεύει καὶ ἐμπνέει ἐκεῖνα ὁποῦ θέλει, χωρὶς καμμίαν ἀργοπορίαν· ἕως ἐδῶ τελειώσας ὁ Δαβὶδ τὸ προοίμιον τοῦ Ψαλμοῦ, ἀρχίζει ἀκολούθως νὰ λέγῃ περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριςοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀποτείνωντας τὸν λόγον του.

2 „ Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς
„ τῶν ἀνθρώπων.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ὑπάρχεις· ἤγουν ὡραῖος ὑπάρχεις, ὦ Χριςὲ, περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ὡραιότητα δὲ κάλλους, δὲν λέγει τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ καὶ διεφύλαξεν αὐτὴν ὁλόκληρον καὶ ἄκλεπτον· μόνος γὰρ ὁ Χριςὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἔμεινεν ἀναμάρτητος· ὁ δὲ Ἡσαΐας λέγωντας „ Εἴδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλεῖπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων (Ἡσ. νγʹ. 2.) περὶ τοῦ σώματος τοῦτο νοεῖ· τὸ ὁποῖον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους μαςιζόμενον, καὶ ἐμπτυόμενον, καὶ μυρία πάσχον, ἐφαίνετο χωρὶς καμμίαν ὡραιότητα. (2)

„ Ἐξεχύθη χάρις ἐν χείλεσί σου.

Λέγει ὁ Εὐαγγελιςὴς Λουκᾶς „ Ὅτι ἐθαύμαζον οἱ ὄχλοι ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ ςόματος τοῦ Χριςοῦ· (Λουκ. δʹ. 22.) νοοῦνται δὲ χείλη Χριςοῦ καὶ οἱ Ἀπόςολοι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· εἰς τοὺς ὁποίους ἐξεχύθη τόσον πλουσία ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥςε ὁποῦ ἐπεςόμιζον ὅλους τοὺς σοφοὺς καὶ ῥήτορας μὲ τὴν δύναμιν τῶν λόγων τους· καὶ ἔπειθον μὲ εὐκολίαν ἐκείνους, ὁποῦ ἤθελον· (3)

„ Δι-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Ὥσπερ ὕδατος ῥύμη πολλῷ τῷ ῥίζῳ φερομένη προέρχεται· οὕτω ϗ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις μετὰ πολλῆς τῆς ταχύτητος πρόεισι, πάντα λεῖα. πάντα εὐμαρῆ προφέρουσα.

(2) Σημείωσαι, ὅτι ὁ μὲν μέγας Βασίλειος, ϗ ἄλλοι τινὲς θέλουσιν, ὅτι δὲν ἦτον ὡραῖος ὁ Κύριος κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα· ὡραῖον δὲ ἑρμηνεύει πῶς ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν Κύριον κατὰ τὴν θεότητα „ Ὡραῖον δὲ κάλλει προσαγορεύει τὸν Κύριον, ἐνατενίσας αὐτοῦ τῇ θεότητι, ϗ τῶν ἐκεῖθεν μαρμαρυγῶν ἀναπλησθείς· οὐ γὰρ τὸ τῆς σαρκὸς ἀνυμνεῖ κάλλος· ϗ φέρει εἰς τοῦτο μαρτυρίαν τὸ „ Εἴδομεν αὐτὸν ϗ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ὁ δὲ Χρυσόςομος, ὁ Ἰσίδωρος, ὁ Δαμασκηνὸς, ϗ ἄλλοι θέλουσιν, ὅτι νὰ ἦτον ὡραῖος ϗ κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα· τὸ δὲ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, θέλουσιν ὅτι λέγεται διὰ τὸ πάθος ϗ τὸν θάνατον· ὅθεν ὁ Χρυσόςομος λέγει „ Καὶ οὐ περὶ ἀμορφίας τοῦ σώματος· ἄπαγε! τοῦτο εἶπεν ὁ Προφήτης· ἀλλὰ περὶ τοῦ εὐκαταφρονήτου: ἤτοι πῶς ἦτον εὐτελὴς ϗ ποταπὸς, θέλων πατῆσαι τὸν ἀνθρώπινον τῦφον· ὁ δὲ Θεοδώριτος κάλλος αὐτοῦ ὁ Ψαλμὸς καλεῖ, φησὶν, οὐ τὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς ϗ πάσης δικαιοσύνης, τὸ ἁμαρτίας οὐ δεξάμενον σπῖλον.

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „ Διὰ τοῦτο ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διῆλθε τὸ κήρυγμα. ἐπειδὴ ἄφθονος ἡ χάρις ἐκκέχυται ἐπὶ τοὺς κήρυκας τῆς εὐσεβείας τοῦ Εὐαγγελίου· οὓς ϗ χείλη Θεοῦ ὠνόμασεν ἡ Γραφή· διὰ τοῦτο ἐν εὐκαταφρονήτοις λεξειδίοις, ϗ ἃ μωρίαν ὀνομάζουσιν οἱ ἔξω τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, πο-

λὺ

„ Διὰ τοῦτο εὐλόγησέσε ὁ Θεὸς εἰς „ τὸν αἰῶνα.

Διὰ ταύτας λοιπὸν, λέγει, τὰς ἀρετάς σου, ὦ Χριςὲ σὲ εὐλόγησεν ὁ Θεός· ἤγουν σὲ ἐδόξασεν· ἔφη γὰρ ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱὸν „ Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω· (Ἰω. ιβ΄. 29.) ἢ τὸ εὐλόγησε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εὐλογητὸν ἐποίησεν, εἰς τὸ νὰ εὐφημῆται πάντοτε καὶ νὰ δοξολογῆται ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς· ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς Ἀδὰμ ἐκαταράσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν παρακοήν του, ὁ δὲ νέος Ἀδὰμ ὁ Χριςὸς, εὐλογήθη διὰ τὴν ὑπακοήν του, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· μετέδωκε δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν εὐλογίαν ταύτην· καθὼς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ. (Ψαλ. ριγ΄. 24.) (1)

3: „ Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν „ μηρόν σου δυνατέ.

Ἀφ' οὗ ὠνόμασεν ἀνωτέρω ὁ Προφητάναξ τὸν Κύριον, ὡραῖον καὶ κάλλιςον καὶ χαριτωμένον εἰς τὰ λόγια, τώρα ἐδῶ δείχνει αὐτὸν καὶ ςρατιώτην· ἐπειδὴ ἐκεῖνα μὲν: ἤγουν ἡ ὡραιότης καὶ χάρις τῶν λόγων, ἦτον σημεῖα τῆς ἀναμαρτησίας, καὶ τῆς διδασκαλίας του· ταῦτα δὲ τὰ ςρατιωτικὰ ἅρματα εἶναι σημεῖα τῆς κατὰ τοῦ Διαβόλου μάχης του· μὲ τὰ λόγια γὰρ ταῦτα καλεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν Χριςὸν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Διαβόλου πόλεμον· ἵνα τρόπαιον καὶ νίκην κατ' αὐτοῦ ποιήσας, ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς, ὁποῦ ἐσκλαβώθημεν ἀπὸ τὴν τυραννίδα ἐκείνου· ἁρματώνει δὲ τὸν Χριςὸν ὁ Δαβὶδ κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἀνθρωπίνους, διὰ νὰ δείξῃ αὐτὸν εἰς ὅλους φοβερόν· ἐπειδὴ οἱ ςρατιῶται εἰς τὴν μέσην καὶ περὶ τὸ μερὶ ζώννουσι τὸ σπαθί· ἐν συντόμῳ δὲ ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τούτου εἶναι αὐτή· ὅτι σὺ Χριςὲ, ἁρματώσου καὶ πολέμησον τὸν τύραννον Διάβολον·· ἅρματα δὲ Χριςοῦ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, εἶναι ἡ τιμωρητικὴ δύναμις· τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, δυνατὸν δὲ αὐτὸν ὠνόμασε κατὰ τὴν Θεότητα, τὴν ἡνωμένην ὑποςατικῶς μὲ τὴν ἀνθρωπότητα. (2)

„ Τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου.

Πε-

λὺ τὸ ἐπαγωγὸν καὶ πρὸς σωτηρίαν ἕλκον ἔχει τοῦ Εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα καὶ πᾶσα ψυχὴ κεκράτηται δόγμασιν ἀκινήτοις διὰ τῆς χάριτος πρὸς τὴν ἀσάλευτον ἐν Χριςῷ πίςιν βεβαιουμένη· ὁ δὲ Χρυσόςομος „ Ἐξεχύθη λέγει ἡ χάρις, ὡς ἂν εἴποι τις ἡ ἔνδον οὖσα ἀνέβλυσε· τίς δὲ ἐςὶν αὕτη ἡ χάρις; δι' ἧς ἐδίδασκε· δι' ἧς ἐθαυματοποίει· τὴν χάριν ἐνταῦθα λέγει τὴν ἐλθοῦσαν ἐπὶ τὴν σάρκα... πᾶσα γὰρ ἡ χάρις ἐξεχύθη εἰς τὸν ναὸν ἐκεῖνον· οὐ γὰρ ἐν μέτρῳ δίδωσιν ἐκεῖνο τὸ Πνεῦμα· ἀλλ' ὁλόκληρον ὁ ναὸς ἔλαβεν· ἡμεῖς δὲ μικρόν τι τοῦ παντὸς καὶ ῥανίδα ἀπὸ τῆς χάριτος ἐκείνης ἔσχομεν· ἐκ τοῦ πληρώματος γὰρ φησὶν αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν· ὡς ἂν εἴποι τις, ἐκ τοῦ ὑπερβλύζοντος, ἐκ τοῦ περιττεύοντος... ἀλλ' ὅμως ἡ ἐν τοσούτοις κλίμασι διδομένη χάρις, μέρος τι τῆς δωρεᾶς ἐςὶ καὶ ἀρραβὼν, δοὺς γὰρ φησὶ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· τὸ μέρος λέγει τῆς ἐνεργείας· οὐ γὰρ δὴ ὁ Παράκλητος μερίζεται.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Βασίλειος „ Τὴν οὖν τῇ Ἐκκλησίᾳ δεδομένην εὐλογίαν ἐπὶ τὸν Κύριον ὁ ἀναφέρων, οὐχ ἁμαρτήσει· τὸ οὖν εὐλόγησέ σε ὁ Θεός τουτέςι τὰ μέλη τὰ σά. καὶ τὸ σῶμα τὸ σὸν ἐπλήρωσε τῶν παρ' ἑαυτοῦ ἀγαθῶν εἰς αἰῶνα: τουτέςιν εἰς ἀπέραντον.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ὁ μηρὸς σύμβολόν ἐςι τῆς κατὰ τὴν γένεσιν ἐνεργείας· ὡς οὖν ζωὴ καὶ ὁδὸς, καὶ ἄλλα μυρία, ὁ Χριςὸς ὀνομάζεται: οὕτω καὶ ῥομφαία διατέμνουσα τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, καὶ νεκροῦσα τὰ πρὸς ἐπιθυμίαν κινήματα· εἶτα ἐπειδὴ μέλλει τῇ ἀσθενείᾳ συνάπτεσθαι τῆς σαρκὸς ὁ Θεὸς λόγος, καλῶς πρόσκειται τὸ δυνατέ· διότι μεγίςην ἀπόδειξιν δυνάμεως ἔχει τὸ δυνηθῆναι Θεὸν ἐν ἀνθρώπου γενέσθαι φύσει· οὐ γὰρ τοσοῦτον οὐρανοῦ καὶ γῆς σύςασις, καὶ εἴτι ὑπερκόσμιον νοεῖται, καὶ εἴτι καταχθόνιον, τὴν δύναμιν παρίςησι τοῦ Θεοῦ λόγου, ὅσον ἡ περὶ τὴν ἐνανθρώπησιν οἰκονομία· καὶ ἡ πρὸς τὸ ταπεινὸν καὶ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπότητος συγκατάβασις· ὁ δὲ Ἡσύχιος ῥομφαίαν ὀνομάζει τὸν Σταυρόν· αὐτῷ γὰρ καθάπερ ῥομφαίᾳ χρησάμενος ἐχθροὺς δύω ἀνεῖλε, Διάβολόν τε καὶ θάνατον· μηρὸν δὲ τὴν σάρκα ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν φησι· ζώσασθαι τοίνυν τὸν ςαυρὸν ἐν τῇ σαρκὶ τὸν ὄντος δυνατὸν τῇ ὡραιότητι καὶ τῷ κάλλει: τουτέςι τῇ Θεότητι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι παρακαλεῖ ἵνα τῇ μὲν ἀνάσχηται τὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάθη, τῇ δὲ, τῶν παθῶν ὡς ἀπαθὴς περιγένηται· ἢ καὶ φιλανθρωπίαν τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ κάλλος νοήσομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐπρεπὲς τῷ Θεῷ, ὡς τὸ σῶσαι τὸ ἴδιον πλάσμα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Περίζωσαι, λέγει, τὴν ῥομφαίαν σου σὺν τῇ ὡραιότητι καὶ τῷ κάλλει σου· ἵνα μὲ τὴν ῥομφαίαν μὲν, καὶ τὸ σπαθί σου, φοβίζῃς τοὺς ἐχθρούς σου· μὲ τὴν ὡραιότητα δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ τὸ κάλλος τῶν ἀρετῶν σου, τραβίζῃς τοὺς φίλους σου εἰς τὸν ἑαυτόν σου· δὲν εἶναι δὲ ἀνάρμοστον νὰ νοήσωμεν, ὅτι ἡ ὡραιότης καὶ τὸ κάλλος, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαίνουσιν ἐκ παραλλήλου. (1)

4: „Καὶ ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ καὶ Βα-
„σίλευε.

Ἐπίτεινε, λέγει, καὶ αὔξανε τὴν ὁρμήν σου Κύριε καὶ κατευοδοῦ: ἤγουν κατόρθονε καὶ φέρε εἰς ἔκβασιν ἐκεῖνα ὁποῦ θέλεις· καὶ βασίλευε: ἤτοι κυρίευε ἐκείνους, ὁποῦ σηκόνονται κατ' ἐπάνω σου· εἰδὲ καὶ φαίνονται τὰ ῥήματα αὐτὰ πῶς εἶναι προσακτικά, ἀλλ' ὅμως τῇ ἀληθείᾳ εἶναι εὐκτικά· ἐπειδὴ ἡ Γραφὴ συνειθίζει νὰ σχηματίζῃ ὡς προσακτικά, τὰ τῇ ἀληθείᾳ ὄντα εὐκτικά· „Ἁγιασθήτω γὰρ φησὶ τὸ ὄνομά σου· ἀντὶ τοῦ ἁγιασθείη· καὶ ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· ἀντὶ τοῦ ἔλθοι· καὶ γενηθήτω τὸ θέλημά σου· ἀντὶ τοῦ γενηθείη· (Ματθ'. ϛ'. 9.) καὶ ἄλλα ὅμοια. (2)

„Ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ
„δικαιοσύνης.

Ὅλα αὐτὰ κατεργάζου, λέγει, καὶ νίκα ὦ Κύριε, ἐπειδὴ καὶ εἶσαι ἀληθής, καὶ πρᾶος, καὶ δίκαιος· ἔφη γὰρ ὁ ἴδιος „Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια. (Ἰω. ιδ'. 6.) Καί, „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι (Ματθ'. ιά. 29.) Καί, „Οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐςὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. (Ματθ'. γ'. 15.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι τὰ ἀνωτέρω ποίησον ὦ Χριςὲ, διὰ νὰ σπείρῃς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀλήθειαν καὶ πραότητα καὶ δικαιοσύνην, ἀντὶ τοῦ προτέρου ψεύδους καὶ τῆς ἀγριότητος καὶ ἀδικίας, κατὰ τὸν Χρυσόςομον.

„Καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαςῶς ἡ δεξιά
„σου·

Θέλει σε φέρει, λέγει, εἰς τὰ τοιαῦτα κατορθώματα ἡ δεξιότης σου· ἤτοι ἡ ἀγαθή σου φύσις· ἐπειδὴ ἐσὺ θέλεις ἐξαρκέσεις αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτόν σου, χωρὶς νὰ χρειασθῇς ἄλλον τινὰ διὰ νὰ σὲ συμβοηθήσῃ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· θαυμαςὸν δὲ εἶναι καὶ μέγα πρᾶγμα τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ ὁδηγῆται τινας ἀφ' ἑαυτοῦ του εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔχει νὰ κάμῃ, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρείαν ἄλλου τινός. (3)

5 „Τὰ

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Τῇ ὡραιότητι: τουτέςιν ἐν τῷ πληρώματι τῶν καιρῶν· ϗ τῷ κάλλει σου τῇ θεωρητικῇ σου ϗ νοητῇ δυνάμει· ἐκεῖνο γὰρ τὸ ὄντως καλὸν, τὸ καταλήψει πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν ὑπερβαῖνον, ϗ διανοίᾳ μόνῃ θεωρητόν· ϗ εἶδον αὐτοῦ τὸ κάλλος οἱ τῆς βροντῆς υἱοὶ ἐν τῷ ὄρει ὑπερλάμπον τὴν τοῦ Ἡλίου λαμπρότητα, ϗ τὰ προοίμια τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας ὀφθαλμοῖς λαβεῖν κατηξιώθησαν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Διὰ τοῦτο τρόπῳ παρακελευομένῳ κέχρηται τῷ σχήματι τῆς λέξεως· ἔθος γὰρ τοῖς ἐλάττοσιν, ὅταν διαθερμαινόμενοι πρὸς τοὺς μείζους ὦσι, ταύταις κεχρῆσθαι ταῖς λέξεσι· λέγει δὲ ϗ ὁ βαθὺς Εὐςάθιος, ὅτι ὅταν τὰ προσακτικὰ λέγωνται ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων εἰς τοὺς μείζονας, εὐκτικῶν σημασίαν ἔχουσιν· ὅθεν ϗ τὸ, Κύριε ἐλέησον, ὃ πάντες πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λέγομεν, ἀντὶ τοῦ ἐλεήσαις λαμβάνεται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἔντεινε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ϗ κατευοδοῦ μετὰ τῶν πιςῶν, ϗ βασίλευε ἑκατέρων, ἵνα τοὺς μὲν ὑποτάξῃς, τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς δὲ ςεφανώσῃς, τοὺς πιςούς· τοῦτο γὰρ Κριτοῦ ϗ Βασιλέως ἴδιον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ὅθεν προσθέττει ὁ Χρυσοῤῥήμων· οὐ μόνον τὰ κατωρθωμένα δεῖ θαυμάζειν, ἀλλ' ὅτι ϗ παραδόξως κατωρθώθη· διὰ θανάτου γὰρ θάνατος ἐλύθη· διὰ κατάρας, κατάρα ἀνῃρέθη, ϗ εὐλογία ἐδόθη· διὰ βρώσεως ἐξεβλήθημεν πρώην, διὰ βρώσεως εἰσηνέχθημεν πάλιν. Παρθένος ἡμᾶς ἐξέβαλε Παραδείσου, διὰ Παρθένου ζωὴν εὕρομεν αἰωνίαν· δι' ὧν κατεκρίθημεν, διὰ τούτων ἐςεφανώθημεν· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν „Ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· οὐχ ἵνα ὦμον νοήσῃς· μὴ γένοιτο! ἀλλ' ἵνα εἰδῇς, ὅτι οὐ δεῖ-

ται

5: Τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατέ· λαοὶ „ὑποκάτω σου πεσοῦνται ἐν καρδίᾳ „τῶν ἐχθρῶν τοῦ Βασιλέως.

Ὅλοι οἱ ἐξηγηταὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι σχῆμα ὑπερβατὸν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὅπερ οὕτως ὁμαλῶς συντάσσουσι· τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατὲ ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως· λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται· βέλη δὲ τοῦ Χριςοῦ καὶ σαΐται λέγονται οἱ τοῦ Εὐαγγελίου λόγοι, κατὰ τὸν Βασίλειον· ἕνα μὲν, διὰ τί ὀγλίγωρα ἔτρεξαν καὶ διεπέρασαν τὴν οἰκουμένην ὡσὰν σαΐται· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί εὐςόχως καὶ ἐπιτυχικώτατα ἐκτύπησαν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τῶν εὐκόλως αἰσθανομένων· ἠκονημέναι δὲ εἶναι αἱ σαΐται αὐταὶ, διὰ τὴν λαμπρότητα, καὶ διὰ τὸ κοπτερὸν τῶν θείων λόγων· λάμπουσι γὰρ ἀληθῶς καὶ κόπτουσι τὴν ἁμαρτίαν, τὰ λόγια τοῦ θείου Εὐαγγελίου· δυνατὸν δὲ λέγει τὸν Χριςὸν, ὄχι μόνον διὰ τὴν παντοδύναμον Θεότητά του· ἀλλὰ καὶ διὰ τί ἐνίκησε τὸν Διάβολον μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἀρετῶν τῆς ἀνθρωπότητός του· αὐταὶ δὲ αἱ σαΐται τῶν θείων λόγων, ἐμπήχθησαν, λέγει, μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν πρώην ὄντων ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως Θεοῦ, καὶ ἔτρωσαν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τόσον, ὁποῦ ἡ πληθὺς αὐτῶν ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ ἐκεῖνα τὰ τῆς ᾀσματιζούσης νύμφης „ Τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ (Ἄσ. ε΄. 8.) διὰ τί αἱ σαΐται αὐταὶ πληγώσασαι, δὲν ἐθανάτωσαν τοὺς πληγωθέντας· ἀλλὰ μᾶλλον νεκροὺς ὄντας ἀνεζωοποίησαν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐτράβιξαν αὐτοὺς εἰς τὸν θεῖον ἔρωτα· λαοὶ δὲ ὑποκάτω σου πεσοῦνται· ἤτοι θέλουν ὑποταχθοῦν πολλοὶ εἰς ἐσέ: ὅσοι δηλαδὴ ἐπληγώθησαν ἀπὸ τὰς σαΐτας τῆς θείας ἀγάπης σου· βέλη δὲ καὶ σαΐταις Χριςοῦ, ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ οἱ Ἀπόςολοι τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· οἵτινες ἦτον ἀκονισμένοι διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ζωῆς των· καὶ διὰ τί αὐτοὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ λόγου των, ἔμβαιναν ὡσὰν σαΐταις μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν μαθητευομένων κοντὰ εἰς αὐτούς· ἕως ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διατρίψας εἰς τοὺς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριςοῦ λόγους, ἀπὸ ἐδῶ καὶ ὕςερον ἀναβαίνει καὶ εἰς τοὺς λόγους τῆς αὐτοῦ Θεότητος κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

6: „Ὁ θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὁ θρόνος μὲ τὸ νὰ ἦναι σημεῖον βασιλείας, φανερόνει αἰνιγματωδῶς τὴν βασιλείαν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Χριςὸν, ὅτι ἡ βασιλεία σου, ὦ Θεὲ, εἶναι παντοτινὴ καὶ ἀΐδιος· βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶσα, πῶς ὁ Δαβὶδ φανερὰ ὠνόμασεν ἐδῶ Θεὸν τὸν Χριςόν.

„Ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς „Βασιλείας σου.

Ἡ ῥάβδος εἶναι σημεῖον τῆς ἐξουσίας τῆς κρίσεως· ἡ ἐξουσία λοιπὸν, λέγει, ὁποῦ ἔχεις ὦ Χριςὲ, εἰς τὸ νὰ κρίνῃς, αὐτὴ εἶναι εὐθύτητος· ἤγουν ὀρθῶς καὶ δικαίως κρίνει, χωρὶς κάμμίαν πρόσκλησιν καὶ προσωποληψίαν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως ῥάβδος, ἡ παιδευτικὴ τοῦ Χριςοῦ δύναμις, ἡ ὁποία εἶναι εὐθύτητος· ἐπειδὴ δικαίως παιδεύει, ὅσους παιδεύει. (1)

7: „Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίση„σας ἀνομίαν.

Ἀνομίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀδικίαν, τὴν ἐναντίαν οὖσαν εἰς τὴν δικαιοσύνην· διαφόρως

ται ἑτέρωθεν συμμαχίας· αὐτὴ γὰρ ἑαυτῇ ἀρκεῖ ἡ φύσις καὶ ἡ δύναμις εἰς τὸ καὶ ἰδεῖν τὰ πρακτέα, καὶ τέλος αὐτοῖς ἐπιθεῖναι· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ ῥομφαίας ἐμνημόνευσεν, ἀκολούθως καὶ δεξιᾶς ἐποιήσατο μνήμην· δεξιὰ δὲ αὐτοῦ τὰ δεξιὰ βουλεύματα, οἷς κεχρημένος τὴν τῆς ἁμαρτίας οὐκ ἐδέξατο προσβολήν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος „ Βασιλεὺς μέντοι ὁ Χριςὸς, ὅτι καὶ ἐνανθρωπήσας ἔμεινεν ἐν ταῖς ἰδίαις ὑπεροχαῖς· βασιλεύει γὰρ ἐν δικαιοσύνῃ· διὸ ὡς ἐκ παραδείγματος τῶν ἐπὶ γῆς Βασιλέων, σκηπτροφορεῖν εἰωθότων, τὸ τοῦ λόγου σχῆμα· σύμβολον γὰρ Βασιλείας ἡ ῥάβδος.

ρως δὲ, λέγει, ὅτι ἔχει ὁ Χρισὸς τὴν δικαιοσύνην· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἀποδώσῃ ἑκάσῳ κατὰ τὰ ἔργατου· (1) ἔπειτα πάλιν ἀκολούθως γυρίζει τὸν λόγον πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χρισοῦ, καὶ λέγει.

„Διά τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός „σου, ἔλαιον αγαλλιασεως παρα τοὺς „μετοχους σου.

Μέτοχοι θέλει νὰ εἰπῇ, κοινωνοί· κοινωνοῦσι δὲ μὲ τὸν Χρισὸν, καὶ λαμβάνουσι τὸ ὄνομά του καλούμενοι Χρισοὶ, ὅλοι οἱ βασιλεῖς(καὶ Προφῆται καὶ Ἱερεῖς·) ὀνομάζονται γὰρ καὶ αὐτοὶ Χρισοὶ· διὰ τί ἐχρίοντο· ἀλλὰ, τοὺς μὲν βασιλεῖς ἔχριον οἱ Προφῆται μὲ τὸ κατασκευασὸν καὶ αἰσθητὸν ἔλαιον, εἰς σημεῖον βασιλείας· ἐσένα ὅμως, ὦ Θεὲ, μὲ τρόπον ἕτερον σὲ ἔχρισεν ὡς βασιλέα ὁ Θεός σου: ἤγουν ὁ Πατὴρ „Ἐγὼ γὰρ (λέγει ὁ ἴδιος) κατεσάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (τοῦ Πατρὸς δηλαδή·) (Ψαλ. β'. 6.) καὶ ὄχι μὲ τοιοῦτον αἰσθητὸν ἔλαιον, ἀλλὰ μὲ χρίσιν ἀγαλλιάσεως· διότι καθὼς, ὅταν ἡμεῖς ἀκούωμεν ῥομφαίαν Θεοῦ, καὶ τόξα καὶ σαΐτας καὶ ἄλλα ὅμοια, δὲν νοοῦμεν αὐτὰ αἰσθητῶς καὶ παχυλῶς, ἀλλὰ νοοῦμεν τὴν τούτων ἐνέργειαν: ἔτζι καὶ τώρα ἐδῶ ἔλαιον ἀκούοντες, τὴν χρίσιν τοῦ ἐλαίου νοοῦμεν· χρίσις δὲ ἀγαλλιάσεως, εἶναι ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος· χαροποιὸν γὰρ εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὁλικῶς δὲ ἡ χρίσις αὕτη ἔγινεν εἰς τὸν Χρισὸν, καὶ οὐχὶ μερικῶς· ἐπειδὴ καὶ τὸ Πνεῦμα ὅλον ὑπῆρχεν ἐν ὅλῳ τῷ Χρισῷ, καὶ δὲν ἦτον εἰς αὐτὸν ἕνα μερικὸν χάρισμα, καθὼς εἰς τοὺς ἄλλους ψιλοὺς ἀνθρώπους τοὺς πνευματοφόρους· ὅθεν καὶ κατὰ τοῦτο διέφερεν ὁ Χρισὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἁγίους· καθ' ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, εἶχον μερικὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ δὲ Χρισὸς, εἶχεν ὅλα τὰ χαρίσματα, ὡς Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός (2)

8: „Σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασσία ἀπὸ

τῶν

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Οἱ μὲν λοιποὶ ἄνθρωποι, πόνῳ ϗ ἀσκήσει ϗ προσοχῇ πολλάκις κατορθοῦσι τὴν πρὸς τὸ καλὸν διάθεσιν, ϗ τὴν τῶν φαύλων ἀποσροφήν· σοὶ δὲ φυσική τίς ἐσι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἡ οἰκείωσις· ϗ πρὸς τὴν ἀνομίαν ἡ ἀλλοτρίωσις· ϗ ἡμῖν δὲ οὐ χαλεπὸν, βουληθεῖσιν ἀναλαβεῖν τὴν πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἀγάπην ϗ τὸ πρὸς τὴν ἀνομίαν μῖσος.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει „Ἄλλος δέ φησιν „Ἐπὶ τούτῳ ἤλειψέ σε· ἐπὶ τῷ κατορθῶσαι τὰ εἰρημένα φησὶν, ἀνομίαν ἐκβαλεῖν, δικαιοσύνην φυτεῦσαι, ποιῆσαι ἅπερ ἐποίησας· συμφωνοῦσι τῷ Χρυσορρήμονι ϗ οἱ θεολογοῦντες, οἵτινες δογματίζουσιν, ὅτι ἡ καθ' ὑπόσασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἕνωσις, (ἥτις ϗ χρίσις λέγεται·) οὐκ ἐγένετο χάριν μισθοῦ τινος τῶν τοῦ Χρισοῦ ἔργων· ἀρχὴ γάρ ἐσιν αὕτη παντὸς μισθοῦ, ϗ οὐχὶ ἀποτέλεσμα ϗ ἔργον μισθοῦ· ὅθεν εἶπεν ὁ Κορέσσιος „Οὐκοῦν διὰ τῆς ἑνώσεως ὁ μονογενὴς πᾶσαν χάριν ἐδέξατο, πρῶτον, τὸ μὴ ὑποπίπτειν ἁμαρτίᾳ· δεύτερον, τὸ κεχαρισμένον εἶναι Θεῷ· οὐ γὰρ διὰ τῆς καθ' ἕξιν χάριτος ἐφιλιοῦτο Θεῷ· ἐπειδὴ τῇ ἑνώσει κἀκεῖνο παρηκολούθησε κατὰ τὸν Βασίλειον, ϗ Θεοδώριτον, ϗ Χρυσόσομον ἐξηγουμένους τό „Ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου (ἐν τῷ θεολογικῷ·) ὅθεν προθύσερον σχῆμα εὑρίσκεται εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα· κατά τινας θεολόγους· οἷον, „Ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου· διὰ τοῦτο ἠγάπησας δικαιοσύνην, ϗ ἐμίσησας ἀνομίαν· „Πρὶν γάρ φησιν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρὰ, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν· (Ἡσ. ζ'. 15.) ὁ δὲ Βασίλειος „Ἐχρίσθη δὲ παρὰ τοὺς μετόχους αὐτοῦ: τουτέσιν ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους τοὺς μετέχοντας τοῦ Χρισοῦ· διότι ἐκείνοις μὲν, μερική τις ἐδίδοτο Πνεύματος κοινωνία· ἐπὶ δὲ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατελθὼν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥς φησιν Ἰωάννης, ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος „Χρισός φησιν (ὀνομάζεται) διὰ τὴν Θεότητα. χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος, οὐκ ἐνεργείᾳ κατὰ τοὺς ἄλλους χρισοὺς ἁγιάζουσα, παρουσίᾳ δὲ ὅλου τοῦ χρίοντος· ἧς ἔργον ἄνθρωπον ἀκοῦσαι τὸ χρῖον, ϗ Θεὸν τὸν χριόμενον· προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόσομος „Πότε δὲ ἐχρίσθη ὁ Χρισός; ὅτε ὡς ἐν εἴδει περισερᾶς τὸ Πνεῦμα ἦλθεν ἐπ' αὐτόν· νοεῖται δὲ τοῦτο καθ' ὃ τότε ἐδείχθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι Χρισὸς ϗ Υἱὸς Θεοῦ, πρὸ τοῦ ὢν ἀφανής· ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς συλλήψεως χρισὸς ὑπῆρχεν ὁ Κύριος, διὰ τὴν χρίσασαν αὐτὸν Θεότητα, ὡς εἴρηται· ὁ δὲ Θεοδωρίτός φησι „Μέ-

τοχοι

„ τῶν ἱματίων σου.

Ἱμάτια τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου Θεότητος, ἦτον ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποῤῥήτως ἐχωρήθη αὐτή· ταῦτα γὰρ καὶ καταπετάσματα ὀνομάζει ὁ Ἀπόςολος Παῦλος, λέγων „ Διὰ τοῦ καταπετάσματος: τουτέςι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· (Ἑβρ. ι΄. 20.) σκοπὸν δὲ ἔχει νὰ εἰπῇ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ τὴν σάρκα σου, ὦ Χριςὲ, θέλει ἀκολουθήσει νέκρωσις καὶ ἀδιαφθορία· καθότι ἐνεκρώθη μὲν αὐτὴ διὰ τοῦ θανάτου, ἀδιάφθορος δὲ ἔμεινεν ἐν τῷ τάφῳ· ἐπειδὴ τῆς νεκρώσεως καὶ ἀδιαφθορίας σημεῖον εἶναι ἡ σμύρνα· εἰς τὰ νεκρὰ γὰρ σώματα ἀλείφεται ἡ σμύρνα, ἵνα μὲ αὐτὴν φυλάττωνται ἄσηπτα καὶ ἀδιάφθορα· ἀπὸ δὲ τὴν ψυχήν σου θέλει ἀκολουθήσει κατάβασις εἰς Ἅδην, καθ᾽ ὅτι αὐτὴ κατέβη εἰς Ἅδην· ἐπειδὴ καὶ ἡ ςακτὴ τὸ ὑγρὸν τῆς σμύρνης οὖσα, σφιγγομένη ςάζει· κάθε δὲ ςαλαγματία φυσικῶς φέρεται εἰς τὰ κάτω, ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἐξηγήσατο· ἡ δὲ κασσία, μὲ τὸ νὰ ἦναι φλοῦδα ἀρωματικὴ καὶ εὐωδεςάτη, σημαδεύει αἰνιγματωδῶς τὴν εὐωδίαν τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριςοῦ· τὸ ὁποῖον ἦτον φυσικὰ εὐῶδες διὰ τὴν ἀναμαρτησίαν. (1)

„ Ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων.

Βάρεις ὠνομάζοντο οἱ μεγάλοι οἶκοι καὶ οἱ ναοί (2) πάλιν δὲ καὶ ἐδῶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριςοῦ, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ βάρεις· καθὼς γὰρ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἦτον ἱμάτια τῆς Θεότητος τοῦ Χριςοῦ: ἔτζι τὰ αὐτὰ ἦτον καὶ οἶκος καὶ ναὸς τῆς αὐτῆς Θεότητός του· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἡ σμύρνα καὶ ἡ ςακτὴ καὶ ἡ κασσία, τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα ἀρωματικὰ, θέλουν ἀκολουθήσουν ἀπὸ τὰ ἱμάτιά σου, καὶ ἀπὸ τὰς βάρεις σου τὰς ἐλεφαντίνας: ἤγουν τὰς λαμπράς· ἐπειδὴ τὰ τοῦ ἐλέφαντος κόκκαλα εἶναι λαμπρὰ, διὰ τὴν πολλὴν λευκότητα καὶ ςιλπνότητα ὁποῦ ἔχουν.

9: „ Ἐξ ὧν εὔφρανάν σε.
„ Θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου.

Ἐκ τούτων, λέγει: ἤγουν ἀπὸ τὴν νέκρωσιν καὶ ἀδιαφθορίαν, καὶ τὴν εἰς Ἅδου κάθοδον, τὰ ὁποῖα ἔλαβες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἐκ τούτων, λέγω, σὲ εὔφραναν Κύριε, αἱ ψυχαὶ τῶν Χριςιανῶν, αἵτινες ἐπίςευσαν εἰς ἐσένα· αὐτὰς γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν, πῶς εἶναι αἱ θυγατέρες τῶν βασιλέων· διά τι ἀνίσως οἱ Ἀπόςολοι εἶναι υἱοὶ καὶ συγκληρονόμοι τῆς βασιλείας τοῦ Χριςοῦ, φανερὸν ὅτι αὐτοὶ εἶναι καὶ βασιλεῖς· οἱ δὲ βασιλεῖς οὗτοι ἀνεγέννησαν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τὰς ψυχὰς τῶν πιςευσάντων Χριςιανῶν, καὶ ταύτας ἀνέδειξαν πνευματικὰς θυγατέρας των· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους „ Διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα (Α΄. Κορ. δ΄. 15.) καὶ πάλιν

τοχοι δὲ αὐτοῦ εἰσι ϗ ἑταῖροι ϗ ἀδελφοὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα οἱ πιςεύσαντες· οὕτω ϗ ὁ θεῖος Ἀπόςολος λέγει, „ Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριςοῦ· ἐάν περ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ὑποςάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Ὅτι ϗ τὰ αἰσθητὰ ἱμάτια τοῦ Χριςοῦ, χάριτος ἔγεμε· οὕτω γοῦν ἡ αἱμοῤῥοοῦσα τοὺς τῶν αἱμάτων ἔςησε κρουνοὺς, τοῦ κρασπέδου ἁψαμένη· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἱμάτια τοῦ Χριςοῦ νοοῦνται ϗ ἡ δύναμις ϗ εὐπρέπεια τῆς δόξης του· κατὰ τὸ „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν· ταῦτα δὲ ἔγιναν εὐώδη εἰς ἡμᾶς ὡς ἐν τάξει μύρου, κατὰ τὸ „ Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Ὅθεν ὁ Ἀκύλας ϗ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκαν „ Ἀπὸ ναῶν ἐλεφαντίνων· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόςομον τὸ παλαιὸν αὕτη μάλιςα ἡ ὕλη τιμία ϗ περισπούδαςος ἦν ἡ ἀπὸ τῶν ἐλεφαντίνων· διὸ ϗ ἄλλος Προφήτης (ὁ Ἀμὼς) ἔλεγεν „ Οὐαὶ οἱ καθεύδοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων· βάρεις δὲ κυρίως εἶναι κατὰ τὸν Νικήταν πύργοι ὑψηλοὶ ϗ δυνατοὶ, κτισμένοι ἀπὸ πέτρας μεγάλας ςερεὰς, σχῆμα τετράγωνον ἔχοντες, οἵτινες οἰκοδομοῦνται ἔμπροσθεν εἰς τὰ τείχη τῶν πόλεων ἢ μοναςηρίων, εἰς προβολὴν ϗ προφύλαξιν τοῦ τείχους· οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦτο ϗ βαρεῦσια ὀνομάζονται.

λιν „ Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ᾽ ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ (Α΄. Κορ. δ΄. 13.) μὲ ποῖον δὲ τρόπον σὲ εὔφραναν ὦ Χριστὲ, αὗται αἱ θυγατέρες; μὲ τὸ νὰ σὲ τιμοῦν ἀληθῶς καὶ νὰ σὲ λατρεύουν ὡς Θεόν· ταῦτα μὲν νοοῦνται, κατὰ ἔννοιαν ὑψηλοτέραν· κατὰ δὲ τὴν πρόχειρον ἔννοιαν, ἄλλως θέλεις νοήσεις τὰ ῥητά· ἤγουν ὅτι πολυποίκιλος εὐωδία τῶν ἀρετῶν πνέει ἀπὸ τὸ πανάχραντον πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός σου Κύριε· καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὸ, ἀλλὰ πνέει αὐτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς κατὰ τόπον λαμπροὺς καὶ πολυτίμους ναούς σου καὶ Ἐκκλησίας· τοῦτο γὰρ εἶναι αἱ ἐλεφάντιναι βάρεις· διὰ τὶ ἡ ποικιλία τῶν ἀνωτέρω ἀρωματικῶν εἰδῶν, φανερόνει τὴν ποικιλίαν τῆς εὐωδίας τῶν ἀρετῶν· ἀπὸ τούτους δὲ τοὺς ναοὺς θέλουν σε εὐφραίνουν, λέγει, οἱ τούτους φιλοτίμως οἰκοδομήσαντες· τὸ δὲ εὔφραναν εἶπεν εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ἀντὶ νὰ εἴπῃ εἰς χρόνον μέλλοντα, εὐφραινοῦσί σε· κατὰ τὴν συνήθειαν ὁποῦ ἔχουσιν οἱ Προφῆται νὰ λέγουν τὰ μέλλοντα, ὡς περασμένα· τὸ δὲ θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου, νοεῖται, ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἰδιῶται καὶ παραμικροὶ ἄνθρωποι θέλουν σὲ τιμήσουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι βασιλεῖς· καὶ τὸ πλέον θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ αὗται αἱ τῶν βασιλέων θυγατέρες, αἱ ὁποῖαι φυλάσσονται ἀπὸ κάθε μέρος μὲ μυρία ὀμμάτια, καὶ θαλαμεύονται μέσα εἰς τοὺς ἀδύτους καὶ ἀποκρύφους οἴκους τῶν βασιλείων, χωρὶς νὰ τὰς βλέπῃ τινάς· καθὼς ἦτον ἡ πάνσοφος Αἰκατερίνα, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ τῷ Χριστῷ πιστεύσασαι. (1)

„ Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου.

Βασίλισσαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνάθροισιν τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς Χριστὸς, προσκολλημένην οὖσαν πρότερον εἰς τὰ εἴδωλα, ἐνυμφεύθη εἰς τὸν ἑαυτόν του διὰ μέσου τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· αὕτη γὰρ, ἐβασίλευσε μὲν ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τῶν παθῶν, συνεβασίλευσε δὲ μαζὶ μὲ τὸν νυμφίον της καὶ βασιλέα Χριστὸν, εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς βασιλείαν· καὶ ὁ μὲν νυμφίος της καὶ βασιλεὺς Χριστὸς, κάθηται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς ὁμοούσιος μὲ αὐτὸν καὶ ὁμότιμος κατὰ τὴν Θεότητα· ἡ δὲ νύμφη του καὶ βασίλισσα Ἐκκλησία δὲν κάθηται, ἀλλὰ παραστέκεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ νυμφίου της καὶ βασιλέως, μαζὶ μὲ τοὺς ἀσωμάτους Ἀγγέλους· διὰ τὶ ἀγκαλὰ καὶ ἦναι νύμφη καὶ βασίλισσα, ὅμως εἶναι φύσεως κτιστῆς· καὶ διὰ τοῦτο μέγα καὶ ὑπέρμεγα ἀξίωμα εἶναι εἰς αὐτὴν, καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἀξιωθῇ νὰ λάβῃ τοιαύτην ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ στάσιν, καὶ παράστασιν· ὁ δὲ Παῦλος λέγωντας περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς „ Ὅτι συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· (Ἐφ. β΄. 6.) δὲν γράφει ἀσύμφωνα καὶ ἐναντία μὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ· ὄχι· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος λέγει, ὅτι διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ, ὁποῦ ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡσὰν κεφαλὴ ἐδικήμας, ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ συγκαθίσῃ μὲ τὴν κεφαλήν του καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, κἂν καὶ ἔστηκε· καὶ ὄχι αὐτὸ δι᾽ ἑαυτοῦ, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου.

„ Ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλη-
„ μένη πεποικιλμένη.

Περιβεβλημένη: ἤγουν ἐνδυμένη εἶναι, λέγει, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μὲ λαμπρὰν φορεσίαν· ἤτοι μὲ τὴν χάριν καὶ υἱοθεσίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως· στολισμένη δὲ εἶναι μὲ ποικίλα στολίδια τῶν ἀρετῶν· νοητὴν γὰρ ἐνδυμασίαν καὶ ποικιλίαν φανερώνει ἐδῶ ὁ λόγος, καὶ ὄχι αἰσθητήν· καθὼς καὶ παρακάτω θέλει τὸ φανερώσει καθαρώτερα· (2)

ΙΟ: „ Ἀ-

---

(1) Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθαρώτερα· μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Δαβίδ· εὐφρανθήσῃ ὦ Δέσποτα ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων, ἐξ ὧν κατεσκεύασαν εἰς τὴν τιμὴν αἱ τῶν Βασιλέων θυγατέρες, ναοὺς ἀποτελέσασαι τὰς ἑαυτῶν καρδίας. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος εἶπεν „ Ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ: τουτέστιν ἐν δόγμασι νοεροῖς καθυφασμένοις ἢ πεποι-

10: „Ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖ-„νον τὸ οὖς σου.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶςα, μὲ ποῖον τρόπον ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἀῤῥαβωνίζει τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸν Χριςόν· ἤγουν μὲ τὰ λόγια ταῦτα· θυγατέρα δὲ τοῦ Χριςοῦ, τὴν αὐτὴν νύμφην τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίαν ὀνομάζει (1) διότι ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶναι δυνατὸν ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν γυναῖκα, καὶ νύμφην του καὶ θυγατέρα του· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριςοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκολουθήσουν καὶ τὰ δύω· ἤγουν τὸ νὰ ἔχῃ ὁ Χριςὸς τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νύμφην του καὶ θυγατέρα του· ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω εἶναι πνευματικά· νύμφην του γὰρ ἔχει τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Χριςὸς· ἐπειδὴ καὶ ἐνυμφεύθη αὐτὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου του· θυγατέρα του δὲ πάλιν ἔχει τὴν αὐτὴν, διὰ τὶ τὴν ἀνεγέννησε διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ποῖα δὲ εἶναι τὰ λόγια, ὁποῦ λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν; ἄκουσον, λέγει, ὦ θυγάτηρ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία, ἐκεῖνα ὁποῦ σοι λέγω· καὶ εἰδὲ καὶ γνώρισον ἀκριβῶς, ὅσα ἔπαθεν ὁ νυμφίος σου Χριςὸς διὰ λόγου σου· ἢ ἰδὲ ὅσα θαύματα ἔκαμε διὰ νὰ σὲ τραβίξῃ εἰς τὴν ἀγάπην του· καὶ διὰ τοῦτο κλῖνον τὸ αὐτί σου, καὶ ὑπάκουσον εἰς τὰς ἐντολὰς, ὁποῦ σοὶ ἔδωκεν ὁ νυμφίος σου.

„Καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ „οἴκου τοῦ πατρός σου.

Ἀλησμόνησον, λέγει, τὸ ἔθνος σου, ὦ θυγάτηρ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία: ἤγουν τὴν πονηρὰν πολιτείαν τοῦ γένους σου, καὶ τὴν προτέραν κακὴν ζωήν σου· ἀλησμόνησον καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου Διαβόλου· ἐπειδὴ ὁποῖος κάμνει τὴν ἁμαρτίαν, αὐτὸς γεννᾶται ἀπὸ τὸν Διάβολον, καὶ ἔχει αὐτὸν πατέρα του, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος·„ Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐςέ· καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· (Ἰω. η΄. 44.) ἀλησμόνησον τὰς πρὸς τὸν Διάβολον μιαρὰς θυσίας, καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀκαθάρτους τελετὰς καὶ λατρείας, ὁποῦ ἐποίει πρότερον, ἐθνικὴ καὶ εἰδωλολάτρις οὖσα, καὶ εἰς διάφορα ἁμαρτήματα κυλιομένη. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι τὰ Ἔθνη, πατέρας των ἔλεγον πῶς εἶναι, οἱ μυθευόμενοι ψευδεῖς Θεοί· τί δὲ ἔχουν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ; φανερὰ γὰρ ἐδῶ λέγει διὰ τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ὁ Δαβὶδ, καὶ ὄχι διὰ τὴν ἰδικήν τους συναγωγὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν ἦτον νόμος, νὰ μὴν ἀφίνουν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ πάτριά των, μηδὲ νὰ τὰ ἀλησμονοῦν· καὶ ὄχι καθὼς ἐδῶ τὸ ἐναντίον ὁ Δαβὶδ παραγγέλλει. (2)

11: „Καὶ

ποικιλμένοις σοβαρῶς ἑαυτὴν ϗ ἱεροπρεπῶς κατακοσμοῦσα· ἐπειδὴ δὲ οὐ μονοειδῆ τὰ δόγματα, ἀλλὰ ποικίλα ϗ πολύτροπα, ἠθικούς τε ϗ φυσικοὺς ϗ τοὺς ἐποπτικοὺς λεγομένους περιέχοντα λόγους, διὰ τοῦτο πεποικιλμένον εἶναι τὸν ἱματισμὸν τῆς νύμφης ὁ λόγος φησίν.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος, τὸ, θύγατερ, ἀποδίδει εἰς τὸν Δαβὶδ λέγων „Προσοικειοῦται αὐτὴν διὰ τῆς προσηγορίας θυγατέρα αὐτὴν προσαγορεύων, οἱονεὶ τεκνοποιούμενος αὐτὴν διὰ τῆς ἀγάπης· ἄκουσον θύγατερ ϗ ἴδε· διδάσκει αὐτὴν γεγυμνασμένον ἔχειν τὸν νοῦν πρὸς θεωρίαν διὰ τοῦ ἴδε· κατανόησόν φησι τὴν Κτίσιν, ϗ ὠφεληθεῖσα ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὴν τάξεως, οὕτως ἀνάβαινε πρὸς τὴν τοῦ Κτίσαντος θεωρίαν· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ϗ τῇ Θεοτόκῳ ἀνατίθησι τὸ ἄκουσον θύγατερ, ϗ τὸ, αὐτός ἐςι Κύριός σου· ὅπερ ὅμοιον ἐςὶ τῷ, χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εἰρηκὼς γάρ φησιν ὁ Δαβὶδ Χριςὸν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ϗ τὴν ἀνθρωπίνην γέννησιν δεδήλωκε τὴν ἐκ Παρθένου· ϗ ὁ μὲν Γαβριὴλ κεχαριτωμένην ἀποκαλεῖ, ξένος ὢν αὐτῆς κατὰ τὴν γέννησιν· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν, θύγατερ προσφωνεῖ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ἐν τῷ εἰς τὰ Εἰσόδια πρώτῳ λόγῳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι τὸ ἄκουσον θύγατερ ϗ ἴδε, ϗ κλῖνον τὸ οὖς σου, ϗ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, ϗ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, ϗ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, τὸ εἶπεν ὁ Ζαχαρίας πρὸς τὴν Παρθένον, εἰσερχομένην ἐν τῷ νομικῷ ναῷ.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ἐάν φησι διὰ τῆς λήθης ἀπαλείψῃς τοὺς σπίλους τῶν πονηρῶν μαθημάτων, ἀ-

11: „ Καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλ-
„ λους σου.

Ἐὰν, λέγει, ἐκεῖνα ὁποῦ σοὶ εἶπον ἀνωτέρω, φυλάξῃς ὦ θύγατερ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, θέλει ἀγαπήσει τὸ κάλλος σου ὁ βασιλεὺς Χριστὸς· κάλλος δὲ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, ἡ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀρετῶν ὡραιότης, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν. (1)

„ Ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου.
12: „ Καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ.

Νυμφεύσου, λέγει, ὦ Ἐκκλησία τῶν Ἐθνῶν μὲ τὸν Χριστὸν, καὶ γενοῦ αὐτοῦ θυγάτηρ κατὰ χάριν· ἐπειδὴ, ὢ τῆς ἀπείρου συγκαταβάσεως καὶ φιλανθρωπίας! αὐτὸς εἶναι, λέγει, ὁ κατὰ φύσιν Δεσπότης σου καὶ αὐθέντης, καθ' ὃ εἶναι δημιουργός σου· καὶ διὰ τοῦτο θέλεις προσκυνήσει αὐτὸν, ὡς κατὰ φύσιν δούλη του, ἀγκαλὰ καὶ κατὰ χάριν ἔγινες θυγάτηρ καὶ νύμφη του. (2)

„ Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις.

Ἡ Τύρος ἦτον γεμάτη ἀπὸ Εἴδωλα, καὶ ἡ πλέον δυσσεβεστέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις· προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἔχει νὰ προσφέρῃ δῶρα εἰς τὸν Χριστὸν: ἤγουν οἰκοδομὰς ναῶν, ἀφιερώματα διάφορα, καὶ κάθε ἄλλην λατρείαν· θέλει γένῃ, λέγει, ἐν δώροις: ἤγουν θέλει προσφέρει δῶρα ἡ θυγάτηρ Τύρου, ἀντὶ τοῦ ἡ θυγάτηρ Τύρος· ἰδίωμα γὰρ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ ὀνομάζῃ θυγατέρα τὴν κάθε πόλιν· καθότι κάθε πόλις, εἶναι ἕνα μέρος, καὶ ὡσὰν μία θυγάτηρ τῆς ὅλης χώρας καὶ ἐπαρχίας· ἔτζι γὰρ καὶ τὴν πόλιν Βαβυλῶνα ὠνόμασε θυγατέρα τῆς Βαβυλῶνος: ἤγουν ὅλης τῆς ἐπαρχίας Βαβυλῶνος „ Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος. (Ψαλ. ρλς΄. 11.) περὶ τοῦ ἰδιώματος τούτου ὅρα καὶ εἰς τὸν οβ΄. Ψαλμὸν ἐν τῷ τέλει στίχ. η΄. ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρός

ἀπολαβοῦσα τὸ ἴδιον σεαυτῆς κάλλος, ἐπιθυμητὴ φανήσῃ τῷ νυμφίῳ ꙃ Βασιλεῖ· ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου ꙃ προσκυνήσεις αὐτῷ· τὸ ἀναγκαῖον τῆς ὑποταγῆς παραδηλοῖ διὰ τοῦ αὐτός ἐστι Κύριός σου ꙃ προσκυνήσεις αὐτῷ· διότι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων ꙃ ἐπιγείων ꙃ καταχθονίων.

(1) Ἄλλοι δὲ τροπολογικῶς ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο: ἤγουν ὅτι θυγάτηρ τοῦ Χριστοῦ εἶναι κάθε ψυχὴ Χριστιανοῦ ἡ νυμφευθεῖσα τῷ Χριστῷ διὰ τῆς πίστεως, ꙃ τῆς υἱοθεσίας τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· αὕτη δὲ, ὅταν παραβῇ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ ꙃ ἁμαρτήσῃ, χάνει τὴν θείαν υἱοθεσίαν, στερεῖται τῆς πνευματικῆς νυμφεύσεως τοῦ Χριστοῦ, νυμφεύεται μὲ τὸν πονηρὸν Διάβολον, ꙃ γίνεται ἀκαλλὴς ꙃ ἄσχημος· ἐὰν λοιπὸν αὐτὴ ἀγαπᾷ νὰ λάβῃ πάλιν τὰ χαρίσματα ὁποῦ ἔχασε, ꙃ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς πρώτης υἱοθεσίας ꙃ νυμφεύσεως τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς μετανοίας· πρέπει πρῶτον μὲν, νὰ ἀκούῃ: ἤγουν νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς ἐντολὰς ꙃ τὰ προστάγματα τοῦ νυμφίου της· δεύτερον δὲ, νὰ βλέπῃ: ἤγουν νὰ θεωρῇ ꙃ νὰ στοχάζεται ποίας βασιλείας ꙃ χαρισμάτων ἐστερήθη, ꙃ ἐκ τοῦ ἐναντίου ποίαν κόλασιν, ꙃ ποῖα κακὰ ꙃ πάθη ἀπέκτησε· ꙃ ταῦτα θεωροῦσα νὰ αναστενάζῃ ꙃ νὰ ὀδύρεται· τρίτον, πρέπει νὰ κλίνῃ τὸ αὐτί της εἰς τὴν καρδίαν της: ἤγουν πρέπει νὰ προσέχῃ εἰς τὸν ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας της, ꙃ νὰ μὴν ἀφίνῃ νὰ λαλῇ δι' αὐτοῦ ὁ Διάβολος τοὺς αἰσχροὺς ꙃ πονηροὺς ꙃ βλασφήμους του λογισμούς, ἀλλὰ νὰ προσεύχεται δι' αὐτοῦ ꙃ νὰ λέγῃ μὲ ὅλην τὴν καρδίαν „ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με· τέταρτον δὲ ꙃ τελευταῖον πρέπει, ὄχι μόνον νὰ φύγῃ κατὰ τὴν αἴσθησιν τὸν λαὸν ꙃ οἶκον τοῦ πατρός της: ἤγουν ὅλας τὰς προτέρας κακὰς συνηθείας ꙃ ἕξεις, ὁποῦ ἔλαβεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ꙃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα ꙃ τόπους ꙃ τὰ περιστατικὰ, τὰ ὁποῖα ἔγιναν αἴτια ꙃ ἥμαρτεν· ἀλλὰ ἀκόμη πρέπει νὰ τὰ ἀποβάλῃ ꙃ τρόπον τινὰ νὰ τὰ ἀποξέσῃ ἀπὸ τὴν φαντασίαν ꙃ μνήμην της τόσον, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴν τὰ ἐνθυμῆται πλέον, ἀλλὰ τελείως νὰ τὰ λησμονήσῃ· ꙃ ἐὰν οὕτως ἡ ψυχὴ αὕτη ποιήσῃ, θέλει ἐπαναγυρίσει εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ὡραιότητα ꙃ τὸ κάλλος, ꙃ θέλει λαμπρυνθῇ τόσον, ὥστε ὁποῦ βλέπων αὐτὴν ὁ πρῴην νυμφίος της, ἔχει νὰ ἐπιθυμήσῃ τὸ νοητὸν κάλλος της, ꙃ ἀκολούθως ἔχει νὰ τὴν νυμφευθῇ πάλιν διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου του Πνεύματος· ꙃ νὰ προσκαλῇ αὐτὴν μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα τοῦ Ἄσματος „ Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου νύμφη (Ἆσμ. δ΄. 8.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οἱ μὲν ἄλλοι τρεῖς ἑρμηνευταὶ αὐτὴν ἐκέλευσαν ποιήσασθαι τὴν προσκύνησιν· ꙃ ὁ μὲν Ἀκύλας ꙃ ὁ Θεοδοτίων ἡρμήνευσαν, ꙃ προσκύνησον αὐτῷ· ὁ δὲ Σύμμαχος· αὐτὸς γὰρ Κύριός σου, ꙃ προσκύνει αὐτόν.

ρὸς Σιών. (1)

„ Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύσουσιν οἱ
„ πλούσιοι τοῦ λαοῦ.

Πρόσωπον ἐδῶ τὴν κεφαλὴν ὀνομάζει ὁ Δαβίδ· κεφαλὴ δὲ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν εἶναι ὁ Χριςὸς, τὸν ὁποῖον θέλουν λιτανεύσουν: ἤγουν θέλουν παρακαλέσουν, ἢ τιμήσουν (ὡς εἶπεν ὁ Θεοδοτίων·) οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες καὶ ἐξουσιαςαί· οὗτοι γὰρ εἶναι οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ· ἀνίσως δὲ αὐτοὶ θέλουν τιμήσουν τὸν Χριςὸν, πολλῷ μᾶλλον θέλουν τιμήσουν αὐτὸν οἱ ὑποτασσόμενοι εἰς αὐτοὺς λαοί; νοοῦνται δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ ἅγιοι Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς, τοὺς ὁποίους τιμῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι βασιλεῖς, ὡς λειτουργοὺς καὶ παραςάτας Θεοῦ. (2)

13: „ Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βα-
„ σιλέως ἔσωθεν.

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἐνδύματα καὶ τὸ κάλλος, ὁποῦ εἶπε τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι αἰσθητὰ, διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀναβιβάζει τὸν νοῦν τῶν ἀκροατῶν εἰς τὰ νοητὰ· καὶ λέγει, ὅτι ὅλη ἡ ὡραιότης, καὶ ὅλη ἡ εὐπρέπεια καὶ ὁ ςολισμὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι νοητὸς καὶ πνευματικὸς· καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ὄχι εἰς τὸ σῶμα· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος δέχεται καὶ τιμᾷ, καὶ ὄχι τὸ τοῦ σώματος· καὶ τὸν ςολισμὸν, ὁποῦ συνθέττεται ἀπὸ τὰς ἀρετὰς ἀγαπᾷ, καὶ ὄχι τὸν ἐξ ἱματίων. (3)

„ Ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς.
14: „ Περιβεβλημένη πεποικιλμένη.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐνδυμένη μὲ φορεσίαν· ἐδῶ δὲ λέγει, πῶς εἶναι ἐνδυμένη μὲ κροσσωτά: ἤγουν μὲ ζῶνας· ἄλλοι γὰρ ἑρμηνευταὶ εἶπον, ἐν συσφιγκτῆρσιν, (ἤτοι ζῶναις) ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρέμονται κρόσσα: ἤτοι φοῦνταις· ζώνην δὲ θέλεις νοήσεις τὴν σωφροσύνην, ἥτις συσφίγγει τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σωφροσύνην κρέμανται πολλαὶ ἀρεταί· ἐπειδὴ ἐκεῖνος, ὁποῦ χαλινώσει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς, αὐτὸς μαζὶ μὲ τὸν χαλινὸν τῆς ἐπιθυμίας, κατορθόνει καὶ ἄλλας πολλὰς ἀρετάς· ἄλλοι δὲ: ἤτοι ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος τὸ ἐν κροσσωτοῖς, ἐν κροσσοῖς εἶπον, κροσσοὺς λέγοντες τὰς διαφορὰς τῶν ἀρετῶν, ἢ τὰς διαφορὰς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων· καθὼς γὰρ ἀπὸ τοὺς αἰσθητοὺς κροσσοὺς ὁποῦ κρέμονται, γνωρίζει τι-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Ἀφεὶς τὴν οἰκουμένην εἰπεῖν ὁ Προφήτης, τὴν γείτονα λέγει πόλιν, τὴν ἐν ἀσεβείᾳ τότε κατεχομένην, τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Διαβόλου, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον αἰνιττόμενος: ἤτοι ἀφ' ἑνὸς Ἔθνους τοῦ Τυρίου, τὴν τῶν Ἐθνῶν κλῆσιν κατασημαίνων· δοκεῖ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ τῆς εἰδωλολατρείας ἐν τῇ Χαναανίτιδι χώρᾳ ἐπιτηδεύεσθαι, ἧς Μητρόπολις ἡ Τύρος· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν Τύρος συνοχὴ ἑρμηνεύεται: ἤτοι θλίψις· μετὰ τὴν θλίψιν οὖν τὴν ἐκ Δαιμόνων ἐπαγομένην, ἐὰν γενναίως ἐνέγκωμεν, ὀψόμεθα τικτομένην ἡμῶν βελτίςην κατάςασιν, ἀναπαύουσαν ἡμᾶς ἐκ τοῦ προλαβόντος μόχθου· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει, τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας τιμῶσι καὶ θεραπεύουσιν ἅπαντες, κἂν πλούτῳ, κἂν ἀξιώμασιν ὦσι κομῶντες· (πάσης γὰρ εὐπορίας μείζων ἀρετὴ) καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὁρῶμεν παρὰ πάντων τιμωμένην· καὶ καλῶς εἶπε τὸ πρόσωπόν σου: τουτέςι τὴν δόξαν σου, τὸ κάλλος σου, τὴν εὐμορφίαν σου.

(3) Ὅθεν ὁ Κύριλλος εἶπε „ Κρυπτός φησιν ὁ Κόσμος τῆς Ἐκκλησίας εἰς νοῦν καὶ διάνοιαν· κροσσοὶ δὲ, εἴτουν σειραὶ, αἱ πολυειδεῖς ἀρεταὶ, μονονουχὶ καὶ ἀπηρτημέναι τῆς τῶν ἁγίων πληθύος· ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Ὁ γὰρ εὐαρεςῶν ἑαυτὸν τῷ Πατρὶ τῷ βλέποντι ἐν τῷ κρυπτῷ, οὗτος ἔχει πᾶσαν τὴν δόξαν ἔσωθεν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ εὐτέλεια περιβολαίων κοσμεῖ τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, ἑρμηνεύει τοῦ κόσμου τὴν πολυτέλειαν, ἔνδοθεν ἔχει φησὶ τῆς ἀρετῆς τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τοῖς παντοδαποῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαλάμπει χαρίσμασι· Σημείωσαι ὅτι ἐν ἄλλοις γράφεται „ Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως Ἐσεβών· Ἐσεβὼν δὲ κατὰ τὸν Δίδυμον ἑρμηνεύεται λογισμός· ὁ Βασιλεὺς δὲ τῶν λογισμῶν τῶν δικαίων ἐςὶν ὁ Κύριος· ὁ δὲ θεῖος Ἱερώνυμος ἡρμήνευσε τὸ Ἐσεβὼν ἐξ ἐννοιῶν (Ἐπιςολῇ 140) παρὰ τῷ Κορδερίῳ.

τινὰς, ποίαν διαφορὰν ἔχει τὸ ἐξ αὐτῶν ὁλόκληρον ὕφασμα (1) ἔτζι καὶ ἀπὸ τὰς ἔξωθεν καὶ φαινομένας (ἀληθῶς καὶ οὐ καθ' ὑπόκρισιν) ἀρετὰς τοῦ σώματος, γνωρίζει τινὰς καὶ τὰς ἔσωθεν καὶ κεκρυμμένας ἀρετὰς τῆς ψυχῆς. (2)

„ Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθέ-
„ νοι ὀπίσω αὐτῆς.

Ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ὅτι δὲν θέλει πολιτευθῇ τὸ τάγμα τῶν παρθένων, εὐθὺς ὁποῦ συςηθῇ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριςιανῶν· ἀλλὰ ὀπίσω αὐτῆς: ἤγουν ὕςερον, ἀφ' οὗ συςηθῇ· ἐπειδὴ, ἀφ' οὗ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριςοῦ ἐςερεώθη, τότε ἐπροσφέρθησαν εἰς τὸν Χριςὸν αἱ Παρθένοι: ἤτοι τὸ τάγμα τῶν Παρθένων, διὰ μέσου τῆς τῶν Ἀποςόλων διδασκαλίας· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι θυγάτηρ καὶ νύμφη εἶναι κάθε ψυχὴ, ἡ διὰ τελειότητος τῶν ἀρετῶν οἰκειωθεῖσα μὲ τὸν Χριςόν· καὶ παρθένος μὲν εἶναι, ἡ καθαρὰ οὖσα ἀπὸ τὰ πάθη, ἀτελὴς δὲ ἀκόμη οὖσα κατὰ τὰς ἀρετάς· ἥτις καὶ προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ ἄλλους, ὡς κατωτέρα οὖσα τῆς τελείας· νύμφη δὲ εἶναι, ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν τελειωθεῖσα, καὶ διὰ τοῦτο τῆς παρθένου τελειοτέρα ὑπάρχουσα· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν, ὅτι ὅσαι γυναῖκες ἤθελαν ἀγαπήσουν τὴν παρθενίαν, αὐταὶ τρόπον τινα μιμοῦνται τὴν Παρθένον καὶ Θεοτόκον· ἐπειδὴ καὶ ἀκολουθοῦσιν ὀπίσω τῆς Θεοτόκου διὰ τῆς μιμήσεως· ὥςε κατὰ τὸ παρθενεύειν, καὶ αὐταὶ ἠμποροῦν νὰ λέγωνται μητέρες Χριςοῦ· καθὼς λέγει καὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος „ Χριςὸς ἐκ Παρθένου, γυναῖκες παρθενεύετε· ἵνα τοῦ Χριςοῦ γένησθε μητέρες (λόγ. εἰς τὰ Γενέθλια·)

„ Αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονταί
„ σοι.

Ἤγουν ἐκεῖναι, λέγει, αἱ ψυχαὶ, ὁποῦ πλησιάζουσιν εἰς τὴν νύμφην καὶ θυγατέρα τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὴν πίςιν καὶ τὰ ἔργα, καὶ ὀλίγον οὖσαι κατώτεραι ἀπὸ ἐκείνην, καὶ αὐταὶ, λέγω, θέλουν προσφερθοῦν εἰς ἐσένα Κύριε. (3)

15: „ Ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ
„ ἀγαλλιάσει.

Λέγει ὁ Ἀπόςολος Παῦλος διὰ τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας, ὅτι ἔχουν νὰ λάβουν θλίψιν καὶ ςενοχωρίαν εἰς τὸ σῶμα „ Θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι· (Α. Κορ. ζ'. 28.) ἐπειδὴ καὶ ταλαιπωροῦνται, φροντίζουσαι διὰ τὸν ἄνδρα, διὰ τὰ τέκνα, διὰ τοὺς δούλους, διὰ τὸ ὁσπήτιον,

καὶ

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Οἶμαι τὸ πνευματικὸν ἱμάτιον ἐξυφαίνεσθαι, ὅταν τῷ διδακτικῷ λόγῳ ἡ ἀκόλουθος ἐπιπλέκηται πρᾶξις· ὥσπερ γὰρ τῷ ςήμονι τῆς κρόκκης ἐπιπλεκομένης, τὸ σωματικὸν ἱμάτιον ἐξυφαίνεται· οὕτω τοῦ λόγου προϋφεςῶτος, εἰ ἀκολούθως αἱ πράξεις ἐπάγονται, σεμνοτάτη τις ἂν γένοιτο περιβολὴ τῆς ψυχῆς, λόγῳ καὶ ἔργῳ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον συμπεπληρωμένον ἐχούσης· κροσσοὶ δὲ ἀπαιωροῦνται τοῦ ἱματίου νοητοὶ καὶ αὐτοί· διὸ καὶ χρυσοῖ εἶναι λέγονται· ἐπειδήπερ ὁ λόγος πλείων ἐςὶ τοῦ ἔργου, οἱονεὶ κροσσός τις ἀπὸ τοῦ πρὸς τὴν πρᾶξιν ὑφάσματος περισσεύων.

(2) Ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον „ Εἰκότως κροσσοῖς ἀπείκασε χρυσοῖς τὴν τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν· διήρηνται γὰρ ἀπ' ἀλλήλων οἱ κροσσοὶ, καὶ πάλιν ἥνωνται ὡς τῆς αὐτῆς ἐξηρτημένοι ςολῆς.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ἕπονται δὲ τῇ νύμφῃ τοῦ Κυρίου, ψυχαί τινες αἱ μὴ παραδεξάμεναι σπέρμα λόγων ἀλλοτρίων, αἵτινες ἀπενεχθήσονται τῷ Βασιλεῖ ἀκολουθοῦσαι τῇ νύμφῃ· ἀκουέτωσαν δὲ καὶ αἱ τὴν παρθενίαν ἐπαγγελλόμεναι τῷ Κυρίῳ, ὅτι παρθένοι ἀπενεχθήσονται τῷ Βασιλεῖ· παρθένοι δὲ αἱ πλησίον οὖσαι τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὀπίσω αὐτῆς ἑπόμεναι, καὶ μὴ ἀποπλανώμεναι τῆς Ἐκκλησιαςικῆς εὐταξίας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ οὐχ ἅπαντες τὴν ἄκραν ἔχουσι τελειότητα, τοὺς μὲν καλεῖ νύμφην ὡς τελείους ἐν ἀρετῇ, τοὺς δὲ παρθένους ὡς ἀκήρατον φυλάξαντας, ἣν παρέλαβον πίςιν· λέγει δὲ ὅμως καὶ ταύτας ἀκολούθους εἶναι τῆς Βασιλίδος, καὶ εἰς τὸν Βασιλικὸν σὺν αὐτῇ εἰσιέναι νεών· ταύτην ἡμᾶς τὴν διαφορὰν ὁ Κύριος ἐδίδαξε φήσας. „ Πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρί μου.

καὶ διὰ ἄλλα πολλὰ βιωτικὰ πράγματα· ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅλα ἐπειδὴ καὶ ἡ παρθένος καὶ καλογραία ἐλευθερώθη, καὶ ἀποβλέπει εἰς μόνον τὸν νοητὸν νυμφίον της Χρισὸν, διὰ τοῦτο χαίρει Πνευματικῶς καὶ ἀγάλλεται, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. (1)

„Ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλέως.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν διττῶς ἐννοεῖται· ἢ πῶς τὰ τάγματα τῶν Παρθένων θέλουν διορισθοῦν εἰς τὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τῶν ἀγάμων ἔχουν νὰ γίνωνται Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, Διάκονοι, καὶ Διακόνισσαι· ἢ νοεῖται, πῶς τὰ τάγματα τῶν παρθένων θέλουν φερθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους εἰς τὸν ἐπουράνιον ναὸν, καὶ εἰς τὰ ἐν οὐρανοῖς βασίλεια.

16: „Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγενήθησαν „οἱ υἱοίσου.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χρισιανῶν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω ἐπρόσαξεν αὐτὴν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ πατρικόν της ὀσπήτιον· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ τὴν παρηγορεῖ λέγων, ὅτι οἱ υἱοί σου: ἤγουν οἱ πισεύσαντες καὶ ἀναγεννηθέντες ἐν σοὶ διὰ τοῦ Βαπτίσματος Χρισιανοὶ, αὐτοὶ ἔχουν νὰ γένουν ἀντὶ τῶν προτέρων πατέρων τους, κατὰ τὴν προσασίαν, ὡς λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι υἱοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἔγιναν Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ πνευματικοὶ προσάται, αὐτῆς πάλιν τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας· τοῦτο δὲ φανερόνει καὶ ἀκολούθως.

„Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ „πᾶσαν τὴν γῆν.

Τοὺς ἀνωτέρω, λέγει, υἱούς σου θέλεις κατασήσεις ὦ Ἐκκλησία τοῦ Χρισοῦ, πνευματικοὺς ἄρχοντας εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ὁ καὶ ἄλλως ὁ ἀνωτέρω λόγος λέγεται εἰς τὸν Χρισόν· τοῦ γὰρ Χρισοῦ, πατέρες μὲν, καὶ προπατορες, ὡς ἀπὸ τῆς Μητρός του, ἦτον ὁ Ἀβραὰμ, ὁ Ἰσαὰκ, καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ Προφῆται· υἱοὶ δὲ αὐτοῦ, ἦτον οἱ Ἀπόσολοι, οἱ ὁποῖοι ἀνέβηκαν εἰς τὸ ἀξίωμα, ὁποῦ εἶχον οἱ προπάτορες τοῦ Χρισοῦ· πρῶτον, διὰ τί ἔγιναν καὶ αὐτοὶ ἄλλοι δεύτεροι Πατριάρχαι, ὡς γεννήσαντες διὰ τοῦ θείου Βαπτίσματος ὅλα τὰ Ἔθνη· δεύτερον, διὰ τί ἠξιώθησαν καὶ αὐτοὶ τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ τρίτον, διὰ τί ἐσάθησαν ἀπὸ τὸν Χρισὸν ἄρχοντες καὶ ἐξουσιασαὶ εἰς ὅλην τὴν γῆν „ Πορευθέντες γὰρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη (Ματθ. κή. 19.) ἐσάθησαν δὲ ἄρχοντες οἱ Ἀπόσολοι, ὄχι μόνον ὅταν ἦτον ζωντανοὶ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χρισιανοὶ πείθονται καὶ κυβερνοῦνται πάντοτε ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ κανόνας καὶ παραγγελίας τῶν ἱερῶν Ἀποσόλων· (2) ἂς δείξουν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ποῖοι υἱοὶ αὐτῶν ἔγιναν ἄρχοντες ὅλης τῆς γῆς; ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν· οἱ γὰρ υἱοὶ αὐτῶν εὑρίσκονται εἰς ὅλην τὴν γῆν, δοῦλοι μᾶλλον, καὶ ὄχι ἄρχοντες.

17: „Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν

πά-

---

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος φησὶν „ Οὐχ αἱ κατηναγκασμένως ὑπελθοῦσαι τὴν παρθενίαν, οὐδὲ αἱ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης καταδεξάμεναι τὸν σεμνὸν βίον, ἀλλ᾽ αἱ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἐπὶ τῷ τοιούτῳ κατορθώματι χαίρουσαι, αὗται ἀπενεχθήσονται τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἀχθήσονται οὐκ εἰς τὸν τυχόντα τόπον, ἀλλ᾽ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Βασιλέως· τὰ γὰρ ἱερατικὰ σκεύη ἃ οὐκ ἐμόλυνεν ἀνθρωπίνη χρῆσις, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσενεχθήσεται, καὶ ἐξουσίαν ἕξει τῆς εἰς τὰ ἄδυτα παρόδου, ὅπου βέβηλοι πόδες οὐ περιπατήσουσι· πραγματικῶς δὲ ἐπληρώθησαν ταῦτα, ὅταν ἡ Κυρία Θεοτόκος εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἔχουσα ὀπίσω της ἀκολουθούσας τὰς παρθένους, δορυφορούσας αὐτὴν μετὰ λαμπάδων φαιδρῶν, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἀπερχομένας, καὶ εἰσαγομένας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτῆς.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόσομος „ Οἱ Ἀπόσολοι καὶ πάντων ἀρχόντων ἄρχοντες ἐγένοντο κυριώτεροι· Βασιλέων δυνα-

τώ-

„ πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ἐκ μέρους τῆς ἡ Ἐκκλησία πρὸς τὸν Χριςὸν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ ἠξιώθηκα διὰ σοῦ νὰ ἀπολαύσω τοιαῦτα χαρίσματα Κύριε, διὰ τοῦτο θέλω ἐνθυμοῦμαι καὶ θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ τῆς γενεᾶς, σημαίνει τὴν εἰς ἀεὶ παράτασιν καὶ διαδοχήν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἡ Ἐκκλησία ἐνθυμεῖται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ, ὀνομάζεται καὶ αὐτὴ Χριστιανικὴ, καὶ Χριστιανῶν Ἐκκλησία.

„ Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονταί
„ σοι εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
„ τοῦ αἰῶνος.

Ἐπειδὴ, λέγει, τοιαύτης προνοίας καὶ εὐεργεσίας ἠξίωσάς με Κύριε, διὰ τοῦτο θέλουν σε εὐχαριςοῦν τὰ πλήθη τῶν ἐδικῶν μου Χριςιανῶν, ὄχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· ὁ γὰρ μέλλων αἰὼν, εἶναι αἰὼν τοῦ αἰῶνος, ὡς τιμιώτερος τοῦ παρόντος· καὶ ὡς ἀτελεύτητος. (1)

ΨΑΛ.

τώτεροι· οἱ μὲν γὰρ Βασιλεῖς, ζῶντες κρατοῦσι, τελευτήσαντες δὲ, καταλύονται· οὗτοι δὲ τελευτήσαντες, μᾶλλον κρατοῦσι· ϗ τὰ μὲν τῶν Βασιλέων νόμιμα, εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων ἔχει τὴν ἰσχύν· τὰ δὲ τῶν ἁλιέων προςάγματα, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξετάθη· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ϗ οἱ μετὰ τοὺς Ἀποςόλους, οὓς οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι καλέσας τῆς Ἐκκλησίας υἱοὺς, οἱ νικηφόροι φημὶ Μάρτυρες, τὴν αὐτὴν ἐτάχθησαν διέπειν ἀρχὴν, ϗ πάντας ἔχουσι νῦν ὑπηκόους, τοὺς μὲν, πόθῳ τοῦτο ποιεῖν αἱρουμένους, τοὺς δὲ, τῷ φόβῳ βιαζομένους.
(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τίς δέ ἐςι μνήμη τῆς Ἐκκλησίας; ἡ ἐξομολόγησις τῶν λαῶν· ὁ δὲ Χρυσορρήμων φησὶ „ Λέγει ϗ ἑτέρωθεν αὐτῆς τὸ ἀξίωμα, ὅτι οὐ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκταθήσεται μόνον, ἀλλὰ ϗ πανταχοῦ τοῦ αἰῶνος· ἀθάνατος γάρ φησιν ἔςαι ἡ μνήμη σου· ἀνάγραπτος ἐν ταῖς βίβλοις ταῖς ἡμετέραις· ἀνάγραπτος ἐν ταῖς πολιτείαις· ἀνάγραπτος ἐν τοῖς προςάγμασιν· κἂν ἐγὼ τελευτήσω φησὶν, ἀλλ' ᾄσομαι εἰς σὲ ϗ τελευτῶν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, διαλυθήσεται· τὰ δὲ γράμματα, μενεῖ· διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονταί σοι· ὅθεν ἤρξατο, ἐνταῦθα κατέλυσεν εἰς Χριςόν· διὰ τοῦτο ποῖον; ὅτι τοιαῦτα κατώρθωσας· ὅτι τοιούτους ἄρχοντας ἐπέςησας· ὅτι κακίαν ἤλασας· ἀρετὴν ἐφύτευσας· ὅτι τὴν φύσιν ἡρμόσω τὴν ἡμετέραν· ὅτι τὰ ἀπόρρητα πάντα εἰργάσω· ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης, ἐν τῷ εἰς τὰ Εἰσόδια πρώτῳ λόγῳ αὐτοῦ, ἀποτείνει τὰ ῥητὰ ταῦτα πρὸς τὴν Θεοτόκον· οὑτωσὶ λέγων „ Ὁρᾷς ἅπασαν τὴν Κτίσιν ἐξομολογουμένην τῇ Μητροπαρθένῳ ταύτῃ; ϗ οὐκ ἐν πεπερασμένοις αἰῶσιν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα ϗ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; συνορᾷν οὖν ἐςιν ἐντεῦθεν, ὡς οὐδ' ἐκείνη λήξει διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος εὖ ποιοῦσα πᾶσαν τὴν Κτίσιν· ἀλλὰ ϗ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν: ἤτοι τὸ „ Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ ϗ γενεᾷ, ἐκ προσώπου τῆς Θεοτόκου λέγεται· διὸ ϗ ἐν ταῖς πρὸς τὴν Θεοτόκον Παρακλήσεσι, τοῦτο τὸ ῥητὸν πάντοτε συνειθίζεται νὰ ψάλλεται πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Θεοτόκου, ὡς προκείμενον· διὰ τί; ϗ διὰ ποίαν ἀφορμήν; ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἅγιον Μάρκον τὸν Ἐφέσου, τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἶναι πρόρρησις τῇ Θεοτόκῳ προσήκουσα, ϗ παρ' αὐτῆς λαβοῦσα τὸ πέρας (ἐν τῷ τέλει τῆς ἐξηγήσεως τῆς Ἐκκλησιαςικῆς Ἀκολουθίας τῆς τετυπωμένης σὺν τῷ Συμεὼν τῷ Θεσσαλονίκης) προφητεύει γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, τὴν ᾠδὴν τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμνήσθη τὸ ὄνομα Κυρίου, εἰποῦσα „ Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαὶ, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, ϗ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ϗ βλέπε συμφωνίαν ἀγαπητὲ, τοῦ ῥητοῦ τούτου μὲ τὸ τῆς Θεοτόκου· ἐδῶ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἀναφέρεται, ϗ ἐκεῖ ὄνομα· ἐδῶ γενεὰ ϗ γενεά, ϗ ἐκεῖ πᾶσαι αἱ γενεαί.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΕ'.

,, Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται, εἰς τὸ τέλος μὲν, διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι, ὁποῦ περιέχει, ἀποβλέπουσιν εἰς τέλος· προφητεύει δὲ τὰς ἐπανασάσεις καὶ διωγμοὺς, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ τύραννοι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποσόλων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁμοίως καὶ τὴν ὑπομονὴν, ὁποῦ ἔδειξεν ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὴν εἰρήνην, ὁποῦ ἠκολούθησεν εἰς αὐτὴν μετὰ ταῦτα· διὰ τοῦτο καὶ δικαίως ἐβάλθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕςερον ἀπὸ τὸν προλαβόντα· ἐπειδὴ, ἐκεῖνος μὲν, περιέχει τὸ κάλεσμα τῆς Ἐκκλησίας· οὗτος δὲ περιέχει, τὰ μετὰ τὸ κάλεσμα αὐτῆς ἀκολουθήσαντα· εἰς μερικὰ δὲ παλαιὰ ἀντίγραφα, δὲν ἐπιγράφεται ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ἀλλὰ τοῖς υἱοῖς Κορέ· καὶ δῆλον, ὡς τὸ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ἐγράφη ἀπὸ λήθην καὶ ἀπροσεξίαν τοῦ κατ' ἀρχὰς μεταγράψαντος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διεδόθη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὸ λάθος· πλὴν καὶ ἔτζι; καθὼς εἶναι, δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν ἐπιγραφὴν, λαμβάνοντες τὴν ὑπὲρ πρόθεσιν ἀντὶ τῆς διά: ἤγουν, διὰ τῶν υἱῶν Κορέ· διότι συνετέθη μὲν, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐψάλθη δὲ, διὰ μέσου τῶν υἱῶν τοῦ Κορέ· λέγουσι γὰρ, ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει μὲ τὸ, διὰ τῶν υἱῶν, καὶ μὲ τὸ, ὑπὲρ τῶν υἱῶν· ὑπὲρ τῶν κρυφίων δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ περὶ τῶν κεκρυμμένων εἰς τοὺς πολλούς· διὰ τὶ τὰ ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ νοήματα, εἶναι αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινά· ἐῤῥέθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῶν Ἀποσόλων καὶ τῶν Μαρτύρων.

1: ,, Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις.

Ὁ Χρισὸς, λέγουσιν, εἰς τὸν ὁποῖον ἡμεῖς οἱ Ἀπόσολοι καὶ Μάρτυρες ἐπισεύσαμεν, αὐτὸς, ὅταν μὲν καταφεύγωμεν πρὸς αὐτὸν, εὑρίσκεται εἰς ἡμᾶς καταφυγή· ὅταν δὲ ἀντισεκώμεθα εἰς τοὺς τυράννους καὶ ἐχθροὺς τῆς πίσεως, εὑρίσκεται εἰς ἡμᾶς δύναμις· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπρόσαξε νὰ φεύγωμεν τοὺς πειρασμοὺς, πρὶν νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν· ἀφ' οὗ δὲ πέσωμεν εἰς τοὺς πειρασμοὺς, νὰ ἀντισεκώμεθα ἀνδρείως μὲ τὴν ὑπομονὴν, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴ νικώμεθα ἀπὸ αὐτούς. (1)

,, Βοη-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος ,, Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τὸν Θεὸν ἡ καταφυγὴ, παρὰ πᾶσιν ὁμολόγηται· πολλὴν δὲ πλάνην καὶ σύγχυσιν ὁ ἐχθρὸς ἐνεποίησε περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ σώζοντος· ἐπιβουλεύων γὰρ ὡς πολέμιος, πάλιν τοὺς ἐπιβουλευθέντας ἐξαπατᾷ, αὐτῷ προσφεύγειν ὡς φύλακι . . . οἱ δὲ τὸν Θεὸν ἐπιγινώσκοντες περὶ τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν σφάλλονται, ἀπαιδεύτως τὰς αἰτήσεις τῶν συμφερόντων ποιούμενοι, αἰτοῦντες μὲν ὡς ἀγαθά τινα, οὐκ ἐπὶ συμφέροντι πολλάκις αὐτῶν· φεύγοντες δὲ ἄλλα ὡς πονηρὰ, πολλὴν αὐτοῖς ἐνίοτε τὴν ὠφέλειαν φέροντα· εὔχονται μὲν γὰρ ὑγείαν καὶ πλοῦτον, ἀπεύχονται δὲ τὰ ἐναντία· ἔςι δὲ καὶ ἡ νόσος πολλάκις ὠφέλιμος· ὅ-

ταν

„ Βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὑρούσαις „ ἡμᾶς σφόδρα.

Τὸ σφόδρα, εἰς τὸ βοηθὸς ἀποδίδει ὁ Χρυσόστομος: ἤγουν ὁ Χριστὸς εἶναι σφόδρα βοηθός: ἤτοι μέγας καὶ δυνατὸς βοηθὸς εἰς τὰς θλίψεις, ὁποῦ ηὗραν ἡμᾶς τοὺς δούλους του. (1) βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι αἱ θλίψεις καὶ οἱ πειρασμοὶ εὑρίσκουσιν ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ ζῶσι κατὰ Θεὸν, κυνηγοῦσαι τρόπον τινὰ ὡσὰν ἔμψυχοι, κατόπιν εἰς αὐτοὺς, κατὰ συγχώρησιν ὅμως τοῦ Θεοῦ κυνηγοῦσιν οἱ πειρασμοὶ τοὺς δικαίους, ἵνα γυμνασθῶσι· καὶ γυμνασθέντες, ἵνα δοκιμώτεροι γένουν· „ Ἡ θλίψις γὰρ, λέγει ὁ Παῦλος, ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ, δοκιμήν· (Ρωμ. ε'. 3.) διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐμποδίζει μὲν, τὸ νὰ ἔρχωνται οἱ πειρασμοὶ διὰ τὴν ῥηθεῖσαν αἰτίαν τῆς δοκιμῆς τῶν ἀνθρώπων· ὅταν ὅμως ἔλθουν, παρασκευάζεται βοηθὸς εἰς τοὺς πειραζομένους, καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ νικηθοῦν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

2: „ Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ „ ταράσσεσθαι τὴν γῆν, καὶ μετατί„ θεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.

Τοῦτον τὸν στίχον, οὔτε ὁ μέγας Βασίλειος, οὔτε ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐξήγησαν κατὰ ἀλληγορίαν καὶ ἀναγωγὴν (2) ἀλλὰ συμφώνως εἶπον, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες λέγουν διὰ τούτου, πῶς, ὅταν ὁ Χριστὸς βοηθῇ σφοδρῶς εἰς ἡμᾶς, ποτὲ δὲν θέλομεν φοβηθῶμεν, κἂν καὶ ὅλη ἡ γῆ ταραχθῇ ἀπὸ τὸ κέντρον της, μὲ σεισμοὺς φοβεροὺς καὶ παραδόξους· κἂν τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ ἀνασπαθοῦν ἀπὸ τὴν φυσικήν τους στάσιν καὶ στερεότητα, καὶ ἀποσφενδονισθοῦν μέσα εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ἀνίσως λοιπὸν δὲν θέλωμεν φοβηθῶμεν, ἐὰν ἔτζι ταραχθοῦν τὰ στοιχεῖα, καὶ γένῃ ἄνω κάτω ὁ Κόσμος, πόσῳ μᾶλλον δὲν θέλομεν φοβηθῶμεν ἀνίσως οἱ τύραννοι καὶ διῶκται σηκόνωνται κατ' ἐπάνω μας, καὶ μᾶς τυραννοῦν; ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε „ Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψεις ἢ στενοχωρία, ἢ λιμὸς, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; (Ρωμ. η'. 33.)

3: „ Ἤχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα „ αὐτοῦ· ἐταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ „ κραταιότητι αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα θέλουν νὰ φανερώσουν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες, ὅτι ὁ βοηθὸς αὐτῶν Θεὸς εἶναι παντοδύναμος· διότι πολλαῖς φοραῖς τὰ

ται παιδαγωγεῖν μέλλῃ τὸν ἁμαρτάνοντα· ϗ ὑγεία βλαβερὰ: ὅταν ἐφόδιον γένηται πρὸς ἁμαρτίαν τῷ ἔχοντι· οὕτω ϗ χρήματα ἤδη τισὶν ὕλη πρὸς ἀκολασίαν ἐγένοντο· ϗ πενία πολλοὺς ἐσωφρόνισε τῶν ὡρμημένων κακῶς· πολλῶν μὲν οὖν ἐστι τὸ εἰπεῖν, ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς διαθέσεως εἰπεῖν τῷ Προφήτῃ, πάνυ ὀλίγων· ὀλίγοι γὰρ οἱ μὴ τεθαυμακότες τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ' ὅλοι ἠρτημένοι τοῦ Θεοῦ· ϗ ἐλέγχει γε ἡμᾶς τὰ πράγματα, ὅταν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἐπὶ πάντα μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὸν Θεὸν τρέχωμεν· νοσεῖ τὸ παιδίον, ϗ σὺ τὸν ἐπαοιδὸν περισκοπεῖς, ἢ τὸν τοὺς περιέργους χαρακτῆρας τοῖς τραχήλοις τῶν ἀναιτίων νηπίων περιτιθέντα· ἢ τὸ τελευταῖον ἐπὶ τὸν ἰατρὸν ἔρχῃ ϗ τὰ φάρμακα, τοῦ δυναμένου σώζειν καταμελήσας... κἂν φοβηθῇς ἐχθρὸν, προστάτην ἕνα τῶν ἀνθρώπων περινοεῖς· ϗ ὅλως ἐφ' ἑκάστης χρείας ἐλέγχῃ, ῥήματι μὲν ὀνομάζων τὸν Θεὸν καταφυγὴν, ἔργῳ δὲ, τὴν ἐκ τῶν ματαίων βοήθειαν ἐπισπώμενος.

(1) Οὕτω γάρ φησι „ Τὸ δὲ σφόδρα τῷ βοηθὸς προσνεμητέον· οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε βοηθεῖ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς, πλείονα παρέχων τὴν ἀπὸ τῆς συμμαχίας παράκλησιν τῆς ἀπὸ τῶν θλίψεων ὀδύνης· οὐ γὰρ ὅσον ἀπαιτεῖ τῶν δεινῶν ἡ φύσις, τοσαύτην ἡμῖν παρέχει τὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ πολλῷ πλείονα· ὁ δὲ Βασίλειος φησὶν „ Εὑρίσκει δὲ ἡ θλίψις πάντα τὸν δίκαιον διὰ τὴν τοῦ βίου ἐπιτήδευσιν· ὁ γὰρ ἐκκλίνων μὲν τὴν πλατεῖαν ϗ εὐρύχωρον ὁδὸν, ὁδεύων δὲ τὴν στενὴν ϗ τεθλιμμένην, εὑρίσκεται ὑπὸ τῶν θλίψεων.

(2) Ἀγκαλὰ ϗ ὁ Χρυσόστομος λέγῃ „ Γῆν δὲ ἐνταῦθα ϗ ὄρη ϗ καρδίαν θαλασσῶν, οὐ τὰ στοιχεῖά φησιν, ἀλλὰ τῷ ὀνόματι τούτων τοὺς ἀφορήτους κινδύνους αἰνίττεται· ϗ πάλιν „ Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὰ πλήθη ἐνταῦθα αἰνίττε-

τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν κτυποῦν, καὶ κάμνουσι μεγάλην ταραχήν· ἐπειδὴ φουσκόνουν καὶ ἀναβράσσονται ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους, ὁποῦ πίπτουν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ τὰ βουνὰ σαλεύονται μὲ σεισμὸν ἀπὸ τὸν τόπον τους· αὐτὰ δὲ ὅλα γίνονται μὲ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· ὁ ὁποῖος, καθὼς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ „ Συνταράσσει τὸ κύτος τῆς θαλάσσης (Ψαλ. ξδ΄. 7.) καὶ ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν (Ψαλ. ργ΄. 32.) (1) θαλασσῶν δὲ πληθυντικῶς εἶπε, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώττης, ἥτις τὰ ἑνικὰ μεταχειρίζεται ὡς πληθυντικά, ὡς εἴπομεν ἀλλαχοῦ· ἢ θαλάσσας ὀνομάζει τοὺς διαφόρους κόλπους τῆς θαλάσσης καὶ τὰ πελάγη: ἤγουν τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τὸ Ἰώνιον, τὸ Ἀδριατικόν, καὶ τὰ λοιπά· δὲν θέλει δὲ εἶναι ἔξω τοῦ καιροῦ, καὶ τὸ νὰ ἑρμηνεύσωμεν ἀναγωγικῶς τὰ προῤῥηθέντα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ· δὲν θέλομεν, λέγει, φοβηθῶμεν ἡμεῖς, ὅταν ταράσσεται ἡ γῆ: ἤγουν, ὅταν ταράττωνται οἱ τὰ γήϊνα φρονοῦντες τύραννοι, καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι· διὰ τί ὅλοι αὐτοὶ ἐταράσσοντο ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος· ἐπειδὴ καὶ ἐμετατίθετο καὶ ἀναιρεῖτο ἡ πατροπαράδοτος αὐτῶν Ἑλληνικὴ θρησκεία· οὔτε θέλομεν φοβηθῶμεν, ὅταν ἐμβαίνουν τὰ βουνὰ μέσα εἰς τὰς θάλασσας: ἤγουν, ὅταν οἱ ὑψηλοὶ ὡσὰν τὰ βουνὰ καὶ ὑπερήφανοι Δαίμονες, ἐμβαίνουν μέσα εἰς τὰς ἁλμυρὰς καὶ πικρὰς καρδίας τῶν ἀπίστων ἀνθρώπων, καὶ τοὺς κάμνουν νὰ ἀγριόνωνται καθ᾽ ἡμῶν, εἰς τὸ νὰ μᾶς φονεύσουν· πολλὰ γὰρ τοιαῦτα ἠκολούθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος, καθὼς ἱστορεῖ ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (2) καὶ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι· ὕδατα δὲ καὶ νερὰ τῶν Δαιμόνων, ἦτον οἱ Εἰδωλολάτραι· οἵτινες ὡσὰν τὰ νερὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐμεταφέροντο ἀπὸ τὰ πνεύματα τῆς ἀπάτης· καὶ αὐτοὶ ἤχησαν μέν, φωνάζοντες, καὶ ἕνας τὸν ἄλλον παρακινοῦντες κατὰ τῶν Χριστιανῶν· ἐταράχθησαν δὲ μὲ τὸ νὰ ἐσυγχίζοντο διὰ τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἐποίουν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες μὲ τὴν ἀνίκητον δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· ἐταράχθησαν δὲ καὶ τὰ βουνά: ἤτοι οἱ Δαίμονες, ἐπειδὴ ἀδυνατοῦσαν καὶ ἐδιώκοντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τῶν Μαρτύρων καὶ Ἀποστόλων.

4: „ Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα εὐφραί„ νουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐδῶ λέγονται τώρα τὰ κρύφια καὶ μυστικὰ νοήματα, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διότι ποταμὸς μὲν εἶναι ὁ Χριστός, διὰ τὰ γλυκύτατα ῥεύματα τῆς διδασκαλίας του· τὰ ὁποῖα ποτίζουν καὶ εὐφραίνουν τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν, καὶ φέρουν αὐτὰς εἰς καρπογονίαν ἀρετῶν· λέγει γὰρ ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἠσαΐου „ Ἰδοὺ ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ᾽ αὐτούς, ὡς ποταμὸς εἰρήνης· (Ησ. ξϛ. 12.) ὁρμήματα δὲ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες παρωρμήθησαν καὶ ἐκινήθησαν παρ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ διδάξουν τὸν Κόσμον· „ Πορευθέντες γάρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη (Ματθ΄. κη΄. 20.) Πόλις δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σύστημα τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν θεοφιλῆ πολιτείαν ὁποῦ ἔχει· εὐφραίνουσι λοιπὸν τὴν Ἐκκλησίαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ μὲ βίον καὶ μὲ λόγον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο, κατὰ τὸν Βασίλειον· Ποταμὸς μὲν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ

ἅ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπεν „ Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· σείει πάντα (ὁ Θεὸς) σαλεύει· μετατίθεται, ὅταν βούληται: οὕτως αὐτῷ ῥάδια καὶ εὔκολα πάντα· τοσαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ δύναμις φησὶν, ὡς ἁπλῶς νεῦσαι, καὶ ταῦτα πάντα γίνεσθαι· πῶς οὖν δυνάμεθα φοβεῖσθαι, τοιοῦτον ἔχοντες Δεσπότην;

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ γὰρ ἐν Ἐφέσῳ Δημήτριος πᾶσαν τὴν πόλιν ἐνίκησε καὶ ἐν Λύστραις καὶ Δέρβῃ ταυτὸ τοῦτο γεγένηται· καὶ πάλιν ἐν Φιλιππησίοις, καὶ Θεσσαλονίκῃ καὶ Ἀθήναις καὶ Κορίνθῳ, τῶν τῆς ἀπάτης πνευμάτων ταῦτα διεγειρόντων τὰ κύματα ὑπὸ τούτων τινὲς ἐνεργούμενοι κατὰ τῶν ἱερῶν ἐβόων Ἀποστόλων· οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισι· ταῦτα καὶ ὁ μακάριος προηγόρευσεν Ἀββακοὺμ „ Ἐπεβίβασας φησὶν εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου ταράσσοντας ὕδατα πολλά· ἵππους δὲ προσηγόρευσεν ὡς ὄχημα θεῖον γεγενημένους τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους.

ἅγιον · ὁρμήματα δὲ αὐτοῦ εἶναι τὰ διάφορα χαρίσματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ποτίζεται καὶ εὐφραίνεται. (1)

„ Ἡγίασε τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὁ Ὕψι-
„ στος.

Ἡ ἰδία Ἐκκλησία τῶν πιςῶν εἶναι καὶ πόλις καὶ σκήνωμα Θεοῦ · ὅθεν εἶναι γεγραμμένον · ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω (Λευϊ. κϛ΄. 11) Κα πάλιν „ Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν · (Ἰω. α΄. 14.) (2)

5: „ Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς καὶ οὐ σαλευθήσεται.

Ἐν τῷ μέσῳ, λέγει, τῆς Ἐκκλησίας εὑρίσκεται ὁ Θεὸς „ Ἰδοὺ γάρ φησιν ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ΄. κη΄. 20.) καὶ πάλιν „ Ὅπου εἰσὶ δύω ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν „ Ματθ΄. ιη΄. 20.) δὲν θέλει λοιπὸν σαλευθῇ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὰς βίας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, ὁποῦ ἐπιχειροῦν νὰ ἀνατρέψουν αὐτήν · ἔφη γὰρ ὁ νυμφίος τῆς Χριςός · „ Πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς · (Ματθ΄. ιϛ. 18.)

„ Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρωῒ πρωΐ·

Ταχύτατα, λέγει, καὶ ὀγλιγωρότατα θέλει βοηθήσει τὴν Ἐκκλησίαν του ὁ Χριςὸς, εἰς τὰς περιςάσεις καὶ τοὺς κινδύνους · ὁ γὰρ διπλασιασμὸς τοῦ πρωῒ πρωΐ, ὑπερβολὴν ταχύτητος φανερόνει καὶ σύγκρισιν τοῦ ἑνὸς πρωῒ μὲ ἄλλο πρωΐ : ὅθεν τὸ, ἄρθρον, συντάσσεται μὲ τὸ δεύτερον πρωΐ : ἤτοι τὸ ἕνα πρωῒ συγκρίνεται πρὸς ἄλλο πρωΐ.

6: „ Ἐταράχθησαν Ἔθνη · Ἔκλιναν βασι-
„ λεῖαι · ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὕψι-
„ στος · ἐσαλεύθη ἡ γῆ.

Ὅταν, λέγει, ἐδιαλαλῆτο ἀπὸ τοὺς Ἀποςόλους τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐσπείρετο ἡ Θεογνωσία εἰς τὸν Κόσμον, ὅλα τὰ Ἔθνη ἐκινήθησαν · καὶ ἄλλοι μὲν, ἐπρόςρεχον εἰς τὴν πίςιν τοῦ Χριςοῦ, ἄλλοι δὲ ἐκατάτρεχον αὐτήν · καὶ αἱ βασιλεῖαι τοῦ Κόσμου αἱ πολεμοῦσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνικήθησαν τέλος πάντων ἀπὸ αὐτὴν, ἢ διὰ τί ἀπέκαμαν, ἢ διὰ τί ὑπεκλίθησαν καὶ ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὴν, δεξάμεναι τὴν πίςιν τοῦ Χριςοῦ· διότι καὶ τὸ ἕνα ἔφινε καὶ τὸ ἄλλο, εἰς διαφόρους πόλεις · μὲ τὸ ἔδωκε δὲ φωνὴν αὐτοῦ ὁ ὕψιςος · φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ μεγαλοδύναμον τοῦ Θεοῦ · ὅτι ὁ Θεὸς λέγει μόνον, καὶ εὐθὺς τρέμει ἡ γῆ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν „ Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν (Ψαλ. ργ΄. 32.) (3) τὰ τοιαῦτα δὲ λόγια ἐρρέθησαν περὶ Θεοῦ, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ προ-

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Βασίλειος „ Πόλιν Θεοῦ ἐννοεῖ ϗ πᾶσαν τὴν Κτίσιν ἀπὸ τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων μέχρι τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, εὐφραινομένην ὑπὸ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος · ὁρίζονται γάρ τινες πόλιν εἶναι, σύςημα ἱδρυμένον κατὰ νόμον διοικούμενον · ἐφαρμόζει δὲ ϗ τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐπουρανίῳ πόλει ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος τῆς πόλεως · ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Εὐφραίνει τὴν ἐπουράνιον πόλιν τοῦ Θεοῦ τὴν ταῖς ὑπερκοσμίοις συγκροτουμένην δυνάμεσιν, τὰ τοῦ θείου ποταμοῦ ὁρμήματα : τουτέςιν αἱ διαιρέσεις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, ἀναλόγως τοῖς ἀξίοις μεριζόμεναι ϗ διδόμεναι · ϗ γὰρ ἡ τῶν ἄνω Πνευμάτων ἁγία ὁμήγυρις, τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ λίαν ἐφήδεται · ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ποταμὸς εἶναι ὁ Εὐαγγελικὸς λόγος, ὅςις εὐφραίνει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριςοῦ · (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Ποταμὸν ἐνταῦθα τὸ δαψιλὲς τῆς χορηγίας τῶν ἄνωθεν δωρεῶν ὀνομάζει, ϗ τὸ ἀκώλυτον ϗ ἐκκεχυμένον παῤῥησιν, ὡσὰν εἰ ἔλεγε · καθάπερ ἐκ πηγῶν ἡμῖν πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐπιῤῥεῖ · ὁ δὲ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, οἶδά φησι ϗ ἄλλην πόλιν Θεοῦ τὴν παναγίαν Παρθένον. ἣν εὔφραναν τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσία · τὴν μήτραν αὐτῆς προκαθαίρουσα.

(2) Σκήνωμα Θεοῦ τὴν θεοφόρον (ἤτοι θεοϋπόςατον) σάρκα τοῦ Χριςοῦ ὁ Βασίλειος εἶπεν, ἁγιασθεῖσαν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν συναφείας · ὁ δὲ Δαμασκηνὸς τὴν Παρθένον, ἣν σκήνωμα αὐτοῦ ὁ ὕψιςος ἔθετο ϗ ἡγίασεν ἐν μέσῳ αὐτῆς κατασκηνώσας, ϗ ἀσάλευτον ἔδειξε · τῶν τῆς παρθενίας σημάντρων αὐτῆς μὴ παρασαλευθέντων.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόςομος εἶπεν „ Ὡς ἂν εἴπῃ τις αὐτοβοεὶ τὰς πόλεις εἶχε · παχὺ μὲν τὸ ῥῆμα ϗ ἀνθρωπινώτε-

προσάζουν νὰ τιμωρηθοῦν τινες κακοί· ἢ ἀπὸ ὁμοιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ βλέπουν τινὰς με θυμὸν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Κόσμον τὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου φωνήν του, καὶ εὐθὺς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀκούσαντες, ἐσυγκινήθησαν, ὡς προείπομεν· γῆν γὰρ κατὰ τὸν Χρυσόςομον πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, κατὰ τὸ, „ Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἕν· (Γέν. ια. 1.) (1)

7: „ Κύριος τῶν Δυνάμεων μεθ' ἡμῶν,
„ ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριςιανῶν, ἐνδυναμόνουσα μὲ αὐτὰ τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ παραθαῤῥύνουσα· ἐν καιρῷ δὲ ἁρμοδίῳ ἐνθυμήθη ἐδῶ τὸν Ἰακὼβ ὁ Δαβίδ· διὰ τὶ καὶ τὸν Ἰακὼβ ἐπιβουλευόμενον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἠσαῦ, καὶ ἀπὸ τὸν θεῖόν του Λάβαν, καὶ ἀπὸ ἄλλους διαφόρους, ἐλύτρωσεν ὁ Θεός· καὶ διὰ τὶ ὁ Ἰακὼβ πρῶτος ἐπροφήτευσε διὰ τὸ κάλεσμα τῶν Ἐθνῶν εἰπὼν „ Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἐθνῶν· (Γεν. μθ'. 10) (2) τῶν ὁποίων Ἐθνῶν τὴν μεταβολὴν προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

8: „ Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ,
„ ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τοὺς πλέον ὀξυτέρους εἰς τὸν νοῦν, καὶ ἐκείνους ὁποῦ δύνανται νὰ καταλάβουν καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους· ἔργα δὲ ὀνομάζει τὰ κατορθώματα τοῦ Εὐαγγελίου· τὰ ὁποῖα καὶ τέρατα: ἤτοι θαυμάσια ὠνόμασε· ταῦτα γὰρ, λέγει, εἶναι τὰ τέρατα, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν, ἵνα διὰ μέσου αὐτῶν κηρύττεται ἡ ἄῤῥητος δύναμις τῆς αὐτοῦ Θεότητος· ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν ἔγιναν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς φυσικοὺς νόμους· διὰ τὶ οἱ ἀγράμματοι ἁλιεῖς καὶ ψαράδες Ἀπόςολοι, ἐνίκουν τοὺς διδασκάλους καὶ φιλοσόφους· οἱ ὀλίγοι, ἐνίκουν ὅλον τὸν Κόσμον· οἱ γυμνοὶ τοὺς ἁρματωμένους· οἱ πτωχοὶ τοὺς βασιλεῖς· οἱ θνητοὶ καὶ ὁρατοὶ, τοὺς ἀθανάτους καὶ ἀοράτους Δαίμονας.

„ Ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς.

Ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ἔπαυσαν οἱ πόλεμοι, ὁποῦ εἶχον ἀναμεταξύ των τὰ Ἔθνη· ἐπειδὴ ἐπεριορίσθη εἰς μόνην τὴν Ῥώμην, ἡ κατὰ πάντων τῶν Ἐθνῶν μοναρχία „ Ἐξῆλθε γάρ φησι δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούςου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· (Λουκ. β' 1.) Καὶ λοιπὸν ἀφ' οὗ τοιαύτη βαθεῖα εἰρήνη ἠκολούθησεν εἰς τὸν Κόσμον, ἄχρηςα πλέον ἔγιναν τὰ ἅρματα· μὲ τὸ νὰ ἔπαυσαν ἀπὸ τοὺς πολέμους οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐδόθη-

---

τερον εἰρημένον· οὐδὲ γὰρ φωνῇ ϗ βοῇ ὁ Θεὸς νικᾷ· ἀλλὰ νεύματι μόνῳ ϗ βουλήματι· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τῶν παχυτέρων αὐτὸν ἀνάγων, τῶν ἄλλων ὑψηλοτέραν ἐπενόησε λέξιν· γλαφυρωτάτη δὲ εἶναι ϗ ἡ παρομοίωσις, ὁποῦ κάμνει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος· παρομοιάζων τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ μὲ μίαν πόλιν πολιορκημένην ἀπὸ Ἔθνη πολλὰ ϗ Βασιλεῖς· τὸν δὲ Κύριον, μὲ ἕνα ςρατηγὸν δυνατὸν, ὁ ὁποῖος μὲ μόνην τὴν ςεῤῥοτάτην φωνήν του, λύει μὲν τὴν πολιορκίαν, διασκορπίζει δὲ τὰ Ἔθνη, τρέπει δὲ τοὺς Βασιλεῖς εἰς φυγήν· ἐκ δὲ τῆς φυγῆς ταύτης, γίνεται ταραχὴ ϗ ἦχος εἰς ὅλας τὰς πόλεις ϗ χωρία, ὅπου δέχονται τούτους.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τῇ γὰρ ἀληθείᾳ ϗ τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρίᾳ, ϗ ταῖς παντοδαπαῖς θαυματουργίαις, οἷόν τινι φωνῇ χρησάμενος ὁ Θεὸς, τὸ οἰκεῖον ὕψος τοῖς ἀνθρώποις ὑπέδειξε, ϗ δέους αὐτῶν ἐνέπλησε τὰς ψυχάς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Καλῶς δὲ δυνάμεις ὠνόμασε τοὺς Ἀγγέλους, τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ἐνδεικνύμενος, ὡς ϗ ἀλλαχοῦ „ Δυνατοὶ ἰσχύει ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ· τί οὖν, εἰ δυνατός ἐςιν, οὐ βούλεται δὲ ἡμῖν χεῖρα ὀρέξαι; διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, ἀντιλήπτωρ ἡμῶν· οὐκοῦν ϗ βούλεται, ϗ δύναται· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Γέγονε μεθ' ἡμῶν ὁ τῶν Δυνάμεων Κύριος, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς μορφὴν δούλου λαβών· διὰ τοῦτο γὰρ ϗ Ἐμμανουὴλ ὠνόμασται, ὅ ἐςι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.

θησαν εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας· ὅθεν καὶ ὁ Ἠσαΐας τοῦτο δηλῶν ἔλεγε „ Καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας (1) αὐτῶν, εἰς δρέπανα· καὶ οὐ λήψεται Ἔθνος ἐπὶ Ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν· (Ἡσ. β. 4.) βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, τὴν δύναμιν, ὁποῦ ἔχει ἡ λέξις ἀνταναιρῶν· διότι πρὸ μὲν τοῦ Χριστοῦ, οἱ πόλεμοι ἀνῄρουν: ἤγουν ἐθανάτωναν τοὺς ἀνθρώπους· ὁ δὲ Χριστὸς ἀνεῖλεν αὐτοὺς τοὺς πολέμους· καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνῄρουν, διὰ τοῦτο ἀνταναίρεσεν αὐτοὺς ὁ Χριστὸς, ἀντὶ τοῦ, ἔσβυσε παντελῶς.

„ Τόξον συντρίψει καὶ συνθλάσει ὅ-
„ πλον, καὶ θυρεοὺς κατακαυσει ἐν
„ πυρί.

Αὐτὰ ὅλα ἔγιναν καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ γράμμα, ὡς γράφει ὁ Ἰεζεκιὴλ· λέγων „ Καὶ ἐξελεύσονται οἱ κατοικοῦντες τὰς πόλεις Ἰσραὴλ, καὶ καύσουσιν ἐν τοῖς ὅπλοις, πέλταις καὶ κοντοῖς, καὶ τόξοις καὶ τοξεύμασι, καὶ ῥάβδοις χειρῶν, καὶ λόγχαις, καὶ καύσουσιν ἐν αὐτοῖς πῦρ ἑπτὰ ἔτη, καὶ οὐ μὴ λάβωσι ξύλα ἐκ τοῦ πεδίου . . . ἀλλ' ἢ τὰ ὅπλα κατακαύσουσι πυρὶ (Ἰεζ. λθ᾽. 9.) ὅπλα δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, τὸ σπαθὶ, καὶ ὅ, τι ἄλλο ἅρμα εἶναι ἀγχέμαχον: ἤγουν μὲ τὸ ὁποῖον πολεμεῖ τινας ἀπὸ κοντὰ τοὺς ἐχθρούς· ἀποδίδει δὲ δικαίως ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν, τὴν πρᾶξιν τοῦ κατορθώματος τούτου· ἐπειδὴ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐγένετο.

„ Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ
„ Θεός.

Παύσατε, λέγει, ἀπὸ τοὺς συχνοὺς πολέμους τοὺς ὁρατοὺς καὶ τοὺς ἀοράτους· καὶ τότε θέλετε γνωρίσετε, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεὸς, ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα τὰ γενόμενα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Εὐαγγελίου. (2)

„ Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς Ἔθνεσιν· ὑψω-
„ θήσομαι ἐν τῇ γῇ.

Μέγας, λέγει, ὥντας ἐγὼ Θεὸς κατὰ φύσιν, μέγας θέλω νομισθῶ καὶ εἰς τὰ Ἔθνη διὰ μέσου τῶν θαυμάτων. Καὶ εἰς μὲν τὸν οὐρανὸν, ὅλαι αἱ ἀσώματοι Δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἠξεύρουσι τὸ ὕψος, ὁποῦ ἐγὼ ἔχω κατὰ φύσιν· ὑπόλοιπον δὲ εἶναι, νὰ γνωρισθῇ τὸ ὕψος μου τοῦτο καὶ εἰς τὴν γῆν: ὅλην δηλαδή. (3)

„ Κύ-

---

(1) Γράφεται ϗ Ζιβύνη, ἥτις ἐστὶ κοντάρι κατεσκευασμένον ὅλον ἀπὸ σίδηρον, κατὰ τὸν Βαρῖνον, ταῦτα δὲ ἑρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ὥστε τὴν φθαρτικὴν μάχαιραν, σπερμάτων ζωοποιῶν τῶν ἐκ τῆς σοφίας ἐγγινομένων ταῖς λογικαῖς ψυχαῖς, εἶναι παρασκευαστικήν . . . ἡ δὲ ζιβύνη τὸ πόῤῥωθεν κατακοντίζον ϗ ἀπωθούμενον, εἰς τὸ συνακτικὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ϗ κοινωνίας συνδετικόν· τοιαῦται γὰρ αἱ δρεπάναι συνάγουσαι τὰ διεσκορπισμένα, ϗ εἰς κοινωνίαν δράγματος συνδέουσαι τοὺς ἀστάχυας· (Ἑρμηνεία εἰς τὸν Ἠσαΐαν)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Σχολάσαι οὖν δεῖ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν πλοῦτον σπουδῶν, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ δοξάριον τοῦτο ἐπιθυμίας, ἀπὸ τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῶν· ἀπὸ φθόνου ϗ πάσης τῆς εἰς τὸν πλησίον ἡμῶν πονηρίας, ἵνα γαληνιώσης ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ϗ ὑπ' οὐδενὸς πάθους ταρασσομένης, οἱονεὶ ἐν κατόπτρῳ τινὶ, καθαρὰ γένηται ϗ ἀνεπισκότητος ἡ ἔλλαμψις τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „ Ἓξ εἰσὶ σχολαὶ, ἃς κατορθοῦντες Θεὸν ἐπιγνῶναι δυνάμεθα. α᾽. ἡ τῆς ἁμαρτίας πρᾶξις ϗ ἐνέργεια. β᾽. ἡ τῆς ἐξαπτικῆς διαίτης. γ᾽. ἡ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιμιξίας τῶν ἀφυλάκτως βιούντων· δ᾽. ἡ τοῦ ἀπροσφόρου ἐπιτηδεύματος τῷ κατὰ Θεὸν βίῳ. ε᾽. ἡ τῆς ὑπάρξεως τῆς διαβεβλημένης ϗ εἰς πολλὰ περισπώσης τὸν νοῦν ϛ᾽. τὸ μὴ ἔχειν καθόλου τι ἴδιον θέλημα· ϗ τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ κατὰ Θεὸν ὑποταγή· λέγει δὲ ϗ ὁ Κυρήνης Συνέσιος „ Σχολὴ δὲ μέγιστον ἀγαθόν· ἣν εἴποι τις ὥσπερ χώραν πάμφορον, ἅπαντα καλὰ φέρειν τῇ τοῦ φιλοσόφου ψυχῇ.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Τάχα δὲ, ἐπεὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἔμελλεν ὁ Κύριος ὑψοῦσθαι ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ϗ ὑπὲρ πάσης τῆς γῆς τὴν ὕψωσιν καταδέχεσθαι· διὰ τοῦτο τὸ καθ' ἑαυτὸν πάθος αἰνιττόμενός φησιν· ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς

Ἔ-

„ Κύριος τῶν Δυνάμεων μεθ' ἡμῶν ἀν-
„ τιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ·

Πάλιν ἐδῶ, διπλασιάζει τὸ ἴδιον θαρσοποιὸν ἐπιφώνημα, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ἡ Ἐκκλησία, πρὸς αὔξησιν περισσοτέρας ἀνδρίας καὶ μεγαλοψυχίας· ὡσὰν νὰ ἐπαναβαίνῃ καὶ νὰ καταπατῇ μὲ αὐτὸ, τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς της.

ΨΑΛΜΟΣ Μϛ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Ζ.

„ Εἰς το τέλος ὑπὲρ τῶν Υἱῶν Κορέ. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι, ὁποῦ περιέχονται ἐν αὐτῷ, ἀποβλέπουσιν εἰς τέλος, ὡς πολλάκις εἴπομεν· προφητεύει δὲ καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς, τὴν ἀνίκητον δύναμιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔτζι παρομοίως ἐπιγράφεται· κανένα δὲ κρύφιον νόημα δὲν εἶναι εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν· φανερὰ δὲ καὶ εὐκολοκατάληπτα εἶναι ὅλα αὐτοῦ τὰ νοήματα· ἐκ προσώπου δὲ τῶν Ἀποςόλων προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· οἱ ὁποῖοι κατευοδούμενοι ἐν τῷ κηρύγματι, καὶ πολλοὺς εἰς τὴν πίςιν ἐπιςρέφοντες, ἀπὸ τὴν πολλήν τους χαρὰν ἐπρόςαζον τὰ Ἔθνη νὰ χαίρουν καὶ αὐτὰ, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπεςάλθησαν παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριςοῦ· νὰ χαίρουν δὲ, διὰ τὶ καὶ αὐτὰ ἔγιναν κληρονομία Θεοῦ.

„ Πᾶν.

Ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Ὠριγένης φησὶ „ Τὸ δὲ ὑψωθήσομαι, Θεοῦ φωνὴ, λέγοντος ταῦτα μετὰ τὸ ἀνταναιρεθῆναι τοὺς ἕως τῶν περάτων τῆς γῆς πολέμους, καὶ συντριβῆναι τόξον, καὶ συγκλασθῆναι ὅπλον.

1: „ ΠΑ'ντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας.

Ὁ κρότος: ἤτοι τὸ κτύπημα τῶν χειρῶν, εἶναι σημεῖον ὑπερβολικῆς χαρᾶς· ἀπὸ τὸ σημεῖον λοιπὸν φανερόνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ σημαινόμενον: ἤγουν τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς· προσάζει γὰρ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ὄχι νὰ κτυποῦν τὰς χεῖρας αἰσθητῶς καὶ σωματικῶς· ἀλλὰ προσάζει νὰ χαροῦν ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς· διὰ τὶ ἠξιώθησαν νὰ ἔχουν τοιοῦτον Δεσπότην παντοδύναμον καὶ φιλάνθρωπον. (1)

„ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλ„ λιάσεως.

Μεταφορικὸν καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ ἀλαλάξατε· ἀντὶ τοῦ, ᾄσατε εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον ἐπινίκιον· κυρίως γὰρ ἀλαλαγμὸς εἶναι ἡ ἄναρθρος φωνὴ ἐκείνων ὁποῦ νικοῦν εἰς τὸν πόλεμον, ἡ ὁποία καταφοβίζει τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἤδη νικοῦνται· φωνὴ δὲ ἀγαλλιάσεως εἶναι, ἡ γεμάτη ἀπὸ εὐφροσύνην· ἀκολούθως δὲ φέρει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγει ταῦτα. (2)

2: „ Ὅτι Κύριος ὕψιστος, φοβερὸς βασι„ λεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἀνωτέρω σᾶς εἶπον νὰ χαίρετε, διὰ τὶ ὁ Χριςὸς εἶναι ὑψηλότατος κατὰ τὴν Θεότητα· αὐτὸς εἶναι φοβερὸς ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ φοβερὰ θαύματα, ὁποῦ καθ' ἑκάςην ποιεῖ· τοῦ ὁποίου καὶ μόνον τὸ ὄνομα, κτυπᾷ καὶ διώκει τοὺς δαίμονας, καὶ ἰατρεύει τὰς ἀσθενείας· καὶ αὐτὸς εἶναι βασιλεὺς μέγας εἰς ὅλην τὴν γῆν· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς ἀπόκτησε κληρονομίαν καὶ λαὸν, διὰ μέσου ὑμῶν τῶν Ἀποςόλων του· μέγας δὲ βασιλεὺς ὠνομάσθη ὁ Χριςὸς, κατὰ σύγκρισιν τῶν θνητῶν βασιλέων τοῦ Κόσμου, οἵτινες εἶναι μικροὶ καὶ εὐτελεῖς, καὶ εἰς μικροὺς καὶ εὐτελεῖς βασιλεύουσιν· (3)

3: „ Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν.

Λαοὺς ἐδῶ ὀνομάζουν οἱ Ἀπόςολοι, τοὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, τρεῖς χιλιάδες, καὶ πέντε χιλιάδες, ὡς δηλοῦσιν αἱ Πράξεις· οἵτινες ἀποβαλόντες τὴν ἔχθραν, ὁποῦ εἶχον κατὰ τοῦ Χριςοῦ, ἐπρόσδραμον εἰς τοὺς Ἀποςόλους, καὶ ἐβαπτίσθησαν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματα.

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ἢ τὸ κροτήσατε χεῖρας, ἀντὶ τοῦ πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύσατε· ἐπειδὴ αἱ χεῖρες ἀντὶ πράξεων πολλάκις εἴρηνται, καὶ ἀρεταῖς ἀρετὰς συνάψαντες κρότον ποιήσατε: τουτέςι συμφωνίαν τῶν πρακτικῶν δυνάμεων ἀποτελέσατε· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Νίκης ἴδιος ὁ κρότος, καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς νικώντων φωνή·

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόςομος εἶπε „ Τὸ μὲν ἔργον ἅπαν τοῦ Χριςοῦ γέγονε· τὸν γὰρ χαλεπὸν τοῦτον αὐτὸς κατέλυσε πόλεμον, δήσας τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσας . . . διὸ καὶ βοῶμεν ἅπαντες οὐκ ἄσημόν τινα φωνὴν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὔσημον· „ Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου, Ἅδη τὸ νῖκος; . . . ἀλαλάξατε τοίνυν τῷ Θεῷ· ἐκείνῳ τὴν εὐχαριςίαν ἀνενέγκατε· ἐκείνῳ τὴν νίκην· ἐκείνῳ τὸ τρόπαιον· οὐκ ἀνθρώπινος ὁ πόλεμος· οὐ δὲ αἰσθητὴ ἡ μάχη.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Πῶς οὖν οὐ Βασιλεὺς μέγας, ὁ πένητας, ἁλιεῖς, ἀγραμμάτους, ἰδιώτας, ἕνδεκα τὸν ἀριθμὸν, ἀσήμους, ἀπόλιδας, ἰχθύων ἀφωνοτέρους, μονοχίτωνας, ἀνυποδήτους, γυμνοὺς, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀποςείλας, καὶ ὥσπερ ἐξ ἐπιτάγματος πάντας λαβών; Τοῦτο ἀληθῶς Βασιλεὺς μέγας, ὅταν τὴν οἰκουμένην τῆς πλάνης ἐκκαθάρας, καὶ τοῦ Διαβόλου τὴν τυραννίδα καθελὼν, οὐκ ἐν τοῖς δούλοις ἔχῃ τῆς ἀρχῆς τὴν ἰσχὺν, οὐκ ἐν σχήματι καὶ ἱματίοις· ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ φύσει· „ Ἐγὼ γάρ φησιν εἰς τοῦτο γεγέννημαι· τοῦτο Βασιλεὺς μέγας, ὁ μὴ ἐπίσακτον ἔχων τὴν τιμήν· ὁ μηδενὸς δεόμενος ἵνα ᾖ Βασιλεύς· ὁ πάντα ποιῶν ὅσα βούλεται· πορευθέντες γάρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο.

ματος : δηλαδὴ προτοῦ νὰ εὔγουν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ νὰ ὑπάγουν μακρὰν εἰς τὰ Ἔθνη · (1)

„ Καὶ Ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν.

Ὑπέταξε, λέγουσιν, ὁ Χριςὸς εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν τῶν Ἀποςόλων τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντας · οἱ γὰρ Ἐθνικοὶ θερμῶς προσπίπτοντες εἰς τοὺς πόδας τῶν Ἀποςόλων, εὐλαβῶς κατεφίλουν τὰ ἴχνη των · (2)

4: „ Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν „ ἑαυτῷ.

Διὰ μέσου, λέγει, ἡμῶν τῶν οἰκονόμων τῆς Ἐκκλησίας του, ἐδιάλεξεν ὁ Χριςὸς ἐκείνους, ὁποῦ εὑρέθηκαν ἄξιοι ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς εἰς κληρονομίαν του · κατὰ τὸ „ Δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ. β΄. 8.) τούτους γὰρ διὰ μέσου ἡμῶν τῶν Ἀποςόλων, ὡσὰν διὰ μέσου τινῶν ςρατηγῶν, ἐςρατολόγησε καὶ ἐσύναξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ μέγας οὗτος βασιλεύς.

„ Τὴν καλλονὴν Ἰακὼβ ἣν ἠγάπησεν.

Ὄχι μόνον, λέγει, τοὺς ἀνωτέρω Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικοὺς ἐδιάλεξεν ὁ Χριςὸς διὰ μέσου ἡμῶν τῶν Ἀποςόλων του, ἀλλὰ καὶ τοὺς χρησιμωτέρους καὶ ἀξιολογωτέρους ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἰακὼβ · τούτους γὰρ ὠνόμασε καλλονὴν · ἤγουν τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς καλλωπισμένους μὲ ἀρετάς. Καὶ ἀνωτέρω μὲν πρώτους ἔταξε τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ καὶ πρῶτοι αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀνάςασιν ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςόν · ἐδῶ δὲ ἔκαμε τὸ ἐναντίον, καὶ ὕςερα ἀπὸ τὰ Ἔθνη ἔβαλε τοὺς Ἰουδαίους · διὰ τί, ἀπὸ μὲν τὰ Ἔθνη ἐπίςευον καθ᾽ ἑκάςην πάμπολλοι ἄνθρωποι · ἀπὸ δὲ τοὺς Ἰουδαίους ὀλίγοι ἐπίςευσαν, ὥςε ὁποῦ οἱ πιςοὶ Ἰουδαῖοι συγκρινόμενοι μὲ τοὺς Ἐθνικοὺς πιςούς, ἦτον ἕνα ὀλίγον μέρος. (3)

5: „ Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ · Κύρι„ ος ἐν φωνῇ σάλπιγγος.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Χριςοῦ : καθὼς καὶ ἐν τῷ κγ΄ Ψαλμῷ ἐσημειώσαμεν · (4) ἀλαλαγμὸν δὲ καὶ φωνὴν σάλπιγγος ἐδῶ λέγει, τὰς φωνὰς τῶν ἐν τῇ ἀναλήψει τοῦ Χριςοῦ προπορευομένων Ἀγγέλων · ἀλαλαγμὸν μὲν, διὰ τὸ „ Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσοῤῥήμων θαυμαςικῶς ἀνεβόησεν „ Ὢ τοῦ θαύματος! τοὺς ςαυρώσαντας τούτους ἐποίησε προσκυνεῖν τοὺς ὑβρίζοντας, τοὺς βλασφημοῦντας, τοὺς λίθοις προσηλωμένους, τούτους ἐδίδαξε καὶ ψυχὰς προέσθαι κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν · οὐ γὰρ τῶν Ἀποςόλων ἦν τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ τοῦ προοδοποιοῦντος αὐτοῖς, καὶ τὴν αὐτῶν κινοῦντος ψυχήν · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος · δυνατὸν δὲ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεάσασθαι τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν · ἔςι γὰρ ἰδεῖν τοὺς ἐξ ἁπάντων τῶν Ἐθνῶν πεπιςευκότας, τῶν Ἀποςολικῶν προκαλινδουμένους θηκῶν, καὶ τὴν ὀλίγην κόνιν μετὰ πολλοῦ τοῦ πόθου γεραίροντας · ὥςε κατ᾽ αὐτὸν καὶ βλέπειν καὶ ψάλλειν τὸ, ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ Ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν . . . ἀντὶ δὲ τοῦ, λαοὺς, Βασιλεῖς ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν.

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λαοὺς καὶ Ἔθνη τὸν Σατανᾶν καὶ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις εἶναι φησί · περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ „ Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων · τὰ γὰρ Ἔθνη τῶν Δαιμόνων ὑπέταξε τοῖς τῶν Ἀποςόλων ποσίν.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Ταύτην οὖν τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἡμῖν τοῖς Ἀποςόλοις αὐτοῦ ἐκλεξάμενος διένειμεν · ἐκλεκτὴ γὰρ ἐςὶν αὕτη, κατ᾽ ἐκλογὴν ἐκ πάντων τῶν Ἐθνῶν ὑποςᾶσα, καὶ οὐ κατὰ διαδοχὴν γένους · ὥσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ προτέρου λαοῦ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κλήρῳ διενείμαντο οἱ μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τοὺς πρὶν οἰκήτορας ἐκβαλόντες · τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ Βασιλείας κήρυκες, τὴν σύμπασαν οἰκουμένην διελθόντες κατεκληρώσαντο, τοὺς προλεχθέντας λαοὺς τοὺς ἀφανεῖς καὶ ἀοράτους πολεμίους ἐλάσαντες (παρὰ τῷ Κορδερίῳ)

(4) Ὁ δὲ Χρυσόςομος φησὶν „ Οὐκ εἶπεν ἀνεβιβάσθη, ἀλλ᾽ ἀνέβη, δεικνὺς ὅτι οὐχ ἑτέρου τινὸς χειραγωγοῦντος ἀνέβη, ἀλλ᾽ αὐτὸς ταύτην ὁδεύων τὴν ὁδόν · ὁ μὲν γὰρ Ἠλίας ὑφ᾽ ἑτέρας ἤγετο δυνάμεως, ὁ δὲ μονογενὴς ἀνέβη οἰκείᾳ ἐξουσίᾳ · διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ Λουκᾶς ἔλεγε · καὶ ἦσαν ἀτενίζοντες (οἱ Ἀπόςολοι) πορευομένου αὐτοῦ εἰς τὸν

λέγω· τὰ ὁποῖα λόγια ἔλεγον οἱ Ἄγγελοι ἐν τῇ ἀναλήψει, ὡς γράφεται ἐν τῷ κγʹ· Ψαλμῷ· οὗτοι γὰρ οἱ λόγοι τῶν Ἀγγέλων εἶναι ὕμνος ἐπινίκιος εἰς τὸν Χριςόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς ὕμνος ἐπινίκιος εἶναι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· φωνὴν δὲ σάλπιγγος λέγει τὰ λόγια ἐκεῖνα· ἤγουν τό „ Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ τὰ ἑξῆς· τὰ ὁποῖα ἔλεγον οἱ προπορευόμενοι Ἄγγελοι ἐν τῇ ἀναλήψει, δίδοντες εἴδησιν εἰς τοὺς ἀνωτέρω διὰ νὰ ἀνοίξουν τὰς θύρας, ἵνα περάσῃ ὁ βασιλεὺς, ὡς ἐν τῷ προῤῥηθέντι κγʹ. Ψαλμῷ γράφεται· καθὼς καὶ ἡ σάλπιγξ φωνάζουσα ἔμπροσθεν, δίδει εἴδησιν εἰς τοὺς λαοὺς νὰ ἑτοιμάσουν τοὺς δρόμους, διὰ νὰ περάσῃ ὁ βασιλεὺς ὅταν γυρίζῃ ἀπὸ τὸν πόλεμον· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον εἶπεν ἀλαλαγμὸν καὶ φωνὴν σάλπιγγος τὰς φωνὰς τῶν Ἀγγέλων: ἵνα δηλαδὴ ἀκουσθοῦν καθαρὰ καὶ ὀγλίγωρα αἱ φωναὶ αὗται εἰς ὅλα τοῦ Κόσμου τὰ ἄκρα, διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποςόλων, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων καὶ ὁ Θεοδώριτος.

6· „ Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν· ψάλατε τῷ „ Βασιλεῖ ἡμῶν ψάλατε.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποςόλων ἐδιηγήθη ἀνωτέρω τὰ μεγάλα κατορθώματα, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Χριςὸς, τώρα ἐδῶ καλεῖ τὴν οἰκουμένην, εἰς τὸ νὰ εὐφημήσουν τὸν Χριςὸν μὲ πολλὴν σπουδήν· ταύτην γὰρ τὴν σπουδὴν φανερώνει ὁ διπλασιασμὸς τοῦ ψάλατε κατὰ τὸν Χρυσόςομον· ψάλατε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, μελῳδήσατε διὰ φωνῆς, καὶ δοξολογήσατε τὸν Χριςόν· εἶτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν.

7: „ Ὅτι Βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός· „ ψάλατε συνετῶς.

Μελῳδήσατε, λέγει, εἰς τὸν Χριςὸν, διότι αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ βασιλεὺς ὅλης τῆς γῆς, καθὼς μόνος τὸ εἶπεν „ Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθʹ. κηʹ. 19.) ψάλατε δὲ, ὄχι ἁπλῶς μὲ μόνην τὴν γλῶσσαν· ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν νοῦν, ςοχαζόμενοι καὶ καταλαμβάνοντες εἰς ποῖον Δεσπότην ψάλλετε, καὶ διὰ τὰ μεγάλα, καὶ θαυμαςὰ αὐτοῦ κατορθώματα. (1)

8: „ Ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ Ἔθνη.

Πρὸ μὲν τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἐβασίλευσεν ὁ Χριςὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καθ' ὃ τούτων δημιουργὸς, καὶ χωρὶς ἐκεῖνοι νὰ θέλουν· τώρα δὲ με-

---

οὐρανόν· οὐκ εἶπεν, ἀναλαμβανομένου αὐτοῦ, οὐδὲ βαςαζομένου· πορεία γὰρ αὐτοῦ ἰδία τὸ γινόμενον ἦν· εἰ δὲ πρὸ τοῦ ςαυροῦ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐφέρετο, παθητὸν ἔτι ϗ βαρὺ περικείμενος σῶμα, τί θαυμαςὸν, εἰ μετὰ τὸ ἄφθαρτον αὐτὸ λαβεῖν, τὸν ἀέρα ἔτεμνε; τὸ δὲ ἐν ἀλαλαγμῷ ἑρμηνεύει ὅτι ἐν νίκῃ ἀνέβη, περιγενόμενος τοῦ θανάτου ϗ κάτω ῥίψας τὴν ἁμαρτίαν· ϗ τὸ ἐν φωνῇ δὲ σάλπιγγος, τὸ αὐτὸ δηλοῖ· τουτέςιν ἐν νίκῃ λαμπρᾷ· οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι σάλπιγγας τὰ ςόματα τῶν Ἀποςόλων εἰπών· διὰ τί οὖν οὐκ εἶπεν ἐν φωνῇ σαλπίγγων, ἀλλὰ σάλπιγγος; τὸ ὁμόψυχον τῶν Ἀποςόλων δηλῶν· ἐσάλπιζον δὲ οὐκ εἰς πόλεμον καλοῦντες, ἀλλὰ τὰ νικητήρια εὐαγγελιζόμενοι· ἄλλος δὲ λέγει „ Τάχα δὲ ὁ ἀλαλαγμὸς ϗ ἡ σάλπιγξ τὴν ἐγγινομένην ταῖς ἄνω δυνάμεσι δηλοῖ. καθάπερ ἠχήν τινα διαπρύσιον, τοῦ θείου Πνεύματος ἀποκάλυψιν, περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν ἐν ἀνθρώπου βλεπόμενον φύσει (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Παῦλος λέγει „ Τὸ δὲ ἀνέβη τί ἐςιν, εἰμὴ ὅτι ϗ κατέβη πρότερον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς αὐτός ἐςι ϗ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα· (Ἐφ. δʹ. 1.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ὅπερ ἐςὶν ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ἡ αἴσθησις τῆς ποιότητος ἑκάςου βρώματος, τοῦτό ἐςιν ἐπὶ τῶν ῥημάτων τῆς ἁγίας Γραφῆς ἡ σύνεσις· λάρυγξ μὲν γὰρ φησὶν (ὁ Ἰὼβ) σῖτα γεύεται, νοῦς δὲ ῥήματα διακρίνει· ἐὰν οὖν τις οὕτω συνδιατεθῇ τὴν ψυχὴν τῇ δυνάμει ἑκάςου ῥήματος, ὡς συνδιατίθεται τὴν γεῦσιν τῇ ποιότητι ἑκάςου βρώματος, ἐπλήρωσε τὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν· ψάλατε συνετῶς· ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Ἐμοὶ δοκεῖ ϗ ἕτερόν τι αἰνίττεσθαι διὰ τοῦ εἰπεῖν συνετῶς, τὸ μὴ φωνῇ μόνον ἀλλὰ ϗ ἔργοις ψάλλειν· τὸ μὴ γλώττῃ μόνον, ἀλλὰ ϗ βίῳ· ϗ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Καλῶς δὲ ϗ τὸ ψάλατε συνετῶς τέθεικε, διδάσκων μὴ μόνῃ τῇ γλώττῃ προσφέρειν τὴν ὑμνῳδίαν, ἀλλὰ ϗ τὴν διάνοιαν εἰς κατανόησιν τῶν λεγομένων ἐγείρειν.

μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, βασιλεύει εἰς αὐτοὺς καθ' ὃ τούτων ἐλευθερωτὴς μὲ τὴν ἰδίαν τους θέλησιν· καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς ἦτον διπλοῦς προτήτερα μὲν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὡς Θεὸς εἶχε τὴν βασιλείαν· ὕςερον δὲ ἀπὸ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάςασιν, ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ὡς ἄνθρωπος· τότε γὰρ εἶπεν „ Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ. κή. 19.) Εἰς τὰ Ἔθνη δὲ (ὅλα δηλαδὴ) ἐβασίλευσεν ὁ Χριςός· καθ' ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη ἐπίςευσαν· καὶ εἰς ἄλλους μὲν τόπους, ἐπίςευσεν ὅλον τὸ ἐκεῖ εὑρισκόμενον Ἔθνος· εἰς ἄλλους δὲ τόπους, ἐπίςευσε τὸ ἥμισυ μόνον τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου Ἔθνους· καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ἐπίςευσεν ἕνα μέρος τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου Ἔθνους. εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποςόλων.

„ Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου
„ αὐτοῦ.

Ὁ μὲν θρόνος εἶναι σημεῖον βασιλείας· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου κάθισμα, εἶναι σημεῖον βεβαιότητος καὶ ἀσφαλείας· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι βέβαιος καὶ ἀσφαλὴς εἰς τὴν βασιλείαν του, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ Παύλου τὸ λέγον „ Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς (Ἑβρ. ή. 1.) ἅγιον δὲ τὸν θρόνον τοῦ Χριςοῦ ὀνομάζει, ὡς καθαρὸν ἀπὸ κάθε προσωποληψίαν καὶ ἀδικίαν, καὶ ὡς ἄσφαλτον εἰς τὰς ἐξ αὐτοῦ διδομένας ἀποφάσεις.

9: „ Ἄρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ
„ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος: πῶς δηλαδὴ αὐτὸ ἐνίκησε καὶ ὑπέταξεν ὄχι μόνον ἰδιώτας καὶ εὐτελεῖς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ὅλοι συνήχθησαν μετὰ τοῦ Χριςοῦ, μέρος τοῦ Χριςοῦ καὶ κληρονομία τούτου γενόμενοι· (1) Θεὸν δὲ Ἀβραὰμ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ Χριςὸς κατὰ τὴν Θεότητα, ἦτον καὶ τοῦ Ἀβραὰμ Θεὸς καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ· καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς νομοθέτης τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Διαθήκης.

„ Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς
„ σφόδρα ἐπήρθησαν.

Ἐσυνάχθησαν, λέγει, μὲ τὸν Χριςὸν οἱ ἀνώτερω ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες· διατὶ οἱ Ἀπόςολοι τοῦ Χριςοῦ, (τούτους γὰρ ὠνόμασε κραταιοὺς τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον·) αὐτοὶ, λέγω, μὲ τὸ νὰ ἦτον κραταιωμένοι ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνίκησαν καὶ Δαίμονας καὶ τυράννους· διὰ τοῦτο ἐπήρθησαν καὶ ἐσηκώθησαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν: ἤτοι ἔγιναν ἀνώτεροι ἀπὸ ὅλα τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ μήτε ἀπὸ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου ἐπιάσθησαν, μήτε ἀπὸ τὰς ὀδύνας καὶ λύπας του. (2)

ΨΑΛ-

---

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅμοιον τοῦτο, τῷ καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. ἄρχοντες γὰρ ἐτέθησαν τοῦ λαοῦ, οἱ ἅγιοι αὐτοῦ Ἀπόςολοι· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Πέρας φησὶν αἱ πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀβραὰμ ἔλαβον ὑποσχέσεις· ὑπέσχετο δὲ ὁ τῶν ὅλων Κύριος ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογήσειν πάντα τὰ Ἔθνη· τοιγάρτοι καὶ ταῦτα καὶ οἱ τούτων ἄρχοντες τοὺς πατρῴους καταλιπόντες Θεοὺς μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραὰμ συναθροίζονται καὶ τοῦτον οἰκεῖον Θεὸν ὀνομάζουσιν· ὑπουργοὶ δὲ τῆς τούτων κλήσεως οἱ θεῖοι Ἀπόςολοι τῇ θαυματουργίᾳ τὸ τῆς Θεολογίας βεβαιώσαντες ὕψος.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐου „ Ὁ ςερεώσας τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ διδοὺς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς καὶ Πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτὴν, λέγει „ Οἱ γὰρ καταπατοῦντες τὰ γήϊνα καὶ ὑπεράνω αὐτῶν γενόμενοι, ἄξιοι τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μεμαρτύρηνται· (κεφ. κβʹ. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμ.) ὁ δὲ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας τὸ, ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου ςήσομαι τοῦ Ἀββακοὺμ ἑρμηνεύων λέγει „ Ἔθος ἐςὶ τοῖς ἁγίοις, εἰ μαθεῖν τι βούλοιντο ἐκ Θεοῦ, πάσῃ φυλακῇ φυλάττειν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ἀπὸ κοσμικῶν φροντίδων,

καὶ

ΨΑΛΜΟΣ ΜΖ΄.

Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς Κορὲ δευτέρᾳ Σαββάτου.

Τί μὲν θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλμὸς ᾠδῆς, προείπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου, (ἐν κεφαλαίῳ θ΄.) ὅπου ἑρμηνεύσαμεν καὶ τί δηλοῖ τό „ Τοῖς υἱοῖς Κορὲ (ἐν κεφαλαίῳ ε΄.) τὸ, δευτέρᾳ δὲ Σαββάτου, δηλοῖ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμελῳδήθη ὁ παρὼν Ψαλμός· Σάββατον γὰρ οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουσιν ὅλην τὴν ἑβδομάδα· περιέχει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐχαριστίας ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων, ὁποῦ ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ· ἁρμόζει δὲ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν εἰδώλων καὶ Δαιμόνων, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν θεογνωσίαν. (1)

1: „ Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφό-
„ δρα.

Μεγάλος, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος κατὰ τὴν δύναμιν καὶ σοφίαν καὶ ἀγαθότητα (2) καὶ εἶναι πολλὰ ἄξιος, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπεράξιος νὰ ὑμνῆται διὰ τὰ θαυμάσια ὁποῦ ἐποίησεν εἰς ἡμᾶς· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἀλησμονημένοι διὰ τὴν πολυχρόνιον σκλαβίαν, μὲ παράδοξον τρόπον ἀνεκαλέσθημεν ἀπὸ αὐτήν, καὶ ἐτύχαμεν τὴν τοῦ Κυρίου φιλανθρωπίαν.

„ Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἐν ὄρει
„ ἁ-

ϗ πρὸς μόνον τὸν Θεὸν συντετάσθαι, ϗ ἀναβαίνειν οἷον ἐπί τινα πέτραν τὴν τῆς διανοίας ἀπὸ τῶν γηΐνων ὕψωσιν· καρδίας γὰρ ὑψηλὰς ζητεῖ ὁ Θεός, καθ' ὃ ϗ ὁ Δαβὶδ λέγει· τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοί, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν· ϗ πάλιν „ Νεοττοὶ γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται. (Ἰὼβ ε΄. 7.)

(1). Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ᾄδεται ϗ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων διηγουμένων τοὺς διὰ τοῦ κηρύγματος διωγμούς, ὁποῦ ἔπαθον, ϗ τὰς νίκας, ὁποῦ ἐποίησαν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος „ Μέγας φησὶν ὁ Θεὸς ὀνομάζεται, κατὰ τὸ ἰδίως ἑαυτοῦ μέγα, τὸ πᾶσι τοῖς μεγάλοις ἑαυτοῦ μεταδιδὸν ϗ παντὸς μεγέθους ἔξωθεν ὑπερχεόμενον ϗ ὑπερεκτεινόμενον, πάντα τόπον περιέχον, πάντα ἀριθμὸν ὑπερβάλλον, πᾶσαν ἀπειρίαν διαβαῖνον, κατά τό περ πλῆρες αὐτοῦ ϗ μεγαλουργὸν ϗ τὰς πηγαίας αὐτοῦ δωρεάς· ὁ δὲ Χρυσορρήμων φησὶ „ Τὸ μὲν μέγας λέγει, τὸ δὲ πόσον, οὐκέτι· οὐδεὶς γὰρ τοῦτο ἐπίσταται· ἄλλος δὲ φησὶν „ Ὅτι δὲ μέγας, νοήσεις ἀναβλέψας εἰς οὐρανὸν ϗ τὸν σύμπαντα περιαθρήσας κόσμον κατὰ τὸν Ἡσαΐαν εἰπόντα· „ Ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ϗ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα; ἐκ γὰρ μεγέθους ϗ καλλονῆς κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ γεννεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· μέγας δὲ ϗ ὡς ἐκ μεγάλου γεγεννημένος Θεοῦ ϗ Πατρός· ἔφη γὰρ „ Ὁ Πατήρ, ὃς δέδωκέ μοι μείζων πάντων ἐστὶ (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ θεῖος Αὐγουστῖνος ἐν Κεφ. ΚΖ΄. τῶν μελετῶν του λέγει „ Μέγας Κύριος· δύναμις γὰρ αὐτός ἐστιν ἀπερινόητος, πάντῃ ἀνενδεής, αὐτὴ ἑαυτῇ ἀποχρῶσα „ Καὶ αἰνετὸς σφόδρα· αὐτὸν ἄρα ἡ ψυχὴ ἀγαπάτω· ἡ γλῶσσα αἰνείτω· ἡ χεὶρ περὶ αὐτοῦ γραφέτω· ϗ ἐν μελέταις θειοτέραις ἡ τοῦ πιστοῦ διάνοια ὅλη ὅλως ἐναδολεσχείτω.. δικαιότατον γὰρ ἐστίν, ἵνα τὸ κτίσμα ὑμνῇ τὸν Κτίσαντα, αὐτὸς γὰρ ἐπὶ τῷ ὑμνεῖν αὐτὸν ἐποίησεν ἡμᾶς· καίτοι τῶν παρ' ἡμῶν ὕμνων μηδόλως δεόμενος.

„ ἁγίῳ αὐτοῦ.

Ἄξιος εἶναι, λέγει, νὰ ὑμνῆται ὁ Κύριος εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ἥτις τὸν γνωρίζει διὰ Θεὸν ἀληθινόν· ἐπειδὴ οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸν Θεὸν, οὐδὲ ἐπαινοῦσιν αὐτόν· ἀφ' οὗ δὲ εἶπε Πόλιν Θεοῦ, ἐνθυμήθη καὶ τὸ ὄρος Σιών· ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἑνωμένον μὲ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸν πολὺν πλησιασμὸν, ὁποῦ ἔχει μὲ αὐτήν· πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ ἀπὸ μόνον τὸ βουνὸν αὐτὸ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, λέγωντας αὐτὴν Σιὼν „ Ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών· (Ψαλ. ρλα΄. 14.) νοεῖται δὲ πόλις Θεοῦ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύεται, ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· ἡ αὐτὴ δὲ Ἐκκλησία, εἶναι καὶ ὄρος ἅγιον· ἐπειδὴ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ κάθε χαμερπῆ κακίαν, καὶ ἀνατείνει τὸ φρόνημά της καὶ πολιτεύεται εἰς τὸν οὐρανόν.

„ Εὐρίζῳ, ἀγαλλιάματι πάσης τῆς
„ γῆς.

Ἐδῶ πάλιν νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἐν ὄρει: ἤγουν μέγας εἶναι ὁ Κύριος ἐν ὄρει εὐρίζῳ: ἤτοι τῷ καλῶς ῥιζωμένῳ καὶ στερεωμένῳ· τὸ ὁποῖον ὄρος οὕτω καλῶς ῥιζωμένον, εἶναι ἀγαλλίαμα καὶ τερπνότης ὅλης τῆς γῆς· νοεῖ δὲ πάλιν τὸ Σιὼν ὄρος εἰς τὸ, εὐρίζῳ δὲ, πρέπει νὰ κάμνωμεν στιγμὴν, καὶ ἔπειτα νὰ ἀναγινώσκωμεν τὸ, ἀγαλλιάματι. (1)

„ Ὄρη Σιὼν τὰ πλευρὰ τοῦ βοῤῥᾶ,
„ ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγά-
„ λου.

Ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὁποῦ εἶναι γυρισμένον ἀπὸ τὸ πλάγιόν μου μέρος, αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ πλευρά μου· διὰ τί τὸ πλάγιον, κατὰ τὸ μέρος τῆς πλευρᾶς μου εὑρίσκεται γυρισμένον· ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὸ Σιὼν ὄρος: ἤτοι ἡ Ἱερουσαλὴμ δὲν εὑρίσκεται κατ' εὐθεῖαν, ἀλλὰ ἐκ πλαγίου πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνέμου βοῤῥᾶ· (ὁ γὰρ βοῤῥᾶς δὲν πνέει τὴν Ἱερουσαλὴμ κατ' εὐθεῖαν, ἀλλ' ἐκ πλαγίου.) διὰ τοῦτο πλευρὰν τοῦ βοῤῥᾶ, τὰ βουνὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὠνόμασε, λέγων· ὦ ὄρη τῆς Σιὼν τὰ πλάγια ὄντα τοῦ βοῤῥᾶ, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ πλευρὰν τοῦ βοῤῥᾶ εὑρισκόμενα· ὦ πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως· καλεῖ δὲ μὲ πολλὴν χαρὰν τὰ ὄρη καὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ὁ σκλαβωθεὶς λαὸς τῶν Ἑβραίων· καὶ ὄρη μὲν πληθυντικῶς ὀνομάζει, τὸ ὄρος Σιὼν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἑνικῶν, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν· (2) μέγαν δὲ βασιλέα ὀνομάζει τὸν Θεόν· ἐπειδὴ μόνη ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων, ἦτον τότε ἀφιερωμένη εἰς μόνον τὸν Θεόν· ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖται ἔτζι τὸ ῥητὸν τοῦτο· βοῤῥᾶν ὀνομάζει πολλαῖς φοραῖς ἡ Γραφὴ τὸν Διάβολον διὰ τὴν ψυχρότητα· (καὶ διὰ τί ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ εὑρίσκεται ἡ Βαβυλὼν, ὑπὸ τῆς ὁποίας αἰχμαλωτίσθη ἡ Ἱερουσαλὴμ) ὅθεν εἶπεν ὁ Ἱερεμίας „ Ἀπὸ προσώπου βοῤῥᾶ ἐκκαυθήσεται τὰ κακὰ ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν (Ἱερ. α΄.

(1) Ἀγαλλίαμα δὲ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐγένετο τὸ ὄρος Σιών· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἐκεῖνο ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς εὐσεβείας, καὶ τῆς Θεογνωσίας αἱ ῥίζαι καὶ αἱ ἀρχαί· τὸ γὰρ διδασκαλεῖον τῆς γῆς, τὰ Ἱεροσόλυμα τότε ἦν· καὶ οἱ βουλόμενοι χαρᾶς ἀπολαύειν καὶ καλλωπίζεσθαι καὶ κοσμεῖσθαι, ἐντεῦθεν τὰ δέοντα ἐμάνθανον· εἰ δὲ βούλει αὐτὸ καὶ κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαβεῖν, ὄψει τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν· ἐντεῦθεν γὰρ τὸ ἀγαλλίαμα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης γέγονεν· ἐντεῦθεν ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ χαρά· ἐντεῦθεν αἱ πηγαὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη· ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι ἐξώρμησαν.

(2) Κατὰ ἄλλους δὲ τέσσαρα εἶναι τὰ ὄρη, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα ἦτον κτισμένη ἡ Πόλις Ἱερουσαλὴμ, πρῶτον τὸ ὄρος Σιὼν, κείμενον πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς Πόλεως· δεύτερον τὸ Ἄκρα, κείμενον πρὸς τὸ βόρειον μέρος· τρίτον τὸ Μωριὰ, κείμενον πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν μέρος· καὶ τέταρτον τὸ Βεζεθὰ κλῖνον πρὸς τὸ Δυτικὸν μέρος· καὶ ἄλλα δὲ ὄρη εὑρίσκονται τριγύρω εἰς αὐτὴν (ὅρα σελ. 24. τοῦ προσκυνηταρίου τοῦ Χρυσάνθου Καμαράση).

α'. 14.) καὶ ὁ Ἰωὴλ εἶπε „ Καὶ τὸν ἀπὸ βοῤῥᾶ ἐκδιώξω ἀφ' ὑμῶν (Ἰωήλ. β'. 20.) πλευρὰ δὲ τοῦ Διαβόλου : ἤγουν μέλη του · ἦτον τὰ Ἔθνη · λέγει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς, ὅτι τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, ὁποῦ ἦτον πρότερον μέλη τοῦ Διαβόλου, καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Διάβολος ἐκυρίευεν, αὐτὰ ἔγιναν ὕστερον ὄρη Σιὼν · ἤτοι ἔγιναν ὕψος καὶ προτειχίσματα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, τόσον διὰ τὶ αὐτὰ ἔγιναν ἀνώτερα ἀπὸ τὰ κάτω συρόμενα χαμερπῆ πράγματα τοῦ Κόσμου, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ μεγαλοψυχίαν τους · μὰ τί λέγω πῶς τὰ Ἔθνη ἔγιναν προτειχίσματα τῆς Ἐκκλησίας; αὐτὰ ἔγιναν ἡ ἰδία ἐκείνη πόλις τοῦ Χριστοῦ · ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ Ἔθνη ἐσυστήθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ · (1)

3: „ Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώ„σκεται, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς.

Εἴπομεν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων τοῦ μδ' Ψαλμοῦ · ὅτι βάρεις ὀνομάζονται οἱ μεγάλοι πύργοι καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ περιφανῆ οἰκοδομήματα, ὁποῦ κτίζονται κοντὰ εἰς τὰς πόλεις · ταῦτα δὲ ἠμποροῦν νὰ νοοῦνται ἐδῶ ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον κατοικῶν ὁ Θεὸς φανερώνεται εἰς τοὺς Ἱερεῖς, ὅταν ἐν καιρῷ πολέμου, μέλλῃ νὰ τοὺς βοηθήσῃ· εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ πρὸς ἔπαινον τῆς Ἱερουσαλὴμ · ἀναγωγικῶς δὲ καὶ μὲ ὑψηλότερον νόημα, πόλις μὲν νοεῖται ἡ πολιτεία τῶν ἁπανταχοῦ εὑρισκομένων Χριστιανῶν · μία γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον αὕτη εἶναι, διὰ τὴν ἕνωσιν καὶ συμφωνίαν τῆς πίστεως, καὶ διὰ τὴν μίαν εὐσέβειαν ὁποῦ ἔχουν · βάρεις δὲ καὶ οἶκοι, εἶναι οἱ κατὰ τόπους εὑρισκόμενοι ναοὶ καὶ Ἐκκλησίαι, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται ὁ Χριστὸς, ὅταν ἐν καιρῷ διωγμοῦ βοηθῇ καὶ ὑπερασπίζεται τοὺς Χριστιανούς · (2) πρέπει γὰρ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία καὶ μία λέγεται, καὶ πολλαί · μία μὲν, διὰ τὴν μίαν πίστιν καὶ εὐσέβειαν, ὡς εἴπομεν · πολλαὶ δὲ διὰ τοὺς πολλοὺς ναοὺς καὶ θείους οἴκους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους τόπους · καθὼς καὶ κάθε πόλις, πολλὰς μὲν ἔχει οἰκίας διῃρημένας, μία δὲ ὅμως ὀνομάζεται πόλις κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3)

4: Ὅτι ἰδοὺ οἱ Βασιλεῖς τῆς γῆς συνή„χθησαν· διῆλθοσαν ἐπιτοαυτό.

5: „ Αὐτοὶ ἰδόντες, οὕτως ἐθαύμασαν, ἐ„ταράχθησαν ἐσαλεύθησαν.

Οἱ βασιλεῖς, λέγει, τῆς γῆς ἐσυνάχθησαν διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἦλθον ὁμοῦ κατ' αὐτῆς βοηθοῦντες ἕνας τὸν ἄλλον καὶ συμμαχοῦντες· ἔπειτα ἀφ' οὗ εἶδον τὴν Θείαν δύναμιν ὁποῦ ἔχει ἡ Ἐκκλησία, ἐθαύμασαν · (πρὸ τοῦ γὰρ νὰ ἰδοῦν αὐτὴν δὲν ἐθαύμαζον ·) καὶ ὄχι μόνον ἐθαύμασαν, ἀλλὰ καὶ ἐταράχθησαν ἀπὸ τὸν φόβον · καὶ ὄχι μόνον ἐταράχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐσαλεύθησαν : ἤγουν ἐμετάστρεψαν τὸ πρῶτον ὑπερήφανον φρόνημα ὁ-

(1) Ἄλλος δέ φησιν, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος ἀμνὸν ἐκέλευε σφάττεσθαι ἐκ πλαγίου τοῦ θυσιαστηρίου, βλέποντα πρὸς βοῤῥᾶν, ὑποδηλοῦντος τοῦ τύπου, ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ σφαγὴν (τοῦ Χριστοῦ) ὁ Χριστὸς εἰς τὰ βόῤῥεια τῆς οἰκουμένης τετράψεται μέρη, καὶ ἐπ' αὐτὰ χωρήσει λοιπὸν τὰ Ἔθνη, καὶ αὐτοῖς χαριεῖται τὴν ἐποπτείαν κατάγε τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον „ Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ Ἔθνη ἐπιβλέπουσιν · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὄρη δὲ τὰ τὸν βοῤῥᾶν ἐξελαύνοντα, καὶ φυλάττοντα τὴν πόλιν ἀλώβητον, εἴποι ἄν τις εἰκότως Ἀποστόλους καὶ Προφήτας, καὶ τὰς παντοδαπὰς ἐκείνων διδασκαλίας · καὶ πρὸς τούτοις τοὺς ἐφεστῶτας τῇ ἐπιεικῶς(?) Ἀγγέλους.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι βάσεις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν διδάσκαλοι καὶ μυσταγωγοί · καὶ οἱ μεγάλοι καὶ ἐξαίρετοι καὶ ὑπερέχοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ · εἰς τοὺς ὁποίους εὑρίσκονται ὡσὰν βαρσύσια αἱ ὑψηλαὶ καὶ ἑδραῖαι πυργοποιΐαι τῶν ἀρετῶν · εἰς τούτους γὰρ καὶ τοὺς τοιούτους γινώσκεται ὁ Θεὸς, ἀντιλαμβανόμενος καὶ σώζων αὐτοὺς ἐκ πειρασμῶν · (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(3) Ὅθεν προσθέττει ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος „ Διὸ προσευχόμενοι, λέγομεν ὑπὲρ ἁγίας καὶ μόνης Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.

ὁποῦ εἶχον.

6: „Τρόμος ἐπελάβετο αὐτῶν· ἐκεῖ ὠδῖ-
„νες ὡς τικτούσης.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, πολέμιοι τῆς Ἐκκλησίας, ἰδόντες τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐτρόμαξαν ἀπὸ τὸν φόβον τους· καὶ καθὼς πιάνουσι τὴν ἐγγαστρωμένην τὰ κοιλοπονήματα: ἔτζι καὶ τοὺς πολεμίους τῆς Ἐκκλησίας ἐπίασαν ἀγωνίαι καὶ πόνοι καὶ ὑποψίαι, πῶς ἔχουν νὰ κινδυνεύσουν εἰς τὸν κατ᾽ αὐτῆς πόλεμον. (1)

7: „Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις, πλοῖα
„Θαρσεῖς.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις συντρίψεις τοὺς πολεμίους τῆς Ἐκκλησίας σου, μὲ κίνημα βίαιον τῆς θείας ὀργῆς σου· καὶ τόσον εὔκολα θέλεις τοὺς συντρίψεις, καθὼς συντρίβεις μὲ τὴν φουρτοῦναν τὰ καΐκια Θαρσεῖς· τόπος δὲ εἶναι οἱ Θαρσεῖς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσκαρόνοντο καὶ ἐκατασκευάζοντο καΐκια μεγάλα καὶ ὡραιότατα· ἢ λέγει ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ καΐκια Θαρσεῖς, θέλεις συντρίψεις, ὅταν ἔχουσι μέσα πολεμίους καὶ ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας· μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι Θαρσεῖς ὀνομάζεται ἡ ἐν τῇ Λιβύᾳ Καρχηδών· (2)

5: „Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἴ-
„δομεν ἐν πόλει Κυρίου τῶν Δυνάμε-
„ων· ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγουσι μετὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ ἐγλύτωσαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας: δηλαδὴ, ὅτι ἀληθῶς σύμφωνα εἶναι ἐκεῖνα, ὁποῦ ἠκούσαμεν, μὲ τοῦτα, ὁποῦ τώρα εἴδομεν ἐμπράκτως, εἰς τὴν πόλιν τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ ἡμῶν· διότι ἠκούσαμεν, ὅτι παλαιὰ ὁ Θεὸς ἔκαμε πολλὰ θαύματα διὰ τὸν λαόν του, καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν του· εἴδομεν δὲ ὀφθαλμοφανῶς καὶ τώρα εἰς τὰς ἡμέρας μας τὰς θαυματουργίας του· ὅθεν ταῦτα ὁποῦ εἴδομεν, βεβαιοῦσι καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἠκούσαμεν. (3)

„Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν
„αἰῶνα.

Οὗτος ὁ λόγος ἁρμόζει εἰς μόνην τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων· ἐπειδὴ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „Πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας· (Ματθ. ιϛ. 18.) διὰ τί ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων· κατεσκάφθη ἀπὸ αὐτὰ τὰ θεμέλια· καὶ λοιπὸν δὲν ἔχουν τί νὰ εἰποῦν εἰς τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπισομιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

9: „Υ-

---

(1) Ὅθεν ϗ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „Ὁ κατὰ τῶν Ἀποςόλων διὰ τὸ κήρυγμα γενόμενος πόλεμος, ὑπό τε τῶν αἰσθητῶν Βασιλέων τῶν Ἐθνῶν, ϗ μὴν ϗ τῶν ἀοράτων Δαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευόντων, ἐνταῦθα σημαίνεται· οἳ ϗ κατεπλάγησαν ϗ ἐξέςησαν, τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις θεωροῦντες.

(2) Ἐν τῇ Γ᾽. τῶν Βασιλειῶν Κεφ. 1. ςίχ. 22. γράφεται „Ναῦς Θαρσὶς τῷ Βασιλεῖ Σαλωμὼν ἐν τῇ θαλάσσῃ μετὰ τῶν ὑῶν Χιρὰμ, μία διὰ τριῶν ἐτῶν ἤρχετο τῷ Βασιλεῖ ναῦς ἐκ Θαρσὶς χρυσίου ϗ ἀργυρίου ϗ λίθων τορευτῶν ϗ πελεκητῶν· ὅθεν νῦν διὰ τῶν συντριβομένων πλοίων Θαρσεῖς, τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλούτου ϗ τῆς δυναςείας τῶν προλεχθέντων ἐδήλωσε Βασιλέων, τῶν πολεμίων τῆς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐρωτηθεὶς, ποία πόλις ἐςὶν οἱ Θαρσεῖς, λέγει „Ἐνταῦθα Ἰνδικήν τινα χώραν ὠνόμασεν· οἱ δὲ τὸν Ἰεζεκιὴλ ἑρμηνεύσαντες, τὴν Καρχηδόνα, τῆς γῆς Λιβύης προκαθημένην, οὕτως ἐκάλεσαν (ἐρώτ. λϛ᾽. εἰς τὴν Γ᾽. τῶν Βασιλ.) ὁ δὲ Ἱππόλυτος εἶπεν ὅτι Θαρσὶς ἑρμηνεύεται Αἰθίοπες· ὁ δὲ Εὐδόξιος τὸ Θαρσὶς χρυσόλιθον ἔφη· ὁ δὲ Ἑβραῖος κυανὸν τὸ χρῶμα λέγει: ἤτοι ἠεράνεον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι εἰκός ἐςι ϗ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας λέγεσθαι τὸ, καθάπερ ἠκούσαμεν οὕτω ϗ εἴδομεν· συνέδραμον γὰρ ὡς πολεμήσοντες· θεασάμενοι δὲ τὸ ἄμαχον, κατεπλάγησαν, ϗ τοῦ πολέμου παυσάμενοι βοῶσιν, ὅτι τὰς περὶ αὐτῆς προῤῥήσεις οὐ βουλόμενοι δέχεσθαι, δι᾽ ἑαυτῶν ἐθεασάμεθα τὴν ἐκείνων ἀλήθειαν· μὴ πιςεύσαντες γὰρ οὐκ ἂν ἔλεγον· ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

9: „ Ὑπελάβομεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός σου ἐν „ μέσῳ τοῦ λαοῦ σου.

Ἡμεῖς, λέγει ἐπροσμείναμεν τὴν βοήθειάν σου Κύριε, ὅθεν καὶ δὲν ἀπετύχομεν αὐτήν· μερικοὶ δὲ λέγουν: ἤγουν ὁ Χρυσόςομος ὅτι τὸ ὑπελάβομεν ἐδῶ, σημαίνει τὸ ἐγνωρίσαμεν. (1)

10: „ Κατὰ τὸ ὄνομά σου ὁ Θεός, οὕτω καὶ „ ἡ αἴνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς.

Καθὼς, λέγει, εἶναι τὰ θαύματά σου ἐξαπλωμένα καὶ φημισμένα εἰς ὅλον τὸν Κόσμον Κύριε: ἔτζι καὶ ὁ ἔπαινός σου θέλει ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλην τὴν γῆν· καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νὰ σὲ εὐφημήσουν, ὡς Θεὸν μεγαλοδύναμον. (2)

„ Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιά σου.

Ἡ δεξιά σου, λέγει, Κύριε, εἶναι γεμάτη ἀπὸ κάθε δικαιοσύνην· διὰ τὶ μὲ τὴν δικαιοσύνην σου βοηθεῖς καὶ ἐκδικεῖς ἡμᾶς ὁποῦ ἀδικούμεθα. (3)

11: „ Εὐφρανθήτω ὄρος Σιών, καὶ ἀγαλ„ λιάσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαί„ ας· ἕνεκεν τῶν κριμάτων σου Κύριε.

Διὰ μέσου τοῦ ὄρους Σιών, παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἐν τῷ ὄρει κατοικοῦντας ἀνθρώπους, νὰ χαίρουν καὶ νὰ εὐφραίνωνται· θυγατέρας δὲ τῆς Ἰουδαίας λέγει, ἢ τὰς γυναῖκας, ὡς πλέον δειλὰς καὶ πλέον λυπηροτέρας ἀπὸ τοὺς ἄνδρας· ἢ τὰς πόλεις, ὁποῦ εἶναι τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· τὰς ὁποίας παρακινεῖ νὰ ἀγάλλωνται· ἀναγωγικῶς δὲ, ὄρος μὲν εἶναι ἡ μία τῶν Χριςιανῶν Ἐκκλησία, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας: ἤτοι τῆς πίςεως, εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν Χριστιανῶν· ἢ καὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι καὶ οἱ ναοί. (4) διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν λέγει εἰς αὐτὰς νὰ χαίρουν; διὰ τὶ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἔκαμες κρίσιν· καὶ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἀδικουμένους, ἐβοήθησας καὶ ἐξεδίκησας· τοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἡμᾶς ἐχθροὺς, κατέκρινας καὶ ἐπαίδευσας·

12: „ Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐ„ τήν.

Ἐπειδὴ ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ, ἔγινε μὲν πρότερον ἐρείπιον: ἤτοι χάλασμα καὶ κατεδαφισμένη· ὅταν ἐσκλαβώθη ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· μετὰ δὲ τὴν σκλαβίαν ἐκατοικήθη πάλιν, καὶ ἐδυναμώθη παραδόξως· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν παρακινεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν λαὸν νὰ περιτριγυρίσῃ αὐτὴν καὶ νὰ ἰδῇ, πῶς ἔλαβε πάλιν τὴν δύναμιν καὶ τὸν ςολισμὸν, ὁποῦ εἶχε πρότερον· (5) κυκλώσατε δὲ

καὶ

---

(1) Εἶπε γὰρ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Τί ἐςιν ὑπελάβομεν; ἠλπίσαμεν· προσεδοκήσαμεν· ἔγνωμεν τὴν φιλανθρωπίαν τὴν σήν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οἱ ψευδώνυμοι Θεοὶ οὐκ ἔχουσι συμβαίνουσαν τῇ προσηγορίᾳ τὴν δύναμιν· οὐ γάρ εἰσιν, ὃ καλοῦνται· τῷ δὲ σῷ ὀνόματι Δέσποτα, ἕπεται τὰ ἔργα κηρύττοντα τὴν τῆς προσηγορίας ἀλήθειαν· οὗ δὴ χάριν δικαίως σοι παρὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ὁ ὕμνος προσφέρεται.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Δείκνυσιν ὅτι οὐ τῆς ἀξίας ἦν τῶν εὐεργετουμένων τὰ γινόμενα, ἀλλὰ τῆς οὐσίας τῆς αὐτοῦ· ἐπειδὴ αὕτη αὐτοῦ ἡ οὐσία· δικαιοσύνῃ χαίρει· φιλανθρωπίᾳ εὐφραίνεται· τοῦτο τὸ ἔργον αὐτοῦ: καὶ διὰ τοῦτο τοσαύτης ἀπέλαυον εὐεργεσίας· ὡς γὰρ τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν, καὶ τοῦ Ἡλίου τὸ φωτίζειν· οὕτω δὴ καὶ αὐτοῦ τὸ εὐεργετεῖν· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον.

(4) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος θυγατέρας Ἰουδαίας ὀνομάζει τὰς ψυχὰς τῶν Ἀποςόλων, τῶν ἐκ τῆς Ἰουδαίας καταγομένων· ὁ δὲ Θεοδώριτος θυγατέρας Ἰουδαίας ὀνομάζει τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίας, ὡς ἀπὸ τῶν Ἀποςόλων παγείσας, οἳ ἐξ Ἰουδαίων κατῆγον τὸ γένος.

(5) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Τὸ Σιὼν ὄρος ἐςὶ τῆς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἄκρας ὑπερφαινόμενον· ὁ οὖν ταύτην περιλαμβάνειν προτρεπόμενος, τῇ ὑψηλῇ πολιτείᾳ συμφυῆναι παρακελεύεται. ὥςε εἰς αὐτὴν φθάσαι τῶν ἀρετῶν τὴν ἀκρόπολιν, ἣν τῷ ὀνόματι Σιὼν παραδηλοῖ δι᾽ αἰνίγματος· ταῦτα δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς Ἀποςόλοις παρακελεύεται.

καὶ περιλάβετε, εἶναι ἀντὶ τοῦ, κύκλω περιλάβετε· ἢ καὶ τὰ δύω σημαίνουσιν ἐκ παραλλήλου ἕνα καὶ τὸ αὐτό. (1)

„Διηγήσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς.

Εἰς τοὺς πύργους, λέγει, τῆς Ἱερουσαλὴμ καθήμενοι ἐσεῖς οἱ κάτοικοι αὐτῆς, διηγηθῆτε, ποῖα μὲν ἄδοξος καὶ κατεδαφισμένη ἔγινεν αὕτη πρότερον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους, ποῖα δὲ ἔνδοξος καὶ λαμπρὰ πόλις ἔγινε τώρα· ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐνόησε τὸ διηγήσασθαι, ἀντὶ τοῦ, μετρήσατε τοὺς πύργους τῆς Ἱερουσαλὴμ, πόσοι εἶναι. (2)

13: „Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύ-
„ναμιν αὐτῆς,
„Καὶ καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς.

Βάλλετε, λέγει, τὸν νοῦν σας, καὶ σοχασθῆτε καλὰ, ποίαν δύναμιν ἔχει τώρα ἡ Ἱερουσαλὴμ· βάρεις δὲ, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ μδ: Ψαλμῷ σίχ. ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων, εἶναι, ὄχι μόνον οἱ μεγάλοι οἶκοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πύργοι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, μοιράσατε ὁ κάθε ἕνας τοὺς πύργους τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐσεῖς οἱ κάτοικοι αὐτῆς· καὶ οὕτω περιεργασθῆτε αὐτοὺς μὲ περισσοτέραν ἀκρίβειαν καὶ ἀργοπορίαν, πόσον εἶναι δυνατοί! πόσον μεγάλοι! καὶ πόσον εὔμορφοι! (3)

„Ὅπως ἂν διηγήσησθε εἰς γενεὰν ἑ-
„τέραν.

14: „Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὸν
„αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα ποιήσαντες ἐσεῖς οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα, ἀφ' οὗ μάθετε ἀκριβῶς τὴν δύναμιν καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἐνήργησεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, διηγῆσθε καὶ εἰς τοὺς μεταγενεσέρους, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν, τόσον εἰς τὸν πρόσκαιρον τοῦτον αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀτελεύτητον ἐκεῖνον: ἤτοι ὅτι αὐτὸς εἶναι πάντοτε· αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τῶν ῥητῶν τοῦ Ψαλμοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱςορίαν· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ἀλληγορίαν, παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τοὺς Ἀποσόλους, καὶ τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποσόλων Ἀρχιερεῖς τε καὶ Διδασκάλους νὰ περικυκλώσουν τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν, διὰ νὰ ἐρευνήσουν νὰ εὕρουν τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς της· πύργους δὲ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας νόησον, τὰς μερικὰς Ἐκκλησίας, τὰς ἐν διαφόροις τόποις εὑρισκομένας, τὰς ὁποίας καὶ

βά-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Εὐφραίνεται τὸ Σιὼν ὄρος, ϗ ἀγαλλιῶσιν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας ἕνεκεν τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, τῷ θεωρεῖν αὐτῶν τοὺς λόγους, ϗ τὰ κατὰ τοὺς λόγους ἔργα· ϗ οἱ νοήσαντες τὴν Σιὼν κυκλοῦσιν αὐτήν· ϗ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς πύργους αὐτῆς, διηγοῦνται ἄνωθεν τοῖς μηδέπω δυνηθεῖσιν ἀναβῆναι λέγοντες, θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν ἵνα κατανοήσητε τὴν δύναμιν αὐτῆς, ϗ ἕκαςος δι' ὧν πράττει πολιτευόμενος, ἀξίαν τὴν μνήμην λάβῃ τῆς καταδιαιρέσεως τῆς πόλεως (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Ἀπολλινάριος οὕτω μεταφράζει ἡρωϊκῶς „Σπεύσατέ μοι Σιῶνα περισαδὸν ἀμφιβαλέσθαι.

(2) Παρὰ τῷ Χρυσοςόμῳ γὰρ φέρεται τοῦτο „Ἕτερος ἀριθμήσατε τοὺς πύργους αὐτῆς· ἀντὶ τοῦ διηγήσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς· ἑρμηνεύει δὲ ἄλλος τοῦτο, λέγων „Πύργους τῆς Ἐκκλησίας Χριςοῦ, τοὺς ἁγίους εἶναι φαμὲν Ἀποςόλους τε ϗ Εὐαγγελιςάς· διηγούμεθα γεμὴν ἐν αὐτοῖς, τὰ αὐτῶν ἀποςοματίζοντες, ϗ ταῖς αὐτῶν κεχρημένοι φωναῖς, ϗ ἀκρεφνέσι μυςαγωγίαις· ἵν' ὦμεν κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς περιςεραὶ μελετητικαί· (Ἰεζεκ. ζ'. 16.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Πύργους αὐτῆς καλεῖ τοὺς τῆς ἄκρας ἀρετῆς ἐπειλημμένους, ϗ τὴν τῶν Ἀγγέλων πολιτείαν ἐπὶ τῆς γῆς μιμουμένους, οἳ πύργων δίκην κυκλοῦσιν αὐτὴν ϗ φυλάττουσι· Παρὰ δὲ τῷ Ἱερωνύμῳ γράφεται· μετρήσατε τὰ Παλάτια αὐτῆς.

(3) Ἄλλος δὲ φησὶ „Δύναμις τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὑποςηρίζοντες αὐτὴν λόγοι, οὓς ϗ ἐξ ὅλης καρδίας κελεύει τοὺς ἁγίους Ἀποςόλους νουθετεῖν· βάρεις δὲ τῆς Σιών; ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας, νυνὶ μάλιςα οἱ Ἀπόςολοι εἶεν ἂν ϗ Εὐαγγελιςαί· τούτους γὰρ ἡμεῖς οἱ μετ' ἐκείνους μυςαγωγοὶ, μονονουχὶ μεριζόμεθα, τὰ παρ' αὐτῶν ὀρθῶς τε ϗ

ἀ-

βάρεις ὀνομάζει· ὁμοίως παρακινεῖ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους, νὰ διηγοῦνται καὶ νὰ κηρύττουν μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ κάθε ἕνας ἐξ αὐτῶν νὰ μοιράζῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του μίαν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσατεύῃ αὐτὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ νὰ βάλῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του: ἤγουν νὰ προσέχῃ μεγάλως εἰς τὸ νὰ δυναμόνῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην μὲ τὴν διδασκαλίαν του, καὶ μὲ τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς ζωῆς του· ἵνα καταρτήσαντες καὶ κατὰ πάντα κυβερνήσαντες ὁ κάθε ἕνας τὴν ἐδικήν του Ἐκκλησίαν, διηγοῦνται καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὰ τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα, μεταχειριζόμενοι εἰς τοῦτο ὄργανον καὶ ὑπηρέτην, τὰς γλώσσας τῶν ἀκουόντων Χριστιανῶν.

„ Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶ-
„ νας.

Αὐτὸς, λέγει, ὁ Χριστὸς, ἔχει νὰ μᾶς ποιμαίνῃ αἰωνίως· εἶπε γὰρ ὁ ἴδιος „ Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· (Ἰω. ί. 11.) καὶ πάλιν „ Καὶ γενήσεται μία ποίμνη εἷς ποιμήν (αὐτόθ. 16) (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΜΗ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ παρὼν Ψαλμὸς διηγεῖται διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἥτις εἶναι τέλος τῆς παρούσης ζωῆς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος ἐπιγέγραπται κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ εἴπῃ διὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν· τὰ δὲ ἄλλα λόγια τῆς ἐπιγραφῆς, ἡρμηνεύσαμεν πρότερον εἰς τὸν μζ΄. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα ἐκεῖ.

1: „ Ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ Ἔθνη.
„ ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες
„ τὴν οἰκουμένην.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὅλην τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὸ νὰ ἀκροασθῇ ἐκεῖνα, ὁποῦ μέλλει νὰ εἴπῃ· ἐπειδὴ δὲ, Ἔθνη μὲν εἶναι καθολικῶς ὅλα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων,

ἀπλανῶς εἰρημένα δεχόμενοι, πρὸς βεβαίωσιν ὧν ἂν ποιώμεθα λόγων, τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι συναγορεύειν ἐθέλοντες· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Ταύτας φησὶ τὰς κατὰ μέρος Ἐκκλησίας ὁ παρὼν προστάττει λόγος καταδιελέσθαι· βούλεται γὰρ ἕκαστον τῶν Ἀγγέλων ἀφωρισμένως ἐκκλησιῶν τινων φρουρὸν ἐπιστῆσαι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Χρὴ γὰρ, φησὶ, γενεὰν ἑκάστην τῇ μετ' αὐτὴν παραδιδόναι, ἃ παρὰ τῆς προτέρας παρειλήφαμεν, ὥστε ἐν ἁπάσαις γενεαῖς διαπορθμευθῆναι τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ γνῶναι πάντας ἀνθρώπους, ὅτι οὗτος καὶ Θεὸς καὶ Κύριος, καὶ ποιμὴν ἀγαθὸς καὶ αἰώνιος· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς, καὶ τὸ ποιμαίνειν αὐτοῖς ἐνεχείρισε, ἀναγκαίως ἐδίδαξεν, ὅτι εἷς ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς εἰς αἰῶνα ποιμαίνων, οὐ μόνον τὰ πρόβατα, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν προβάτων καλουμένους κομέας.

πων, ὁποῦ λαλοῦν διαφόρους γλώσσας, καὶ κατοικοῦν ὁμοῦ ἑνωμένοι εἰς πολεις, καὶ χωρία, καὶ τζεφτιλίκια· μερικοὶ δὲ ἄνθρωποι δὲν κατοικοῦν ἑνωμένοι, ἀλλὰ χωρισὰ χωρισὰ ὁ καθ' ἕνας, εἰς ὄρη, καὶ σπήλαια, καὶ εἰς χαραμάδας τῶν πετρῶν· διὰ τοῦτο ἀκολούθως εἶπε καθολικώτερον ὁ Δαβὶδ, ὅτι πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον· τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ να μὴ μείνῃ τινὰς ἔξω ἀπὸ τὸ κάλεσμα, καὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν λογων του· τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται πῶς εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀκούσατε· ἀλλ' ὅμως ἔχει κάποιαν περισσοτέραν ἐπίτασιν ἀπὸ ἐκεῖνο· ἐπίτασιν γὰρ ἔχει, τὸ νὰ μὴν ἀκούῃ μόνον τινὰς ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ βάλλῃ εἰς τὸ αὐτί του ἐκεῖνο, ὁποῦ ἀκούει· (1)

„Οὔτε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώ-
„πων.

Ὁ μέγας **Βασίλειος** γηγενεῖς μὲν ὀνομάζει, τοὺς τὰ γήϊνα φρονοῦντας μὲ τελειότητα, καὶ ὅλως διόλου καταγινομένους εἰς τὴν γῆν· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων, τοὺς ὄντας ςολισμένους μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἐπειδὴ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ λογικόν· ὁ δὲ **Χρυσόςομος** ἄλλως ἐξηγεῖ ταῦτα· λέγει γὰρ, ὅτι ὁ Προφήτης, ἀφ' οὗ ἐκάλεσεν ὅλους ἁπλῶς τοὺς ἀνθρώπους, ταπεινόνει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀνίσως καὶ ἔχῃ τινὰς κατὰ τοῦ ἄλλου καμμίαν ὑπερηφάνειαν· ἐνθυμίζει γὰρ αὐτοὺς, ὅτι ὅλοι εἶναι γηγενεῖς: ἤγουν πλασμένοι ἀπὸ τὴν αὐτὴν γῆν, καὶ ἀπὸ ὕλην ἄτιμον· ἔπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσουν πῶς ἔτζι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐβλάςησαν ἐκ τῆς γῆς, κατὰ τοὺς μύθους τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔλεγον, πῶς μερικοὶ ἄνθρωποι ἦτον σπαρτοὶ, καὶ ἐβλάςησαν ἀπὸ τὴν γῆν· διὰ τοῦτο ἀκολούθως εἶπεν, καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀκούσατε, λέγει, οἱ ἄνθρωποι, οἱ γηγενεῖς μὲν ὄντες, δια τὸν ἐκ τῆς γῆς πλασθέντα προπάτορα· (Ἀδὰμ γὰρ ἑρμηνεύεται γήϊνος) υἱοὶ δὲ ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἐκ συνουσίας κατὰ διαδοχὴν γέννησιν.

„Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλούσιος καὶ πένης.

Δὲν διαχωρίζω, λέγει, ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν μου πλούσιον ἀπὸ πτωχόν· ἐπειδὴ ἐξίσου καὶ μὲ ὁμοτιμίαν ὅλους καλεῖ εἰς ἀκρόασιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· διὰ τὸ αὐτὸ ζητεῖ ψυχὴν, ὁποῦ δύναται νὰ καταλαμβάνῃ τὰ ἀκουόμενα λόγια· τὴν ὁποίαν κατάληψιν δὲν προξενεῖ ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ χαρίζει ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ἐπιτοαυτὸ δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ὁμοῦ καὶ ὁμοίως. (2)

3: „Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν, καὶ
„ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσιν.

Με

(1) Ὅθεν ϗ ἄλλος τις λέγει „Τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, οὐδὲν ἕτερον ἐςὶν, ἢ μετὰ σπουδῆς ἀκοῦσαι ϗ συντεταμένῃ διανοίᾳ· ἐνωτίσασθε γὰρ λέγεται κυρίως, ὅταν τὶς πρὸς τὸ οὖς τινι διαλέγηται συντείνων ἑαυτὸν, ϗ ἐκεῖνον προσέχειν κελεύων τοῖς λεγομένοις· ἀγκαλὰ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος λέγῃ, ὅτι τὸ μὲν ἀκούειν διανοίας ἐςὶν, ὡς δηλοῖ ὁ Κύριος διεγείρων εἰς τὸ συνετῶς κατακούειν τοῦ βουλήματος τῶν λεγομένων „Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω· τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, ψιλὸν τὸν ἦχον ἐντίθεσθαι τοῖς ὠσίν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὁ Προφητικὸς λόγος τὴν οἰκουμένην πᾶσαν εἰς ἀκρόασιν συναγείρει· τοῦτο δὲ τῆς Ἀποςολικῆς χάριτος, δῆλον ὡς ἐξ αὐτῶν οἱ λόγοι προσφέρονται, οὐκ Ἰουδαίοις μόνοις, οὐδὲ τοῖς δε ἢ τοῖς δε τοῖς Ἔθνεσιν, ἀλλὰ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει.

(2) Ὅθεν ὁ Βασίλειος εἶπε „Τρεῖς εἰσὶ συζυγίαι τῶν κεκλημένων, ἐν αἷς ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων περιέχεται γένος· Ἔθνη ϗ οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· γηγενεῖς ϗ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· πλούσιοι ϗ πένητες· τίνα τοίνυν ἔξω κατέλιπε τῆς ἀκροάσεως; οἱ ἀλλότριοι τῆς πίςεως διὰ τῶν Ἐθνῶν ἐκλήθησαν· οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰσὶν οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· γηγενεῖς, οἱ τὰ γήϊνα φρονοῦντες, ϗ τῶν θελημάτων τῆς σαρκὸς ἀντεχόμενοι· υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἐπιμέλειαν τινὰ ϗ ἄσκησιν τοῦ λόγου ποιούμενοι· ἴδιον γὰρ ἀνθρώπου τὸ λογικόν· πλούσιοι ϗ πένητες αὐτόθεν ἔχουσι γνωριζομένην τὴν ἰδιότητα· οἱ μὲν, ὑπερβαίνοντες τὴν κτίσιν τῶν ἀναγκαίων· οἱ δὲ, ἐν ἐνδείᾳ τούτων καθεςηκότες.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὸ νὰ προσέχουν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ διὰ πρόσκαιρά τινα πράγματα, ἀλλὰ διὰ μεγάλα καὶ φοβερά· σοφίαν δὲ ὀνομάζει τοὺς λόγους, ὁποῦ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ σοφίαν· προσθέτει δὲ, καὶ ὅτι δὲν ἔχει νὰ λαλήσῃ χωρὶς προμελέτην καὶ σοχασμόν· ἡ μελέτη, λέγει, τῆς καρδίας μου: ἤτοι ἡ ἀκριβὴς σκέψις τοῦ νοός μου, θέλει λαλήσει λόγια γεμάτα ἀπὸ σύνεσιν· ἢ λόγια, ὁποῦ χρειάζονται σύνεσιν εἰς τὸ νὰ νοηθοῦν. (1)

4: „Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου.

Ὅταν ἐγὼ, λέγει, διαλέγωμαι καὶ σᾶς διδάσκω, θέλω κλίνω μερικῶς τὸ νοητὸν αὐτὶ τῆς ψυχῆς μου εἰς τὴν παραβολὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἐνηχήσῃ καὶ ἐμπνεύσῃ εἰς ἐμὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόσομον· λέγει δὲ τώρα παραβολὴν, τὰ αἰνίγματα· ἐπειδὴ τὰ λόγια τῶν Προφητῶν εἶναι αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινὰ, διὰ τὴν ἀσάφειαν τῶν κεκρυμμένων νοημάτων ὁποῦ ἔχουν· ἐπροξένησε δὲ ἀξιοπισίαν εἰς τὰ λόγιά του ὁ Προφήτης, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐμπνέονται αὐτὰ ἄνωθεν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος. (2)

„Ἀνοίξω ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου.

Πρόβλημα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν λόγον, ὁποῦ προβάλλεται εἰς νουθεσίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων· (3) ἀνοίξω δὲ εἶπεν ἐν Ψαλτηρίῳ: ἤγουν θέλω φανερώσω τὸν λόγον μου, μὲ μέλος Ψαλτηρίου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος, ὁποῦ ἀνοίγει θύραν τινὸς οἴκου, αὐτὸς φανερόνει τὰ εὑρισκόμενα μέσα εἰς τὸν οἶκον· ἀπὸ τὸ προηγούμενον λοιπὸν, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ ἑπόμενον καὶ ἀκόλουθον· μὲ μέλος δὲ ὀργανικὸν θέλει ἀνοίξει τὸ πρόβλημά του διὰ νὰ γένῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς ὁ λόγος γλυκύτερος· ἀνοίγει δὲ ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά του ἐκεῖνος, ὁποῦ κάμνει ὁμοῦ καὶ διδάσκει· καὶ ὁποῦ ἔχει σύμφωνα τὰ ἔργα καὶ πράξεις του μὲ τὸν λόγον του· ἐπειδὴ τὸ μέλος τοῦ Ψαλτηρίου διὰ μέσου τῶν χειρῶν ἐνεργεῖται· αἱ δὲ χεῖρες, εἶναι

---

(1) Ἀμφότερα ὁ λόγος ἐν τῷ αὐτῷ συνείληφε κατὰ τὸν Βασίλειον, τήν τε τοῦ σόματος ἐνέργειαν, ϗ τὴν τῆς καρδίας μελέτην· ἐάν τε γὰρ μὴ ᾖ τὸ ἀγαθὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀποκείμενον, πῶς προενέγκῃ τὸν θησαυρὸν διὰ τοῦ σόματος ὁ μὴ κεκτημένος ἐν τῷ κρυπτῷ; ἐάν τε ἔχων τὰ τῆς καρδίας ἀγαθὰ, μὴ δημοσιεύῃ τῷ λόγῳ, λεχθήσεται αὐτῷ, σοφία κεκρυμμένη ϗ θησαυρὸς ἀφανὴς τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις; (Σειρ. κ'. 30.) διόπερ εἰς μὲν τὸ ἑτέρων ὠφέλιμον λαλείτω τὸ σόμα σοφίαν· εἰς δὲ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν προκοπὴν, ἡ καρδία μελετάτω σύνεσιν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης „Ὅταν ἡ μελέτη τῆς καρδίας σύνεσις ᾖ, οὐκ ἐξέρχονται ἔσωθεν ἀπὸ τῆς καρδίας διαλογισμοὶ πονηροὶ, οὐδὲ ὑπάρχει τὰ κινοῦντα τὸν ἄνθρωπον, οὐδὲ δίδοται τόπος τῷ Διαβόλῳ;(ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Παραβολὴ κατὰ τὸν Χρυσόσομον, εἶναι ὄνομα πολυσήμαντον· παραβολὴ ἐςὶ τὸ λάλημα ϗ ὑπόδειγμα ϗ ὀνειδισμός· ὡς τὸ, ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς Ἔθνεσι· ϗ ὁ αἰνιγματώδης λόγος, ὃ πολλοὶ λέγουσι ζήτημα· κατὰ τὸ „Τότε νοήσεις παραβολὴν ϗ σκοτεινὸν λόγον· παραβολὴ λέγεται, ϗ ἡ ὁμοίωσις· ὡς τὸ „Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς· παραβολὴ λέγεται ϗ ἡ τροπολογία· κατὰ τὸ „Υἱὲ ἀνθρώπου, εἰπὲ αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην, ὁ ἀετὸς ὁ μέγας ὁ μεγαλοπτέρυγος· ἀετὸν λέγων τὸν Βασιλέα· παραβολὴ λέγεται, ϗ ὁ τύπος ϗ ἡ εἰκών· ὡς τὸ „Ὅθεν ϗ ἐν παραβολῇ αὐτὸν ἐκομίσατο· τουτέςιν ἐν τύπῳ ϗ εἰκόνι· ὁ δὲ Δαβὶδ, αἰνιγματώδη ποιεῖ τὸν λόγον ϗ πολλὴν ἔχοντα τὴν δυσκολίαν . . . ἵνα διεγείρῃ τὸν ἀκροατήν· ἐπειδὴ πολλοὺς ἡ εὐκολία εἰς ῥαθυμίαν ἄγει· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὁ τοίνυν χορὸς ὁ Ἀποςολικός· τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ τὸν Χριςὸν (Χριςὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις ϗ Θεοῦ σοφία) διὰ σόματος φέρων, ἔλεγε, τὸ σόμα μου λαλήσει σοφίαν. ἐπειδὴ τὸν Χριςὸν θεολογοῦντες εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων ἐκήρυττον τῷ ἑαυτῶν σόματι· τὰ δὲ τῆς διανοίας αὐτῶν οὐδὲν ἕτερον ἢ συνέσεις ἐμελέτα· οὕτω δὲ αὐτῶν ἠκονῆτο πρὸς σύνεσιν ὁ νοῦς, ὡς τὰς παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φερομένας πάσας συνεῖναι ϗ πρὸ τῆς αὐτοῦ ἑρμηνείας· αὐτίκα γοῦν μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν παραβολῶν, ὁ μὲν Σωτὴρ ἠρώτα αὐτοὺς λέγων· συνήκατε ταῦτα πάντα ϗ οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· ναί· (Ματθ. ιγ'. 5.) ἐγὼ μὲν φησὶν, ἀκονήσας τὸ διανοητικόν μου εἰς σύνεσιν τῶν σωτηρίων παραβολῶν, δεδύνημαι ἐπακολουθῆσαι τῇ ἐμφερομένῃ ἐν αὐταῖς διανοίᾳ: τοῖς δὲ μὴ τοῦτο πράττειν δυναμένοις διὰ νηπιότητα, ἀνοίξω τὰ κεκρυμμένα διὰ τοῦ ἐμοῦ Ψαλτηρίου, τοῦ σωματικοῦ δηλαδὴ ὀργάνου.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει „Πρόβλημα ἐςὶ λόγος συνεσκιασμένος ϗ αἰνιγματώδης· διὰ τοῦτο ϗ σοφίαν ἐτόλμησε καλέσαι, θαῤῥῶν τῇ θείᾳ ἀποκαλύψει.

και σημεῖον τῆς πράξεως, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.

5: „Ἵνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ; „ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει „με.

Ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται ὁ σίχος οὗτος· θέλετε, λέγει, νὰ μάθετε, διὰ τί ἐγὼ φοβοῦμαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; (ταύτην γὰρ ὀνομάζει πονηρὰν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ καθὼς προείπομεν εἰς τὸν μ΄· Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.) ἐὰν θέλετε νὰ μάθετε, ἀκούσατε· φοβοῦμαι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· διὰ τὶ τότε θέλει με κυκλώσει ἡ ἀνομία τῆς ἁμαρτίας μου· ἤτοι ἡ ἁμαρτία μου κατὰ περίφρασιν· πτέρνα γὰρ λέγεται ἡ ἀπάτη, κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὡς προερμηνεύσαμεν ἐν τῷ προῤῥηθέντι μ΄· Ψαλμῷ· ἀπάτη δὲ εἶναι ἡ ἁμαρτία· διὰ τὶ ἀπατᾷ ἐκεῖνον, ὁποῦ τὴν πράττει· εἶδες πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ ἐλάλησε λόγον σοφὸν καὶ συνετὸν, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι θέλει λαλήσει σοφίαν καὶ σύνεσιν; διότι αὐτὸς δείχνωντας τὸν ἑαυτόν του παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους, πῶς φοβεῖται τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἐσυμβούλευσε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ φοβοῦνται καὶ ἐκεῖνοι τὴν ἁμαρτίαν· καὶ ἀκολούθως ἐδίδαξεν αὐτοὺς, ὅτι εἶναι κρίσις ἀδέκασος καὶ ἀπροσωπόληπτος. (1)

6: „Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν, „καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐ„τῶν καυχώμενοι.

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν τὸ, ἀκούσατε. ἀκούσατε, λέγει, ἐσεῖς ὁποῦ ἐλπίζετε εἰς τὴν δύναμίν σας· δυνατοὺς δὲ ὀνομάζει τώρα ἐδῶ, ὄχι μόνον τοὺς ἔχοντας δύναμιν εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας δύναμιν εἰς τὸν λόγον· καὶ πλουσίους λέγει, ὄχι μόνον τοὺς ἔχοντας ἄσπρα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας γνῶσιν καὶ διάκρισιν, καὶ νοήματα θεωρητικὰ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἀφ᾽ οὗ δὲ ἐκάλεσεν αὐτοὺς, λέγει ἀκολούθως. (2)

7: „Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται „ἄνθρωπος;

Ε·

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Πονηρὰν ἡμέραν τὴν τῆς κρίσεως λέγει . . . ἐν ᾗ φησὶν ὁ Προφήτης „Νῦν ἐκύκλωσαν αὐτοὺς τὰ διαβούλια αὐτῶν (Ὠσ. ζ΄. 2.) ἐν ᾗ οὐδείς σου ἕτερος κατήγορος στήσεται, ἢ αὐταὶ αἱ πράξεις μετὰ τῆς ἰδίας μορφῆς ἑκάστη παρισαμένη· ἡ μοιχεία, ἡ κλοπὴ, ἡ πορνεία μετὰ τῆς νυκτὸς, μετὰ τοῦ τρόπου, μετὰ τῶν χαρακτηριζόντων αὐτὴν ἰδιωμάτων· καὶ ἁπαξαπλῶς, ἑκάστη ἁμαρτία μετὰ τοῦ ἰδίου χαρακτῆρος ἐναργῆ φέρουσα τὴν ὑπόμνησιν παραστήσεται· ὅτι δὲ ἡ πτέρνα τὴν ἀπάτην τῆς ἁμαρτίας δηλοῖ, βεβαιοῖ καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων λέγων „Τοιοῦτον γάρ καὶ ἡ ἁμαρτία ἀπατηλὸν καὶ ἱκανὸν συναρπάσαι· ταύτην φησὶ δέδοικα τὴν ἀπατῶσάν με ἁμαρτίαν, τὴν κυκλοῦσάν με· δι᾽ ὃ καὶ ὁ Παῦλος εὐπερίστατον αὐτὴν καλεῖ τὴν συνεχῶς περιβάλλουσαν, τὴν εὐκόλως, τὴν ῥᾳδίως. Ἄλλοι δὲ διδάσκαλοι περιεργότερον ἡρμήνευσαν, ὅτι ἀνομίαν τῆς πτέρνης ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν σαρκικὴν ἁμαρτίαν, ὁποῦ ἔκαμε μὲ τὴν Βηρσαβεέ· ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἰατρῶν, ἀπὸ τὴν πτέρναν εὐγαίνει μία φλέβα, ἡ ὁποία κινεῖ τῆς σαρκὸς τὴν ἐπιθυμίαν· (παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ 128.) ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησὶν „Οὐκ οἶδεν ἡ τοῦ Θεοῦ κτίσις πονηρᾶς τινος ἡμέρας κατασκευὴν, ὡς μαρτυρεῖ τῆς κοσμογονίας ὁ λόγος· ἀλλ᾽ ἡ ἁμαρτία τὴν ἀγαλλιάσιμον ἡμέραν, φόβου καὶ τιμωρίας ἡμέραν ἐποίησεν, ἣν ἐξῆν μὴ φοβεῖσθαι, εἰμὴ ὁ τὴν πτέρναν ἡμῶν ἐπιτηρῶν ὄφις, ᾧ ὄνομα ἐστὶν ἡ ἀνομία, κύκλῳ τὴν πορείαν τοῦ βίου διέλαβε τῷ ἰδίῳ ὁλκῷ, ταῖς ποικίλαις τῶν παθημάτων φολίσι φοβερῶς ἐπιφρίσσων πανταχόθεν καὶ τραχυνόμενος· Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος ἀνέγνω τὸ ῥητὸν οὕτως· ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου οὐ κυκλώσει με· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Εἰώθασι πολλοὶ κακὴν ὀνομάζειν ἡμέραν, ἐν ᾗ λυπηροῖς τισιν αὐτοὺς συμβαίνει περιπεσεῖν· εἰκότως τοίνυν οὕτω προσαγορεύεται, ὡς ἂν τῆς ἑκάστου πονηρίας οὖσα ἐλεγκτική· καὶ ὡς τὰς κολάσεις τοῖς ἀσεβέσι διὰ τῆς περιμενούσης αὐτοὺς ὀργῆς ἐπάγουσα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐγὼ μὲν, φησὶ, δέδια καὶ τρέμω τὴν προσδοκωμένην ἡμέραν· ὑμεῖς δὲ οἱ τῷ πλούτῳ κομῶντες, ἐκείνης μὲν οὐδεμίαν ποιεῖσθαι φροντίδα, τῇ δὲ ὑπερηφανείᾳ τῆς περιουσίας μεγαλαυχούμενοι, ὡς μονίμοις θαῤῥεῖτε τοῖς ῥέουσιν.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, οὐδὲ ὁ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς ἠμπορεῖ νὰ λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν κόλασιν τὸν ἀδελφόν του, ὁ κατὰ φύσιν φίλτατος τὸν κατὰ φύσιν φίλτατον· ἐπειδὴ οὔτε ἡ δύναμις τῶν ἔργων καὶ λόγων, οὔτε ἡ πλουσιότης τῶν ἄσπρων καὶ τῶν νομημάτων, οὔτε ἡ συγγένεια τῶν ἀδελφῶν χρησιμεύουσιν ἐκεῖ· ἀνίσως δὲ ἀδελφὸς δὲν ἠμπορεῖ ἐκεῖ νὰ γλυτώσῃ τὸν ἀδελφόν του, πῶς θέλει τὸν γλυτώσει ἄλλος ξένος ἄνθρωπος; τὸ μὲν γὰρ ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, ἀναγινώσκεται ἀποφαντικῶς καὶ χωρὶς ἐρώτησιν· τὸ δὲ, λυτρώσεται ἄνθρωπος; ἀναγινώσκεται κατὰ ἐρώτησιν μὲ βαρύτητα καὶ δύναμιν τῆς φωνῆς· ἐκεῖ λοιπὸν, λέγει, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, δὲν εἶναι λύτρωσις καὶ ἐλευθερία· ἀλλ' ἰδῶ πρέπει τινὰς νὰ λυτρώσῃ τὸν ἑαυτόν του διὰ μετανοίας καὶ τῆς τοῦ πλούτου μεταδόσεως· ἐπεὶ λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος· (Παρ. ιγ'. 8.) λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιὴλ „ Ἐὰν ὦσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι Νῶε καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰὼβ ἐν μέσῳ αὐτῶν, ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ἐὰν υἱοὶ, ἢ θυγατέρες ὑπολειφθῶσιν, αὐτοὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν ῥύσονται τὰς ψυχὰς αὐτῶν· (Ἰεζ. ιδ'. 14.) καὶ οὐχὶ δηλαδὴ ῥύσονται τοὺς υἱοὺς καὶ θυγατέρας αὐτῶν. (1)

8: „ Οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ,
„ Καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς
„ ψυχῆς αὐτοῦ.

Οὔτε ὁ ἀδελφὸς, λέγει, οὔτε ὁ ξένος ἄνθρωπος θέλει δώσει ἐκεῖ ἐξίλασμα: ἤγουν λύτρον καὶ ἐξαγορὰν διὰ τὸν ἑαυτόν του ἢ διὰ τὸν ἄλλον· πῶς γὰρ θέλει δώσει ἐξαγορὰν διὰ τὸν ἄλλον, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς εἶναι ὑπεύθυνος εἰς τὴν κόλασιν; ἀλλ' οὔτε θέλει δώσει τὴν τιμὴν καὶ ἐξαγορὰν τῆς ἐλευθερίας τῆς ψυχῆς του· ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, οὐδὲ ὁ Κόσμος ὅλος εἶναι ἀντάξιος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, μέλλωντας νὰ λυτρώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ὁποῦ ἐσκλαβώθη ἀπὸ τὸν Διάβολον, δὲν ἔδωκε γῆν, οὐδὲ θάλασσαν, οὔτε ὅλον τὸν Κόσμον εἰς ἐξαγορὰν της, ἀλλὰ ἔδωκεν αὐτὸ τὸ τίμιον, καὶ πάσης τιμῆς ὑπεράξιον αἷμά του. Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἔτζι, ποῖον λύτρον ἄξιον θέλει εὕρῃ ἐκεῖ τινας; βέβαια οὐδέν· Ἐβλέπεις ὦ ἀναγνῶστα, λόγια τοῦ θείου Δαβὶδ, σοφὰ ἐν ταυτῷ καὶ συνετὰ καὶ αἰνιγματώδη;

„ Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω ἐκατηγόρησεν ὁ Προφητάναξ τοὺς ἀμετανοήτους, τώρα ἐδῶ γυρίζει πρὸς τοὺς μετανοοῦντας, καὶ παρηγορεῖ τὸν κόπον τῆς μετανοίας των μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἐκοπίασες, λέγει, σὺ ὁποῦ μετανοεῖς εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα; λοιπὸν θέλεις ζήσει παντοτινά· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς τέλος· θέλεις ζήσεις δὲ, τὴν κυρίως καὶ ἀληθῶς ζωήν: τὴν μακαρίαν δηλαδὴ καὶ ἄπονον· ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τοῦ παρόντος αἰῶνος, δὲν εἶναι κυρίως ζωὴ, ἀλλὰ καταχρηστικῶς μόνον λέγεται ζωὴ, ὡς προείπομεν· τέλος δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐπειδὴ ὁ μέλλων αἰὼν, εἶναι τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος. (2)

9: „ Οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Καὶ τί λέγω ἐν τῷ μέλλοντι; ὅπου γε ϗ ἐν τῷ παρόντι βίῳ οὐδὲν ὤνησε φιλία· πόσα οὖν ὁ Σαμουὴλ ἀπωδύρατο, ϗ τὸν Σαοὺλ οὐκ ἐξήρπασε! πόσα δὲ Ἱερεμίας ηὔξατο, ϗ τοὺς Ἰουδαίους οὐδὲν ὤνησεν! ἀλλὰ ϗ ἐπετιμήθη εὐχόμενος· τί οὖν; περιτταὶ εἰσὶν αἱ τῶν ἁγίων εὐχαί; οὐδαμῶς! ἀλλὰ ϗ σφόδρα ἰσχὺν ἔχουσαι, ὅταν ϗ σὺ αὐταῖς βοηθῇς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ὁ οὖν κοπιάσας ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὗτος ζήσεται εἰς τέλος· ὁ δὲ ἐν τρυφῇ ϗ πάσῃ ἐκλύσει διάγων διὰ τὸ ἁβροδίαιτον, πορφύραν ϗ βύσσον ἐνδυόμενος, ϗ εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς, ϗ φεύγων τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καμάτους, οὔτε ἐκοπίασεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ζήσεται ἐν τῷ μέλλοντι· ἀλλὰ μακρὰν ὄψεται τὴν ζωὴν βασανιζόμενος ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου· ὁ δὲ μυρίοις τῆς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶσιν ἐνιδρύσας, ϗ ὑπὲρ τοῦ ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἐν κόποις περισσοτέρως ἐξετασθεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ ζήσειν μέλλων· ὡς ὁ

πολ-

9: „ Οὐκ ὄψεται καταφθοράν.
„ Ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας.

Ὁ μετανοῶν, λέγει, ἄνθρωπος, αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι πληροφορημένος διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ὅταν ἰδῇ πῶς ἀποθνήσκουν οἱ σοφοὶ κατὰ τὰ θεῖα καὶ οἱ ἐνάρετοι, δὲν βλέπει καταφθορὰν εἰς αὐτούς: ἤγουν δὲν νομίζει πῶς αὐτοὶ διαλύονται εἰς τὸ μὴ ὄν· ἀλλὰ τὸν θάνατόν τους νομίζει μίαν ἀλλαγὴν ἀπὸ τὴν φθορὰν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοσόμου· ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ μετανοῶν ἄνθρωπος καὶ πιςεύων, πῶς εἶναι κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις, ἰδῇ, πῶς ἀποθνήσκουν οἱ σοφοὶ ὄντες κατὰ τὴν ματαίαν τοῦ Κόσμου σοφίαν, δὲν νομίζει πῶς γίνεται καταφθορὰ καὶ ἀπώλεια εἰς τὰ σώματα καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τοιούτων, καθὼς αὐτοὶ οἱ πεπλανημένοι σοφοὶ ὥρισαν ἔτι ζῶντες τὸν θάνατον· ὄχι· ἀλλὰ νομίζουν τὸν θάνατον τούτων, πῶς εἶναι μία μετοικία εἰς ἄλλον Κόσμον (1) Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι κατὰ τὴν ἁπλουστέραν ἐξήγησιν.

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος κατὰ ἀναγωγὴν ἐξηγῶν τὰ ῥητὰ, λέγει, ὅτι τὸ, λυτρώσεται ἄνθρωπος καὶ τὰ λοιπὰ, προεφητεύθησαν διὰ τὸν Χριςόν· ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐσκλαβώθημεν πάλαι ἀπὸ τὸν Διάβολον, διὰ τοῦτο προεῖπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ σκλαβωθεὶς ἀδελφὸς δὲν λυτρώνει τὸν ἄλλον σκλαβωθέντα ἀδελφόν: ἤτοι οἱ Προφῆται δὲν ἐδύναντο νὰ λυτρώσουν ἡμᾶς· ἀδελφοὶ γὰρ ἡμῶν εἶναι οἱ δἰ ἡμᾶς ἀποςαλέντες Προφῆται μὲ τὸ νὰ ἦτον καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ ἡμᾶς· λοιπὸν ἐπειδὴ οἱ ἀδελφοί μας Προφῆται δὲν μᾶς ἐλύτρωσαν, διὰ τοῦτο θέλει μᾶς λυτρώσει ἄνθρωπος: ἤτοι ὁ Χριςὸς, ὁ τέλειος ὢν ἄνθρωπος, ὡς καὶ τέλειος Θεός· ὁ φυλάξας ἀκέραιον τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τοῦτο κυρίως καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπος ὤν· (2) ὅστις δὲν θέλει δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα διὰ λόγου του, οὐδὲ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ἐδικῆς του ψυχῆς· διὰ τί αὐτὸς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν· διὰ λόγου μας λοιπὸν ἔδωκεν αὐτὸς ἐξίλασμα, καὶ ὄχι διὰ λόγου του· ποῖον; τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα· ὁ ὁποῖος καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅταν κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς ἐν Σαμαρείᾳ, κατὰ τὸν Εὐαγγελιςὴν Ἰωάννην· (Ἰω. δ΄. 6.) ὅς τις δὲν θέλει ἰδῇ καταφθορὰν, ὅταν ὅλοι οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι καὶ καταφθείρωνται κατὰ τὸ σῶμα. „ Οὐ γὰρ δώσεις, φησὶ, τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. (Ψαλ. ιε΄. 10.)

„ Ἐπιτοαυτὸ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπο-
„ λοῦνται.

Παρομοίως, λέγει, θέλουν ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν σωζομένων, τόσον ὁ ἄφρων: ἤτοι ὁ μὴ γνωρίζων πῶς εἶναι Θεός „ Εἶπε γάρ φησιν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔςι Θεός· (Ψαλ. ιγ΄. 1.) ὅσον καὶ ὁ ἄνους: ἤ-

---

πολλὰ κοπιάσας ἐν θλίψεσι Λάζαρος· ὡς ὁ κατάκοπος γενόμενος ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἐναντίον ἀγῶσιν Ἰὼβ· ἐκεῖ γάρ φησὶ κατάκοποι ἀνεπαύσαντο· (Ἰὼβ γ΄. 17.) λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτην προσενεγκὼν τοῖς τῷ πλούτῳ κακῶς κεχρημένοις τὴν συμβουλὴν „ πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐργάτας μεταφέρει τὸν λόγον ϗ φησί· „ Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα ϗ τὰ ἑξῆς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ϗ δικαιοσύνης ὑπομείνας ἱδρῶτας, τὴν ἀνώλεθρον ἔχει ζωὴν τῶν πόνων καρπόν· ϗ τοῖς τοῦ Κόσμου σοφοῖς, οὓς μωροὺς ὁ Ἀποςολικὸς ὀνομάζει λόγος, οὐ κοινωνήσει τῆς αἰωνίου φθορᾶς ϗ τῆς ἀεὶ τιμωρίας· ϗ ὁ Ὠριγένης „ Ὁ ἐφ' ὅλον τὸν ἑαυτοῦ αἰῶνα, ϗ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν κάμνων εἰς τέλος τὴν ἀληθινὴν ζήσεται ζωὴν, οὐκ ὀψόμενος καταφθορὰν, ἡνίκα ἂν ἀποθνήσκωσιν οἱ σοφοὶ, ϗ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρων ϗ ἄνους ἀπολοῦνται· ϗ ὁ Σύμμαχος εἶπε „ Παυσάμενος τῷ αἰῶνι τούτῳ, ζῶν ἀεὶ διατελέσει.

(2) Ὅθεν ὁ μέγας Βασίλειος εἶπε „ Μήτε οὖν τὸν ἀδελφὸν ζήτει εἰς ἀπολύτρωσιν, ἀλλὰ τὸν ὑπερβαίνοντά σου τὴν φύσιν· μήτε ἄνθρωπον ψιλὸν, ἀλλ' ἄνθρωπον Θεὸν Ἰησοῦν Χριςόν· ὃς ϗ μόνος δύναται δοῦναι ἐξίλασμα τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν· ὅτι αὐτὸν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαςήριον διὰ τῆς πίςεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι ϗ ὁ Ὠριγένης σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει „ Ἄνθρωπος οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ ϗ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· Ἰησοῦς γὰρ ἑαυτὸν παραδέδωκεν ὑπὲρ πάντων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

ἤγουν ἐκεῖνος μεν, ὁποῦ γνωρίζει πῶς εἶναι Θεὸς, καταγίνεται δὲ εἰς τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ δὲν ἐννοᾶ κανένα οὐράνιον.

„Καὶ καταλείψουσιν ἀλλοτρίοις τὸν
„πλοῦτον αὐτῶν.
11: „Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκίαι αὐτῶν εἰς
„τὸν αἰῶνα σκηνώματα αὐτῶν εἰς γε-
„νεὰν καὶ γενεάν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ὁ ἄφρων καὶ ὁ ἄνους, ὅταν αἰφνιδίως ἀποθάνουν, θέλουν ἀφήσουν εἰς ξένους ἀνθρώπους τὸν πλοῦτον, ὁποῦ μὲ πόνους πολλοὺς ἐθησαύρισαν· καὶ αὐτοὶ μὲν κατεσκεύασαν ὀσπήτια μεγάλα καὶ πολυέξοδα διὰ νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰ, τὰ δὲ ὀσπήτιά των ταῦτα θέλουν λάβουν ἄλλοι, καὶ νὰ κατοικήσουν εἰς αὐτά· οἱ δὲ κατασκευάσαντες ταῦτα, θέλουν ἔχουν κατοικίας τοὺς βρωμεροὺς τάφους καὶ τὰ σκοτεινὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν, εἰς ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα· (1) καὶ οἱ τάφοι των αὐτοὶ θέλουν εἶναι σκηνώματα καὶ κατοικίαι των, εἰς ὅλας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων. τὸ αὐτὸ γὰρ λέγει μὲ διαφόρους λέξεις, κατηγορῶν τὴν κακοβουλίαν αὐτῶν καὶ ἀνοησίαν. (2)

„Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ
„τῶν γαιῶν αὐτῶν.

Βλέπε ἐδῶ καὶ ἄλλο εἶδος κακίας τῶν ἄνω εἰρημένων ἀνοήτων καὶ πλουσίων ἀνθρώπων· διὰ τί, λέγει, αὐτοὶ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν τους ἐπωνόμασαν εἰς τὰ ὀνόματά των τοὺς τόπους ὁποῦ ἀπόκτησαν, διὰ μνήμην αὐτῶν ἀνεξάλειπτον· ἔτζι τὸ Βυζάντιον ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ κτήτορος Βύζαντος. ἔτζι τὸ Διογενιανὸν τζεφτιλίκι, ὠνομάσθη ἀπὸ τὸν Διογενιανόν· ἔτζι τὸ Ἑρμώνειον θέατρον, ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ Ἕρμωνος· ὁμοίως καὶ ἄλλοι τόποι πολλοὶ ἔλαβον τὰς ὀνομασίας ἀπὸ τοὺς κτήτοράς των· εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔπρεπεν οἱ ἀνωτέρω εἰρημένοι, νὰ μὴ φροντίζουν διὰ νὰ κάμουν τὸ ὄνομά των ἀθάνατον εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον· ἀλλὰ νὰ ἐπιμεληθοῦν διὰ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των. (3)

12: „Καὶ

---

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νύσσης θεῖον Γρηγόριον „Διαβάλλει ὁ Προφήτης τὴν σπουδαζομένην ἐν τῷ βίῳ κατὰ τὸ μάταιον ἀκολουθίαν λέγων· „Πῶς ἐν ἀνονήτοις διάγουσι κόποις οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἀεὶ ζήσεσθαι προσδοκῶντες; πῶς τὴν διὰ θανάτου καταφθορὰν οὐκ ἐλπίζουσιν, οἱ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀποθνήσκοντας βλέποντες; ϗ ὅτι ἄφρονες εἰσὶν ὡς ἀληθῶς ϗ ἀνόητοι, οἱ οὐκ εἰδότες, ὅτι μετὰ τὸν τῇδε βίον, ἄλλοις καταλείψουσι τὸν πλοῦτον αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ τάφοις εἰς τὸ διηνεκὲς παροικήσουσιν.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσοῤῥήμων εἶπε „Τοὺς πρὸς τὰ παρόντα ἐπτοημένους ἀνοήτους καλεῖ· τί γὰρ ἀνοητότερον ἀνθρώπου πονοῦντος ϗ ταλαιπωρουμένου ϗ μυρία συνάγοντος χρήματα, ὥςε ἑτέρους ἐντρυφᾷν τοῖς αὐτοῦ πόνοις; ϗ οὐ τοὺς οἰκείους ἴσως ϗ γνωρίμους, ἀλλὰ πολλάκις ἐχθροὺς ϗ πολεμίους; ϗ μηδὲν μὲν περὶ μελλόντων φιλοσοφοῦντος, μηδὲ ἡγουμένου τὶ μετὰ ταῦτα εἶναι; ἀλλὰ τοὺς τάφους οἰκίαν νομίζοντος εἶναι διηνεκῆ, ϗ περὶ αὐτοὺς φιλοτιμουμένου; λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Οὗτοι φησὶν οἱ καλούμενοι σοφοὶ οὐδεμίαν ἐκ τῆς σοφίας ὠφέλειαν εὑράμενοι, τὸν αὐτὸν τοῖς ἀμαθέσι τίσουσιν ὄλεθρον· οὕτω γὰρ ϗ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν· ὁμοῦ ἀνόητος (ἤτοι ὁ καλούμενος σοφὸς, ὡς μὴ ἐθελήσας συνεῖναι τὸ δέον) ϗ ἀμαθὴς (ἤτοι ὁ ἀμύητος σοφίας, κακίᾳ δὲ συζήσας) ἀπολοῦνται· οὗτοι οὖν οὐ μόνης τῆς σοφίας, ἀλλὰ ϗ τῆς δυναςείας ϗ τῆς περιουσίας γυμνωθέντες ἁπάσης, δέξονται τοῦ βίου τὸ τέλος, ἀπὸ τῶν περιφανῶν οἰκιῶν τοῖς τάφοις παραπεμπόμενοι, ϗ τούτους οἰκεῖν δι' αἰῶνος ἀναγκαζόμενοι.

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Οὐ γὰρ ἐγγράφεται ἀσεβοῦς ὄνομα ἐν βίβλῳ ζώντων· οὐδὲ ἀριθμεῖται μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς· ἀλλὰ τῇ γῇ αὐτῶν ἐναπομένουσι τὰ ὀνόματα· διότι τὴν παροδικὴν ταύτην σκηνὴν ϗ ὀλιγοχρόνιον, τῶν αἰωνίων σκηνῶν προετίμησαν· λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος „Εἰ μνήμης ἐρᾷς διηνεκοῦς, μὴ ὀνόματα περιθῇς οἰκοδομήμασιν ἄνθρωπε· ἀλλ' ἀνάςησον τρόπαια κατορθωμάτων, ἃ ϗ ἐν τῷ παρόντι σοι βίῳ τὸ ὄνομα διατηρεῖ, ϗ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀθάνατόν σοι κατασκευάζει τὴν ἀνάπαυσιν· εἰ μνήμης ἐρᾷς ϗ ἐπιθυμεῖς, ἀρετῆς ἐπιμελοῦ· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀθάνατον ὄνομα ποιεῖ, ὡς ἀρετῆς φύσις· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σὺν τῇ Δεσποτείᾳ τῶν παρ' αὐτῶν ὀνομασθέντων γαιῶν, ἡ τῶν ὀνομάτων ἀμείβεται προσηγορία· ὥσπερ γὰρ ἕτεροι κύριοι τῶν ὑπ' ἐκείνων καταλειφθέντων ἐγένοντο· οὕτω γενήσεται ϗ τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγή· πάλιν γὰρ ἐκ τούτων αἱ προσηγορίαι τεθήσονται· διὰ πάντων δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος διδάσκει μὴ θαῤῥεῖν τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐπιμελεῖσθαι.

12: „Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆ-
„κε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι
„τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, μ' ὅλον ὁποῦ κατεστάθη εἰς τιμήν· ἐπειδὴ καὶ μόνος αὐτὸς ἐδημιουργήθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ· ὅμως δὲν ἐγνώρισε τὸ ἀξίωμάτου· ἀλλὰ ἀφήσας τὸ νὰ μιμῆται τὸ πρωτότυπόντου, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Θεός· τί ἔκαμε; παρασυνεβλήθη φεῦ! ἤγουν ἐσυναριθμήθη μὲ τὰ ἀνόητα καὶ ἄλογα ζῶα· καὶ αὐτὸς ὁποῦ ἐτιμήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ λογικὸν, καὶ ἐπροσάχθη νὰ ἐξουσιάζῃ ὅλην τὴν αἰσθητὴν κτίσιν μὲ τὸ λογικὸν αὐτὸ, αὐτὸς, λέγω· ὢ τῆς ἀθλιότητος! ἐσυναρίθμησε τὸν ἑαυτόντου μὲ τὰ κτήνη ὅσον κατὰ τὴν ἀλογίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐλογίζετο τὰ οὐράνια, ἀλλὰ κατεγίνετο εἰς μόνα τὰ γήϊνα πράγματα· καὶ ὡσὰν ἄλογος εἰς τὰ πάθη φερόμενος, ὅσαις φοραῖς ἤθελε τὸν κινήσει ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἐκυνήγα μὲ κάθε τρόπον μόνην τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκός· κτήνη δὲ κοινῶς ὀνομάζει, ὅλα τὰ ἄλογα ζῶα. (1)

13: „Αὕτη ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐ-
„τοῖς· καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στομα-
„τι αὐτῶν εὐδοκήσουσιν.

Αὕτη, λέγει, ἡ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων ὁμοίωσις μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, ἔγινεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἐμπόδιον σωτηρίας, καὶ βλάβη μεγαλωτάτη εἰς τὴν ψυχήν τους· διὰ τί αὐτοὶ ὄχι μόνον διὰ τῆς πράξεως τῶν ἁμαρτιῶν ὁμοιοῦνται μὲ τὰ κτήνη· ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μὲ τὸ σόμα λέγουν, πῶς ἀρέσκονται καὶ ἐπαινοῦνται εἰς τὰ ἄλογα ἔργα, ὁποῦ κάμνουσι· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ ἐδῶ, τὸ εὐδοκήσουσι, τὸ ὁποῖον αὐτὸ εἶναι ἄξιον περισσοτέρας κατηγορίας, ὡς ἀδιόρθωτον· ἐπειδὴ ὄχι μόνον μὲ τὰ ἔργα πράττουσι τὸ κακόν· ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν λόγον αὐτὸ ἐπαινοῦσι καὶ τὸ σεμνύνουσι· καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ διορθωθοῦν κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (2)

14: „Ὡς

(1) Ὁ δὲ θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης γλαφυρῶς λέγει ταῦτα· „Εἰ τὴν ἀκρίβειαν ἐξετάσαιμεν, οὐ τοῖς κτήνεσι μόνον, ἀλλὰ ϗ τοῖς ἀτιθάσσοις θηρίοις κινδυνεύει ἐοικέναι· μᾶλλον δὲ ϗ ὑπερβάλλει ταῦτα, ὁ τῶν αἰσχρῶν παθῶν ἐραςής· ϗ τὸ παράδοξον, ὅτι ἕκαςον μὲν τῶν θηρίων ἑνὶ ἐλαττώματι δουλεύει· ὁ δὲ δοκῶν ἄνθρωπος εἶναι, πάντα ὁμοῦ συμφορήσας, πορρωτέρω τῆς ἐκείνων ἀλογίας ὁδεύει· ϗ ἵνα μὴ ὑπερβολῆς εἶναι νομίσῃς τὰ ῥήματα, αὐτὰ τὰ πράγματα ἀδεκάςως βασανίσωμεν· ὅταν γάρ τις σκιρτᾷ μὲν, ὡς ταῦρος· λακτίζῃ δὲ, ὡς ὄνος· χρεμετίζῃ δὲ ἐπὶ γυναιξὶν, ὡς ἵππος θηλυμανής· ϗ γαςριμαργῇ μὲν, ὡς ἄρκος· πιαίνῃ δὲ τὸ σῶμα, ὡς ἡμίονος· μνησικακῇ δὲ ὡς κάμηλος· ϗ ὀργίζῃ μὲν, ὡς λέων· ἁρπάζῃ δὲ, ὡς λύκος, πλήττῃ δὲ, ὡς σκορπιός· ϗ ὕπουλος μὲν ὑπάρχῃ, ὡς ὄφις· ἰὸν δὲ πονηρίας διατηρῇ, ὡς ἔχις· χρήματα δὲ, μᾶλλον ἁμαρτήματα συνάγῃ· ὡς ὁ κάνθαρος τὴν κόπρον, πῶς δυνήσεταί τις μετὰ τῶν ἀνθρώπων τὸν θηριόφρονα τοῦτον ἀριθμεῖν, οὐχ ὁρῶν ἐν αὐτῷ τῆς ἡμετέρας φύσεως τοὺς χαρακτῆρας; ἀλλὰ σκύλλης τινὸς ϗ χιμαίρας ϗ ὕδρας κατὰ τοὺς ἔξωθεν μύθους θηριωδίαν θεώμενος; ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος τιμὴν λέγει τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πρὸς Ἀγγέλους ὁμοτιμίαν· παρασυνεβλήθη δὲ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, τὴν ζωώδη παραδεξάμενος γένεσιν, ϗ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς ἐνεργῶν ϗ ζητῶν ϗ βουλόμενος· λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσορρήμων „Ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ὡμοιώθη τοῖς ἀλόγοις ὁ ἄνθρωπος, μὴ νομίσῃς ὅτι τῶν ἀλόγων ἴσους δεῖξαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅτι κἀκείνων χείρους ἀποφῆναι βουλόμενος, τοῦτο εἴρηκε· ϗ γὰρ τῶν ἀλόγων ἐγενόμεθα χείρους ϗ ἀναισθητότεροι· τὸ μὲν γὰρ εἶναι ἄλογον φύσει, ϗ μένειν ἐπὶ τῆς ἀλογίας, τῆς φύσεως ἐςί· τῷ δὲ λόγῳ τιμηθέντας, πρὸς ἐκείνην τὴν ἄνοιαν καταπεσεῖν, τῆς προαιρέσεως ἐςὶν ἔγκλημα· οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο χείρους ἐγενόμεθα τῶν ἀλόγων· ἀλλ' ὅτι ϗ πρὸς μείζονα ἠλάσαμεν ἀγνωμοσύνην· ϗ τοῦτο δηλῶν Ἡσαΐας ἔλεγεν „Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, ϗ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, ϗ ὁ λαός μου οὐ συνῆκε· τί λέγω ζώων; ϗ λίθων ἐγενόμεθα ἀναισθητότεροι „Ἀκούσατε γὰρ φησὶ φάραγγες ϗ τὰ θεμέλια τῆς γῆς· ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. ς'. 2.) τί ποιεῖς ὦ Προφῆτα; πρὸς ἀνθρώπους δικάζῃ ϗ τὰ θεμέλια τῆς γῆς καλεῖς; ναί φησι· τῶν γὰρ θεμελίων τῆς γῆς, ἀναισθητότεροι εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι (λόγῳ εἰς τὴν Ἀνάληψιν τόμ. Ε'. τῆς ἐν Ἐτώνῃ ἐκδόσεως)

(2) Ἄλλοι δὲ νοοῦσιν οὕτω τὸ ῥητὸν, ὅτι μὲν οἱ ἁμαρτάνοντες ἐποίουν τὰ τῶν ἀλόγων ζώων ἴδια, οὐκ ᾐσθάνοντο·

με-

14: „Ὡς πρόβατα ἐν Ἅδῃ ἔθετο· θάνα-
„τος ποιμανεῖ αὐτούς.

Τοὺς τοιούτους λοιπὸν ὁ Θεὸς, λέγει, ἔβαλεν εἰς τὸν Ἅδην ὡσὰν πρόβατα : ἤγουν διὰ τὶ ἔγιναν ὡς ἄλογα ζῶα· ἢ διὰ τὶ δὲν δύνανται νὰ βοηθήσουν αὐτοὶ τὸν ἑαυτόν τους διὰ τοῦ λογικοῦ : καθὼς καὶ τὰ πρόβατα δὲν ἔχουν δύναμιν ἀπὸ λόγου των νὰ βοηθηθοῦν ἐν καιρῷ ἀνάγκης· ἢ καὶ διὰ τὶ αὐτοὶ εἶναι ἕτοιμοι εἰς τὸ νὰ σφαγοῦν, καθὼς καὶ τὰ πρόβατα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ δὲ εἶπε πρόβατα, ἐπρόσθεσε καὶ βοσκὸν, διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τοῦ λόγου μεταφοράν· θάνατον δὲ ὀνομάζει τὴν τιμωρίαν, διὰ τὶ, λέγει, αὐτοὶ, ἀφ' οὗ σφαγοῦν ὡσὰν τὰ πρόβατα, δὲν ἐλευθερόνονται ἀπὸ τὴν τιμωρίαν· ἀλλὰ ἡ τιμωρία ἔχει νὰ τοὺς ποιμαίνῃ : ἤγουν ἔχει νὰ τοὺς καταβόσκῃ πάντοτε, μένουσα ἀχώριστος ἀπὸ αὐτούς· πρέπει γὰρ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἡ Γραφὴ συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ θάνατον ψυχῆς καὶ ἀπώλειαν ψυχῆς, ὄχι τὴν εἰς τὸ μὴ εἶναι διάλυσιν· ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν καὶ κόλασιν τῆς ψυχῆς. (1)

„Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐ-
„θεῖς τῷ πρωΐ.

Τὸ πρωῒ νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ὀγλίγωρα· κατακυριεύσουσι δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι θέλουν γένουν ἀνώτεροι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀρθῶς ζῶντες καὶ οἱ ἐνάρετοι, αὐτοὶ θέλουν γένουν ὀγλίγωρα καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς παρομοιωθέντας μὲ τὰ κτήνη ἀνθρώπους· καὶ μ' ὅλον ὁποῦ αὐτοὶ οἱ ἐνάρετοι εἶναι πένητες καὶ πτωχοί· καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅπου εἶναι οἱ στέφανοι, ἔχουν νὰ γένουν οὗτοι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα· διὰ τὶ αὐτοὶ φυλάττονται ἀπὸ τὸν Θεὸν, τιμῶνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δὲν νικῶνται ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν πονηρῶν· Καὶ βλέπε ὦ ἀναγνῶστα, εἰς πληροφορίαν τούτου, τὸν Πάγκαλον Ἰωσήφ· ὁ ὁποῖος ἀγκαλὰ καὶ ἦτον δοῦλος, ἔγινεν ὅμως αὐθέντης καὶ ἀνώτερος τῆς κυρᾶς του· διὰ τὶ, αὐτὸς μὲν ἐσάθη σώφρων καὶ ἐνάρετος, ἐκείνη δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐσάθη μοιχαλὶς καὶ πονηρά.

„Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσε-
„ται ἐν τῷ ᾅδῃ.

Ἡ βοήθεια, λέγει τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων θέλει παλαιωθῇ : ἤγουν θέλει φανῇ ἄχρηστος καὶ ἀνωφελὴς εἰς τὸν Ἅδην· ταυτὸν εἰπεῖν, οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι δὲν θέλουν λάβουν καμμίαν βοήθειαν εἰς τὸν Ἅδην· τὸ γὰρ παλαιὸν, εἶναι ἄχρηστον· τὸ δὲ ἄχρηστον πάλιν εἶναι σχεδὸν μὴ ὄν· αὐτοὶ, λέγει, οἱ πονηροὶ, ἐθάῤῥευσαν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ πλούτου καὶ τῶν φίλων τους, πλὴν δὲν θέλουν τοὺς ὠφελήσῃ εἰς τὸν Ἅδην οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε οἱ φίλοι· διὰ τὶ δὲν πέρνουν μαζί των κανένα ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου τούτου.

„Ἐκ

μετὰ δὲ ταῦτα ὁμολογήσουσι, [μετανοήσαντες ἐφ' οἷς τοιαύτην ὥδευσαν τρίβον, ὅτε οὐκ ἕξουσι τῆς μετανοίας καιρόν· ὥστε τὸ εὐδοκήσουσιν, ἀντὶ τοῦ συνθήσονται ϗ συναινέσουσιν ἐκληπτέον· εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος· μεταμελείᾳ δὲ χρήσονται μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, οὐδὲν ἐκ ταύτης λοιπὸν ποριζόμενοι κέρδος· ϗ ὁ Ὠριγένης „Τὸ Χριστὸν οἶμαι δηλοῦσθαι τέλος ἄφθονος ϗ ἀίου.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος θάνατον ἐννοεῖ τὸν Σατανᾶν λέγων „Τίς δὲ οὗτος ὁ ποιμήν; ὁ θάνατος· ἤτοι ὁ θανάτου πρόξενος Σατανᾶς, καταπομίζων τὰς τῶν ἀπατωμένων ψυχὰς εἰς ἔσχατον κακοῦ, ϗ τοῖς Ἅδου βαράθροις ἐναποκλείων· ἐποίμαινε γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς κατὰ Μωσέα πολιτείας, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν, ὁ θεὶς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ϗ οὕτως ἑαυτῷ συναναστήσας, ϗ ἐξαγαγὼν ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ Ἅδου εἰς τὴν τῆς Ἀναστάσεως πρωΐαν, παρέδωκε τοῖς εὐθέσι : τουτέστι τοῖς ἁγίοις Ἀγγέλοις, εἰς τὸ ποιμαίνειν αὐτούς· ἑκάστῳ γὰρ τῶν πιστῶν ἐστιν Ἄγγελος παρεζευγμένος· οὗτοι οὖν οἱ εὐθεῖς κατακυριεύσουσιν αὐτῶν τῶν γενομένων ἐν τῇ πρωΐᾳ : τουτέστι τῶν ὑπελθόντων τὴν ἀνατολὴν τοῦ φωτός· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν· ὡς πρόβατα ᾅδου ἔταξαν ἑαυτούς· θάνατος νεμήσει αὐτούς· αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοῖς τὰς κολάσεις προυξένησαν· ϗ τὸν θάνατον προείλοντο τῆς ζωῆς.

„Ἐκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν.

Ὄχι μόνον, λέγει, τοῦτο ἔπαθον οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι διὰ τὶ ἐδιάλεξαν τὴν ἀλογίαν· ἀλλὰ ἀκόμη ἔχασαν καὶ τὴν δόξαν ὁποῦ εἶχον, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἀπωλέσθησαν· (1) ἐπειδὴ αὐτοὶ, ἐσπούδασαν μὲν νὰ ἀφήσουν ὄνομα καὶ ἐνθύμησιν ἐπαινετὴν τοῦ ἑαυτοῦ των εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἔχασαν δὲ καὶ ταύτην τὴν ἐπαινετὴν ἐνθύμησιν, ἢ διὰ τὶ αὐτὴ ἐσβύσθη καὶ ἀφανίσθη μαζὶ μὲ τὰ πονηρὰ ἔργα των· ἢ καὶ διὰ τὶ αὐτὴ μετετράπη εἰς κατηγορίαν καὶ ὄνειδος.

15: „Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχήν „μου ἐκ χειρὸς ᾅδου, ὅταν λαμβάνῃ με.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ψυχῶν, ὁποῦ εὑρίσκοντο εἰς τὸν Ἅδην· ὅταν, λέγει, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λάβῃ ἐμὲ τὸν ἄνθρωπον οἶκον καὶ κατοικίαν του διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τότε θέλει λυτρώσει τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν φυλακὴν τοῦ Ἅδου. (2)

16. „Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, „ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου „αὐτοῦ.

17: „Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν „λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκατα„βήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ.

Ἄνθρωπον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἄδικον καὶ πλεονέκτην· μὴ φοβηθῇς, λέγει, ὦ ἀναγνῶστα, μηδὲ εἴπῃς, πῶς ὁ Θεὸς δὲν βλέπει καὶ δὲν προνοεῖ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐπειδὴ κανένα ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ ἀδίκου καὶ πλεονέκτου ἀνθρώπου, δὲν θέλει καταβῇ εἰς τὸν Ἅδην μαζὶ μὲ αὐτόν· ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ὁ ἄθλιος θέλει καταβῇ γυμνὸς ἀπὸ κάθε του δόξαν, καὶ ἀπὸ ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα· (3) λέγωντας δὲ δόξαν ὁ Δαβὶδ, μὲ τὸ ὄνομα τῆς δόξης φανερόνει τὴν μεγαλειότητα τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου, τὴν περιφάνειαν, τὸν πλοῦτον, καὶ κάθε ἄλλην του φαντασίαν· ἢ, δόξα μὲν τοῦ οἴκου τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ νὰ ἔχῃ ὁ οἶκός του, καμάρας ὡραίας, τόπον διὰ περίπατον, στέγην χρυσῆν, στρώσιμον τοῦ ἐδάφους, ζῶα ζωγραφισμένα μὲ ψηφία, ἢ χρώματα, περιβόλια, βρύσεις, λουτρὰ, πλῆθος δούλων, στρωσίδια πολύτιμα, σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὅμοια· δόξα δὲ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι, δύναμις, ὡραιότης, μέγεθος, ὑγεία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· δόξα δὲ ψυχῆς, εἶναι μόνη ἡ ἀρετή· ὁ λόγος λοιπὸν οὗτος, ὁποῦ λέγει ὁ Δαβὶδ, ἤτοι τὸ οὐ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ, νοεῖται διὰ τὴν δόξαν τοῦ οἴκου, καὶ τοῦ σώ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οἱ δὲ νῦν ὑπ' αὐτῶν ἀδικούμενοι ϗ καταφρονούμενοι τὴν κατ' αὐτῶν οὐκ εἰς μακρὰν σχήσουσιν ἐξουσίαν· πάσης γὰρ τῆς προτέρας εὐημερίας γεγυμνωμένοι τῷ θανάτῳ παραδοθήσονται· συνάδει δὲ τούτοις ϗ ἡ τοῦ Κυρίου παραβολὴ, τὸν μὲν Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις δεικνῦσα τοῦ Ἀβραὰμ, τὸν δὲ ἀλαζόνα πλούσιον πικρῶς κολαζόμενον, ϗ τοῦ πένητος ἱκέτην γινόμενον.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος τὸ ὅταν λαμβάνῃ με ἐννοεῖ, πῶς λέγεται διὰ τοὺς ἐναρέτους, οἵτινες ὅταν λαμβάνωνται παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀναστημένοι ἐν τῇ κοινῇ ἀναστάσει, τότε θέλουν λυτρωθοῦν ἀπὸ τὸν Ἅδην: ἤγουν ἀπὸ κάθε τιμωρίαν τοῦ Ἅδου, ϗ θέλουν ἀπολαύσουν κάθε δόξαν ϗ τιμήν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ τούτοις χρησάμενος τοῖς λόγοις μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις τελευτὴν ὑπομεῖναι αἰτεῖ· φησὶ δὲ οὕτω· πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχήν μου κ. τ. λ.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Ἐν δὲ τῷ ἀποθνήσκειν οὐ λήψεταί φησι πᾶσαν ταύτην τὴν περιβολήν· μόλις ἔνδυμα λήψεται καλύπτον αὐτοῦ τὰ ἀσχήμονα· ϗ τοῦτο ἐὰν δόξῃ τῶν οἰκετῶν τοῖς περιστέλλουσιν· ἀγαπητὸν αὐτῷ γῆς ὀλίγης λαχεῖν, ϗ ταύτης δι' οἶκτον διδομένης αὐτῷ παρὰ τῶν κηδευόντων αἰδοῖ τῆς κοινῆς φύσεως· μὴ μικροψύχει λοιπὸν περὶ τὰ παρόντα, ἀλλ' ἀνάμενε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν ϗ ἀπέραντον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι, μὲ τὰ λόγια ταῦτα εἰσήγησιν εἰσφέρει ϗ συμβουλὴν τοῖς πένησι τοῖς διὰ τὴν τῶν πλουσίων τρυχομένοις ἀλαζονείαν.

σώματος, καὶ ὄχι διὰ τὴν δόξαν τῆς ψυχῆς· αὕτη γὰρ μόνη ἀχώριστος μένει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ μετὰ θάνατον.

18: „Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐ„τοῦ εὐλογηθήσεται.

Ὁ πλούσιος, λέγει, ἄνθρωπος, ἕως ὁποῦ ζῇ μόνον, θέλει ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται, φημιζόμενος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ δὲν ἠξεύρουν, ποία εἶναι ἡ ἀληθῶς μακαρία ζωή· ἀφ' οὗ δὲ ὁ πλούσιος ἀποθάνῃ, ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ ἐναντία· κατηγορεῖται γὰρ αὐτὸς παρὰ πάντων, ὡς μὴ φρονίμως κυβερνήσας τὸν πλοῦτόν του διὰ τῆς ἐλεημοσύνης· ἵνα δι' αὐτῆς ἀπὸ τὴν κόλασιν λυτρωθῇ· „Λύτρον γάρ φησιν ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος. (Παρ. ιγ´. 8.) (1)

„Ἐξομολογήσεταί σοι ὅταν ἀγαθύνῃς „αὐτῷ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται πρὸς τὸν πτωχὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· λέγει γὰρ, ὅτι, ὅταν ἐσὺ πτωχὲ ἄνθρωπε, ποιήσῃς ἀγαθὰ εἰς τὸν πλούσιον· ἤγουν λαλήσῃς, ἢ ποιήσῃς ἐκεῖνα ὁποῦ τοῦ ἀρέσουν, τότε μόνον θέλει σὲ εὐχαριστήσει· ὕστερον δὲ, θέλει σε καταφρονήσει καὶ ἐξευτελίσει, κἂν καὶ ἐσὺ ἔχῃς ὅλας τὰς ἀρετάς· ἢ ὁ λόγος οὗτος λέγεται καὶ πρὸς τὸν Θεὸν, κατὰ τὸν Βασίλειον: ἤγουν ὅτι ὅταν ἐσὺ Κύριε δώσῃς ἀγαθὰ καὶ εὐτυχίας εἰς τὸν πλούσιον καὶ ἄδικον ἄνθρωπον, τότε μόνον ἐκεῖνος θέλει σὲ εὐχαριστήσει· ὅταν δὲ περιπέσῃ εἰς δυστυχίας καὶ θλίψεις, τότε θέλει σε βλασφημήσει· ὁ δὲ δίκαιος ἄνθρωπος πάντοτε εὐχαριστεῖ καὶ δοξάζει τὸν Κύριον, τόσον εἰς τὰς εὐτυχίας, ὅσον καὶ εἰς τὰς δυστυχίας. (2)

19: „Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων „αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς.

Ὅταν, λέγει, ὁ πλούσιος καὶ ἄδικος ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, θέλει ἔμβῃ μέσα εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, καὶ ἕως τοῦ Ἅδου, ὅπου εὑρίσκεται ἡ γενεὰ τῶν ὁμοίων εἰς τὴν κακίαν, γονέων καὶ συγγενῶν του· ἢ δὲν θέλει ἴδῃ φῶς, ἕως ὁποῦ εἶναι καὶ διαμένει ὁ μέλλων αἰών· ἐπειδὴ δὲ ὁ αἰὼν ἐκεῖνος πάντοτε μένει, διὰ τοῦτο καὶ ὁ ταλαίπωρος πλούσιος ποτὲ δὲν θέλει ἴδῃ φῶς· ἀλλὰ ἔχει νὰ εὑρίσκεται πάντοτε εἰς τὸ σκότος. (3)

20: „Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆ„κε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι „τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς.

Πάλιν καὶ ἐδῶ διπλασιάζει ὁ Δαβὶδ τὸν αὐτὸν λόγον, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, δεινοπαθῶν καὶ ἐλε-

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ζῶντα φησὶ τὸν πλούτῳ κομῶντα τινὲς μακαρίζουσιν· ἀποθανόντα μέντοι τρισάθλιον ὀνομάζουσιν·

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· τοιοῦτο γάρ ἐστι ϗ τὸ τοῦ Διαβόλου εἰς κατηγορίαν προσφερόμενον τῷ Ἰώβ· ὅτι οὐ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ τὸν Θεόν· ἀλλὰ μισθὸν ἔχει τῆς εὐσεβείας, τὸν πλοῦτον ϗ τὰ λοιπά· διὸ ϗ εἰς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἐγύμνωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὧν εἶχεν, ἵνα διὰ πάντων διαφανῇ τὸ πρὸς Θεὸν εὐχάριστον τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σαφέστερον δὲ ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· ἐπαινέσουσί σε, ἐὰν καλῶς ποιήσῃς σεαυτῷ· οὗτος γὰρ ἀληθὴς ἔπαινος τὸ μὴ μόνον ζῶντα· ἀλλὰ ϗ τετελευτηκότα ἀοίδιμον εἶναι ϗ πολυθρύλλητον· ἄξιος δὲ τοιούτων ἐπαίνων ὁ εἰς οἰκείαν ὠφέλειαν τὸν πλοῦτον οἰκονομήσας· ἡ γὰρ εἰς τοὺς ἄλλους εὐεργεσία, εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν εὐεργέτην.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Οἱ γὰρ τυφλοῖς διδασκάλοις τὴν ὁδηγίαν ἑαυτῶν ἐπιτρέψαντες, ἐστέρησαν ἑαυτοὺς τῆς τοῦ φωτὸς ἀπολαύσεως· ϗ τοῦτό ἐστι τὸ, εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ· οὐ γὰρ μόνον ὁ πονηρὰς ἔχων τὰς περὶ Θεοῦ ἐννοίας ὑπαίτιος· ἀλλὰ ϗ ὁ τούτων πρὸς τὴν ἀπώλειαν ταύτην καθηγησάμενος· τοιοῦτοι δὲ οἱ ϗ τὴν προγόνων κακίαν διαδεξάμενοι, ϗ δυσέκνιπτα ἔχοντες, διὰ τὸ χρονίῳ ἔθει βεβαιωθῆναι· πέμποντας γὰρ οὗτοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ϗ τοῦτο κατὰ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ὑπομένουσιν· ἐπειδὴ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ διὰ τοῦ τὰ φαῦλα πράσσειν ἐμίσουν τὸ φῶς.

λεεινολογούμενος· ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅς τις εἶναι ὀλίγον κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Σολομῶν εἶπε „ Μέγα ὁ ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. (Παρ. κ΄. 6.) αὐτὸς, λέγω, ὁ τόσον τιμηθεὶς ἄνθρωπος, ἐσυναριθμήθη καὶ παρωμοιώθη μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, κατὰ τὸν Βασίλειον.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΘ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Διὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ἀσὰφ εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου, καὶ ὅρα ἐκεῖ ἐν κεφ. ε΄. ἐπειδὴ καὶ νομίζω περιττὸν, τὸ νὰ λέγω πάλιν τὰ ἴδια ἐδῶ· μὲ εὔλογον δὲ τρόπον ἀκολουθεῖ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν προτίτερον· ἐπειδὴ καὶ εἰς τοῦτον καὶ εἰς ἐκεῖνον γίνεται διαμαρτυρία καὶ ἔλεγχος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· πλὴν εἰς ἐκεῖνον μὲν, προσκαλεῖται ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ ἀκροασθῇ· ἐδῶ δὲ, προσκαλεῖται εἰς ἀκρόασιν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ· „ Προσκαλέσεται γάρ φησι τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν· καὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν, κατηγορεῖται κάθε ἄνθρωπος, ὁποῦ ζῇ πονηρῶς· εἰς τοῦτον δὲ, ἐλέγχονται οἱ Ἰουδαῖοι. Καὶ ἄλλος δὲ Προφήτης σχηματίζει τὸν Θεὸν, πῶς κρίνεται καὶ ἐλέγχει λέγων „ Ἀκούσατε ὄρη τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου καὶ αἱ φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ διαλεχθήσεται (Μιχ. ς΄. 2.) καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει „ Ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ (Ἡσ. α΄. 2.) καὶ συνειθισμένον εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου· τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ ἐπιπληκτικὸν καὶ προξενεῖ μεγάλην ἐντροπὴν, διὰ τὶ τὰ ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα κτίσματα, γίνονται κριταὶ τῶν ἐμψύχων καὶ λογικῶν ἀνθρώπων· ὁμοῦ δὲ εἶναι τὸ τοιοῦτον σχῆμα καὶ ἀποδεικτικώτατον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὅς τις τόσον πολλὰ συγκαταβαίνει, ὥστε ὁποῦ νὰ κρίνεται μὲ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους. (1)

1: „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ „ ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν Ἡ„ λίου μέχρι δυσμῶν. (2)

Τέσ-

(1) Ἄλλος δέ φησιν, ὅτι, δώδεκα Ψαλμοὶ εἶναι οἱ ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσάφ· καὶ οἱ μὲν ἕνδεκα εὑρίσκονται κατὰ σειρὰν γεγραμμένοι, καὶ ἀρχόμενοι ἀπὸ τὸν ἑβδομηκοστὸν δεύτερον Ψαλμὸν, ἕως τὸν ὀγδοηκοστὸν δεύτερον· οὗτος δὲ ὁ Ψαλμὸς χωρισθεὶς ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἐβάλθη ἐδῶ, ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ τὶ ἔχει ἀκολουθίαν μὲ τὸν προλαβόντα μη΄. Ψαλμὸν, τὸν περὶ κρίσεως διαλεγόμενον· ὅρα καὶ εἰς τὸ Ε΄. Κεφάλ. τοῦ Προοιμίου· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἀσὰφ συναγωγὴ ἑρμηνεύεται· περὶ ἧς κατιὼν ὁ Ψαλμὸς διαλέγεται. Συναγάγετε φάσκων τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, ὥστε ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως καὶ τὸ τῆς ἐπιγραφῆς ὄνομα ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐδέξατο·

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τί δὲ ἐλάλησε; τὸ, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ τὸ „ Δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἀνατολὰς τοὺς δικαίους, δυσμὰς

τοὺς

Τέσσαρα σημαινόμενα εὑρίσκομεν, ὅτι ἔχει τὸ ὄνομα Θεὸς, κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφήν· α'. τὸ κυρίως λεγόμενον: ἤγουν τὸ νὰ λέγεται Θεὸς, ὁ πάντων Δημιουργός· β'. τὸ κατὰ μίμησιν καὶ ὁμοιότητα λεγόμενον· καθὼς εἶναι τὸ ἐδῶ εὑρισκόμενον: ἤτοι τὸ „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ τὸ „ Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς διακρινεῖ. (Ψαλ. πα'. 1.) Καὶ „ Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες (Ψαλ. πα'. 6.) καὶ τὸ „ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις· (Ἔξ. κβ'. 28.) φανερὸν γὰρ εἶναι, ὅτι Θεοὺς εἰς ταῦτα τὰ λόγια ὀνομάζει ἡ Γραφὴ ἐκείνους, ὁποῦ μιμοῦνται τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς· καὶ ἐκείνους, ὁποῦ γίνονται ὅμοιοι μὲ τὸν Θεὸν κατὰ τὸ ἄρχειν καὶ τὸ κρίνειν, καθὼς εἶναι οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ κριταί· γ'. λέγεται τὸ Θεὸς ὄνομα κατὰ ἀναλογίαν· ὡς ὁ Μωϋσῆς ὠνομάσθη Θεὸς Φαραὼ, καθ' ὃ ἐθαυματούργει ἐναντίον τοῦ Φαραὼ, καὶ ἐτιμώρει αὐτόν· καὶ καθ' ὃ ἐμεταχειρίζετο τὸ θέλημά του εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ διαφόρους τιμωρίας, ἔχωντας καὶ τὸν Ἀαρὼν Προφήτην τοῦ θελήματός του· καὶ καθ' ὃ ἐνομίζετο κοντὰ εἰς τὸν Φαραὼ, πῶς εἶναι κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς ζωῆς καὶ θανάτου· τοῦτο δὲ τὸ τρίτον σημαινόμενον τοῦ Θεὸς ὀνόματος, διαφέρει ἀπὸ τὸ δεύτερον· ὅτι κατὰ τοῦτο, δὲν λέγεται Θεὸς ἁπλῶς καὶ ἀπολύτως ὁ ὀνομαζόμενος· καθὼς λέγεται ὁ κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον ὀνομαζόμενος· ἀλλὰ λέγεται μετὰ σχέσεως: ἤγουν Θεὸς Φαραώ· δ'. λέγεται τὸ Θεὸς ὄνομα κατὰ πλάνην· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εἶχον πλάνην πῶς εἶναι καὶ ἄλλοι Θεοί· „ Βαδίζετε καὶ βοᾶτε πρὸς τοὺς Θεοὺς, οὓς ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς, καὶ αὐτοὶ σωσάτωσαν ὑμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως· (Κριτ. ι'. 14.) ὁμοίως καὶ τὸ, „ Οὐ ποιήσετε ὑμῖν αὐτοῖς Θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ Θεοὺς χρυσοῦς οὐ ποιήσετε ὑμῖν (Ἔξ. κ'. 23.) λέγει λοιπὸν διὰ τοῦ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ δημιουργὸς καὶ ποιητὴς Θεὸς τῶν ἀρχόντων καὶ κριτῶν τῆς γῆς, ὁ Κύριος πάντων ἁπλῶς, ἐλάλησε· τί δὲ ἐλάλησε; τὸ εἶπε Προφήτης ἄλλος: ἤγουν ὁ Μιχαίας· „ Ἀκούσατε ὄρη τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου, καὶ αἱ φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. ς'. 2.) ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. ἐλλείπουσι γὰρ ταῦτα· μὲ τὴν λαλιὰν δὲ καὶ τὰ λόγια ταῦτα, ἐκάλεσε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν γῆν εἰς τὸ νὰ ἀκροασθῇ· ἐκάλεσε δὲ τὴν γῆν ὅλην ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἕως εἰς τὴν δύσιν του· ἤγουν ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν ἕως εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν της· ἀνάμεσα γὰρ εἰς αὐτὰς τὰς δύω ἄκρας περιορίζεται ὅλη ἡ γῆ. (1)

2: Ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος „ αὐτοῦ.

Τοῦ

τοὺς ἁμαρτωλοὺς νόησον· πάντας γὰρ πρὸς σωτηρίαν ἐκάλεσε ταύτῃ πρὸς αὐτοὺς τῇ προτροπῇ χρησάμενος „ Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες ϗ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Χριστὸς ἡ μεγάλη τε ϗ διαπρύσιόν τι βοῶσα Σάλπιγξ „ Ἔσται γάρ φησιν Ἡσαΐας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ (Ἡσ. κζ'. 13.) κέκληκε τοίνυν οὐ κατά γε τὸν Ἱεροφάντην μόνον Μωσέα, τὸν Ἰσραὴλ, ἅπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῶν Ἡλίου μέχρι δυσμῶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι, ὅτε ἐνανθρωπήσας ἐλάλησε, ϗ πᾶσαν συνεκάλεσε τὴν γῆν· τί δὲ ἐλάλησε; „ Μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· ϗ τὸ, δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ· Χριστὸς γὰρ ἡ μεγάλη, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ϗ διαπρύσιον βοῶσα σάλπιγξ· κέκληκε τοίνυν οὐχ ὡς ὁ Μωσῆς τὸν Ἰσραήλ· ἅπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν· ὁ δὲ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς ὁ νέος ἔν τινι τροπαρίῳ τῆς ς'. ᾠδῆς τοῦ εἰς τὰς ἑπτὰ οἰκουμενικὰς Συνόδους πεπονημένου Κανόνος του λέγει „ Θεὸς Θεῶν Κύριος, ὁ Δαβὶδ προμελῳδεῖ, συνήγαγεν ἐκάλεσεν, ἀνατολῶν ἐξ ἄκρων πᾶσαν τὴν γῆν, μέχρι ϗ δυσμῶν αὐτῶν, τὰς καθόλου Συνόδους τῶν Πατέρων δηλῶν· ὁ Κανὼν δὲ οὗτος ἐν μόνοις τοῖς χειρογράφοις μηναίοις σῴζεται ἀνέκδοτος· ὃν ἀναφέρει ϗ τὸ τροπάριον ἐκεῖνο τὸ λέγον „ Τὰς ἑπτὰ Συνόδους τὰς τῶν Πατέρων, κατὰ διαφόρους καιροὺς συστάσας, εἰς ἕνα συνήγαγεν ἐνὶ Κανόνι τῷδε, μάλα καλῶς ὁ Πατριάρχης, ὁ Γερμανὸς ὁ νέος, ϗ θαυμάζω, πῶς ὁ τοσοῦτον ὡραῖος Κανὼν δὲν ἐξεδόθη, οὔτε ψάλλεται ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, ϗ μόλις ὁποῦ ἀναφέρεται· ψάλλεται ὅμως ἐν πολλαῖς μοναῖς τοῦ ἁγίου Ὄρους.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα εὑρίσκονται διὰ μέσου κατὰ παρένθεσιν, μὲ τὸ νὰ περιέχουν προφητείας· (1) τὸ ῥητὸν λοιπὸν τοῦτο, ἔχει τοιοῦτον νόημα· ὅτι καὶ πρότερον εἰς τὴν Σιὼν: ἤτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἦτον ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅστις ἦτον ςολισμὸς καὶ δόξα τῆν Θεότητός του· καὶ ὕςερον παλιν, ἀπὸ τὴν Σιὼν θέλει εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Υἱοῦ του: ἤτοι τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἦτον δόξα καὶ ςολισμὸς τῆς καθ' ὑπόςασιν ἐνοικούσης αὐτῷ Θεότητος· ὡραιότητα γὰρ πρέπει νὰ νοήσῃς τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ τί ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ὡραιότερον ἀπὸ τὴν Θεότητα, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον; (2)

3: „Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἥξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν „καὶ οὐ παρασιωπήσεται.

Τοῦτο εἶναι προφητεία περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· ἐπειδὴ, εἰς μὲν τὴν πρώτην παρουσίαν, ἦλθεν ὁ Χριςὸς ἀφανῶς, λανθάσας καὶ αὐτὸν τὸν Διάβολον· διοτι ἐὰν ἤξευρεν ὁ Διάβολος καθαρῶς, ὅτι ἦτον Υἱὸς Θεοῦ, δὲν ἤθελεν ἐρωτᾷ αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸ σαραντάριον ὄρος καὶ νὰ τῷ λέγῃ, ἂν ἦσαι Υἱὸς Θεοῦ „Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ. (Ματθ'. δ'. 3.) εἰς δὲ τὴν δευτέραν παρουσίαν, θέλει ἔλθῃ φανερὰ καὶ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς· τότε γὰρ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν ἦλθε μὲ σχῆμα δουλικὸν καὶ ταπεινὸν, διὰ νὰ κυνηγήσῃ καὶ νὰ πιάσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ παρέβη τὴν ἐντολήν του, καὶ ἐμάκρυνεν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὕςερον δὲ θέλει ἔλθῃ ὡς κριτὴς τοῦ ἐδικοῦ του πλάσματος· „Ὥσπερ γάρ, φησιν, ἡ ἀςραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν: οὕτως ἔςαι καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· (Ματθ'. κδ'. 27.) φανερὰ δηλαδὴ ἔςαι εἰς ὅλους καὶ φοβερά· οὐ παρασιωπήσεται δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν θέλει ὑπομείνῃ τὴν κακίαν καὶ τοὺς κακοὺς πάντοτε, ἀλλ' ἔχει καὶ νὰ τοὺς καταδικάσῃ. (3)

„Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ „κύκλῳ αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν φοβερὰν καὶ ἀνυπόφερτον θεωρίαν τοῦ δικαίου Κριτοῦ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Δανιὴλ ἐθεώρησε καὶ εἶπε· „Ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ . . . ὁ θρόνος αὐτοῦ φλὸξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· (Δαν. ζ'. 9.) καταιγὶς δὲ εἶναι μία ὁρμὴ ἀνέμου δυνατὴ καὶ ἀνυπόφορος, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (4)

4: „Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ „τὴν γῆν τοῦ διακρῖναι τὸν λαὸν αὐτοῦ.

Θέλει προσκαλέσει, λέγει, ὁ Κριτὴς, τὸν ἄνω οὐρανὸν, (ὑπερβατὸν γὰρ σχῆμα εἶναι τὸν οὐρανὸν ἄνω·) καὶ τὴν γῆν, διὰ νὰ διακρίνουν τὸν λαόν του, ὅστις πολιτεύεται κακῶς· τὸ δὲ νὰ διακρίνουν δηλοῖ·

---

(1) Τὸ μὲν γὰρ ῥητὸν τοῦτο, προφητεύει διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριςοῦ· τὰ δὲ ἀκόλουθα: ἤγουν τὸ „Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἥξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν ϗ οὐ παρασιωπήσεται· ϗ τὸ „Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται ϗ κύκλῳ αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά, ταῦτα, λέγω προφητεύουν διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριςοῦ παρουσίαν· ὅθεν ϗ εὑρίσκονται διὰ μέσου τοῦ „Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε ϗ ἐκάλεσε τὴν γῆν, ϗ τοῦ „Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω ϗ τὴν γῆν ϗ τὰ ἑξῆς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐκ τῆς ἄνω Σιὼν ὁ Κύριος τὴν δευτέραν παρουσίαν ποιήσεται, τὴν ἐπιφανῆ ϗ ἔνδοξον· ἣν ϗ εὐπρέπειαν ὡραιότητος κέκληκεν· ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Ἐκεῖθεν (ἤγουν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ) τὰ μυρία πανταχοῦ ἐβλάςησεν ἀγαθά· ἃ ϗ ὡραιότητα αὐτοῦ καλεῖ· κάλλος γὰρ Θεοῦ ϗ ὡραιότης, ἡ ἀγαθότης ϗ ἡ φιλανθρωπία ϗ ἡ εἰς ἅπαντας εὐεργεσία.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν τοῦτο ϗ τὰ κατωτέρω, καὶ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „Τί δὲ ἐκείνης τῆς καταιγίδος, ἢ τοῦ χειμῶνος σφοδρότερον; ὅταν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συνειδότος μαςιζώμεθα, ϗ ὑπὸ τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ ϗ ἀπολογουμένων, κυμάτων δίκην τυπτώμεθα; (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

λοί, τὸ νὰ ἐλέγξουν αὐτόν· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐμβάζωντας τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἔλαβε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν μάρτυρας τῶν ἐντολῶν, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτούς· ἕνα μὲν, διὰ τὶ αὐτὰ εἶναι σώματα ςερεώτερα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ περιέχουσι καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τοὺς δικαίους· „ Διαμαρτύρομαί φησιν ὑμῖν σήμερον τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλείᾳ ἀπολεῖσθε ἀπὸ τῆς γῆς. (Δευτ. δ'. 26.) (1) τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο ὀνομάζεται προσωποποιΐα· ὅταν δηλαδὴ εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἄλογα, προσαρμόζωμεν ἐμψύχων καὶ λογικῶν σχήματα καὶ κινήματα.

5: „ Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, „ τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην „ αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις.

Ὁσίους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς ἀφιερωμένους εἰς μόνον τὸν Θεὸν (2) οἵτινες, ὅσον τὸ δυνατὸν, ἐδιοίκουν καὶ ἐτελείωναν τὴν πρὸς αὐτοὺς δεδομένην Διαθήκην τοῦ Θεοῦ, μὲ τὰς θυσίας, ὁποῦ τῷ ἐπρόσφερον· διαθήκην δὲ λέγει, ὅλον τὸν νόμον· διὰ τὶ αὐτοὶ φυλάττοντες μόνας τὰς προσαγὰς τοῦ νόμου τὰς περὶ τῶν θυσιῶν διοριζούσας, ἐνόμιζον ὅτι φυλάττουσιν ὅλον τὸν νόμον· ὅθεν καὶ ὑπερηφανεύοντο ὡς Θεοσεβέςατοι διὰ τὰς θυσίας ὁποῦ ἔκαμναν· συναγάγετε δὲ εἶπεν αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν: δηλαδὴ κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ τὰς ἡμέρας, ὁποῦ ἦτον διωρισμέναις εἰς τὸ νὰ συναγάγωνται καὶ νὰ ἀκροάζωνται τὰς ἀναγνώσεις τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν.

6: „ Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ Οὐρανοὶ τὴν δι„ καιοσύνην αὐτοῦ.

Θέλων ὁ Προφήτης Δαβὶδ νὰ φέρῃ τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέσον δικαιολογούμενον μὲ τοὺς Ἰουδαίους, προλαμβάνει καὶ κηρύττει εἰς ὅλους, ὅτι ὅσα λέγει ὁ Θεὸς εἶναι δίκαια· διὰ τὶ, λέγει, καὶ αὐτοὶ οἱ ἄψυχοι οὐρανοὶ, θέλουν κηρύξουν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ἢ οὐρανοὺς ὀνομάζει τὰς ἐν τῷ οὐρανῷ τάξεις τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι τριγύρω εἰς τὸν Θεὸν πάντοτε, καὶ διὰ τοῦτο γνωρίζουσι τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην.

„ Ὅτι ὁ Θεὸς Κριτής ἐστι.

Τοῦ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ϗ ὅταν ὁ νόμος ἐδόθη, τὰ ςοιχεῖα ταῦτα τοῦ οὐρανοῦ ϗ τῆς γῆς ἐλήφθησαν μάρτυρες, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Μωϋσέως, διὰ τοῦτο ἔπρεπε ϗ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν νὰ παραληφθοῦν πάλιν τὰ ἴδια ςοιχεῖα μάρτυρες, διὰ νὰ μαρτυρήσουν τὴν παράβασιν τοῦ νόμου, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ τὸν νόμον λαβόντες ἄνθρωποι· καλοῦνται δὲ μάρτυρες τὰ ςοιχεῖα κατὰ τῶν ἀπίςων· καθ' ὅτι αὐτὰ ἔγιναν ὑπόθεσις θεογνωσίας εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ὡς λέγει ὁ Παῦλος „ Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως Κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται· ϗ ὁ Δαβὶδ „ Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ ςερέωμα· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ἐνόησεν, ὅτι οὐρανὸς νοεῖται ϗ οἱ ἐν οὐρανῷ Ἄγγελοι, ϗ γῆ οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι· ἵνα μὴ νομίσωμεν πῶς εἶναι ἔμψυχα τὰ ςοιχεῖα ταῦτα· ὁ δὲ Ἱερὸς Θεοδώριτος „ Καλεῖ δὲ εἰς μαρτυρίαν οὐχ ὡς ἔμψυχα ταῦτα, ἀλλ' ὡς τῶν ἄλλων περιεκτικὰ ποιημάτων εἰς φόβον τῶν ἀκουόντων· οὕτως ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τὰς ἑπτὰ ἀμνάδας ἔςησεν εἰς μαρτύριον (Γεν. κα'. 28.) οὕτω τὸν βουνὸν ὁ Ἰακὼβ ϗ ὁ Λάβαν βουνὸν μαρτυρίας ἐκάλεσε (Γεν. λα'. μζ.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει, ὅτι πρὸς περισσοτέραν κατηγορίαν ὀνομάζει αὐτοὺς ὁσίους ϗ διατιθεμένους τὴν διαθήκην ἐπὶ θυσίαις· „ Οὕτω ϗ ἡμεῖς ἐπειδὰν ἴδωμεν τινὰς πεπλημμεληκότας, ϗ βουλώμεθα αὐτῶν σφοδρότερον καθάψασθαι, μετὰ τῶν ἀξιωμάτων αὐτοὺς καλοῦμεν· κάλεσον τὸν Διάκονον, ἢ τὸν Πρεσβύτερον, ὥςε βεβαιοτέραν ἐργάσασθαι τὴν κατηγορίαν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐνταῦθα διαλέγεται· τούτους γὰρ ὁσίους διὰ τοὺς πατέρας καλεῖ, οἵτινες τοῦ Θεοῦ τὴν διαθήκην ἐπὶ θυσίαις ταῖς νομικαῖς ὁρίζονται, ἀγνοοῦντες, ὅτι θυσίᾳ μιᾷ ὁ Θεὸς τῇ λογικῇ, οὐχὶ ταῖς πολλαῖς ταῖς ἀλογίςοις ἀρέσκεται· διόπερ ϗ συνελθεῖν αὐτοὺς, ὥςε τοῦτο διδαχθῆναι προσέταξεν· ὁ δὲ Εὐσέβιος ϗ ὁ Δίδυμος λέγουσιν ὅτι Ἀγγέλοις προςάττει ἢ ἱεροῖς ἀνδράσιν, ὅπως συναγάγωσι τοὺς ὁσίους αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις πνευματικαῖς· ὁ δὲ Ἀθανάσιος προσθέττει, ὅτι αἱ οὐράνιαι Δυνάμεις ἀνυμνοῦσι τὸν Κριτὴν, ὅτι ἀπὸ τῶν ὁσίων ἤρξατο, συγχαίροντες ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Τοῦτο εἶναι αἰτία καὶ κατασκευὴ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης · ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ μέλλει νὰ δικαιολογηθῇ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων Κριτὴς · καὶ λοιπὸν δίκαια λόγια ἔχει νὰ εἰπῇ, ἐπειδὴ καὶ ἔχει φυσικὴν τὴν δικαιοσύνην.

7: „Ἄκουσον λαός μου καὶ λαλήσω σοι.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζουν τὰ λόγια, ὁποῦ ἔχει ὁ Θεὸς νὰ εἰπῇ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους · προτίτερα δὲ ἀπὸ κάθε ἄλλον λόγον, προςάζει τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἔχουν προσοχήν · ἄκουσον, λέγει, ὦ λαέ μου: ἤγουν πρόσεχε εἰς τὰ λόγιά μου.

„ Ἰσραὴλ καὶ διαμαρτύρομαί σοι.

Καὶ ἐδῶ λαμβάνεται ἔξωθεν ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἄκουσον · ἤγουν ἄκουσον ὦ Ἰσραὴλ, καὶ θέλω διαμαρτυρήσω: ἤτοι θέλω διαλεχθῶ μὲ ἐσένα · ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπε λαὸν ἀδιορίςως, ἐδῶ προσδιορίζει αὐτὸν, καὶ λέγει τὸ ξεχωριςὸν ὁμοῦ καὶ γλυκὺ αὐτοῦ ὄνομα: δηλαδὴ τὸ, Ἰσραήλ.

„ Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμὶ ἐγώ.

Ἐγὼ, λέγει, ὁποῦ διαλέγομαι μὲ ἐσένα, εἶμαι ὁ Θεός σου · ὅθεν φοβήσου καὶ συςάλθι · τοῦτο δὲ λέγει ὁ Προφήτης, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἄρρητον καὶ ὑπερβάλλουσαν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις καταδέχεται νὰ συνομιλῇ μὲ τοὺς δούλους του · δύω φοραῖς δὲ εἶπε τὸ, ὁ Θεὸς, διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὴν ἀναισθησίαν καὶ παχύτητα, ὁποῦ εἶχον τὰ ψυχικὰ αὐτία τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Χρυσόςομον.

8: „ Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε · „ τὰ δὲ ὁλοκαυτώματά σου ἐνώπιον μου „ ἐστὶ διὰ παντός.

Δὲν ἔκαμα, λέγει, ὦ λαέ μου, τὴν παροῦσαν διάλεξιν μὲ ἐσένα, διὰ νὰ σὲ ἐλέγξω, πῶς ἀμελεῖς, καὶ δὲν προσφέρεις θυσίας εἰς ἐμέ · ὄχι · δὲν σὲ ἐλέγχω διὰ τοῦτο · ἐπειδὴ τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ αἱ θυσίαι σου πάντοτε εὑρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαςήριον τοῦ ναοῦ μου · καὶ ὅσον διὰ τὰς θυσίας, ἀκατηγόρητος εἶσαι · ἀλλὰ διὰ ἄλλα σὲ κατηγορῶ.

9: „ Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους · οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου „ χιμάρους.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ προσφέρῃς ἐπιμελῶς θυσίας εἰς ἐμένα, μὴ νομίζῃς ὅτι μὲ θεραπεύεις καὶ ἀναπαύεις μὲ τοῦτο · διὰ τὶ ἐγὼ θυσίας δὲν χρειάζομαι, μὲ τὸ νὰ ἦμαι ἀνενδεὴς, καὶ ἀχρείαςος ἀπὸ κάθε πρᾶγμα, μάλιςα ἐγὼ εἶμαι, ὁποῦ δίδω εἰς ὅλους τὰς χρείας των · διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θέλω δεχθῶ τὰς τοιαύτας θυσίας σου (1) βαρύτερα δὲ κατηγορεῖ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς περὶ τῶν θυσιῶν, διὰ τοῦ Ἡσαΐου λέγων „ Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος · πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ ςέαρ ἀρνῶν, καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι. τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; (Ἡσ. α΄. 11.) Καὶ διὰ τοῦ Ἱερεμίου λέγει „ Ἵνα τί μοι Λίβανον ἐκ Σαβᾶ φέρετε; καὶ Κινάμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν; τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ εἰσὶ δεκτὰ · καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἥδυνάν με · (Ἱερ. ς΄. 20.) καὶ πάλιν „ Οὐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς Πατέρας ὑμῶν. . . . . περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσίας · (Ἱερ. ζ΄.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Φανερῶς ὁ Θεὸς τοῦ νόμου τοὺς τύπους μετατίθησιν εἰς ἀλήθειαν · μέχρι γὰρ καιροῦ διορθώσεως τεθεῖσθαί φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος τὴν διὰ Μωσέως ἐντολήν · ἦν δὲ ὁ καιρὸς, καθ' ὃ ἐπέλαμψε τοῖς ἐπὶ γῆς Χριςὸς · λέγων ἐναργῶς · ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια · ἀνόνητος ἄρα τῆς ἀληθείας φανείσης ὁ τύπος (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ)

ζ. 22.) καὶ ἄλλοι δὲ Προφῆται περὶ τῶν τοιούτων θυσιῶν διάφορα λέγουσιν· ἀλλὰ ἤθελεν ἀπορήση τινάς, διὰ τί λέγει ἔτζι ὁ Θεός, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐνομοθέτησε διὰ τοῦ Μωϋσέως πολλὰ προσάγματα διὰ τὰς θυσίας; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν ἐνομοθέτησε ταύτας ὁ Θεὸς κατὰ προηγούμενον θέλημα διὰ λόγου του· ἐπειδὴ θυσίας ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται· ἀλλὰ ἐσυγκατέβη καὶ ἐδέχετο τὰς θυσίας, διὰ τὴν σκληρότητα τῶν Ἰουδαίων· (1) καὶ διὰ τί αὐτοὶ ἔκλινον εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων· ἐπειδή, λέγει, ἐγὼ ὁ Θεὸς ἐγνώριζον ἐσᾶς τοὺς Ἰουδαίους πῶς ἐμάθετε εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ κάμνετε θυσίας, καὶ δυσκόλως ἐδύνασθε νὰ ἀφήσετε τὴν συνήθειαν ταύτην, μὲ τὸ νὰ εἴχετε ἡδονὴν εἰς τὸ θυσιάζειν: τούτου χάριν ἐσυγχώρησα τοῦτο εἰς ἐσᾶς· μεταθέσας τὰς θυσίας εἰς τὴν ἐδικήν μου λατρείαν, ἵνα μὲ τὴν συνέχειαν τῶν θυσιῶν, ἐνθυμῆσθε ἐμένα πάντοτε· καὶ ἵνα, ἡ ἡδονὴ καὶ προσπάθεια, ὁποῦ ἔχετε εἰς τὰς θυσίας, αὐτὴ φυλάξῃ τὸ πρὸς ἐμὲ σέβας καὶ τὴν λατρείαν εἰς τὰς ἀχαρίστους καρδίας σας, αἱ ὁποῖαι εὐκόλως ἀλησμονοῦσι τὰς εὐεργεσίας μου· τώρα δὲ, ἐπειδὴ ἡ τόση πολυκαιρία καὶ τὰ τόσα σημεῖα, ὁποῦ καθ' ἑκάστην κάμνω εἰς ἐσᾶς, σᾶς ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐγὼ μόνος εἶμαι Θεός· διὰ τοῦτο παρρησιάζω εἰς ἐσᾶς τὴν ἐδικήν μου θέλησιν καὶ τὸν σκοπόν· καὶ φανερὰ σᾶς ἐμποδίζω νὰ μὴ προσφέρετε πλέον θυσίας εἰς ἐμένα· ἐπειδὴ αὐταῖς εἶναι ἄχρησταις καὶ περιτταῖς· ἂς ἐντραποῦν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες παρατρέχουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ σφαλίζουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς των, διὰ νὰ μὴν ἰδοῦν τὸ φῶς, ὁποῦ λάμπει εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ· ἀλλὰ ἀκόμη θέλουν νὰ ἐνεργοῦν τὰς θυσίας ὁποῦ διορίζει ὁ παλαιὸς νόμος.

10: „Ὅτι ἐμά ἐστι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀ-„γροῦ, κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες.

Διὰ τοῦτο, λέγει, δὲν δέχομαι τὰ ἄνω ῥηθέντα, τοὺς μόσχους καὶ χιμάρους καὶ τράγους, διὰ τί εἶναι ἐδικά μου ὅλα τὰ ζῶα· θηρία δὲ ἀγροῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ καθαρὰ τετράποδα, ὁποῦ βόσκουν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἥμερα χωράφια· οἷον πρόβατα, βόδια, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐπειδὴ ἡ Γραφὴ τὸ ὄνομα τῶν θηρίων, ποτὲ μὲν τὸ θέττει εἰς τὰ ἄγρια ζῶα· ποτὲ δὲ, καὶ εἰς τὰ ἥμερα· ἐδικά μου λοιπὸν, λέγει, εἶναι τὰ ζῶα ταῦτα ὅλα· διὰ τί ἐγὼ τὰ ἐποίησα· (2) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα, ἔχουσι θηρία τοῦ δρυμοῦ· καὶ κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην, θηρία τοῦ δρυμοῦ νοοῦνται τὰ ἄγρια ζῶα· διότι ἀγροὶ μὲν ὀνομάζονται τὰ ἥμερα χωράφια καὶ οἱ δουλευμένοι τόποι, δρυμοὶ δὲ λέγονται οἱ λόγγοι τὰ ῥομάνια καὶ οἱ ἀδούλευτοι τόποι, οἱ ὁποῖοι τρέφουν θηρία καὶ ζῶα ἄγρια· ὅθεν καὶ θέλεις νοήσεις, ὅτι λέγει ὁ Θεὸς, πῶς εἶναι ἐδικά μου, ὄχι μόνον τὰ ἥμερα ζῶα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄγρια· μὲ τὰ ὀλίγα δὲ ζῶα, ὁποῦ ἀναφέρει ἐδῶ ἐξ ὀνόματος, περιλαμβάνει ὁ Δαβὶδ ὅλα τὰ ζῶα ὁποῦ θυσιάζονται.

11: „Ἔ.

---

(1) Ἄλλος δέ φησιν „Ἕτερόν ἐστι τὸ διὰ τῶν θυσιῶν ἐν αἰνίγματί σοι νομοθετούμενον, τὸ δεῖν τὰ πάθη ἐν σοὶ σφαγιάζεσθαι· οὐ μὴν οὐδὲ αἷμα ταύρων ϗ τράγων προσχεῖσθαι τῇ βάσει τοῦ θυσιαστηρίου ἐβούλετο, ἀλλ' ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν ϗ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς διὰ προσευχῆς φιλοπόνου, ϗ τῆς εἰς τὰ ἅγια προσεδρείας ἐξαναλίσκεσθαι. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ἐζήτουν νὰ θυσιάζουν εἰς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐσυγκατέβη ϗ ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ θυσιάζουν εἰς αὐτὸν ἄλογα ζῶα, διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ μὴ θυσιάζουν ἀνθρώπους· χιμάρους δὲ λέγει ὁ Ψαλμῳδὸς τοὺς τράγους, ὁποῦ γεννῶνται τὸν χειμῶνα· καθὼς ϗ ἔριφοι λέγονται, οἱ τράγοι, ὁποῦ γεννῶνται εἰς τὸ ἔαρ: ἤγουν εἰς τὴν ἄνοιξιν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἴσως δὲ θηρία ϗ κτήνη, τὰ Ἔθνη λέγει· Βόας τοὺς ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων πιστεύσαντας, ὧν τὴν προσφορὰν κεκτημένος οὐκέτι τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ὡς περιττὰ προσδέχεται· πετεινὰ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς παρθενίαν φιλοσοφοῦντας ἢ ἐγκράτειαν νόησον· ἐπειδὴ ἄνω περὶ τὸν οὐρανὸν ἴσα τοῖς Ἀγγέλοις φιλοσοφοῦντες ἵπτανται· τὴν Ἐκκλησίαν δὲ λέγει ὡραιότητα τοῦ ἀγροῦ: δηλαδὴ τοῦ κόσμου τυγχάνουσαν· εὐπρεπὴς γὰρ ἐγένετο τῇ τοῦ Βαπτίσματος χάριτι· ὅθεν οὐκ εἶπε παρ' ἐμοί ἐστιν· ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ, ὡς νύμφη νυμφίου (ἐν τῇ ἐκδόσ. Σειρᾶ)

11: „ Ἔγνωκα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρα-
„ νοῦ· καὶ ὡραιότης ἀγροῦ μετ᾽ ἐμοῦ ἐ-
„ στιν.

Ὄχι μόνον, λέγει, τὰ τετράποδα ζῶα εἶναι ἐδικά μου, ἀλλὰ καὶ τὰ πετεινὰ ὅλα τὰ γνωρίζω, καὶ ἠξεύρω πόσα εἶναι εἰς τὸν ἀριθμόν· διὰ τὶ εἶμαι ἐξουσιαςὴς αὐτῶν καὶ Κύριος· ὡραιότητα δὲ ὠνόμασεν ἀγροῦ, τοὺς ἐκ τοῦ ἀγροῦ: ἤτοι τοῦ χωραφίου βλαςάνοντας καρπούς· οἱ καρποὶ γὰρ εἶναι καὶ ὡραιότης καὶ κάλλος τοῦ χωραφίου· αὐτοὶ δὲ ὀνομάζονται καὶ ὡραῖοι, διὰ τὰς ὥρας καὶ καιροὺς τοῦ χρόνου, κατὰ τοὺς ὁποίους γίνονται ὥριμοι· μετ᾽ ἐμοῦ δὲ, λέγει, εἶναι ἡ ὡραιότης· ἀντὶ τοῦ, παρ᾽ ἐμοὶ καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μου εὑρίσκεται· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ Θεὸς μὲ τὰ ὀλίγα ὁποῦ ἀνέφερεν, ἐφανέρωσεν ἐν συντόμῳ, ὅλα ὅσα ἐπρόσφεραν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτόν· διότι, ἀπὸ μὲν τὰ τετράποδα ζῶα, ἐπροσφέροντο τῷ Θεῷ εἰς θυσίαν, βόδια, τράγοι, καὶ πρόβατα· ἀπὸ δὲ τὰ πετεινὰ καὶ πουλία, ἐπροσφέροντο περιςέρια καὶ τρυγόνια· ἀπὸ δὲ τοὺς καρποὺς ἐπροσφέροντο σεμιδάλι, κρασὶ, καὶ λάδι.

12: „ Ἐὰν πεινάσω, οὐμή σοι εἴπω· ἐμὴ γάρ
„ ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ το πλήρωμα
„ αὐτῆς.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Θεὸς εἰρωνικῶς καὶ ἐπιπληκτικῶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὸν παχὺν καὶ χονδρόν τους νοῦν· οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Θεὸς χρειάζεται τὰς θυσίας διὰ νὰ τὰς τρώγῃ· (1) λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτούς, ὅτι ἂν καὶ ἐσεῖς ὀρθῶς ἐνομίζετε, ὅτι ἐγὼ πεινῶ καὶ τρώγω, πλὴν ἀπὸ λόγου σας δὲν ἤθελα ζητήσω νὰ φάγω· ἐπειδὴ ὅλη ἡ οἰκουμένη, καὶ ὅλα τὰ ἐν τῇ οἰκουμένῃ φαγητὰ, εἶναι ἐδικά μου· καὶ λοιπὸν ἀπὸ ἐκεῖνα ἐγὼ ἐδυνάμην νὰ πέρνω καὶ νὰ τρώγω, χωρὶς νὰ χρειασθῶ ἀπὸ λόγου σας.

13: „ Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα
„ τράγων πίωμαι;

Ἐρωτηματικὸν κάμνει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ ἐλέγξῃ περισσότερον τὴν ἀγνωσίαν τους· μήπως, λέγει, ἐγὼ χρειάζομαι νὰ τρώγω κρέατα ταύρων; ἢ νὰ πίνω αἵματα τράγων; καθὼς χρειάζονται ταῦτα οἱ ψευδεῖς Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν, καὶ διὰ τοῦτο ζητοῦν τὰς θυσίας ταύτας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; ὄχι· ἐγὼ δὲν χρειάζομαι τέτοιαν βρῶσιν καὶ πόσιν· διὰ τὶ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γνωςικοὺς καὶ εὐγενεςέρους ἀνθρώπους, κρέατα ὠμὰ δὲν τρώγουσιν, οὔτε αἵματα ζώων πίνουσιν· ἀλλὰ ἀποςρέφονται ταῦτα· (2)

14: „ Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶςα, πῶς μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Θεὸς, ἀποβάλλει μὲν τὴν λατρείαν τοῦ παλαιοῦ νόμου, εἰσάγει δὲ καὶ δέχεται τὴν λατρείαν

τοῦ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ Θεὸς αἰώνιος· Θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς· οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει· (Ἡσ. μ΄. 28.)

(2) Ὅθεν καὶ θάνατον προςάζει ὁ Θεὸς νὰ λαμβάνουν οἱ τρώγοντες αἷμα· „ Πᾶσα ψυχὴ ἐὰν φάγῃ αἷμα, ἀπολεῖται· (Λευ. ζ΄: 17.) ὁ δὲ Δίδυμος „ Πεινᾷ ὁ Σωτὴρ τὴν τινῶν σωτηρίαν· ὥσπερ ἀμέλει περὶ τῆς Σαμαρείτιδος πρὸς τοὺς Μαθητάς φησιν· ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· καὶ, „ Ἐμὸν βρῶμα ἐςὶν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με· ἐπεὶ οὖν οἱ ἐκ περιτομῆς ἐχόμενοι τῆς σκιᾶς, ὡς πεινῶντι τῷ Θεῷ προσάγουσι τὰς αἰσθητὰς, θυσίας φησὶν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτούς· ἐὰν πεινάσω, οὐμή σοι εἴπω· ἔχω γὰρ κτῆμά μου γεγεννημένην τὴν ἔνδοξον Ἐκκλησίαν· πλήρωμα δὲ αὐτῆς τὸ Εὐαγγέλιον οὐ τύπος ἢ σκιά· τρεφόμενος οὖν τὸ πλήρωμα τῶν Ἐθνῶν οὐκ ἀπαιτήσω σε τὴν σκιώδη τροφήν· εἰ δὲ θέλεις με τῷ ὄντι θεραπεύειν Θεόν σου τυγχάνοντα, θῦσόν μοι θυσίαν αἰνέσεως, αἰνῶν καὶ θεολογῶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἐπειδὴ ἡ διὰ τῆς αἰνέσεως καὶ δοξολογίας θυσία, ἐδόθη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς νέας χάριτος· αἴνεσιν δὲ λέγει, τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐχαριστίαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· (1) ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐνεργοῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί: δηλαδὴ καὶ τὸ νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ τὸ νὰ τὸν εὐχαριστοῦμεν· πρῶτον, διὰ τὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἐδημιουργήθημεν ἀπ' αὐτόν· δεύτερον, διὰ τὶ λαμβάνομεν ἀπὸ αὐτὸν, ὅλα τὰ πρὸς τὴν χρείαν καὶ ἀπόλαυσίν μας· τρίτον, διὰ τὶ ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ, τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, διὰ τὶ ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τόσας μεγάλας καὶ ἀνεκδιηγήτους εὐεργεσίας, κοινὰς καὶ μερικὰς, ψυχικὰς καὶ σωματικάς.

„Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς „σου.

Πρέπει, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, νὰ δίδῃς εἰς τὸν Θεὸν τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας σου εὐχάς: ἤγουν νὰ εὔχεσαι τῷ Θεῷ διὰ νὰ σὲ σώσῃ· διὰ τὶ τοῦτο ἔχεις χρέος νὰ τὸ κάμνῃς· ἢ λέγει, ὅτι πρέπει τινας νὰ τελειόνῃ τὰς εὐχάς· ἤγουν τὰς ὑποσχέσεις ὁποῦ ἔδωκεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ τὸν εὐαρεστήσῃ· ἐπειδὴ ἔτζι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπεσχέθησαν νὰ κάμνουν: τὸ νὰ εὐαρεστήσουν δηλαδὴ τὸν Θεόν· οὕτω γὰρ εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσῆν „Πάντα, ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα· (Ἔξ. ιθ΄. 8.) ἔτζι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὑπεσχέθημεν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα νὰ συνταχθῶμεν: ἤγουν νὰ ἑνωθῶμεν μὲ τὸν Χριστὸν, φυλάττοντες τὰς ἐντολάς του· καὶ νὰ ἀποτάξωμεν: ἤγουν νὰ μισήσωμεν τὸν Σατανᾶν καὶ ὅλα τὰ ἔργα του· καὶ διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν νὰ φυλάξωμεν τὰς ὑποσχέσεις μας ταύτας, καὶ νὰ εὐαρεστήσωμεν εἰς τὸν Θεὸν, ὡς δοῦλοι εἰς τὸν Δεσπότην μας· εὐαρεστεῖ δὲ εἰς τὸν Θεὸν, μόνος ὁ ἐνάρετος· τὸ δὲ νὰ θυσιάζῃ τινὰς ζῶα, τοῦτο δὲν εἶναι ἀρετή· ἐπειδὴ καὶ τὰ Ἔθνη κάμνουν θυσίας καὶ κουρμπάνια· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τοῦτο δὲν εἶναι ἐνάρετα. (2)

15: „Καὶ Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλί„ψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δο„ξάσεις με.

Μὲ τὸν ἄνω εἰρημένον, λέγει, τρόπον, πρόσφερε ὦ ἄνθρωπε, θυσίαν αἰνέσεως εἰς τὸν Θεὸν, καὶ πλήρωσον ἐκείνας τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκες αὐτόν· καὶ τότε μὲ θάῤῥος ἐπικαλέσου με, ὅταν σοι ἀκολουθήσῃ θλίψις καὶ πειρασμὸς, εἴτε ἀπὸ τοὺς

(1) Ὅθεν ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος λέγει „Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὕτω ζῆθι, ὥστε δοξάζεσθαί σου τὸν Δεσπότην· αἶνος γὰρ ἔπαινός ἐστι δόξα εὐφημία· τὸ μὲν πλῆθος ἀποπέμπεται τῶν θυσιῶν, μίαν δὲ θυσίαν ἐπιζητεῖ, ἣν αὐτὸς ἕκαστος ἑαυτὸν προσάγει τῷ Θεῷ, παριστῶν θυσίαν ζῶσαν διὰ τῆς λογικῆς λατρείας . . . ϗ πῶς φησι, θύσω χωρὶς αἵματος; τοῦτο μὲν οὖν μάλιστα θυσία Θεῷ πρέπουσα, ἡ ἐν Πνεύματι λατρεία, ἡ λογικὴ ϗ ἀναίμακτος, ἡ τῆς αἰνέσεως· ἔστω σου ὁ βίος τοιοῦτος, ὥστε εὐφημεῖσθαί σου τὸν Δεσπότην, ϗ ἀπηρτισμένην εἰσήγαγες θυσίαν. Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „Γενοῦ φησι τοῖς Ἀγγέλοις ἐφάμιλλος· μίμησαι τῇ δοξολογίᾳ τὰ Σεραφίμ· διήγησαι καθάπερ οἱ οὐρανοὶ δόξαν Θεοῦ· θῦσον θυσίαν, ἥν περ πᾶσα ἡ κτίσις προσφέρει δοξάζουσα διηνεκῶς· ἴσως δὲ ϗ θυσίαν αἰνέσεως τὰς ἀρετὰς λέγει, δι' ὧν ὁ Θεὸς αἰνεῖται· τουτέστιν εὐφημεῖται ϗ δοξάζεται· διόπερ τοῖς Ἀποστόλοις ἔλεγεν· Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, ϗ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Καὶ καλῶς εἶπεν ἀπόδος· μετὰ γὰρ τὴν ἐπαγγελίαν, χρέος τὸ πρᾶγμα γίνεται· μᾶλλον δὲ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, κἂν μὴ ἐπαγγείληταί τις, χρεωστεῖ Θεῷ τὰ τῆς ἀρετῆς· ϗ τοῦτο δηλῶν ὁ Κύριος ἔλεγεν, ὅτι ἃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν· (Λουκ. ιζ΄. 1.) ϗ ἕτερος δέ φησι „Μὴ χρονίσῃς ἀποδοῦναι εὐχήν σου· (Σειρ. ε΄. 3.) ἐπηγγείλω; ἀπόδος· μήποτε ἐλθὼν θάνατος διακόψῃ· ϗ τί πρὸς ἐμέ φησιν; οὐ γὰρ Κύριος ἡμῖν τῆς ζωῆς· διὰ τοῦτο γὰρ ἐχρῆν μὴ χρονίσαι, τὸ ἄδηλον ἐννοοῦντα τῆς ἐξόδου· ὥστε ἡ δοκοῦσα ἀπολογία, κατηγορία ἐστίν· οὐδὲ γὰρ τοῦ θανάτου λοιπὸν τὸ μὴ ἀποδοῦναι γέγονεν, ἀλλὰ τῆς σῆς ἀναβολῆς.

τοὺς Δαίμονας, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν διεφθαρμένην φύσιν τοῦ σώματος· καὶ βέβαια, ἐγὼ μὲν θέλω σὲ ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ τὸν πειρασμὸν ἐκεῖνον· ἐσὺ δὲ θέλεις δοξάσεις ἐμένα, ὡς ἀληθινὸν καὶ ὀγλίγωρον βοηθόν σου· (1) Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν ἐδῶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀνοίγωντας μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια θύραν καὶ εἴσοδον εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν λατρείαν τῆς νέας χάριτος, εὐθὺς ἐφανέρωσε καὶ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος· λέγωντας γὰρ „ Θῦσον τῷ Θεῷ, ἐφανέρωσε τὸν Πατέρα· λέγωντας δὲ „ Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίςῳ τὰς εὐχάς σου, ἐφανέρωσε τὸν Υἱόν· λέγωντας δὲ „ Καὶ ἐπικάλεσαί με, ἐφανέρωσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὠνόματε δὲ ταῦτα ἔτζι, ὄχι διὰ νὰ νοηθῇ μόνος ὁ Πατὴρ Θεὸς, καὶ μόνος ὁ Υἱὸς Ὕψιςος, καὶ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἄξιον ἐπικαλεῖσθαι· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ διαφορὰ τῶν θείων ὑποςάσεων τῆς ἁγίας Τριάδος, μὲ τὴν τοιαύτην διαφορὰν τῶν ὀνομάτων. (2)

16: „ Τῷ

---

(1) Φησὶ δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Διατί δὲ ἀναμένει καλεῖσθαι παρ' ἡμῶν; μείζονα τὴν οἰκείωσιν ἡμῖν ποιῆσαι βουλόμενος, ϗ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν θερμοτέραν, ϗ τῷ δοῦναι, ϗ τῷ καλεῖσθαι, ϗ τῷ λαμβάνειν· ϗ γὰρ ἡ ἀρετὴ πρὸς Θεὸν οἰκειοῖ, ϗ ἡ ἀντίδοσις αὐτὸ ἐργάζεται, ϗ ἡ εὐχὴ συγκροτεῖ τὴν οἰκείωσιν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὴν καινὴν διανοίγνυσι διαθήκην ϗ τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ θυσίαν νομοθετεῖ· εἰς καιρὸν δὲ ϗ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπεκάλυψε τὸν τίμιον ἀριθμὸν ϗ τῇ καινῇ διαθήκῃ συνέζευξε· μετὰ γὰρ ταύτης ϗ τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐδεξάμεθα γνῶσιν· διεῖλε δὲ τὰ πράγματα, οὐχ ἵνα τῆς ἀδιαιρέτου ϗ ἁγίας Τριάδος· τὰς ἐνεργείας διέλῃ· ἀλλ' ἵνα τὸν ἀριθμὸν προφητικῶς ϗ τοὺς μετὰ ταῦτα διδάξῃ· λέγει τοίνυν· θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως (ὃ δηλοῖ τὸν Πατέρα) ϗ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου (ὃ δηλοῖ τὸν Υἱὸν) ϗ ἐπικάλεσαί με (ὃ δηλοῖ τὸ Πνεῦμα·) τρία δὲ ἐκ τούτων ἐδιδάχθημεν πρόσωπα· οὐκ ἐπειδὴ μὲν μόνον Θεὸς (ὁ Πατὴρ) οὐδὲ μόνον Ὕψιςος (ὁ Υἱὸς) οὐδὲ αἰνέσεως θυσίαν δεχόμενον τὰς αἰτήσεις χαρίζεται (τὸ Πνεῦμα) ἑκάςη δὲ ἰδιότης (ἤτοι πρόσωπον) ϗ Θεὸς ϗ Ὕψιςος ϗ ἀγαθῶν χορηγός.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ὅτι πρῶτον πρέπει τινὰς νὰ κάμῃ, ϗ ἔπειτα νὰ διδάσκῃ „ Αὕτη ἡ καθολικὴ εὐκοσμία ϗ τάξις, πρῶτον ἐν μετουσίᾳ γενέσθαι ϗ ἀποπληρώσει τὸν ἱερὸν καθηγεμόνα, τῶν δι' αὐτοῦ Θεόθεν ἑτέροις δωρηθησομένων, οὕτω τε ϗ ἄλλοις μεταδοῦναι· διὸ ϗ ταῖς ἐνθέοις διδασκαλίαις οἱ τολμηρῶς ἀποκεχρημένοι πρὸ τῆς κατ' αὐτὰς πολιτείας ϗ ἕξεως, ἀνίεροι ϗ ἔκφυλοι πάντων τῆς ἱερᾶς εἰσι νομοθεσίας· δεῖ γὰρ φωτισθῆναι, εἶτα φωτίσαι· τὸν δὲ μὴ κατὰ πᾶσαν ἕξιν αὐτοῦ γεγονότα θεοειδέςατον, οὐ τολμητέον ἑτέροις ἡγήσασθαι· λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος „ Ἵνα οὖν μηδεὶς ἔχῃ λέγειν, ὅτι εἰ πάντες ἐν ἁμαρτίαις· τὸν δὲ ἁμαρτωλὸν ἐκέλευσε μὴ διηγεῖσθαι τὰ δικαιώματα, τίς ἔςαι ὁδηγησόμενος; ἵνα οὖν μή τις ταῦτα λέγῃ, τίθησι ϗ κατ' εἶδος ἁμαρτιῶν εἴδη ϗ ὑπογράφει τὸν ἁμαρτωλὸν διὰ τῶν ἑξῆς· τίς οὖν ὁ ἁμαρτωλὸς, ὃν κελεύει μὴ διηγεῖσθαι τὰ δικαιώματα; εἰ ἐθεώρεις, φησὶ, κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ, ϗ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθης· τοῦτο πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, ὅταν μὴ μόνον οὐκ ἐπιτιμῶσι τινὲς, ἀλλὰ ϗ συνήδονται τοῖς ἁμαρτάνουσι· τοῦτο τοῦ ἁμαρτάνειν οὐκ ἔλαττον· ὁ μὲν γὰρ κλέπτων ἔχει τὸ πάθος εἰπεῖν, τὴν πενίαν αἰτιάσασθαι, εἰ ϗ μὴ εὔλογοι αἱ προφάσεις· σὺ δὲ πόθεν ἐπαινεῖς τὸ γεγενημένον, οὐδὲ τὴν ἐξ αὐτοῦ καρπούμενος ἡδονήν; κἀκεῖνος μὲν ἴσως ϗ μεταγνώσεται, σὺ δὲ ἀποκλείεις σαυτῷ ϗ ταύτας τὰς θύρας, πανταχόθεν παραχωννὺς τὸν λιμένα τῆς ἐπὶ τὴν μετάνοιαν ἐπανόδου· ὡς γὰρ τὰ πολλὰ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐκ διανοίας μόνον ταύτας περὶ τῶν πρακτέων φέρουσι τὰς ψήφους, ἀλλὰ ϗ ἐκ τῆς ἑτέρων προαιρέσεως διαφθειρόμενοι· κἂν μὲν ἴδῃ πάντας ἀποςρεφομένους αὐτὸν ὁ ἡμαρτηκὼς, μέγα τι ϗ πονηρὸν ἡγήσεται εἰργάσθαι· ὅταν δὲ μὴ μόνον μὴ ἀγανακτοῦντας· ἀλλὰ ϗ συνεφαπτομένους, ϗ τὸ ἐκ τοῦ συνειδότος διαφθείρει δικαςήριον, τῆς τῶν πολλῶν ψήφου συμπραττούσης αὐτῷ τῇ διεφθαρμένῃ γνώσει· διὸ χρὴ, κἂν πράττῃ τὶς τὸ πονηρὸν, καταγινώσκειν αὐτοῦ· ὁδὸς γὰρ τοῦτο ἐπὶ τὸ ἀποςῆναι τοῦ πονηροῦ· κἂν μὴ πράττῃ τὰ καλὰ, ἐπαινεῖν τὰ καλά· ὁδὸς γὰρ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἡ προθυμία.

Οὐ περὶ κλεπτῶν μόνον ταῦτα εἴρηται, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἁμαρτήματος· τὸ δὲ ἔσχατον (ἤτοι τὸ εὐτελὲς ϗ μικρὸν) τέθεικε τῶν πλημμελημάτων, (δηλαδὴ τὴν κλεψίαν·) ἵν' εἰδῇς, ὅτι ὁ ἐπὶ τούτῳ συγγνώμην οὐκ ἔχων, πολλῷ μᾶλλον ἐφ' ἑτέρου (τοῦ μείζονος δηλαδὴ) οὐκ ἀπολαύσεταί τινος παραμυθίας; ἄκουσον γοῦν ϗ ἐφεξῆς· φησὶ „ Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθης· εἰ τοίνυν τὸ ἔλαττον ἀσύγγνωςον, πολλῷ μᾶλλον μοιχεία ϗ πορνεία; ἂν τοίνυν ἴδῃς τινὰ τῶν συναγελαζομένων σοι πορνεύοντα, ϗ τοῖς Μυςηρίοις προσερχόμενον, εἰπὲ τῷ διακονουμένῳ τὴν τούτων διανομήν· οὗτος ἀνάξιος Μυςηρίων· κώλυσον τὰς βεβήλους χεῖρας· εἰ γὰρ μηδὲ διηγεῖσθαι τὰ δικαιώματα ἄξιος, πῶς τῆς ἱερᾶς ἅψεται τραπέζης; ὅρα δὲ οὐκ εἶπεν, ἐμοίχευες· ἀλλὰ τὴν μερίδα σου μετὰ μοιχοῦ ἐτίθης· βαβαὶ ἡλίκον κακὸν τὸ συσκιάζειν ϗ περιςέλλειν τὰς ἀλλοτρίας σηπεδόνας! ὅπου γε ϗ κοινωνὸν αὐτόν φησιν εἶναι, τῆς ἐπὶ τῷ πλημμελήματι τιμωρίας. Καὶ μὴ εἴπῃς τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτοῦ μεριμνῶ.

τό-

16: „Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα
„τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου,
„καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου
„διὰ στόματός σου;

17: „Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβα-
„λες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω.

Ἁμαρτωλὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν δῆμον τῶν Ἱερέων καὶ Γραμματέων τῶν Ἰουδαίων· διὰ τὶ αὐτοὶ ἐδιηγοῦντο εἰς τὸν λαὸν τὰ δικαιώματα καὶ προςαγὰς τοῦ Νόμου, καὶ εἰς μόνον τὸ σόμα των εἶχον ὅλην τὴν παλαιὰν Διαθήκην· ἀλλ' ὄχι καὶ εἰς τὴν καρδίαν τους· εἰς τοῦτο δὲ μόνον ὑπερηφανευόμενοι: δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ κηρύττουν τὸν νόμον μὲ μόνον τὸ σόμα, καὶ ἐκ τούτου δικαιόνοντες τὸν ἑαυτόν τους, ἔπραττον κάθε ἁμαρτίαν· ὅθεν περὶ τούτων εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων „ Πάντα, ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι· (Ματθ· κγ΄. 3.) λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον καὶ παραβάτην τῶν ἐντολῶν ὁ Θεός· διὰ τὶ ἁμαρτωλὲ, τοὺς μὲν ἄλλους διδάσκεις, σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν; ἤγουν σὺ ἐμίσησας τὴν διόρθωσιν τῆς ψυχῆς σου, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ λάβῃς ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ τοὺς ἄλλους διδάσκεις; ἢ διὰ τὶ ἀπέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω σου; ἤγουν ἀπεστράφης αὐτοὺς καὶ ἐμίσησας; διότι ἐκεῖνον, ὁποῦ μισεῖ τινας, αὐτὸν βάλλει καὶ ὀπίσω του· ἐμίσησας δὲ τὰ λόγιά μου, διὰ τὶ δὲν κάμνεις ἐκεῖνα, ὁποῦ παραγγέλλουν αὐτὰ τὰ λόγιά μου· ὥστε ὁποῦ, ἐσὺ, μὲ τὸν λόγον μὲν καὶ μὲ τὸ σόμα, ἀναφέρεις καὶ διηγῆσαι τὸν νόμον μου· μὲ τὸ ἔργον δὲ καὶ μὲ τὴν καρδίαν, ἀποβάλλεις καὶ μισεῖς τὸν αὐτὸν νόμον μου. (1)

18: „Εἰ ἐθεώρεις κλέπτην συνέτρεχες αὐ-
„τῷ.

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ, ζωγραφισμένα τὰ χρώματα τῆς ἁμαρτίας· ἀνίσως, λέγει, καὶ ἔβλεπες τινὰ κλέπτην, καὶ ἐσὺ, ἢ συνέκλεπτες μαζὶ μὲ αὐτὸν, ἢ ἂν δὲν ἔκλεπτες, ἐσυμφωνοῦσες ὅμως μὲ τὸν κλέπτην, ἐπειδὴ δὲν ἐδιόρθωνες αὐτὸν ἐλέγχωντας την κακίαν του, ἀλλὰ ἐσκέπαζες αὐτὸν, καὶ οὕτω τὸν ἄφηνες νὰ τρέχῃ εἰς τὴν κλεψίαν.

„Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτί-
„θης.

Καὶ ὅταν ἔβλεπες, λέγει, κἀνένα μοιχὸν, ἐσυγκοινώνεις καὶ ἐσὺ μὲ αὐτὸν εἰς τὴν μοιχείαν, κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν καρδίαν· μοιχὸν δὲ ὀνομάζει ὄχι μόνον τὸν ἐπιβουλεύοντα γυναῖκα ὑπανδρευμένην, ἀλλὰ καὶ κάθε πόρνον καὶ ἀκόλασον ἄνθρωπον.

19: „Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν,
„Καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολι-
„ότητα.

Τὸ σόμα σου, λέγει, εἶναι γεμάτον ἀπὸ ψεύδος· καὶ ἡ γλῶσσά σου ἔπλεκε δολιότητας πολυτρόπους· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπλεόνα-

τότε γὰρ καὶ μάλιστα μεριμνήσεις τὰ σὰ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι· ὅτι γὰρ οὐ φιλανθρωπίας τοῦτο ἀλλὰ ῥαθυμίας, πῶς τὸν ἀδικοῦντα ἀφεὶς, τὸν οὐδὲν ἠδικηκότα ἀδελφὸν κακῶς λέγεις; καθήμενος, γάρ, φησὶ, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις καὶ τὰ ἑξῆς.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Θλίψιν δὲ τὸν πειρασμὸν τὸν παρὰ ἀνθρώπων, ἢ τοῦ Σατανᾶ γινόμενον νόησον· ἂν τοίνυν τότε τὸν Θεὸν ἐπικαλεσώμεθα, ἐξελεῖται ἡμᾶς, ὥσπερ ποτὲ τὴν Σωσάνναν ἐξείλετο, καὶ εἰκότως αὐτὸν παραδόξων ἡμῖν οἰκονομουμένων πραγμάτων, δοξάσομεν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὅρα καὶ τό „ Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον, καὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι τοῦ ιζ΄. Ψαλμοῦ· ἵνα μάθῃς ὅτι, καὶ πρὸ τῆς ἀπολυτρώσεως, καὶ μετὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ἐχθρῶν, πρέπει τινὰς νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν.

νασεν · ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ τὸ συντάξῃ μὲ γενικὴν , ἐπλεόνασε κακίας · ἢ μὲ δοτικὴν ἐπλεόνασε κακίᾳ , τὸ ἐσύνταξε μὲ αἰτιατικήν .

20 „ Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου „ κατελάλεις , καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς „ μητρός σου ἐτίθης σκάνδαλον .

Ὅταν , λέγει , ἐσὺ ἐκάθεσο μαζὶ μὲ ἄλλους τινὰς καὶ ἐσυνομίλεις , ἐκαταλάλεις τὸν ἴδιον κατὰ σάρκα ἀδελφόν σου · καὶ κατ' αὐτοῦ ἔβαλες ἐπιβουλὴν καὶ παγίδα , διὰ νὰ παγιδεύσῃς αὐτόν · υἱὸν δὲ μητρὸς „ τὸν αὐτὸν ἀδελφὸν ὀνομάζει , αὐξάνωντας τὴν κατηγορίαν διὰ τῶν συνωνύμων καὶ ὁμοίων λέξεων . (1)

21 : „ Ταῦτα ἐποίησας καὶ ἐσίγησα · ὑ„ πέλαβες ἀνομίαν , ὅτι ἔσομαί σοι ὅ„ μοιος .

Αὐτά , λέγει , τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα κακὰ ἐποίησας ἄνθρωπε , καὶ ἐγὼ ἐσιώπησα · ἤγουν ἐμακροθύμησα καὶ δὲν σὲ ἐπαίδευσα , προσμένωντας τὴν μετάνοιάν σου , κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἐσὺ δὲ , ὄχι μόνον δὲν ἐμετανόησες , οὐδὲ ἐδιορθώθης · ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐσοχάσθης λογισμοὺς βλασφήμους καὶ ἀνοσίους : δηλαδὴ ἐνόμισας πῶς καὶ ἐγὼ εἶμαι ὅμοιος μὲ ἐσένα κατὰ τὴν κακίαν , καὶ συμφωνῶ καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν γνώμην μὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας , ὡς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων .

„ Ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ „ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου ·

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ , λέγει , τῆς κρίσεως θέλω σὲ ἐλέγξω , ἁμαρτωλέ , καὶ θέλω παραστήσω ἔμπροσθέν σου τὰς ἁμαρτίας ἐκείνας , ὁποῦ ἔκαμνες μὲν , τὰς ἐσκέπαζες δὲ μὲ κάθε τρόπον , διὰ νὰ μὴ τὰς μάθουν οἱ ἄνθρωποι . (2)

22 : „ Σύ-

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος , λέγει „ Ὁ τὴν τοῦ ὁμοπίσου πρᾶξιν κατηγορῶν , ϗ ὥσπερ ἐγκαθήμενος τῇ τούτου λοιδορίᾳ , οὗτος εἰκότως λέγεται κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καταλαλεῖν · υἱὸς δὲ τῆς μητρός ἐστιν , ὁ τῇ θείᾳ σοφίᾳ (αὕτη γὰρ εἶναι ὡς Μήτηρ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου , ὃς ἐν σοφίᾳ ἐποιήθη .) κοσμούμενος · ὁ οὖν τὴν γνῶσιν τοῦ τοιούτου ἐνδιαβάλλων φθόνῳ βαλλόμενος , ϗ πάντα σκανδαλίζων , οὗτος τίθησι σκάνδαλον τῷ υἱῷ τῆς Μητρός · ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι ἐμίσησαν παιδείαν ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ Χριστοῦ , ϗ ἐκβεβλήκασιν εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγους τοῦ Θεοῦ , συνέδραμον δὲ τῷ κλέπτῃ ϗ προδότῃ Ἰούδᾳ , ϗ μετὰ τῶν μοιχευόντων · ξύλα ϗ λίθους ἔθηκαν ἑαυτῶν τὴν μερίδα · ϗ πρὸς ἄλλους καταλαλοῦσι τοῦ ἐξ Ἐθνῶν ἀδελφοῦ αὐτῶν λαοῦ · ἀλλὰ ϗ κατ' αὐτῶν τῶν ὁμομητρίων ϗ ἐκ περιτομῆς πιστευόντων σκάνδαλα τιθέασι , βουλόμενοι διαστρέφειν αὐτούς · (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ .)

(2) Προστέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος , ϗ ταῦτα · „ Παραστήσω εἰς τὸν κατὰ σοῦ ἔλεγχον τὰ σὰ ἁμαρτήματα · ἵνα γνῷς , ὅτι οὐκ ἀγνοῶν ἐμακροθύμουν , οὔτε μὴν ἐφηδόμενος οἷς ἔδρας , ἀλλὰ καιρόν σοι μετανοίας διδούς · παρέξω δὲ αὐτά , ὅπως αὐτὰ ϗ γνωρίζων ᾖς , ϗ αἰσχύνην ἐνδυόμενος · ϗ ἵνα σε κολάζῃ τὸ συνειδὸς , ϗ αὐτό σοι μάχηται τὸ πλημμέλημα τὸ σὸν κατηγοροῦν σου ϗ κατακρίνον · λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τί οὖν ποιήσομεν ἐν ἡμέρᾳ δικαιολογίας Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ; ὅταν διελέγχηται πρὸς ἡμᾶς , ϗ ἀντικαθίστηται , κατὰ πρόσωπον ἡμῶν ἱστὰς τὰ ἁμαρτήματα τοὺς πικροὺς κατηγόρους , ϗ οἷς εὖ πεπόνθαμεν , ἃ ἠνομήσαμεν ἀντεξάγων , τελευταῖον ἀπάγῃ αὐτοὺς ὑφ' ἑαυτῶν κατεγνωσμένους ϗ κατακεκριμένους , ϗ οὐδὲ , ὡς ἄδικα πάσχομεν , εἰπεῖν ἔχοντας ; ὁ δὲ μέγας φησὶ Βασίλειος „ Ὥσπερ ἡ σκιὰ τῷ σώματι · οὕτω ταῖς ψυχαῖς αἱ ἁμαρτίαι παρέπονται , ἐναργεῖς τὰς πράξεις εἰκονίζουσαι · διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἄρνησις ἐκεῖ · ἀλλ' ἐμφράσσεται στόμα ϗ τὸ ἀναίσχυντον · αὐτὰ γὰρ ἑκάστου μαρτυρεῖ τὰ πράγματα , οὐ φωνὴν ἀφιέντα , ἀλλὰ τοιαῦτα φαινόμενα , οἷα ὑφ' ἡμῶν κατεσκεύασται · κατὰ γὰρ τὸν Ὠσηέ · „ Κυκλώσει ἕκαστον τὰ διαβούλια αὐτοῦ · ϗ ὀψόμεθα ἅμα πάντα οἱονεὶ παρεστῶτα ἡμῖν τὰ ἔργα διὰ τῆς μνήμης , ϗ φαινόμενα ἀντιπρόσωπα τῇ διανοίᾳ ἡμῶν μετὰ τῶν ἰδίων τύπων , ὡς ἕκαστον πέπρακται , ἢ ὡς λέλεκται · λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδή φησι τοῖς ἠπίοις τῆς μακροθυμίας οὐκ ἐθεραπεύθης φαρμάκοις , δριμύτερά σοι κατασκευάσω , ϗ τῶν ἐλέγχων τὸν καυτῆρα προσοίσω · συνᾴδει δὲ ταῦτα ταῖς ἀποστολικαῖς ἐκείναις φωναῖς · „ Ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει · κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου ϗ ἀμετανόητον καρδίαν , θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς ϗ ἀποκαλύψεως ϗ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ , ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ .

22: „ Σύνετε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθανόμενοι „ τοῦ Θεοῦ.

Στοχασθῆτε, λέγει, ταῦτα καλῶς, καὶ καταλάβετε ἐσεῖς, ὁποῦ ἀλησμονεῖτε τὸν Θεόν· διὰ τὶ ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ εἰς τὰς ἁμαρτίας σας, καὶ δὲν σᾶς παιδεύει εὐθὺς ὁποῦ ἁμαρτήσετε. (1)

„ Μήποτε ἁρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ᾖ ὁ ῥυό- „ μενος.

Ὢ ἀνείκαστος καὶ ἀκατάληπτος μακροθυμία τοῦ Θεοῦ! ἐκφωνεῖ ὁ Χρυσορρήμων· διὰ τὶ ὁ Θεὸς ἀκόμη μακροθυμεῖ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀσφαλίζεται αὐτοὺς καὶ τοὺς προλέγει· ὅτι πρέπει, ὦ ἁμαρτωλοὶ, νὰ μετανοήσετε καὶ νὰ διορθωθῆτε· μήπως ἐγὼ ὁ Θεὸς ἀμετανοήτους ὄντας ἁρπάσω τὰς ψυχάς σας αἰφνιδίως, διὰ μέσου Ἀγγέλων σκληρῶν καὶ ἀποτόμων, καὶ τὰς παραδώσω εἰς τὸν Ἅδην· (2)

23: „ Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με.

Πάλιν καὶ ἐδῶ παραγγέλλει ὁ Θεὸς διὰ τὴν καινὴν θυσίαν τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ λέγει, ὅτι ἡ θυσία αὐτὴ τῆς αἰνέσεως καὶ πρὸς Θεὸν δοξολογίας, αὐτὴ θέλει με δοξάσει: ἤγουν θέλει με τιμήσει, καὶ ὄχι ἡ διὰ ζώων θυσία.

„ Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς, ἣ δείξω αὐτῷ τὸ „ σωτήριόν μου.

Ἐκεῖ, λέγει: ἤγουν εἰς ἐκείνην τὴν θυσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ αἰνέσεως καὶ δοξολογίας, εὑρίσκεται ἡ στράτα, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐγὼ θέλω δείξω εἰς τὸν θυσιάζοντα τὴν τοιαύτην αἴνεσιν· τὶ δὲ θέλω δείξω; τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, ἣν δείξω· τοῦτο δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ καθ' ἣν: ἤγουν κατὰ τὴν ὁποίαν στράταν, θέλω δείξω εἰς αὐτὸν τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν· μερικοὶ δὲ βάλλοντες ὑποστιγμὴν εἰς τὸ δείξω, λέγουσιν· αὐτὸ τὸ σωτήριόν μου· ὁδὸν δὲ εἰς σωτηρίαν πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς εἶναι, ἢ τὸ ἅγιον Βάπτισμα, ἢ ἡ μετάνοια, περὶ τῆς ὁποίας μέλλει νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἀκόλουθον Ψαλμόν. (3)

ΨΑΛ-

---

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· „ Φιλάνθρωπος ὢν ὁ Θεὸς, μετὰ τὸν ἔλεγχον ἐπιφέρει ϗ παραίνεσιν, μετανοίας τόπον διδούς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Ἐπιμελῶς φησιν ἕκαστον τῶν εἰρημένων κατανοήσατε· ϗ οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν λήθην νενοσηκότες (λήθη γὰρ Θεοῦ πρόξενος ἁμαρτίας) τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις τὰ τραύματα θεραπεύσατε, πρὶν ἁρπάσαι τὸν θάνατον· ὃς δίκην λέοντος ἔπεισι τοῖς ἀνθρώποις, οὐδενὸς αὐτοῦ ἐπισχεῖν δυναμένου τὴν σφοδροτάτην ὁρμήν· ϗ ὁ Ἡσύχιος λέγει „ τὴν ἡμέραν ὑπογράφει τοῦ θανάτου, ἐν ᾗ καλούμενος ἕκαστος μετὰ τάχους ἁρπάζεται· ὥστε χρὴ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἁμαρτημάτων ἰδεῖν, ἕως ἡμῖν εἰς μετάνοιαν καιρὸς δαψιλεύεται.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ Χριστὸς, ϗ τὰ τούτου θεσπίσματα ϗ αἱ ἐντολαί. καθὼς λέγει ὁ Ἡσαΐας „ Καὶ ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς καθαρὰ, ϗ ὁδὸς ἁγία κληθήσεται· ϗ ὁ Ἱερεμίας „ Στῆτε ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου ϗ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους, ϗ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ ϗ βαδίζετε ἐν αὐτῇ· ϗ εὑρήσετε ἁγνισμὸν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· (Ἱερ. ϛ'. 16.) ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Τίς αὕτη ϗ ποία ὁδός; ἡ κοινωνία τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε ϗ αἵματος, ἣν αὐτὸς ἡμῖν πρῶτος ἐν τῇ Σιὼν καταρξάμενος ἔδειξεν· ἐπειδὴ τοίνυν εἰς λύτρωσιν τῶν ἁμαρτημάτων τοῖς λαμβάνουσι δέδοται, εἰκότως ἐστὶ σωτήριον Θεοῦ· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Μετὰ τὴν πολλὴν κατηγορίαν τὸ φάρμακον τῆς ἁμαρτίας ἔδειξε: τῶν μυστηρίων δηλαδὴ τὴν ἀπόλαυσιν· ἐκείνη γὰρ ἀληθὴς θυσία αἰνέσεως ἡ τὸν Θεὸν δοξάζουσα· ἐπειδὴ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αἰνοῦντες, τότε ϗ μετὰ τῆς κτίσεως ἱστάμεθα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ϗ ὁ Θεοδώρητος „ Τῇ θυσίᾳ φησὶ, τῆς αἰνέσεως ἐφήδομαι ϗ ταύτην ἡγοῦμαι δόξαν ἁρμόττουσαν· ϗ διὰ ταύτης τὴν ἐμὴν ὁδὸν ὑποδείξω τῷ ταύτην προσφέροντι. ἧς τέλος ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρία.

ΨΑΛΜΟΣ Ν'.

,, Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν Προφήτην, ἡνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν γυναῖκα Οὐρίου.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ περιέχει προφητείας, αἱ ὁποῖαι πέμπουσιν εἰς τὸ τέλος τὸν νοῦν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἐπειδὴ ὁ θεῖος Δαβὶδ μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὄχι μόνον κατεσκεύασεν ἕνα ἰατρικὸν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἁρμόδιον εἰς τὴν πληγὴν ὁποῦ ἔλαβε, τόσον διὰ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ, ὅσον καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Οὐρίου· ἀλλὰ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προφητεύει καὶ διὰ πράγματα ἄλλα· ἤγουν διὰ τὴν δευτέραν οἰκοδομὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἥτις ἔγινεν ὕστερον, ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος· διότι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ παντελῶς τὸ προφητικὸν χάρισμα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐγίνωσκεν, ὅτι ὀγλίγωρα θέλει ἀποπλύνει τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας του ὁ Δαβὶδ, καὶ θέλει γένη λαμπρότερος ἀπὸ τὸ πρῶτον· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐσήκωσε μὲ τελειότητα ἀπὸ αὐτὸν τὴν χάριν τῆς προφητείας.

Καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἰδίου Δαβίδ· διὰ τὶ αὐτὸς δὲν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ λάβῃ πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁποῦ ἔχασεν· ἀλλὰ μόνον παρακαλεῖ νὰ μὴν ςερηθῇ ἀπὸ αὐτό· οὕτω γὰρ εἶπε· ,, Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ· ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀθρώπους, ὁποῦ ἁμάρτησαν, ἡ ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ ἐξομολόγησις· (1) ἡ ὁποία τότε ἐγράφη καὶ ἐτελειώθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅταν ὁ Προφήτης Νάθαν ἐπῆγε καὶ ἤλεγξεν αὐτόν· διὰ τὶ τότε ἦλθεν ὁ Δαβὶδ εἰς αἴσθησιν τῆς ἁμαρτίας του, τὸν δὲ ἀπερασμένον καιρὸν εὑρίσκετο ἀφρόντιςος· τὸ δὲ, ἡνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ, νοεῖται, ὄχι πῶς τότε, ὅταν ἐμοίχευσεν ὁ Δαβὶδ τὴν Βηρσαβεὲ, ἐπῆγεν ὁ Νάθαν πρὸς αὐτόν· ἐπειδὴ ἐπέρασε καιρὸς ἱκανὸς ἀναμεταξὺ, καθὼς ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν ἱςορεῖ· ἀλλὰ τὸ ἡνίκα ἐδῶ, φανερόνει ἀορίςως, τὸ ὕςερον τοῦ χρόνου: ἤτοι, ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν ὁ Δαβὶδ πρὸς Βηρσαβεὲ, καὶ ἐγγάςρωσεν αὐτήν. (2)

1: ,, Ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὑποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις (διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου,) σωτηρίας ὁδὸν τὴν μετάνοιαν, οἷόν τινα τέχνην τῆς διηνεκοῦς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκης· ὁ γὰρ ταύτην ἀεὶ μελετῶν ϗ κατορθῶν, διὰ παντὸς γίνεται νικητὴς τοῦ ἀεὶ προσπαλαίοντος· εἶπε δὲ ϗ ὁ θεῖος Ἀμβρόσιος τῷ μεγάλῳ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ, ὅταν ἐποίησε τὴν φθορὰν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, περὶ τοῦ Δαβὶδ ταῦτα· ,, Ὁ ἀκολουθήσας τῷ πλανωμένῳ, ἀκολουθήτω ϗ τῷ μετανοοῦντι· (ἤτοι τῷ Δαβίδ.)

(2) Οὐ μόνον, ἀφ' οὗ ἐγγάςρωσεν αὐτὴν, ἀλλὰ ϗ ἀφ' οὗ ἐγέννησε τὸ τῆς μοιχείας παιδίον, τότε ἐπῆγεν ὁ Νάθαν

1 : „ Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα
„ ἔλεός σου.

Ἐλέησόν με, λέγει, Κύριε, κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ μεγάλου ἐλέους σου· ἐπειδὴ μεγάλως ἡμάρτηκα (1) καὶ καθὼς ἐγὼ μεγάλας ἁμαρτίας ἐποίησα, οὕτω καὶ σὺ μὲ μέγα ἔλεος ἐμένα ἐλέησον.

„ Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν
„ σου, ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω μέγα ἔλεος, τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ἐδῶ πλῆθος οἰκτιρμῶν· διπλασιάσας τὴν δέησιν μὲ ὁμοίας λέξεις· διὰ τὶ τοῦτο εἶναι συνήθεια εἰς ἐκείνους, ὁποῦ παρακαλοῦν: δηλαδὴ, τὸ νὰ πλατύνουν τὴν δέησίν τους μὲ πολλὰ ὅμοια λόγια· ἵνα μὲ αὐτὰ παρακινήσουν περισσότερον τὸν παρακαλούμενον, εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ τὸ ζήτημά των· ἀνόνημα δὲ λέγει, τὴν παρανομίαν τῆς μοιχείας καὶ τοῦ φόνου· ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω ταῦτα ἐμπόδιζεν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ λέγων „ Οὐ φονεύσεις· οὐ μοιχεύσεις. (Ἔξ. κ΄. 15.) ἀνόμημα δὲ τὴν παρανομίαν ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὡσὰν ἕνας ἀλλόφυλος, ὁποῦ δὲν ἔχει νόμον, ἔτζι ἀνόμως ἥμαρτεν. (2)

2 : „ Ἐ.

θαν ϗ ἤλεγξεν αὐτόν· λέγει γὰρ ἡ θεία Γραφή· „ Καὶ ἐγενήθη (ἡ Βηρσαβεὲ) αὐτῷ (τῷ Δαβίδ·) εἰς γυναῖκα, ϗ ἔτεκεν αὐτῷ υἱόν· ϗ πονηρὸν ἐφάνη τὸ ῥῆμα ὃ ἐποίησε Δαβὶδ, ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου. Καὶ ἀπέστειλε Κύριος τὸν Νάθαν τὸν Προφήτην πρὸς Δαβὶδ ϗ τὰ ἑξῆς· (Β΄. Βασιλ ια΄. 27.) ὥστε μετὰ τὴν μοιχείαν τοῦ Δαβὶδ ἐπέρασαν δέκα μῆνες τοὐλάχιστον, ἕως ὁποῦ ἤλεγξεν αὐτὸν ὁ Νάθαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι μετὰ ἕνα χρόνον· ἐπειδὴ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἐλέγξῃ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη ἦτον μεθυσμένος ἀπὸ τὸ πάθος, ϗ ἡ ψυχή του ἦτον τεθολωμένη, ϗ δὲν ἐδέχετο ἔλεγχον· ἴσως γὰρ ἤθελε κακοποιήσῃ ϗ τὸν Προφήτην· καθὼς ϗ οἱ πάσχοντες ἀπὸ ὑπερβολικὴν ἀσθένειαν, ἀντιστέκουν εἰς τοὺς ἰατροὺς ϗ εἰς τοὺς γονεῖς των· φαίνεται δὲ, ὅτι ἀπὸ Διαβολικὴν δύναμιν ἐσυνηρπάγη ὁ Δαβὶδ, ϗ ἔκαμε τὰ δύω ταῦτα κακὰ, τὴν μοιχείαν ϗ τὸν φόνον· ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος, κατὰ τὸ παράδειγμα, ὁποῦ ἔφερεν ὁ Νάθαν πρὸς τὸν Δαβὶδ εἰπὼν, ὅτι ἐπῆγεν εἰς τὸν πλούσιον ἕνας ξένος, ξένος γὰρ ἦτον ὁ Διάβολος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσυγχωρήθη νὰ ἐκδοθῇ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ εἶπεν ἐκεῖνον τὸν ὑπερήφανον λόγον· „ Οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγράφησαν δὲ τῶν ἁγίων τὰ ἁμαρτήματα, ἵνα καθὼς ἔγιναν εἰς ἡμᾶς διδάσκαλοι ϗ παράδειγμα ἀρετῆς· ἔτζι γένουν εἰς ἡμᾶς ϗ παράδειγμα μετανοίας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. Πεντηκοστὸς δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὁ περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ἀριθμεῖται· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὁ πεντηκοστὸς ἀριθμὸς ἔχει ἀναλογίαν ϗ ὁμοιότητα μὲ τὸ ἔλεος· διὰ τὶ ϗ ἐν τῷ Ἰωβηλαίῳ χρόνῳ, τῷ ἀριθμουμένῳ μετὰ πεντήκοντα χρόνους, ἐγίνοντο ἀποκοπαὶ χρεῶν, ϗ ἐλευθερίαι δούλων, ϗ ἀφέσεις κτημάτων. Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος χρήσιμός ἐστι ϗ τῷ δικαίῳ ϗ τῷ ἁμαρτωλῷ· τῷ μὲν δικαίῳ, ἵνα μὴ ῥᾳθυμῇ· τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ, ἵνα μὴ ἀπογινώσκῃ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας· ϗ ὁ Ἡσύχιος εἶπεν „ Ὁ Δαβὶδ εἰς μετάνοιαν ὁρῶν τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἔγραψεν, οὐκ αἰσχυνθεὶς δημοσιεῦσαι τὸ τραῦμα, ἵνα τοῖς ἁμαρτωλοῖς ὑποδείξῃ τῆς μετανοίας τὸ φάρμακον.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὡς ἐπὶ μεγάλου ἁμαρτήματος τοῦ μεγάλου ἐλέους τοῦ Θεοῦ δέεται τυχεῖν· μεγάλης γὰρ χρήζει φιλανθρωπίας τὰ μεγάλα παραπτώματα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ μέγα ἔλεος ἐννοοῦσι τὸν Χριστὸν, καθὼς ϗ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ τέλει πολλῶν τροπαρίων συνειθίζει νὰ ὀνομάζει αὐτόν· τὸ τοῦ Χριστοῦ λοιπὸν ἔλεος μέγα ζητεῖ ὁ Δαβὶδ· ἵνα δι αὐτοῦ ἐλεηθῇ μεγάλως, ὡς μεγάλως ϗ ἁμαρτήσας· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος „ Ὁ ζητῶν μέγα ἔλεος, μεγάλην ὁμολογεῖ δυστυχίαν· ϗ πάλιν „ Ὅσοι ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον ζητείτωσαν ϗ μικρὸν ἔλεος· περιέργως δὲ ἡρμήνευσεν ἕνας Διδάσκαλος λέγων „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὀνομάσῃ Θεόν του τὸν Θεὸν, ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ· καθὼς ἀλλαχοῦ τὸν ὀνομάζει εἰς πολλοὺς Ψαλμούς· διὰ τὶ ἁμαρτάνωντας ὑστερήθη τὸν Θεὸν, ϗ ὡσὰν νὰ λέγῃ ἐγὼ δὲν ἀποτολμῶ νὰ σὲ ὀνομάσω Θεόν μου· διὰ τὶ ἁμαρτάνωντας σὲ ἔχασα· ἂς σὲ ὀνομάζουν Θεόν τους οἱ ἀθῷοι ϗ δίκαιοι· ἐγὼ δὲ ὁ ἁμαρτωλὸς τοῦτο μόνον λέγω· ὦ Θεὲ ἐλέησόν με.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὰ μεγάλα τῶν τραυμάτων, ἰσομέτρων δεῖται φαρμάκων· ϗ ὁ μεγάλα πλημμελήσας μεγάλης φιλανθρωπίας δεῖται· Ἄλλος δὲ λέγει „ Οἱ μέγα ζητοῦντες ἔλεος, ὑπὲρ μεγάλου πλημμελήματος ὁμολογοῦσι τοῦτο αἰτεῖν· οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς ἔλεον ἐπισπᾶται τὸν Δεσπότην, ὡς ὁμολογία πλημμελήματος· διὸ ϗ ὁ Δαβὶδ ὅλον εἰς ἑαυτὸν ἱκετεύει χυθῆναι τὸν ἔλεον· πᾶσαν τῶν οἰκτιρμῶν τὴν πηγήν· ὡς γὰρ ἐπὶ

τοῦ

2: „ Ἐπιπλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνο-„ μίας μου.

Ἀγκαλὰ καὶ ἐσυγχωρήθη ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν, ὅταν εἶπεν αὐτῷ „ Κύριος παρεβίβασε τὸ ἁμάρτημάσου (β΄. Βασιλ. ιβ΄. 13.) μ' ὅλον τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν πολλὴν θερμότητα, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὴν μετάνοιαν, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ πλυθῇ ἀκόμη περισσότερον καὶ νὰ καθαρισθῇ· ἢ τὸ ἐπιπλεῖον εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἄγαν· ἤγουν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὸν καθαρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀνομίαντου πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολήν·

„ Καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρι-„ σόν με.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ἀνομίαν, τοῦτο ὀνομάζει ἐδῶ ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ κυρί-ως ἁμαρτία εἶναι, ἡ τοῦ θείου νόμου παράβασις· πλὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖςον, ὁ Δαβὶδ μεταχειρίζεται ἀδιαφόρως καὶ ἐκ παραλλήλου τὸ ὄνομα τῆς ἀνομίας καὶ παρανομίας καὶ ἁμαρτίας, καὶ τὸ ἕνα λέγει ἀντὶ τοῦ ἄλλου· (1)

3: „ Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, „ καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστι „ διαπαντός.

Ἐλέησόν με, λέγει, Κύριε, καὶ πλῦνόν με καὶ καθάρισον με· διὰ τὶ δὲν ἀλησμόνησα, οὔτε κατεφρόνησα τὴν ἁμαρτίαν μου, ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ τὰς πολλὰς φροντίδας τῆς βασιλείας μου· ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία μου δὲν ἦτον ἀξία αλησμονησίας καὶ καταφρονήσεως· ἀλλὰ, ἂν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐλάνθασα, καὶ δὲν ἔμαθον τὰ κακὰ ὁποῦ ἔκαμα· ὅμως ἐγὼ γνωρίζω πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἁμαρτία μου· καὶ βλέπω αὐτὴν ἔμπροσθεν μου ἡμέραν καὶ νύκτα μὲ

τοῦ ἐλέους, τὸ μέγα ᾔτησεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν οἰκτιρμῶν, τὸ πλῆθος ἐζήτησεν, ὡς μεγάλου ὄντος τοῦ πλημμελήματος, καὶ μὴ δυναμένου ἄλλως ἐξαλειφθῆναι, εἰμὴ ἀναλόγου τύχῃ φιλανθρωπίας· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, „ Τάχα δὲ προγνοὺς ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατὰ καιροὺς ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Χριςὸς ἐξαλείφων πᾶσαν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου, ἔλεος μέγα τὴν οὕτω λαμπρὰν χάριν καλεῖ· γέγραπται γὰρ, ὅτι πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ ςόμα αὐτῆς· κατὰ γὰρ τὸν Ἀπόςολον „ Θεὸς ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων; ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐξαλειφθῆναι τὴν ἀνομίαν, ὥςε μὴ μόνον ἰαθῆναι τὸ τραῦμα, ἀλλὰ μηδὲ μώλωπα περιλειφθῆναι βούλεται (ἤτοι οὐδὲ τὸ σημεῖον τῆς πληγῆς) ἐφ' ᾧ καὶ τῶν οἰκτιρμῶν τὸ πλῆθος προτείνει· οὐδὲ γὰρ ἀφ' ἑνὸς οἰκτιρμοῦ: τουτέςιν ἀπὸ συγγνώμης τῆς ἐφ' ἑνὶ παραπτώματι, σωθῆναι ἁμαρτωλὸς δύναται· πολλῶν δὲ, καὶ ἐπὶ πολλοῖς οἰκτιρμῶν· ὥςε διαφυγεῖν τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν κόλασιν, χρῄζομεν. Καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ὥσπερ αἱ δυσέκπλυτοι βαφαὶ, οὐ μιᾷ πλύσει, ἀλλὰ πολλαῖς ἐξίτηλοι γίνονται· οὕτω καὶ τὰ μεγάλα τῶν ἀνομημάτων πολλοῖς οἰκτιρμοῖς Θεοῦ ἀπαλείφεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) λέγει δὲ ὁ Ἱερὸς Αὐγουςῖνος „ Παρὰ τοῦ μεγάλου ἐλέους πολλοί εἰσιν οἱ οἰκτιρμοί· Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται πληθυντικῶς „ Ἐξάλειψον τὰς ἀνομίας μου· καὶ ὄχι ἑνικῶς τὸ ἀνόμημά μου· ὁμοίως καὶ ὁ θεῖος Ἱερώνυμος μετέφρασεν „ Ἐξάλειψον τὰς παραβάσεις μου· ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία τοῦ Δαβὶδ ἦτον ἕνας κόμπος περιπλεγμένος μὲ ἄλλας πολλὰς ἁμαρτίας· ὅθεν καθὼς ἦτον πολλαὶ αἱ ἁμαρτίαι του: ἔτζι παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὰς ἐξαλείψῃ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν του· ἤγουν μὲ διαφόρους τρόπους τοῦ ἐλέους του· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἁμαρτία εὐθὺς ὁποῦ γένῃ, γράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ· γράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Διαβόλου· γράφεται καὶ εἰς τὸ βιβλίον τῆς συνειδήσεώς μας· διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἁμαρτία του καὶ ἀπὸ τὰ τρία βιβλία ταῦτα· διὰ νὰ λησμονηθῇ παντελῶς, καὶ πλέον νὰ μὴν ἐνθυμίζεται (παρὰ τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ἐλέησόν με ὁ Θεός.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Τὴν μὲν ἀνομίαν τὴν ἐπὶ τῇ μοιχείᾳ πλύσεως, ἔφη, δεῖσθαι· τὴν δὲ ἁμαρτίαν τὴν ἐπὶ τῷ φόνῳ, καθαρισμοῦ· ἰςέον, ὅτι τὰ μὲν ἐπιπόλαια τῶν ἁμαρτημάτων ῥύπῳ ἐοικότα τινὶ, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ψυχῆς ἀφανίζοντα, ἐκπλύσεως δέονται· τὰ δὲ διὰ βάθους ἐκ διαθέσεως τῆς πρὸς τὸ κακὸν τῶν πλημμελούντων ἁμαρτανόμενα, αἵματι παρεικαζόμενα, καθαρισμοῦ χρῄζουσιν· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Λέγων δὲ ἐπιπλεῖον πλῦνόν με· πάλιν ὁρᾷ κατὰ τὸ εἰκὸς εἰς τὸ Χριςοῦ μυςήριον· ἡ γὰρ διὰ τοῦ Βαπτίσματος χάρις καὶ δύναμις, ὑπερβαίνουσα τὴν ἐν νόμῳ κάθαρσιν, γινομένην πρὸς μόνην τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, ἐπι-

μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις κτυπᾷ καὶ πληγόνει τὴν ψυχήν μου· τὸ ὁποῖον τοῦτο: ἤτοι τὸ νὰ ἐνθυμῆται πάντοτε ὁ ἄνθρωπος τὴν ἁμαρτίαν του, εἶναι σημεῖον ἀληθινῆς καὶ καθαρᾶς μετανοίας, καὶ πρόξενον τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν· ὅθεν τοῦτο παραγγέλλει καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἠσαΐου λέγων „ Ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι· σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κριθῶμεν· (Ἠσ. μγ΄. 25.) (1)

4:„ Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον.

Εἰς ἐσένα, λέγει, μόνον τὸν Θεὸν ἥμαρτον· διατὶ καὶ εἰς ἐσένα μόνον τὸν Κριτὴν τοῦ παντὸς εἶμαι ὑποκείμενος· διότι ἐγώ, μὲ τὸ νὰ εἶμαι βασιλεύς, ἐσένα μόνον ἐπὶ γῆς ἔχω κριτὴν τῶν πράξεών μου· τῶν δὲ ἄλλων ἀνθρώπων ἐγὼ εἶμαι κύριος καὶ ἐξουσιαστής· ὅθεν καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν μου κάμνω ἐκεῖνα ὁποῦ θέλω, χωρὶς νὰ ἐμποδίζωμαι ἀπὸ ἄλλον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγώ, ἐπειδὴ παρέβηκα τοὺς δικούς σου νόμους Κύριε, διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἐσένα μόνον τὸν νομοθέτην ἡμάρτηκα. (2)

„ Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποί-
„ ησα.

Ἔμπροσθεν, λέγει, εἰς ἐσένα τὸν Κύριον, ἔκαμα τὴν ἁμαρτίαν· διατὶ ἐσὺ βλέπεις ὅλα τὰ πράγματα, ὄχι μόνον ὅταν γίνωνται, ἀλλὰ καὶ πρὶν νὰ γένουν· τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβίδ, ἐντροπιάζωντας τὸν ἑαυτόν του, πῶς δὲν ἐντράπη τὸν Θεόν, ὁποῦ ἔβλεπεν, ὅταν ἔκαμνε τὴν ἁμαρτίαν· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Δαβίδ, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἔπραξε δύω ἁμαρτίας, ἄνω ὅμως καὶ κά-

---

πιπλεῖον ἐκπλύνει· μᾶλλον δὲ ϗ εἰσάπαν ἐργάζεται καθαρισμὸν ϗ αὐτῆς τῆς ψυχῆς· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ αὖθις με τοίνυν ἀπόνιψον Δέσποτα, ἵνα πάντα τῆς ἁμαρτίας ἀποξύσῃς τὸν ῥύπον· κατὰ γὰρ τὸν Προφήτην „ Ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν ϗ τῶν θυγατέρων Σιὼν πνεύματι κρίσεως ϗ πνεύματι καύσεως (Ἠσ. δ΄. 4·) εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ὥσπερ τὸ μὲν ῥυπωθὲν συμμέτρως ἱμάτιον εὐκόλως πλύνεται ϗ καθαίρεται, τὸ δὲ ἄγαν ϗ πολλάκις, σπουδαιοτέρας χρήζει ϗ ἐπιπόνου πλύσεως· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ψυχή, ἡ μὲν ἅπαξ ἡμαρτηκεῖα ϗ μέτρια, συμμέτρῳ μετανοίᾳ καθαίρεται· πολλὰ δὲ ὅταν αὐτῇ ϗ χαλεπὰ ἁμαρτήματα γένηται, οὐ χρὴ πάρεργον εἶναι, ἀλλὰ μετὰ πόνου πολλοῦ ϗ πράξεων ἀγαθῶν τὴν μετάνοιαν· καλῶς δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἀνομίαν ἐκάλεσε, δεῖξαι βουληθείς, ὅτι οὐδὲ αὐτῷ νόμον παραβαίνειν ἐξῆν, εἰ ϗ βασιλεὺς ἐτύγχανε· βασιλεῖ γὰρ τῷ πάντων ὑψηλοτέρῳ προσέκρουσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) Ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος· ἀντὶ τοῦ ἐπιπλεῖον πλῦνόν με, εἶπε „ Πλέον ϗ πλέον πλῦνόν με· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει ὅτι, ὅποιος καθαρισθῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ καθαρισθῇ ϗ ἀπὸ τὰ ἴχνη τῆς ἁμαρτίας· ἴχνη δὲ ϗ λείψανα τῆς ἁμαρτίας εἶναι, ἡ συνείθεια ϗ ἕξις ϗ εὐκολία εἰς τὴν ἁμαρτίαν· διὸ ϗ ὁ Δαβὶδ παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν πλύνῃ ἀπὸ τὰ λείψανα τῆς συγχωρηθείσης του ἁμαρτίας.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Μακάριον, ὅταν τις τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν ἐπίσταται, ἐν ὀφθαλμοῖς δὲ ἔχει διὰ παντὸς τὰ πταίσματα· ὁ μὲν γὰρ γινώσκων ϗ μεμνημένος, ϗ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς κατανοῶν τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων τὰ τραύματα, αἰσχύνεται τῇ μνήμῃ, τὴν ψυχὴν νύττεται· ϗ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης ἀναγκασθεὶς εἰς μεταμέλειαν ἔρχεται· ὁ δὲ λήθην παθὼν εἰς ἕτερα πάλιν ἁμαρτήματα, ὡς μηδενὸς αὐτῷ κακοῦ πραχθέντος, προάγεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·) λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος „ Ἡ ἁμαρτία οὐδενὸς ἐγκαλοῦντος, προδίδωσιν· οὐδενὸς κατηγοροῦντος, περὶ φόβου τὸν ἁμαρτωλὸν ἀποκαθιστᾷ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι τὸ σοὶ μόνῳ ἥμαρτον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ σοὶ μόνῳ ἔγνωσαι τὸ ἁμάρτημά μου· ἐπεὶ τοὺς πάντων ἀποκρυψάμενος ὀφθαλμούς, τοὺς τοῦ Θεοῦ οὐ διέλαθεν· ἀλλ' ἠλέγχθη διὰ τοῦ Προφήτου· ὅτι γὰρ οὐκ ἦν πολλοῖς ἐγνωσμένον τὸ πραχθὲν αὐτῷ, παρίστησιν ὁ Νάθαν φήσας πρὸς αὐτόν, ὅτι σὺ ἐποίησας κρυφῆ· κἀγὼ ποιήσω τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐναντίον παντὸς Ἰσραὴλ ϗ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου τούτου· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Ἀσεβὴς ὁ λέγων βασιλεῖ, παρανομεῖς· (Ἰώβ. λδ΄. 18.) ἔφη που ἡ θεία Γραφή· ἐπεὶ τοίνυν οὐδεὶς ἦν ὁ ἐλέγχειν με δυνάμενος ἡμαρτηκότα, ἐπηνώρθωσας δὲ σὺ μόνος, σοὶ ϗ μόνῳ ἥμαρτον· καλῶς δὲ προστέθηκε· „ Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· τοῦτο γὰρ ὁ Νάθαν εἶπε πρὸς τὸν Δαβίδ· „ Τί ὅτι ἐφαύλισας τὸν λόγον Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ; (Β΄. Βασιλ. ιβ΄. 9.) ὁ δὲ Χρυσόστομός φησι „ Βασιλεὺς ἤμην· σὲ ἐφοβούμην μόνον· βασιλεὺς ἤμην, οὐκ ἐφοβούμην τὸν ἠδικημένον· στρατιώτης μου ἦν, κολάσαι

με

κάτω φαίνεται ὡς λέγει ὅτι ἔπραξεν, ὄχι ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας καὶ πονηρὰ πληθυντικῶς · ἀλλὰ ἁμαρτίαν καὶ ἀνομίαν καὶ πονηρὸν ἑνικῶς · καὶ ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ ὁ φόνος, ὁποῦ ἔκαμε τοῦ Οὐρίου, ἐκρέματο ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς γυναικός του Βηρσαβεέ · ἡ μοιχεία γὰρ αὐτῆς ἐπροξένησε τὸν φόνον τοῦ ἀνδρός της · καὶ κατὰ τοῦτο τὰ δύω ἁμαρτήματα φαίνονται ὡς ἕνα, καθὸ τὸ ἕνα ἔγινεν αἰτία τοῦ ἄλλου.

„ Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις
„ σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνε-
„ σθαί σε.

Ἐποίησα, λέγει Κύριε, τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου κατ' ἐπάνω τῆς κεφαλῆς μου: ἤγουν ἵνα ἐσὺ, ὅταν δικαιολογῆσαι πρὸς ἐμένα, καὶ κρίνεσαι διὰ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ μοι ἔκαμες: πῶς δηλαδὴ, ἐσὺ μὲν ἐποίησας ἐμένα βασιλέα, καὶ τόσον πολλὰ μὲ ἐδόξασας, ἐγὼ δὲ ὡς ἀχάριστος παρέβηκα τοὺς νόμους σου · καὶ τόσον σὲ παρεπίκρανα, ἵνα λέγω, ὅταν ἐσὺ κρίνεσαι μὲ ἐμένα δι' αὐτὰ, δικαιωθῇς μὲν ἐσὺ, ἐγὼ δὲ ὁ ἄθλιος καταδικασθῶ, διὰ τὶ ἐφάνηκα περὶ τὸν εὐεργέτην ἀχάριστος· τοῦτος γὰρ ἦτον ὁ σκοπὸς καὶ ἡ γνώμη τοῦ πονηροῦ Δαίμονος, ὁποῦ μὲ ἐβίασε τρόπον τινὰ, καὶ μὲ ἐνίκησε μὲ τὴν πτῶσιν τῆς ἁμαρτίας · ποῖος σκοπός; τὸ νὰ καταςαθῶ δηλαδὴ ἐγὼ ὁ ἴδιος πρόξενος τῆς ἐδικῆς μου καταδίκης· (1) ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι τὸ νόημα τοῦ παρόντος ῥητοῦ, μαρτυρεῖ καὶ ἡ θεία Γραφή · φαίνεται γὰρ ἐν αὐτῇ, ὅτι ἐδικαιολογήθη καὶ ἐκρίθη ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν, καὶ ἤλεγξεν αὐτόν · διὰ τὶ, ὁ μὲν Θεὸς βοσκὸν καὶ προβατέα λαβὼν τὸν Δαβὶδ, κατέςησε βασιλέα, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ μυρίους κινδύνους · ὁ δὲ Δαβὶδ μὲ τὴν πονηρὰν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας, ἀντάμειψε τὸν εὐεργέτην του: „ Ἐγώ εἰμι ὁ χρίσας σε εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐγώ εἰμι ὁ ῥυσάμενός σε ἐκ χειρὸς Σαοὺλ · · · τὶ ὅτι ἐφαύλισας τὸν λόγον Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ; (Β. Βασιλ. ιβ'. 7.) ἀκολούθως δὲ ἐπιφέρει ὁ Θεὸς τὴν καταδίκην κατ' αὐτοῦ, λέγων „ Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξεγείρω κακὰ ἐκ τοῦ οἴκου σου · · · καὶ πάλιν „ Οὐκ ἀποςήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος, καὶ τὰ ἑξῆς. (αὐτόθ.)

5: „ Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην,
„ καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μή-
„ τηρ μου.

Θέλοντας ὁ Δαβὶδ νὰ τραβίζῃ τὸν Θεὸν εἰς σπλάγχνος καὶ ἔλεος, ἀναβαίνει μὲ τὸν λογισμόν του εἰς τὴν παρὰ φύσιν τῶν ἀνθρώπων γέννησιν · διὰ τὶ ἂν ὁ Ἀδὰμ δὲν ἥμαρτε, δὲν ἤθελε σμιχθῇ μὲ τὴν Εὔαν · ὥςε, ἡ μὲν ἁμαρτία ἐγέννησε τὴν σμίξιν · ἡ δὲ σμίξις πάλιν ἐγέννησε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας · οἱ δὲ ἀπόγονοι ἐκείνων ἐ-

---

με οὐκ ἐδύνατο · ἀλλὰ φροντίζω διὰ σέ · μὴ σύ με ἀπαιτήσῃς εὐθύνας · πολλῶν φησι ϗ μεγάλων παρὰ σοῦ δωρεῶν ἀπολαύσας τοῖς ἐναντίοις ἠμειψάμην τὰ δῶρα τὰ ἀπειρημένα τε νόμῳ δρᾶσαι τολμήσας · οὐ γὰρ τοῦτο φησὶν, ὅτι τὸν Οὐρίαν οὐκ ἠδίκησα · ἠδίκησε γὰρ κἀκεῖνον ϗ τὴν ἐκείνου γυναῖκα · ἡ δὲ μεγίςη παρανομία εἰς αὐτὸν τετόλμηται τὸν Θεὸν, τὸν ἐκλεξάμενον ϗ βασιλέα πεποιηκότα · τὰ αὐτὰ λέγει ϗ ὁ Θεοδώριτος μὲ τὸν Χρυσόςομον · ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, ἔλεγεν, ἐπειδὴ μόνῳ τῷ Θεῷ τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν ἡμᾶς μέλει, ὡς δημιουργῷ φειδομένῳ τοῦ πλάσματος · ἴσως δὲ ϗ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα ἔλεγεν, ὅτι πάντων ὡς βασιλεῖ χαριζομένων, ϗ τῇ σιωπῇ κρυπτόντων τὸ ἁμάρτημα, ὁ Θεὸς τὸν Νάθαν ἔπεμψε ϗ πονηρὰν οὖσαν τὴν πρᾶξιν ἐξήλεγξεν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος, ϗ ὁ Θεοδώριτος ϗ ὁ Ὠριγένης λέγουσι „ Τὸ ὅπως ἐνταῦθα, οὐκ ἔςιν αἰτίας δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῆς ἐκβάσεως · οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἥμαρτεν ὁ Δαβὶδ, ἵνα ὁ Θεὸς δικαιωθῇ · ἀλλὰ τοὐναντίον · ἐπειδὴ ἠγνωμονήθη ὁ Θεὸς, δίκαια εἶπεν ἐγκαλεῖν · παρεξεταζομένων οὖν τῶν σῶν ϗ τῶν παρ' ἐμοῦ, ἡ νικῶσα γίνεται παρὰ σοί · λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Οὐ μὴν χρόνον γε προσήκει καταναλωθήσεσθαι νομίζειν, εἰς τὸ ἕκαςον ἐ-

ἐγέννησαν τοὺς μετὰ ταῦτα, καὶ ἐκεῖνοι πάλιν τοὺς ἄλλους ἕως τοῦ Δαβίδ· (1) διότι ἀγκαλὰ καὶ ὁ γάμος ἔγινε τίμιος διὰ τὴν παιδοποιΐαν· ἀλλ' ὅμως κατὰ φύσιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἔχει τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἐμπαθῆ ἡδονήν· ὥστε καλὰ λέγει, ὅτι ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ συνελήφθην καὶ ἐγεννήθην· τὸ γὰρ ἐκίσσησεν, ἐγέννησεν εἶπεν ὁ Σύμμαχος, ἢ ἐκύησεν, ὡς κεῖται παρὰ τῷ Χρυσοστόμῳ: ἤγουν συνέλαβε· καὶ λοιπὸν λέγει, ὅτι δὲν εἶναι κἀνένα μέγα πρᾶγμα, ἂν καὶ ἐγὼ ἥμαρτον· διὰ τί ἔπαθον τὸ ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

6: „ Ἰδοὺ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας.

Τοῦτο ἐῤῥέθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ διὰ τὴν ἀληθῆ ἐξομολόγησιν, ὁποῦ ἔκαμε τῆς ἁμαρτίας του· λέγει γὰρ, ὅτι ἐπειδὴ ἐσὺ ἀγαπᾷς τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὡμολόγησα τὴν ἀλήθειαν ταύτην, καὶ εἶπον, ὅτι ἥμαρτον· τὸ δὲ, ἰδοὺ γὰρ, εἶναι περιττὸν, τόσον εἰς τὸν παρόντα στίχον, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀνωτέρω· κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις πολλὰ τοιαῦτα περιττὰ μεταχειρίζεται.

„ Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφί-
„ ας σου ἐδήλωσάς μοι.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πρὸς ἐδικήν του καταισχύνην καὶ ἐντροπήν· καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ὅτι, ἐσὺ μὲν Κύριε, τόσον πολλὰ με ἠγάπησας, ὥστε ὁποῦ ἀπεκάλυψας εἰς ἐμένα τὰ ἀπόκρυφα Μυστήρια τῆς προνοίας καὶ σοφίας σου διὰ μέσου τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· ἐγὼ δὲ ἐφάνηκα πρὸς τὴν τοσαύτην χάριν ἀχάριστος· καὶ οὐκ ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον, ἀλλ' ἔχων τὴν τοῦ νόμου σου γνῶσιν, καὶ τὴν τῶν Μυστηρίων σου δήλωσιν.

7: „ Ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθή-
„ σομαι.

Πολλοὶ πολλὰ λόγια εἶπον περὶ τοῦ ῥητοῦ τούτου, κἀνένας ὅμως δὲν εἶπε κἀνένα φανερὸν καὶ ἀναντίῤῥητον· ἐγὼ δὲ, λέγω, ὅτι ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει διὰ λόγου του, ὅτι θέλει συγχωρηθῇ ἡ ἁμαρτία του τελειότερον· καὶ διὰ τὴν συγχώρησιν αὐτῆς, θέλει γεμίσει ἀπὸ χαρὰν ἡ καρδία του· διότι ἐπειδὴ ὁ Νόμος ἐκαθάριζε μερικοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ ἐμολύνοντο μὲ τὸ ῥάντισμα τοῦ ὑσσώπου· τὸ ὁποῖον εἶναι εἶδος χόρτου πολλὰ καθαρτικοῦ· διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ καθαρτικοῦ τούτου χόρτου λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλεις με ῥαντίσεις Κύριε, μὲ ῥάντισμα καθαρτικόν· τοῦτο δὲ εἶναι, λόγος συγχωρητικὸς παρὰ Θεοῦ· ἢ καὶ τὸ δάκρυον τῆς μετανοίας· ἐπειδὴ καὶ τὸ δά-

κρυ-

ἰδεῖν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων, ϗ τὸν κριτὴν, ϗ τὰ ἀκόλουθα τῷ θείῳ δικαστηρίῳ· ἀφάτῳ δυνάμει ἐν ῥοπῇ καιροῦ φαντασιουμένου τοῦ νοῦ, ϗ πάντα ἀναζωγραφοῦντος ἑαυτῷ ϗ οἱονεὶ ἐν κατόπτρῳ τῷ ἡγεμονικῷ ἐνορῶντος τοὺς τύπους τῶν πεπραγμένων.

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἀπαθῶς ἔμελλον νὰ γεννῶνται οἱ ἄνθρωποι· ϗ ὅρα τὸν Μελέτιον τὸν Πηγᾶν· γράφει δὲ ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐρωτήσει ν'. πρὸς Ἀντίοχον „ Τινὲς δέ φασιν, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἄρσεν ϗ θῆλυ ποιήσαντος, εὔδηλον, ὅτι διὰ σπερμογονίας ἐβουλήθη ὁ Θεὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων συστήσασθαι· ὅμως δὲ, οὐχ ἠβούλετο διὰ παρακοῆς· ἀλλὰ μετὰ τιμῆς γενέσθαι τοῦτο· ταύτῃ τῇ δόξῃ φαίνεται συνηγορῶν ϗ ὁ Κύριος Εὐγένιος ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἀνεκδότῳ Θεολογικῷ· φέρων τὸ πρὸ τῆς παρακοῆς ῥηθὲν πρὸς τοὺς προπάτορας παρὰ Θεοῦ· ἤτοι τό „ Αὐξάνεσθε ϗ πληθύνεσθε· ϗ τὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐκεῖνο λόγιον „ Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ ϗ τὴν μητέρα, ϗ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος οὕτω λέγει „ Ἐπεὶ προηγούμενος ἦν σκοπὸς τῷ Θεῷ, μὴ διὰ γάμου γεννᾶσθαι ἡμᾶς ϗ φθορᾶς· ἡ δὲ παράβασις τὸν γάμον εἰσήγαγε, πάντες οἱ ἐξ Ἀδὰμ ἐν ἀνομίαις συλλαμβάνονται, τῇ προπατορικῇ καταδίκῃ ὑποπίπτοντες· ἢ ἐπεὶ ἡ Εὔα πρώτη ἐκίσσησε τὴν ἁμαρτίαν ὥσπερ ὀργῶσα τὴν ἡδονὴν, διὰ τοῦτο ϗ ἡμεῖς τῇ τῆς μητρὸς ὑποπίπτοντες καταδίκῃ, ἐν

ἀ-

κρυον ἀπὸ τὸν Θεὸν χαρίζεται, καὶ μάλισα τὸ ἀκόπως ἐκχεόμενον. (1)

„ Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω „ Ἐπιπλεῖον πλυνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ, διπλασιάζωντας τὰ λόγια ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς του· (2)

8. „ Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἐνηχήσῃς εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς ψυχῆς μου χαρὰν, ὅτι ἐσυγχωρήθησαν τελείως αἱ ἁμαρτίαι μου· ἀγαλλίασις δὲ καὶ εὐφροσύνη τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν· ἢ, ἡ ἀγαλλίασις εἶναι ἐπίτασις τῆς εὐφροσύνης, ὡς εἴπομεν εἰς τὸν ἔννατον Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τὸ „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί·

„ Ἀ

ἁμαρτίαις κισσᾶσθαι λεγόμεθα· ὁ δὲ Χρυσόσομός φησιν „ Εἰ γὰρ ἐκεῖνοί φησι μὴ ἥμαρτον, οὐκ ἂν ἐδέξαντο τοῦ θανάτου τὸ ἐπιτίμιον· θνητοὶ δὲ μὴ ὄντες, κρείττους ἂν ἦσαν φθορᾶς· τῇ δὲ ἀφθαρσίᾳ πάντως ἂν ϗ ἀπάθεια συνῆν· ἀπαθείας δὲ πολιτευομένης, χώραν οὐκ ἂν ἔσχεν ἡ ἁμαρτία· διδασκόμεθα δὲ διὰ τούτων πάντων, οὐχ ὅτι φυσικὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ ἐνέργεια· (ἦ γὰρ ἂν ἦμεν ἐλεύθεροι τιμωρίας·) ἀλλ' ὅτι ῥέπει ἡ φύσις ἐπὶ τὸ πταίειν ὑπὸ τῶν παθημάτων ἐνοχλουμένη· νικᾷ δὲ ὅμως ἡ γνώμη πόνοις συνεργοῖς κεχρημένη· ἄρισα δὲ εἶναι ϗ ἐκεῖνα, ὁποῦ λέγει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, φησὶ γάρ· „ Ἔθος τοῖς ἁγίοις δι' ἄλλων τε φωνῶν τὸν Θεὸν ἐκμειλίσσεσθαι ϗ διὰ τοῦ κατηγορεῖν τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας· ἔσι γοῦν ἀκοῦσαι βοώντων „ Μνήσθητι ὅτι χοῦς ἐσμεν· ϗ μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόσασις· ἐναργέσερον δὲ ὁ τληπαθέσατος Ἰὼβ ἀνεφώνει πρὸς Θεόν· „ Ἢ οὐχ ὡς γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἶσα τυρῷ; (Ἰὼβ ι'. 10.) τοιοῦτον δὲ ϗ νῦν ὁ Δαβὶδ ὑποδηλοῖ· ϗ αὐτὴν γὰρ ἡμῶν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχὴν, οὐ δίχα ῥύπου φιλοσαρκίας γενέσθαί φησι· τίμιος μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ὁ γάμος, ϗ πέρα διαβολῆς τὸ χρῆμα παρὰ Θεῷ, πλὴν εἴτις περιεργάσαιτο τῆς συνόδου τὴν πρόφασιν. ὄρεξιν εὑρήσει σαρκὸς ἀκονῶσαν εἰς αὐτήν· κἂν μὴ ἐπαμύνῃ νόμος, ἁμαρτία τὸ δρώμενον· κολάζεται γοῦν ἡ σύνοδος, ἐὰν μὴ νόμον ἔχῃ τὸν ἐπαμύνοντα, ϗ παιδοποιΐας ἔφεσιν τὴν ἀληθῆ τοῦ πράγματος ἀφορμήν· οὐκοῦν τό γε ἧκον εἰς ὀρέξεις μόνας ϗ κίνημα σαρκικὸν, ἐν ἀνομίαις ἡμῶν ἡ σύλληψις, καὶ ἐν ἁμαρτίαις κισσῶσιν αἱ μητέρες· εἰ δὲ ῥίζαν ἔχει τὴν φιλοσαρκίαν τῶν σωμάτων ἡ γένεσις, νοσεῖ που πάντως αὐτὴν ϗ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα... καταμολύνει τοίνυν τὴν φύσιν ἡ ἐπείσακτος φθορὰ, ϗ ὁ φθόνῳ διαβολικῷ κατακρατήσας θάνατος· ϗ τοῦτο ψάλλει Δαβίδ· „ Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην· ἀκάθαρτος οὖν ἡ φύσις, ὡς ἐκ παραβάσεως ϗ ἀρᾶς ὑπομένουσα τὴν φθορὰν παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Ἡσύχ. λέγει „ Μητέρα τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἐπιθυμίαν ἡ Γραφὴ καλεῖ ἡ θεόπνευσος εἴωθεν· ἔγκονον δὲ πάλιν ἑκατέρας, τὸν θάνατον· ϗ μαρτυρεῖ ὁ Ἰάκωβος λέγων· ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον· ὥσε ὅταν ἁμαρτάνωμεν, ἐν ἁμαρτίαις συλλαμβανόμεθα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.) Σημείωσαι ὅτι παρὰ τῷ νῦν σωζομένῳ Ἑβραϊκῷ γράφεται ἑνικῶς· ἐν ἀνομίᾳ συνελήφθην, ϗ ἐν ἁμαρτίᾳ· (ϗ ὅρα εἰς τὸ νεοτύπωτον Ψαλτήριον τοῦ Λιτίνου) διὰ νὰ δηλωθῇ ὅτι ἡ ἁμαρτία ϗ ἀνομία τοῦ Ἀδὰμ μία ἦτον γενικῶς, ἡ παρακοή· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα πληθυντικῶς εἶπον ἀνομίας ϗ ἁμαρτίας· διὰ νὰ φανερώσουν, ὅτι ἡ γενικὴ ἐκείνη ἁμαρτία πολλὰς ἁμαρτίας εἰδικῶς περιεῖχε, ϗ ὑπερηφάνειαν, ϗ προσπάθειαν πρὸς τὴν ἰδίαν γυναῖκα, καὶ καταφρόνησιν Θεοῦ, ϗ ἄλλας, ὡς πολλοὶ λέγουσι Θεολόγοι.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Πλαγίως οὖν (διὰ τῆς θερμῆς ϗ καθαρτικῆς ὑσσώπου·) ὑπεμφαίνει τὴν ἐν ἡμῖν γινομένην τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν· οὗ ἡ χάρις ζέοντας ἡμᾶς ἀποτελεῖ τῷ Πνεύματι, ϗ πάντα ῥύπον ἐκτήκει τὸν ἐν ἡμῖν, πυρὸς δίκην ἀοράτως εἰσχεομένην· διὰ γάρ τοι τοῦτο βαπτίζεσθαί φασιν οἱ Πνευματοφόροι παρὰ Χρισοῦ, Πνεύματι ἁγίῳ ϗ πυρί· ϗ τὸ τίμιον δὲ αἷμα Χρισοῦ, οὐ μόνον ἡμᾶς ἀπαλλάττει φθορᾶς, ἀλλὰ γὰρ ϗ ἁπάσης ἀκαθαρσίας τῆς εἰς τὸ ἔσω κεκρυμμένης, ϗ ἀποψύχεσθαι οὐκ ἐᾷ πρὸς τὸ ῥάθυμον· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ἑτέρων τοίνυν ἐσὶ πραγμάτων τὸ ὕσσωπον αἴνιγμα· ὑσσώπῳ γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τὸ αἷμα τοῦ προβάτου ταῖς φλιαῖς ἐπιῤῥάναντες, τοῦ ὀλοθρεύοντος τὰς χεῖρας διέφυγον· τύπος δὲ ἦν ἐκεῖνα τῶν σωτηρίων παθημάτων. αἷμα γὰρ κἀνταῦθα ϗ ξύλον σωτήριον, ϗ σωτηρία τῆς μετὰ πίσεως προσιοῦσι χαριζομένη· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἀθανάσιος, „ Σύ φησι, Κύριε, ὁ ἀλήθεια ὢν ϗ ἀλήθειαν ἀγαπῶν, βουλόμενος ἡμᾶς ἐν ἀληθείᾳ διάγειν ἀποκαθαριεῖς ἡμᾶς τῆς ἀρχαίας ἁμαρτίας· ἡ δὲ ἀποκάθαρσις ἡμῶν δι' ὑσσώπου γενήσεται· ὑσσώπῳ δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν ἀφομοιοῖ, ἅτε θερμαίνουσαν ϗ πάντα τὸν ἐν ἡμῖν ῥύπον ἀποσμήχουσαν· ϗ ὁ Ἡσύχιος, ὥσπερ ϗ ἡμεῖς ἐν τῇ δωρεᾷ τοῦ Βαπτίσματος, τῷ μὲν ὕδατι πλυνόμεθα· τῷ δὲ Πνεύματι λαμπρυνόμεθα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Διὰ τί δὲ τῶν λευκῶν ἡ χιὼν εἰς τὴν εἰκόνα παρελήφθη τῆς λευκότητος; ὅτι ὥσπερ

,, Ἀγαλλιάσονται ὀστέα τεταπεινω-
,, μένα.

Τὰ κόκκαλά μου, λέγει, τὰ ὁποῖα ἐταπεινώθησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, θέλουν ἀγαλλιάσουν μὲ τὸ νὰ ἐλαφρωθοῦν διὰ τῆς συγχωρήσεως τῆς αὐτῆς ἁμαρτίας· ἀπὸ τὸ μέρος δὲ τῶν κοκκάλων, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλον τὸν ἑαυτόν του· μερικοὶ δὲ λέγουν: ἤτοι ὁ Χρυσόσομος καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι τὸ, Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν, εἶπεν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου: ἤγουν, ὅτι ἐσὺ μὲν Κύριε, θέλεις ἀναγγείλῃς εἰς ἐμὲ τὴν παγκόσμιον χαρὰν, ὁποῦ ἔχει νὰ γένῃ εἰς ὅλους διὰ τῆς ἀποῤῥήτου ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ σου· τὰ δὲ τεταπεινωμένα μου κόκκαλα εὐθὺς μὲ τὴν ἀγγελίαν αὐτὴν τρόπον τινὰ θέλουν πηδήσουν, καὶ θέλουν χορεύσουν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἡδονήν· (1)

9: ,, Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ
,, τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς
,, ἀνομίας μου ἐξάλειψον.

Φανερὰ, λέγει, εὑρίσκονται ἔμπροσθεν εἰς τὴν παντέφορον ἐπισκοπήν σου Κύριε, τὰ ἐδικά μου ἁμαρτήματα· λοιπὸν γύρισον ταύτην τὴν ἐπισκοπήν σου ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μου, καὶ παραβλέπων αὐτὰ, ἐξάλειψον ὅλα ἀπὸ τὴν βίβλον τῶν ἔργων μου· (2)

10: ,, Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ
,, Θεός.

Ἡ καρδία σημαίνει πολλὰ πράγματα· διότι ποτὲ μὲν, σημαίνει αὐτὸ τὸ σωματικὸν μόριον τῆς καρδίας· ποτὲ δὲ τὸ βαθύτατον ἡγεμονικόν· κατὰ τὸ ,, Διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; (Λουκ. κδ'. 38.) ποτὲ δὲ σημαίνει τὴν γνώμην καὶ τὴν προαίρεσιν, ὡς τὸ ,, Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· (Ἡσ. κθ'. 13.) ἄλλοτε δὲ σημαίνει τὴν εὐδοκίαν καὶ τὴν ἀρέσκειαν, ὡς τὸ ,, Εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου

περ ἡ χιὼν, ὕδωρ οὖσα τῷ ὑποκειμένῳ, τῇ τοῦ ἀέρος προσθήκῃ λευκὴ γίνεται· οὕτω καὶ ψυχὴ τὰς φυσικὰς ἀφορμὰς τῇ βοηθείᾳ τοῦ Πνεύματος συναυξήσασα, ἀξία γίνεται τῆς διδομένης τοῖς ἁγίοις λαμπρότητος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος ,, Μόνη ἡ τοῦ βαπτίσματος δωρεὰ ταύτην ἐργάσασθαι τὴν κάθαρσιν δύναται· ταύτην δὲ τὴν κάθαρσιν καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου δώσειν ὑπέσχετο ὁ τῶν ὅλων Κύριος ,, Ἐὰν ὦσι, φησὶν, αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Δαβὶδ προαγορεύει, ἐν τῷ διαστέλλειν, φησὶ, τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς χιονωθήσονται ἐν Σελμών· κἀνταῦθά φησιν, ὅτι τῆς δοθησομένης ἅπασιν ἀνθρώποις προσδέομαι χάριτος· ἐκείνη γὰρ ἀκριβῶς ἀποῤῥῖψαί με δύναται μόνη, καὶ τῆς χιόνος μοι τὴν λευκότητα δοῦναι.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ,, Τίς δ' ἂν εἴη αὕτη (ἡ ἀγαλλίασις·) ἢ ἐκείνη ἡ γνῶσις ἡ περὶ τῆς ἀναστάσεως; πότε ἄλλο τε ἀγαλλιάσονται τὰ σεσημμένα ἡμῶν ὀσᾶ, ἢ κατὰ τὸν τῆς Ἀναστάσεως καιρὸν, καθ' ὃν ὡς ἡ προφητεία ,, Τὰ ὀσᾶ ἡμῶν ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ; (Ἡσ. ξς'. 14.) εἰκότως δὲ μετὰ τὸ ῥαντιεῖς με ταῦτα ἐπήγαγεν· ἕπεται γὰρ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι ἡ τῆς Ἀναστάσεως ἐλπὶς εἰς ἀρχὰς ἀναφέρουσα τοὺς πεπιστευκότας εἰς Χριστὸν, ἀτελευτήτου καὶ τρισμακαρίας ζωῆς· οὐκοῦν, ἡ μὲν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος κάθαρσις πράττεται παραχρῆμα. δίδοται γὰρ ἡ χάρις ἐν Χριστῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀδιάζο(?)ος καὶ διασμήχοντος τὰς τῶν πιστευόντων καρδίας· ἀποκεῖται δὲ, καὶ τέως ἐστὶν ἐλπὶς οὐκ ἐψευσμένη, ἡ ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις ἀγαθοῖς ἀγαλλίασις καὶ εὐφροσύνη· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὀσᾶ νοοῦνται ἐδῶ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἃς ἀναστώσει ὁ Χριστὸς πιθοῦσας(?) τὴν συντριβήν· ἁπλούστερον δὲ ἀκουτιεῖ μέ φησι τὴν φωνὴν τῆς ἀγαλλιάσεως· ὅτι ἀφεῖταί μοι ἡ διπλῆ ἁμαρτία· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος ,, Ταπεινοῦνται μὲν τὰ τῆς ψυχῆς ὀστέα· τουτέστιν αἱ δυνάμεις, ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ συντρίβονται· ἀλλὰ τῇ μετανοίᾳ σωθέντα, ἀναθάλλει, καὶ εἰς τὴν χαρὰν τὴν ἀρχαίαν ἐπανέρχεται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ,, Ἐξάλειψον μὴ μίαν, ἀλλὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας μου· ἱκανὴ γὰρ καὶ μία παραπέμψαι πρὸς γέενναν· μὴ τοίνυν ἡμεῖς τῆς τυχούσης ἁμαρτίας ἀμελήσωμεν. ἐὰν γὰρ ἐσπιλωμένος δι' οὑτινοσοῦν ῥύπων ὁ χιτὼν εὑρεθῇ ὁ ἡμέτερος, εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσελθεῖν τοῦ Βασιλέως, ἢ πατῆσαι τὴν αὐλὴν οὐ δυνάμεθα· τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐπισφραγίζων ἔλεγε· Μὴ πλανᾶσθε οὔτε πόρνοι, οὔτε μαλακοὶ οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν. αἰτεῖ δὲ ὁ Προφήτης, ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἐὰν γὰρ μὴ παραβλέψῃ ὁ Θεὸς τὰ ἡμέτερα πταίσματα, σωθῆναι οὐ δυνάμεθα. πῶς δὲ τοῦτο κατορθοῦται; ὅταν ἡμεῖς ἀγαθὰς πράξεις καὶ ἀρετὰς ἀσκήσωμεν, ἵνα τοῦ Κριτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς αὐτὰς μετενέγκωμεν· οὕτω γὰρ καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν θεωρίας αὐτὸν ἀποστῆσαι δυνάμεθα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) Ὁ δὲ Αὐγουστῖνος λέγει

μου (Πράξ. ιγ΄. 22. ά. Βασιλ. ιγ΄. 14) ἄλλοτε δὲ σημαίνει τὴν ψυχὴν, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο „ Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, κτίσον Κύριε, καθαρὰν τὴν ψυχήν μου · ἤγουν σὲ παρακαλῶ, ὄχι νὰ κτίσῃς καὶ νὰ οὐσιώσῃς ἄλλην ψυχὴν εἰς ἐμένα · ἀλλὰ τὴν οὖσαν ψυχήν μου νὰ ἀνακαινίσῃς καὶ νὰ ἀποκαταςήσῃς εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ φυσικὸν κάλλος της · διότι ἂν ἐσὺ ἀποβάλλῃς ἀπὸ τὴν ψυχήν μου τὴν παλαιότητα, τὴν ὁποίαν ἀπόκτησεν ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας, θέλεις κτίσεις εἰς ἐμένα καρδίαν καθαράν · τὸ κτίσον λοιπὸν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀποκατάςησον · (1)

„ Καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς „ ἐγκάτοις μου.

Τὸ ἐγκαίνισον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἔμβαλε καινῶς · ἤτοι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς βάλε Κύριε, Πνεῦμα εὐθές: ἤγουν χάρισμα εὐθύτητος μέσα εἰς τὰ ἐντόσθιά μου, διὰ νὰ διευθύνῃ τὰς ςραβὰς καὶ σκολιὰς κινήσεις ὁποῦ ὁ Δαίμων ἔμβασεν εἰς αὐτά · ἔγκατα δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ ἐνδότερα μέρη τῆς ψυχῆς του · λέγει δὲ καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι εὑρισκομένους σκλάβους Ἰουδαίους „ Καὶ δώσω „ ὑμῖν καρδίαν καινὴν καὶ Πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑ„ μῖν, καὶ ἀφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρ„ κὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην · (Ἰεζ. λς΄. 26.) ἤτοι θέλω ἀνακαινίσω τὴν καρδίαν σας ὁποῦ ἀσθένησε · καὶ τὴν προθυμίαν σας ὁποῦ ἀδυνάτησε. (2)

11: „ Μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώ„ που σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅ„ γιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ᾿ ἐμοῦ.

Μή με ἐκβάλλῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ θείου προσώπου σου, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ ἔγινα ἀνάξιος τῆς ἐπισκοπῆς σου · μηδὲ ὑςερήσῃς ἀπὸ

γει · „ Ἐὰν θέλῃς νὰ σοῦ εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς, ϗ νὰ γυρίσῃ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ νὰ μὴν τὰς βλέπῃ · πρέπει σὺ νὰ τὰς ἔχῃς πάντοτε ἔμπροσθέν σου καὶ νὰ τὰς θρηνῇς · διὰ τὶ ἂν ἐσὺ ῥίψῃς ὀπίσω σου τὰς ἁμαρτίας σου ϗ τὰς λησμονήσῃς · ὁ Θεὸς τὰς βάλλει ἔμπροσθέν του ϗ τὰς ἐνθυμεῖται διὰ νὰ σὲ παιδεύσῃ (παρὰ τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ἐλέησόν με ὁ Θεός ·) λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος „ Συνάγαγε πάντα, (τὰ ἁμαρτήματα δηλ:) καὶ ὡς ἐν βιβλίῳ γράφε · ἂν γὰρ σὺ γράψῃς, ὁ Θεὸς ἐξαλείφει · ὥσπερ οὖν, ἂν μὴ σὺ γράψῃς, ὁ Θεὸς ϗ ἐγγράφει ϗ δίκην ἀπαιτεῖ. Πολὺ τοίνυν βέλτιον παρ᾿ ἡμῶν αὐτὰ γραφῆναι, ϗ ἄνωθεν ἐξαλειφθῆναι, ἢ τοὐναντίον ἡμῶν ἐπιλανθανομένων, τὸν Θεὸν αὐτὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐνεγκεῖν τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, οὕτως ἑρμηνεύει „ Τὸ κτίσον ἐνταῦθα οὐ τὴν οὐσίωσιν δηλοῖ, ἀλλὰ τὴν βελτίωσιν · κτίσον φησὶν οὐχὶ νῦν δημιούργησον, ἀλλὰ τὴν ἐκ κακίας παλαιωθεῖσαν ψυχὴν ϗ σεσαθρωμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνακαίνισον · ϗ ὁ Κύριλλος λέγει „ Κτίσις ἐν τῇ Γραφῇ λέγεται, οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγή, ἀλλὰ ϗ ἡ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή · ἐνταῦθα τὸ κτίζειν πραγμάτων ἐςὶ μεταβολὴ πρὸς τὸ βέλτιον . . . ἐπειδὴ γὰρ ἦν ὁ Δαβὶδ ϗ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐκτισμένη, συνεπτώθη δὲ τῇ μοιχείᾳ ϗ τῷ φόνῳ ϗ πρὸς φθορὰν κατεφέρετο, κτίσον φησὶν ἐν ἐμοὶ καρδίαν καθαράν · οὐ περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρίςης πολιτείας · λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ τὸ γῆρας ἐδεξάμην τῆς ἁμαρτίας, τῇ σῇ με φιλανθρωπίᾳ νεούργησον · ταῦτα ϗ διὰ Ἰεζεκιὴλ τοῦ Προφήτου ὁ Δεσπότης ὑπέσχετο · δώσω γὰρ αὐτοῖς φησι καρδίαν καινήν · ϗ Πνεῦμα καινόν · (Ἰεζ. λς΄. 26.) τοῦτο κἀνταῦθα ὁ μακάριος ἤτησε Δαβὶδ, τήν τε βλαβεῖσαν αὐτοῦ νεουργηθῆναι καρδίαν, ϗ τὸ λογικὸν, ἵνα τὸν λογισμὸν τῆς ψυχῆς καθάρῃ ϗ διορθώσηται, ῥυπαρὸν ταῖς ἡδοναῖς ϗ ταῖς ἐπινοίαις τοῦ Διαβόλου γενόμενον · κτίσαι γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ πολλάκις τὸ διορθώσασθαι λέγεται · ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Καρδίαν ϗ ἔγκατα τὸ διανοητικὸν, οἶμαι, λέγει, ϗ τὰ τούτου κινήματα ἢ διανοήματα · ζητεῖ δὲ ταῦτα, οὐχ ὡς οὐκ ἔχων · τίς γὰρ, εἰμὴ Δαβὶδ ὁ τοσοῦτος; ἀλλ᾿ ὡς καινὸν γινώσκων τὸ νῦν προςιθέμενον · εἴρηται δὲ τὸ Πνεῦμα, εὐθὲς μὲν, ὅτι ἀπεναντίας ἔχει πρὸς τὴν τοῦ ὄφεως σκολιότητα · κατὰ γὰρ τὴν Γραφὴν „ Πνεῦμα ἅγιον φεύξεται δόλον (Σοφ. ά. 5.) ϗ ὡς αὐτοδικαιοσύνη ϗ αὐτοαλήθεια, παρατροπὰς ἐφ᾿ ἑκάτερα ϗ ἐκκλίσεις οὐκ ἔχον · ἡγεμονικὸν δὲ, ὡς ἀρχικὸν ϗ δεσποτικὸν, ϗ τὸν ἡγεμόνα νοῦν κατευθῦνον · κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, Πνεῦμα τὸν νοῦν ἐκάλεσεν, εὐθὲς δὲ τοῦ νοῦ τὸ ἑδραῖον · ὡς ἂν εἰ λέγοι ἀσφάλισαί μου τὸν νοῦν, μηκέτι εὔκολον εἶναι καταπίπτειν εἰς ἁμαρτίαν · ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „ Καρδία ἐςὶ καθαρὰ ἡ παντάπασιν ἀνείδεον τῷ Θεῷ τὴν μνήμην παραςήσασα, ϗ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἕτοιμον ἐνσημανθῆναι τύποις, δι᾿ ὧν ἐμφανὴς πέφυκε γίνεσθαι · ἐν ᾗ καθάπερ ἐν πτυχίῳ καλῶς λειανθέντι, διὰ τὴν ἄκραν λαμπρότητα, γινόμενος ὁ Θεὸς, τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει · εἰ γὰρ καθαρὰ ἐν ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ ἡ καρδία κτισθῇ, εὐθέως χώραν

ἀ-

πὸ λόγου μου τὸ Πνεῦμάσου τὸ ἅγιον · ἤτοι μὴ πάρῃς ἀπὸ ἐμένα τὸ χάρισμα τῆς Προφητείας διὰ τὶ ἥμαρτον · ὥςε ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο συμπεραίνεται, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δὲν ἔλειψε παντελῶς καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τὸ Προφητικὸν χάρισμα, ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ · (1)

12: „ Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σω-
„ τηρίου σου.

Δός, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα τὴν χαρὰν ἐκείνην ὁποῦ εἶχον πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὴν σωτηρίαν, ὁποῦ ἐλάμβανον παρὰ σοῦ · βλέπε δὲ ὦ Ἀναγνῶςα πῶς ὁ Δαβὶδ, ἐκεῖνο μὲν ὁποῦ δὲν ἔχασεν: ἤτοι τὸ Προφητικὸν χάρισμα, ἐπαρακάλει ἀνωτέρω νὰ μὴ παρθῇ ἀπ' αὐτόν · τοῦτο δὲ ὁποῦ ἔχασεν: ἤγουν τὴν πρὸ τῆς ἁμαρτίας χαρὰν τῆς συνειδήσεως αὐτὸ παρακαλεῖ νὰ τῷ δοθῇ πάλιν · ἐπειδὴ καὶ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἔχαιρε κατὰ συνείδησιν, πῶς ἔχει τοιοῦτον μέγαν σωτῆρά του τὸν Θεόν · (2)

„ Καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήρι-
„ ξόν με.

Στερέωσόν με Κύριε, λέγει, μὲ χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡγεμονικόν · ἤγουν ὁποῦ νὰ κυριεύῃ τὰ πάθη καὶ νὰ μὲ ὁδηγῇ πρὸς τὰ καλὰ καὶ τὰς ἀρετάς · χάρισμα δὲ εὐθύτητος καὶ χάρισμα ἡγεμονικὸν νοοῦνται αἱ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι ὁποῦ δίδονται εἰς τὴν ψυχὴν παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

13: „ Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδούς σου, καὶ
„ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσιν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία τοῦ πράγματος, ὁποῦ ἔμελλε νὰ γένῃ · ἀφ' οὗ γὰρ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐξαπλώθη εἰς τὰ ἄνομα Ἔθνη ἀπὸ τότε καὶ ἡ βίβλος αὕτη τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ, ἔγινεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνόμους καὶ ἀσεβεῖς, διδάσκαλος τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θεο-

γνώ-

ἔχει τὸ Πνεῦμα ἐν τοῖς ἐσωτάτοις τῆς ψυχῆς ἡμῶν ταμιείοις ἐγκαινίζεσθαι · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πνεῦμα δὲ οὐ τὸ πανάγιον λέγει, ἀλλὰ τοῦ λογικοῦ τὴν ὁρμήν · ὁ δὲ Ἀθανάσιος, τὴν παλαιωθεῖσάν μου φησὶ ψυχὴν, σεσαρκωμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνακαίνισον · τῶν γὰρ ἐκ τῆς ἁμαρτίας τύπων ἐξαλειφομένων, καρδία κτίζεται καθαρά · ἔγκατα δὲ ψυχῆς αἱ ὀρθαὶ ἔννοιαι · περὶ ὧν φησι „ Καὶ πάντα τὰ ἐντός μου εὐλογεῖτε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ · εὐθὲς δὲ Πνεῦμα, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἢ ἡ συνείδησις ἡ ὀρθή · ὃ λέγει ὁ Παῦλος Πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τῷ ἐν αὐτῷ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ περιεργότερον λέγουσιν, ὅτι κτίζω θέλει νὰ εἰπῇ κυρίως, τὸ ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὸ εἶναι παράγω · ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εἶναι οὐδὲν, ϗ ὁ ἁμαρτάνων ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς τὸ οὐδὲν μεταβάλλεται · διὰ τοῦτο ὅταν ὁ ἁμαρτάνων δικαιοῦται, ἡ δικαίωσις γίνεται εἰς αὐτὸν ὡσὰν μία κάποια κτίσις ϗ δημιουργία. (ὅρ. σελ. 137. τοῦ πολιτικοῦ θεάτρου.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι καταλελοιπὸς ἦν αὐτὸν (τὸν Δαβίδ.) τὸ Πνεῦμα διὰ τὴν ἁμαρτίαν · ϗ ὁ Χρυσόςομος „ Τὴν δωρεὰν τοῦ Πνεύματος ζητῶ, τὴν χάριν τὴν μεγάλην · ἀπέςη ἀπ' ἐμοῦ ἡ χάρις, καθάπερ περιςερὰ βόρβορον βλέπουσα · καθάπερ μέλιτταν βούλομαι αὐτὴν ἐπανελθεῖν · ἴσως δὲ συμβιβάζονται κατὰ τοῦτο αἱ δύο αὗται ἐναντιοφανεῖς γνῶμαι, καθότι, ὁ μὲν Εὐθύμιος λέγει, ὅτι δὲν ἀπέστη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος παντελῶς ϗ πάντοτε · ὁ δὲ Ἀθανάσιος ϗ ὁ Χρυσορρήμων λέγουσιν, ὅτι ἀπέςη ἀπ' αὐτὸν μερικῶς · Ἀγκαλὰ ϗ ὁ ἴδιος πάλιν Χρυσόςομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ςίχου τούτου λέγει „ Σαφῶς τοίνυν διὰ τούτων μεμαθήκαμεν τῶν λόγων, ὡς οὐκ ἐγυμνώθη τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος τοῦ ἁγίου · οὐ γὰρ ὡς γυμνωθεὶς ἀπολαβεῖν ἱκετεύει · ἀλλὰ μὴ ςερηθῆναι ταύτης ἀντιβολεῖ · τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ϗ ὁ Θεοδώριτος μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ Χρυσοςόμου · ὅθεν ϗ συμφωνοῦσι μὲ τὴν γνώμην τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου · ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν 43. στίχον τοῦ ριή Ψαλμοῦ · ἤγουν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Καὶ μὴ περιέλῃς ἐκ τοῦ ςόματός μου λόγον ἀληθείας, ὅπου λέγει ὁ ἴδιος Εὐθύμιος „ Μὴ στερήσῃς Κύριε ἀπὸ λόγου μου τὸ Προφητικὸν χάρισμα εἰς πολὺ διάςημα καιροῦ · ἀλλὰ ἂν ϗ κατ' οἰκονομίαν αὐτὸ ἐμποδισθῇ πρὸς καιρὸν, πάλιν ἂς ἀποκαταςαθῇ εἰς ἐμένα · ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Κακὸν μὲν οἰκέτῃ τὸ τοῦ δεσπότου ζημιωθῆναι πρόσωπον · ὡσαύτως ϗ υἱῷ τὸ τοῦ πατρὸς, ϗ ςρατιώτῃ τὸ τοῦ βασιλέως · ἐξόριςος γὰρ ὁ τοιοῦτος εὑρίσκεται · ἐπὶ δὲ Θεοῦ ὄλεθρον τοῦτο παρασκευάζει τῷ πάσχοντι · οὐδὲ γὰρ Πατὴρ μόνον ϗ Δεσπότης ἡμῖν ὁ Θεὸς ϗ βασιλεὺς, ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι περ ἂν εἴποις τῶν εἰς ζωὴν ϗ σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν συντεινόντων καθέςηκεν, ὥςε ὅταν ἀφ' ἡμῶν ἀποςρέφῃ τὸ πρόσωπον παραχρῆμα ἀπολλύμεθα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ πᾶσα ἡμῶν ἡ χορηγία τῶν ἀγαθῶν, ζημιούμενοι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀγαλλίασιν σωτηρίου λέγει τὴν τοῦ Σωτῆρος κάθοδον πάσης πλήρη οὖσαν ἀγαλλιάσεως. τὸ ἴδιον λέγει ϗ ὁ Δίδυμος.

γωσίας· ἐπειδὴ καὶ καθ' ἑκάστην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὕτη ἀναγινώσκεται· (1)

14: „ Ῥῦσαί με ἐξ αἱμάτων ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς „ τῆς σωτηρίας μου.

Κατὰ μὲν τὴν ἱςορίαν καὶ τὸ γράμμα, αἵματα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀδίκους φόνους· καὶ μαλιςα τὸν ἄδικον φόνον τοῦ Οὐρίου· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, αἵματα λέγονται οἱ Δαίμονες· ἐπειδὴ χαίρουσι καὶ χυλίονται εἰς τὰ αἵματα, τόσον ὅταν φονεύωνται οἱ ἄνθρωποι, ὅσον καὶ ὅταν θυσιάζωνται τὰ ἄλλα ζῶα· ὁ Θεὸς δὲ τῆς σωτηρίας λέγει, ἀντὶ τοῦ ὁ Σωτήρ μου, κατὰ περίφρασιν, ὡς εἴπομεν πολλάκις· ὁ δὲ διπλασιασμὸς τοῦ ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς, φανερόνει τὴν ἐγκάρδιον καὶ ὑπερβάλλουσαν δέησιν τοῦ Δαβίδ·

„ Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τῇ δικαιοσύνῃ σου·

Καὶ αὐτὴ, λέγει, ἡ γλῶσσά μου θέλει χαροποιηθῇ διὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς δικαιοσύνης σου Κύριε· δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαίωσιν ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν: ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀθώωσιν τῆς ἁμαρτίας καὶ καταδίκης· διὰ τὶ ὅποιος ἐλευθερόνεται, αὐτὸς καὶ δικαιοῦται· (2)

μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν δικαιοσύνην σου, μὲ αἰτιατικήν· τὸ ὁποῖον νοεῖται οὕτως, ὅτι ἡ γλῶσσά μου θέλει κάμῃ ἀγαλλίασιν καὶ χαράν της, τὴν παρὰ σοῦ δοθεῖσαν εἰς ἐμὲ δικαίωσιν: ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀθώωσιν τῆς ἁμαρτίας· καὶ διὰ ταύτην ἔχει νὰ κινηθῇ πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριςίαν σου·

15: „ Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ „ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσιν „ σου.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἔμαθον ἀπὸ τὸ Προφητικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, διὰ τοῦτο ἠξεύρω, ὅτι πάλιν θέλεις ἀνοίξεις τὰ χείλη καὶ τὸ ςόμα μου εἰς ὑμνολογίαν καὶ αἴνεσιν τοῦ ὀνόματός σου, καθὼς τὰ ἄνοιγες καὶ πρὸ τῆς ἁμαρτίας· τὰ ὁποῖα τώρα εἶναι κεκλεισμένα ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεώς μου. (1)

16: „ Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα „ ἂν ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις.

Βλέπε ὦ Ἀναγνῶςα, πῶς πάλιν καὶ ἐδῶ ἀποβάλλει ὁ Δαβὶδ τὰς νομικὰς τῶν ἀλόγων ζώων θυσίας· ἂν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἤθελες θυσίαν, ἐγὼ ἤθελα σοὶ δώσω· ἀλλ' ὅμως ἐσὺ, ὄχι μόνον θυσίαν ἁπλῶς οὐ θέλεις, ἀλλ' οὐδὲ ὁλοκαυτώματα ἀποδέ-

---

1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, Ἐπειδάν, φησι, ῥυσάμενός με τῆς ἁμαρτίας, αὖθις ἐπιδῷς μοι τὸ σὸν ἅγιον Πνεῦμα, τότε δὴ πάλιν τὰς σὰς ὁδοὺς διδάξω τοὺς παραβαίνοντας, καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι πρὸς μετάνοιαν ἔσομαι τύπος, καὶ πάντας ἐπιςρέψω πρὸς τὴν σὴν ἀγαθότητα· ὁμοίως γὰρ ὅ, τε κατορθῶν, καὶ ὁ διὰ μετανοίας ἐπιςρέφων, παράδειγμα γίνονται τοῖς πολλοῖς· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος, ὥσπερ δὲ ἐκεῖνος λέγων περὶ θεραπείας, πιςεύεται μάλιςα, ὁ νενοσηκὼς αὐτὸς καὶ πεῖραν τοῦ φαρμάκου δεξάμενος· οὕτως οἱ τῇ μετανοίᾳ σωθέντες, θύρα τοῖς ἄλλοις ἁμαρτωλοῖς ἐπιςροφῆς καὶ σωτηρίας εὑρίσκονται· ὥςε τὸν Παῦλον μετὰ παῤῥησίας βοᾶν· „ Χριςὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ· τουτέςιν, εἰ ἀπιςεῖτε τῷ κηρύγματι, ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν κηρύττοντι, ἀπ' ἐμοῦ τοῦ κηρύττοντος μάθετε, ὅτι διώκτης ὢν, ἐπιςεύθην Εὐαγγελίου γενέσθαι διάκονος, ὅθεν καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων εἶπε „ Τὸ ναυάγιον τοῦ δικαίου, λιμήν ἐςι τῶν ἁμαρτωλῶν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος δικαιοσύνην ἐννοεῖ, τὴν διὰ πίςεως χάριν δικαιοῦσαν τὸν ἀσεβῆ, καὶ διασμήχουσαν τοὺς μεμολυσμένους· ἤγουν αὐτὸν τὸν Χριςὸν, ὃς γέγονεν ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσε· διαλαλήσει ἡ γλῶσσά μου τὴν ἐλεημοσύνην σου· οὐ γὰρ σιγήσω τῆς ἀφέσεως ἀπολαύσας, ἀλλ' ὑμνῶν σε διατελέσω, καὶ τὰς σὰς διηγούμενος χάριτας.

(3) Λέγει γὰρ ὁ θεῖος Χρυσόςομος „ Ἡ γὰρ ἁμαρτία πέφυκε τὴν γλῶσσαν δεσμεῖν, καὶ ἐμφράττειν τὸ ςόμα· ἄγχειν-

δέχεσαι· διά τί τὰ ὁλοκαυτώματα: ἤγουν ἡ θυσίαις ὁποῦ ἐκαίοντο ὅλαις εἰς τὸν Θεὸν, αὐταῖς ἦτον πλέον τιμιώτεραις ἀπὸ τὰς ἄλλας, ὥςε ὁ Δαβὶδ, ἀγκαλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπρόσφερε θυσίας εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλ' ὅμως ἐποίει τοῦτο, ἕνα μὲν, χωρὶς τὴν προαίρεσίν του, διὰ μόνην τὴν προσαγὴν τοῦ νόμου· (ὅστις κατὰ συγκατάβασιν ἐπρόσαξε τοῦτο, ὡς εἴπομεν εἰς τὸν μθ' Ψαλμὸν σίχ. 9.) καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι ἀκόμη δὲν εἶχεν ἔλθη ὁ καιρὸς τῆς καινούριας θυσίας τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, ἥτις εἶναι ἡ δι' αἰνέσεως, καὶ ἡ ἀναίμακτος τῶν θείων μυςηρίων. (1)

17: „ Θυσία τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμ-
„ μένον.

Θυσία, λέγει, εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν εἶναι, ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ὁποῦ εἶναι συντετριμμένη καὶ κατατζακκισμένη ἀπὸ θεληματικήν της ταπείνωσιν.

„ Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τετα-
„ πεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει.

Καρδίαν πολλαῖς φοραῖς ὀνομάζει ἡ Γραφὴ τὴν ψυχήν· (καὶ ὅρα εἰς τὸ „ Καρδίαν καθαράν, τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ·) ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία πολλὰ εἶναι ἑνωμένη μὲ τὴν ψυχήν, ὁμοίως καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι πολλὰ ἐμπερικυῖα εἰς τὴν καρδίαν· ὅθεν, καὶ ὅταν πάθη τίποτε βλάβην ἡ καρδία, εὐθὺς ἡ ψυχὴ πετᾷ καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα· τὴν συντετριμμένην λοιπὸν, λέγει, ψυχὴν καὶ τὴν τεταπεινωμένην, ὁ Θεὸς δὲν ἐξουθενεῖ: ἤγουν δὲν ἀποςρέφεται· (2)

18: Ἀγάθυνον Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου
τὴν Σιών.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἀνοικοδομὴν καὶ ἀνακαινισμὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἔμελλε νὰ γένη ὕςερα ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν τῶν Ἰουδαίων· τὸ δὲ ἀγάθυνον νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀγαθοποίησον· ἄλλο γὰρ εἶναι τὸ ἀγάθυνον ἀπὸ τὸ ἀγαθοποίησον· ἐπειδὴ τὸ ἀγάθυνον μὲ δοτικὴν συντάσσεται, καὶ θέλει νὰ εἰπῇ· ἀγαθὸς φάνηθι, κατὰ τὸ „ Ἀγάθυνον Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς· (Ψαλ. ρκδ'. 4.) ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου δὲ: ἤτοι ἐν τῇ συνεργίᾳ σου.

„ Καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερου-
„ σαλήμ.

Τὸ οἰκοδομηθήτω εἶναι εὐκτικὸν καὶ παρακαλεσικὸν, ἐγκαλὰ καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι προσακτικόν· ἄμποτε, λέγει, νὰ οἰκοδομηθοῦν τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὁποῦ κατεκρημνίσθησαν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους·

19: „ Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύ-
„ νης, ἀναφορὰν καὶ ὁλοκαυτώματα.

Τότε, λέγει, θέλεις ἀποδεχθῆς θυσίαν δικαίαν Κύριε· ἐπειδὴ εἰς ἄλλον τόπον ἔξω ἀπὸ τὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ, δὲν ἦτον δίκαιον νὰ προσφέρουν θυσίαν οἱ Ἰουδαῖοι· οὕτω γὰρ ὁ νόμος ἐπρόσαξεν· ἀναφορὰν δὲ ὀνομάζει τὰ ἀφαιρέματα: ἤγουν τὰς ἐκ μέρους ὅλου τοῦ ζώου προσφερομένας θυσίας· ὁλοκαυτώματα δὲ λέγει τὰς θυσίας ἐκείνας ὁποῦ ἐκαί-

χειν, σιωπᾷν ἀναγκάζειν· τὸ αὐτὸ λέγει ἀπαραλλάκτως ϗ ὁ Θεοδώριτος· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ὁρᾶς ὅτι κεκλεισμένα τοῦ Δαβὶδ τὰ χείλη διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐτύγχανεν, ἀλλὰ πάλιν τῇ μετανοίᾳ ἀνοίγεται, ϗ τοῦ Θεοῦ διηγεῖται τὴν αἴνεσιν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ἀνώνυμος δέ τις λέγει „ Σαφῶς διὰ τούτων ὁ Δαβὶδ τῶν ῥημάτων ὑπέδειξεν, ὡς οὐδεμίαν νομικὴν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας προσήνεγκεν· ὅθεν οὐδὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Βασιλειῶν τοῦτο εὑρίσκομεν κείμενον, ϗ τίνος χάριν; ἐπειδὴ Προφήτης ἦν, ϗ οὐκ εὐδοκεῖν τὸν Θεὸν ταῖς τοιαύταις θυσίαις ἐγίνωσκεν· οὐ δὲ γὰρ ἦσαν ἱκαναὶ φόνου ϗ μοιχείας ἐκκαθάραι αἱ τοιαῦται θυσίαι· οὐδὲ τοῦτο ὁ νόμος ἐπηγγέλλετο· ἀλλὰ διὰ παντὸς τιμωρεῖσθαι προσέταττε. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Συντριμὸς καρδίας, ἐςὶν ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν· ὁ γὰρ καταφρο-

καίοντο ὁλόκληραι εἰς τὸ θυσιαςήριον : ἤτοι ὅλον τὸ σῶμα τοῦ θυσιαζομένου ζώου· (1)

„ Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαςήριον σου μόσχους.

Πάλιν καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ λέγει ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς του· ὅτι τότε, ὅταν λυτρωθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, θέλουν προσφέρουν μόσχους ὁλοκλήρους εἰς τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ θυσιαςήριον. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ κατὰ τὴν ἱςορίαν καὶ τὸ γράμμα· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ προφητεύει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν, καὶ διὰ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου θυσίαν, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου· καὶ εὐδοκίαν μὲν ὀνομάζει τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Ἡσύχιον ὡς ἀγαθὴν βουλὴν καὶ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ· Σιὼν δὲ, τὴν πολιτείαν τῶν Χριςιανῶν· (3) τείχη δὲ αὐτῆς λέγει τοὺς ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους· (4) τότε δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν Χριςιανῶν πολιτείας, θέλει ἀποδεχθῇ ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ἐκκλησίας θυσίαν δικαιοσύνης: ἤγουν ἀρετὴς· καὶ ὡς ἀναφορὰν μὲν, θέλει δεχθῇ τὰ μερικὰ καυσίματα καὶ τιμωρίας, ὁποῦ διὰ τὸν Χριςὸν ἔλαβον οἱ ὁ-

---

φρονήσας τῶν τῇδε, ϗ ἀποδεδωκὼς ἑαυτὸν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ϗ ἐμπαρέχων ἑαυτοῦ τὸ ἡγεμονικὸν τοῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον ϗ θειοτέροις νοήμασιν, οὗτος ἂν εἴη ὁ συντετριμμένην ἔχων τὴν καρδίαν, ϗ ποιήσας αὐτὴν θυσίαν οὐκ ἐξουδενωμένην ὑπὸ τοῦ Κυρίου· οὓς δὲ εὐεργετεῖ ὁ Θεὸς βουλόμενος αὐτοὺς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατῆσαι, συντρίβει αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· συντρίβεται γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τὸ ἐνεργῆσαν τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα τὸ εὐθὲς ἐγκαινισθῇ τοῖς ἐγκάτοις· ϗ δεῖ τὴν μεγαλόφρονα καρδίαν ἑαυτῶν ϗ οἰδοῦσαν συντρίβειν· ἵνα γένηται θυσία τῷ Θεῷ ἡ ταπείνωσις αὐτῆς· λέγει ϗ ὁ ὅσιος Μάρκος „Ἄνευ συντριμμοῦ καρδίας, ἀδύνατον ἀπαλλαγῆναι κακίας· συντρίβει δὲ καρδίαν ἡ τριμερὴς ἐγκράτεια, ὕπνου, λέγω, ϗ γαστρὸς, ϗ σωματικῆς ἀνέσεως· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Τῆς θείας ἀκούσας φωνῆς ὁ θειότατος Δαβὶδ „Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους, ἱερεῖόν σοί, φησιν, ἀρεςὸν ϗ θυμῆρες μετριότης φρονήματος, διὸ σφόδρα μου τὴν καρδίαν ταπεινώσας, ϗ οἱονεὶ συντρίψας ϗ λίαν αὐτὴν λεπτύνας, τὴν ἀρεςήν σοι θυσίαν προσκομιῶ· τούτοις ϗ οἱ μακάριοι παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ τοῖς λόγοις ἐχρήσαντο „Ἐν καρδίᾳ γὰρ ἔλεγον συντετριμμένῃ, ϗ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθείημεν ἐνώπιόν σου, ὡς ἐν ὁλοκαυτώμασι κριῶν ϗ ταύρων πιόνων· συμφώνως καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „Τὴν ταπεινοφροσύνην θυσίαν ἀρεςὴν τῷ Θεῷ εἶναι τὸ πνεῦμα ἐκτίθεται· „Μακάριοι γὰρ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐςιν ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν· πῶς δὲ ἡμῶν τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῷ ταπεινωθεῖναι συντρίψομεν; ὅταν καλὸν μὲν πράξαντες μὴ ἐπαρθῶμεν, διηνεχῆ δὲ μνήμην τῶν ἁμαρτημάτων ἔχωμεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.) Ἐν δὲ τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς γράφεται ϗ ταῦτα, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ πνεῦμα συντετριμμένον ϗ καρδία τεταπεινωμένη εἶναι χωρισμένα, ὅμως εἰς τὸν ἀληθῶς μετανοοῦντα συντρέχουν ὁμοῦ· καθὼς συντρέχουν ϗ εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν πνεῦμα ὑπερήφανον ϗ καρδία σκληρά· διὰ τὶ ὁποῖος ἁμαρτάνει, ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ πνεύματός του, ϗ ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας του ἁμαρτάνει. Σημείωσαι δὲ, ὅτι ὁ ἱερὸς Αὐγουςῖνος ὀνομάζει τὰ δάκρυα, ἱδρῶτα τῆς καρδίας ϗ αἷμα τῆς ψυχῆς· καὶ λοιπὸν ὅποιος κλαίει διὰ τὰς ἁμαρτίας του, αὐτὸς προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῶν δακρύων του, μίαν θυσίαν εὐάρεστον, τὸν ἱδρῶτα τῆς καρδίας του, ϗ τὸ αἷμα τῆς ψυχῆς του· ὅθεν ϗ ἕνας ἅγιος εἰς τοῦτο ἀποβλέπων· ἤτοι εἰς τὴν θυσίαν ταύτην, εἶπε „Μᾶλλον δέχεται ὁ Θεὸς μετάνοιαν τοῦ ταπεινοῦ ϗ συντετριμμένου μετανοοῦντος, ἢ τὸ ἀνεύθυνον τοῦ χλιαροῦ ϗ ἀνειμένου δικαίου.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Ἀμβρόσιος θυσίαν δικαιοσύνης ἐννοεῖ τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ τιμίου σώματος ϗ αἵματος τοῦ Χριςοῦ, τὴν ὁποίαν προσφέρουν οἱ ἱερεῖς τῆς χάριτος εἰς τὰς ἁγίας Τραπέζας· καθὼς παρέδωκε μόνος ὁ Κύριος εἰπὼν περὶ αὐτῆς· „Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος λέγει „Ἔςι δὲ τὸ θειότατον ἡμῶν θυσιαστήριον ὁ Χριςὸς· ἐν ᾧ κατὰ τὸ λόγιον (ἴσως τοῦτο·) ἀφιερούμενοι ϗ μυςικῶς ὁλοκαυτούμενοι, τὴν προσαγωγὴν ἔχομεν· ἐν ᾧ τὰ τελούμενα τελεῖται ϗ ἁγιάζεται· ἁγιάζει γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ὁ παναγιώτατος Ἰησοῦς· ϗ πάσης ἡμᾶς ἁγιστείας πληροῖ, τῶν ἐπ᾽ αὐτοῦ τελουμένων οἰκονομικῶς, εἰς ἡμᾶς ὡς θεογεννήτους λοιπὸν ἀγαθουργικῶς διαβαινόντων.

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος ϗ Εὐσέβιος, Σιὼν ἐννοοῦσι πάλιν τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν· καθότι καὶ ἡ Σιὼν δὲν ἦτον ἑτέρα τῆς Ἱερουσαλήμ.

(4) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Εὐσέβιον, τεῖχος Ἐκκλησίας μέγα ϗ ἀπρόβλητον ϗ τῶν ἄλλων περιεκτικὸν, αὐτὸς εἶ-

ὁμολογηταί · ὡς ὁλοκαυτώματα δὲ, θέλει δεχθῇ τοὺς Μάρτυρας, οἵτινες ὁλοκλήρως βασανισθέντες καὶ σφαγέντες ἀπέθανον · ἢ ὡς ἀναφορὰν μὲν δέχεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Θεὸς, τὴν μερικὴν ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην: ἤτοι τὴν ἐν γάμῳ, ἢ ἐν ἄλλῳ βιωτικῷ τάγματι · ὡς ὁλοκαύτωμα δὲ δέχεται, τὴν τελείαν ἀρετὴν· ἤγουν τὴν ἐν παρθενίᾳ καὶ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ · (1)

Μόσχοι δὲ νοοῦνται οἱ πιστοὶ Χριστιανοί · διὰ τὶ ἐργάζονται τὰς ἀρετὰς, διὰ τὶ εἶναι παχεῖς μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος · καὶ διὰ τὶ κερατίζουσι τὰ πάθη καὶ τὸν διάβολον · καὶ διὰ νὰ εἴπωμεν καθολικῶς, ὅλοι ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι τέλειοι κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν θεωρίαν, αὐτοὶ εἶναι μόσχοι καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ · (2) Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι πολλοὶ πολλάκις ἐξηγηταὶ τὸν μέλλοντα χρόνον ἐκλαμβάνουσιν ἀντὶ εὐκτικοῦ, λέγοντες, ὅτι καὶ τοῦτο κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα, εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης · ὅθεν τὸ ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι, πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι, νοοῦσιν ἀντὶ εὐκτικῶν · ἤτοι ῥαντίσαις με, καθαρισθείην, πλύνοις με, λευκανθείην, καὶ ἄλλα ὅμοια ·

Ψαλ-

εἶναι ὁ Χριστός · τείχη δὲ αὐτῆς ἄλλα, εἶναι αἱ ἀγγελικαὶ καὶ λογικαὶ Δυνάμεις, αἱ τὴν Ἐκκλησίαν φυλάττουσαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ ἔδειξε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ταῖς κατὰ Νόμον θυσίαις οὐκ ἀρεσκόμενον, ἱκετεύει τὴν νέαν ἀναφανῆναι Σιὼν, καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ γῆς πολισθῆναι, καὶ ὅτι τάχιστα παρασχεθῆναι τὴν καινὴν πολιτείαν, τὴν οὐκ ἄλογα προσφέρουσαν θύματα, ἀλλὰ τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀναφορὰν καὶ θυσίαν, καὶ τὰ λογικὰ καὶ ζῶντα ὁλοκαυτώματα· περὶ ὧν ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. (Ῥωμ. ιϛ΄.)

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος „ Ἐπὶ τὸ πνευματικὸν θυσιαστήριον ἀνοίσουσι μόσχους νεοπόνους ἔχοντας ἀμοτρα: τουτέστι ψυχὰς, οὐκ ἄλλας τυγχανούσας τῶν ψυχῶν τῶν Μαρτύρων, ὀφθείσας παρὰ τὸ ἐπουράνιον Θυσιαστήριον ἀναφερομένας ἐπ' αὐτῷ μόσχων δίκην· ἐν γὰρ τῇ Ἀποκαλύψει Ἰωάννου αἱ τῶν πεπελεκισμένων ψυχαὶ διὰ τὸ ὄνομα Ἰησοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ὑπὸ τὸ Θυσιαστήριον τὸ ἐπουράνιον τεθεώρηνται· (Ἀποκ. ϛ΄. 9.) θυσία δὲ δικαιοσύνης κατὰ τὸν Εὐσέβιον εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ καθαρὰ θυσία, ἡ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης προσφερομένη, περὶ ἧς προεῖπεν ὁ Μαλαχίας „ Ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου καὶ θυσία καθαρά. (Μαλ. α. 1.)

(3) Ὥσπερ καὶ ὁ μόσχος εἶναι ἱερὸν ζῶον κατὰ Νόμον καὶ καθαρὸν, καὶ μεῖζον κατὰ τὸ σῶμα, τῆς αἰγὸς καὶ τοῦ προβάτου τῶν τῷ Θεῷ προσφερομένων καὶ αὐτῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἢ μόσχοι νοοῦνται καὶ οἱ τῶν λαῶν ἡγούμενοι διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ νοητὴν αὐτῶν εὐανδρίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον· ὅθεν καὶ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτῶν „ Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα· εἶτα ἐπενεγκὼν „ Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΑ'.

„ Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς συνέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν Δωὴκ
„ τὸν Ἰδουμαῖον (1) καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαοὺλ,
„ καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· ἦλθε Δαβὶδ εἰς τὸν
οἶκον Ἀβιμέλεχ.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐπειδὴ ἐκινδύνευσε· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Νομβᾶ, τὴν πόλιν τῶν Ἱερέων πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀρχιερέα, ἐποίησεν ἐκεῖ, ὅσα ἐξηγήσαμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ λγ'. Ψαλμοῦ· ἤγουν ἔφαγεν ἀπὸ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, καὶ ἐπῆρε καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιαθ τὴν ἐκεῖσε εὑρισκομένην· τὸν Δαβὶδ λοιπὸν ἰδὼν ἐκεῖ κάποιος Δωὴκ, ὁ ἐπιμελούμενος τὰ μουλάρια τοῦ Βασιλέως Σαοὺλ: ἤτοι ὁ μουλαροβοσκός· (ὅστις εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν σκηνὴν, μὲ τὸ νὰ ἐνοχλεῖτο ἀπὸ Δαίμονα ἢ ἀσθένειαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον·) ἐφανέρωσε τοῦτο εἰς τὸν Σαοὺλ· ὁ δὲ Σαοὺλ τοῦτο μαθὼν, τόσον πολλὰ ἐθυμώθη, ὥστε ὁποῦ ἔφερε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τοὺς τριακοσίους πεντήκοντα Ἱερεῖς, καὶ ἐπρόσαξε τὸν Δωὴκ καὶ ἐθανάτωσεν αὐτούς· κατέσφαξε δὲ καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Νομβᾶ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ὅλην τὴν πόλιν διέφθειρε· (καθὼς ταῦτα ἱστορεῖ ἡ Α'. τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφαλ. κα'. καὶ κβ'.) τοῦτο δὲ τὸ συμβεβηκὸς μαθὼν ὁ Δαβὶδ, ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν πρὸς ὑπομονὴν ἐκείνων, ὁποῦ ἀδικοῦνται· (2) εἰς τέλος δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ παραινεῖ τοὺς ἀδικουμένους νὰ βλέπουν τὶ κακὸν τέλος ἔχουν νὰ δώσουν οἱ αὐτοὺς ἀδικοῦντες, καὶ οὕτω νὰ μακροθυμοῦν καὶ νὰ ὑπομένουν εὐχαρίστως· συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ ὁποῖος ἀδικεῖται, χρειάζεται σύνεσιν καὶ φρόνησιν εἰς τὸ νὰ κάμῃ ὑπομονήν. (3)

1: „ Τί

---

(1) Ἡ δὲ πρώτη τῶν Βασιλειῶν Σύρον αὐτὸν ὀνομάζει πανταχοῦ. (κεφ. κα'. κβ'.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ϗ ὁ Βίκτωρ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει διὰ τὸν Ῥαψάκην, ὅστις Ἰουδαῖος ὢν, μετεβάλετο τοῖς τρόποις, καὶ συνεβούλευεν αὐτοῖς προδοῦναι τοῖς Ἀσσυρίοις τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ὠφελεῖν τοῦ Θεοῦ δυναμένου.

(3) Θαυμαστὴ εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἑρμηνεία ὁποῦ ποιεῖ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Νύσσης Γρηγόριος λέγων· „ Διὰ τοῦ ἐπιγράφθαι εἰς τὸ τέλος ϗ συνέσεως ϗ τὰ ἑξῆς· διδάσκομαι, ὅτι τοῦτο μὲν εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης ἄγει, ὅταν σύνεσις καθηγῆται τοῦ βίου καθ' ὁμοιότητα τοῦ μεγάλου Δαβὶδ, ϗ τότε μάλιστα λυπῶ τὸν Δωὴκ τὸν τῆς ἐμῆς σωτηρίας τύραννον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἱερέως γενόμενος· καὶ ὅταν ὁ ἡμιόνων ὑπηρέτης, μηκέτι μοι κατὰ πρόσωπον συμπλέκεσθαι δύναμιν ἔχων, λάθρα κατ' ἐμοῦ τὴν ἐπιβουλὴν ἐξαρτύνηται, τῷ κατ' ἐμοῦ φονῶντι τὴν παρὰ τῷ ἱερεῖ διαγωγήν μου καταμηνύων· δῆλον δ' ἂν εἴη, τίνες εἰσὶν αἱ ἡμίονοι, ὧν ἐπιστατεῖ οὗτος ὁ Ἰδουμαῖος, ὁ τὴν ἄγονον βουκολῶν φύσιν ϗ ἐπαμφοτερίζουσαν, ἐν ᾗ τοῦ Θεοῦ ἡ εὐλογία τόπον οὐχ εὗρεν· ἡ φύσιν ἐξαρχῆς τὸν πληθυσμὸν ἐντιθεῖσα τῇ κτίσει, ὅτι αὐξάνεσθε ϗ πληθύνεσθε· οὐ γὰρ ἐκ Θεοῦ ὁ πληθυσμὸς τῇ κακίᾳ· ὡς οὐδὲ ἐξ ἀλλήλων ἐστὶν ἡ τοῦ γένους τῶν ἡμιόνων διαδοχή· ἀλλ' ἀεὶ καινοτομεῖ τὸ ζῶον ἡ φύσις, τὸ μὴ ὂν ἐν τῇ κτίσει, δι' ἑαυτῆς παρασοφιζομένη ϗ παρεισάγουσα . . . εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς καλὰ λίαν, ἡ δὲ ἡμίονος ἔξω τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ κτίσει γεγονότων ἐστὶ, δῆλον ἂν εἴη, ὅτι πρὸς κακίας ἔνδειξιν τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ τῆς ἱστορίας

1: „ Τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ ὁ δυνα-
„ τός;

Ὁ λόγος οὗτος ἀποβλέπει πρὸς τὸν Δωὴκ, ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ ἐντρέπεται καὶ νὰ σκεπάζῃ τὸ πρόσωπόν του διὰ τὴν μεγάλην κακίαν ὁποῦ ἔκαμε, καὶ ἐθανάτωσε τοὺς Ἱερεῖς, καὶ μίαν ὁλόκληρον πόλιν ἀφάνισεν· αὐτὸς ὅμως ὁ ἀναίσχυντος μουλαροβοσκὸς, καυχᾶται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κακίαν του· (1) κακίαν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν καθολικὴν πονηρίαν· δυνατὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Δωὴκ, διὰ τὴν οἰκείωσιν ὁποῦ εἶχε μὲ τὸν Σαοὺλ· ἢ δυνατὸν αὐτὸν εἶπεν εἰς τὸ νὰ κακοποιήσῃ·

„ Ἀνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν·
2 : „ Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου.

Τὸ μὲν ἐλογίσατο, ἐφθέγξατο εἶπεν ὁ Θεοδοτίων· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν, καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν εἶπεν ὁ Σύμμαχος· αὕτη δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ· πάντοτε ἐλάλησεν ἡ γλῶσσά σου ἀνομίαν, ἀδικίαν· ἀσυνδέτως: ἤγουν ἄνομα καὶ ἄδικα· κατηγορεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ Δωὴκ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἦτον πάντῃ διεφθαρμένη· διότι ἂν δὲν ἦτον ὁ Δωὴκ τοιοῦτος κακότροπος καὶ διεστραμμένος, δὲν ἤθελεν ἀφανίσῃ μίαν τοιαύτην πόλιν· (2)

„ Ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον ἐποίησας δόλον.

Δόλον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν διαβολὴν καὶ προδοσίαν· ταύτην γὰρ ὁ διαβαλτὴς καὶ προδότης Δωὴκ, τόσον πολλὰ δυνατὴν καὶ ἐνεργητικὴν κατεσκεύασεν, ὥστε ὁποῦ ὡσὰν ξουράφι ἐξεθέρισε τὴν πόλιν τῶν Ἱερέων· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐδιάβαλεν εἰς τὸν Σα-

ϕίας παρείληπται· ἥτις καρπός ἐςι τοῦ ἐπαμφοτερίζοντος ἐκείνου ξύλου, ὃ καλὸν ϗ πονηρὸν ὀνομάζει ὁ λόγος· καλὸν μὲν, διὰ τὸ κεκρύφθαι τὴν ἁμαρτίαν τῷ τῆς ἡδονῆς δελεάσματι, πονηρὸν δὲ, ὅτι εἰς κακὸν καταλήγει πέρας τὸ νῦν ὡς καλὸν σπουδαζόμενον· οὔτε οὖν ἐκ Θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει ἡ κακία, οὔτε γενομένη ὡς γίνεται, διαρκεῖ τῇ ὑποςάσει πρὸς τὸ ἀΐδιον· ὡς γὰρ οὐ συντηρεῖ δι᾽ ἑαυτῆς ἑαυτὴν ἡ τῶν ἡμιόνων φύσις, οὕτως οὐδὲ ἡ κακία μένει κατὰ τὸ διηνεκὲς ἡ αὐτὴ φυλασσομένη· ἀλλὰ πάντοτε γίνεται ἄλλη ὑπ᾽ ἄλλου ζωογονουμένη, ὅταν τὸ εὐγενὲς καὶ γαῦρον τῆς ἐν ἡμῖν φύσεως πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς ὀνώδους ϗ ἀλόγου συζυγίας κατολισθήσῃ· ὁ τοίνυν ἀλλόφυλος ἐκεῖνος Δωὴκ, ὁ τῷ Σαοὺλ κατὰ τοῦ Δαβὶδ γενόμενος ἄγγελος, ὁ τῆς ἀγόνου ἀγέλης τῶν ἡμιόνων νομεὺς, οὐκ ἂν ἕτερος εἴη παρὰ τὸν πονηρὸν ἄγγελον, τὸν διὰ τῶν ποικίλων τῆς ἁμαρτίας παθημάτων τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκόμενος· ὃς, ὅταν ἴδῃ τινὰ, ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως ἐςιν, ἀδυνατῶν πλῆξαι αὐτὸν τοῖς τῶν ἡμιόνων λακτίσμασι, τότε καταμηνύει πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς πονηρίας, τοῦ πνεύματος τοῦ ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ὁ δὲ ἐῤῥιζωμένος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἐκείνους ποιῆται κατὰ τοῦ τυράννου τοὺς λόγους, οὓς ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ ἠκούσατε.

(1) Ὁ μὲν ἄτονος ἐν κακίᾳ ϗ ὀλίγος, (εἶναι λόγια τοῦ ἀνωτέρω Νύσσης, ἢ παρ᾽ ἄλλοις τοῦ Εὐσεβίου) πλεονάζοντος ἐν αὐτῷ τοῦ κρείττονος τρόπου ὡς ὢν ἀσθενέςερος ἐν κακίᾳ, ἐγκαλύψαιτο ἂν ἁμαρτάνων, ϗ ὑπὸ τοῦ συνειδότος κεντούμενος μετανοήσει· ὁ δὲ δυνατὸς ἐν κακίᾳ, τυφοῦται ἐπ᾽ αὐτῇ, καὶ ἐγκαυχᾶται ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι σεμνυνόμενος· λέγοιτο δ᾽ ἂν κυριώτερον ἐν κακίᾳ δυνατὸς, ὁ ἀνθρωποκτόνος, ὁ τῆς κακίας πατήρ· ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ ὁ Βίκτωρ δυνατὸν ἐννοοῦσι τὸν Ῥαψάκην, ὡς τὸ ςρατηγεῖν πεπιςευμένον· τί φησι, κέχρησαι, κακίᾳ μετὰ τοσαύτης ἀναιδείας; τὸ δὲ ὁ δυνατὸς κατ᾽ εἰρωνείαν εἴρηται διὰ τὸ μεγαλοφρονεῖν αὐτόν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Θαυμάζοντος ϗ ἀποροῦντος, ὡς εἰκὸς, τὸ προοίμιον, ὅτι τοσοῦτον τινὲς εἰς κακίαν προέκοψαν, ὥςε ἐφ᾽ οἷς δεῖ πενθεῖν, ἐπὶ τούτοις καυχῶνται· τὸν μὲν οὖν Δωὴκ ἡ ἱςορία περιέχει, Ἰούδαν δὲ τὸν προδότην αἰνίττεται ὁ Ψαλμῳδὸς, δυνατὸν λίαν ἐν κακίᾳ γενόμενον, ὥςε τὸν εὐεργέτην ϗ τροφέα ϗ διδάσκαλον προδοῦναι.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἡνίκα τοῖς Φαρισαίοις ὁ Ἰούδας ἔλεγεν· „ Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔςησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια, ϗ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ· ὥςε ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶν τὴν ἁμαρτίαν τῆς προδοσίας ἔμεινε, μέχρις ἡ νὺξ ἐπέςη, καθ᾽ ἣν τὸ δρᾶμα ἔπραξε· (ἐν τῇ ἐκδοσ. Σειρᾶ) εἶπε δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος „ Λογιζόμενον ἡ καρδία ἐςι ϗ οὐχ ἡ γλῶσσα· κατὰ δὲ τὸν Σειρὰχ „ Ἐν ςό-

Σαοὺλ, τὸν ἀρχιερέα Ἀβιμέλεχ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Ἱερεῖς, πῶς εἶναι φίλοι καὶ συνεργοὶ τοῦ Δαβίδ. (1)

3: „ Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύ-
„ νην ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δι-
„ καιοσύνην.

Πάντοτε, λέγει, ἠγάπησας ὦ διαβαλτὰ Δωὴκ, τὸ κακὸν, περισσότερον ἀπὸ τὸ καλὸν, καὶ τὸ νὰ λέγῃς ἄδικα, περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃς δίκαια. (2)

4: „ Ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα κατα-
„ ποντισμοῦ γλῶσσῃ δολίᾳ.

Ἠγάπησας, λέγει, ὦ μουλαροβοσκὲ Δωὴκ, ὅλα τὰ λόγια ἐκεῖνα, ὁποῦ καταποντίζουν καὶ ἀφανίζουν τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τῶν ὁποίων αὐτὰ χύνονται, ὡσὰν ἄγρια κύματα· αὐτὰ δὲ τὰ ἠγάπησε με γλῶσσαν δολερὰν: ἤγουν ἐπίβουλον· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, γλῶσσαν δολίαν· τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωριστά· ἤγουν ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμοῦ· καὶ πάλιν ἠγάπησας γλῶσσαν δολίαν. (3)

5: „ Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθέλοι σε εἰς τέ-
„ λος.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἠγάπησας τὰ ἀνωτέρω βλαβερὰ, ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ σὲ χρημνίσῃ· διὰ τί κακῶς οἰκοδομήθης καὶ ὑψώθης μὲ τὸν διαβαλμὸν καὶ προδοσίαν, ὁποῦ εἰς τὸν Σαοὺλ ἔκαμες· ἀγκαλὰ δὲ καὶ τὸ καθέλοι σε καὶ τὰ λοιπὰ εἶναι εὐχτικὰ, ὅμως εἰς τύπον κατάρας, εἶναι προφητεῖαι τοῦ ἀφανισμοῦ, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ Δωὴκ.

„ Ἐ-

στόματι μωρῶν ἡ καρδία αὐτῶν· (ἐξεπήδησε γὰρ ἡ καρδία ἐπὶ τὰ χείλη αὐτῶν· καρδία δὲ σοφῶν στόμα αὐτῶν· ἐπεὶ οὖν μωρός ἐστιν καὶ οὗτος διάβολος ὢν, διὰ τοῦτό φησιν „ Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου (Σειρ. κά. 29.)

(1) Ὅθεν ἐπιφωνεῖ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Τοῦτο περὶ τοῦ Δωὴκ εἴρηται διὰ τὸ ξυρῆσαι καὶ ἐκκόψαι πᾶσαν τῶν ἱερέων τὴν πόλιν· οὕτως ὀξεῖα ἦν ἡ διαβολή· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Καὶ ἡ γλῶσσα δὲ τοῦ διαβόλου ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον ἐστίν· ὥσπερ γὰρ ὁ κατ' ἄκρον ἠκονημένος ξυρὸς αἴσθησιν οὐ παρέχει τῷ κειραμένῳ τῆς τῶν τριχῶν ἀφαιρέσεως· οὕτω τῷ πλήθει τῆς περὶ τὴν κακίαν σοφιστικῆς πανουργίας ὁ διάβολος μηχανώμενος δόλον, ἀποκείρων τῆς ψυχῆς τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, ἀνεπαίσθητον αὐτῇ ποιεῖται τὴν τούτων ἀφαίρεσιν· αὕτη γὰρ, οἷς ἂν ἐπαχθῇ, ἀποσυλᾷ τῶν τριχῶν τὴν εὐπρέπειαν· καὶ τὰς ἑπτὰ τῶν βοστρύχων σειρὰς, ἐν αἷς ἐστιν ἡ δύναμις ἡμῶν, ἀποτέμνει· νοεῖς δὲ πάντως ἐκ τῆς ἑβδομάδος τῶν πνευματικῶν βοστρύχων τὴν ἔννοιαν· καθὼς Ἡσαΐας τὴν ἑπταχῆ γινομένην τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπηριθμήσατο· ὧν ἀποτμηθέντων, καθὼς ἐπὶ τοῦ Σαμψὼν συνέβη, ἕπεται τῶν ὀφθαλμῶν ἡ ἀπώλεια, καὶ τὸ ἐπιγέλαστον εἶναι τοῖς ἀλλοφύλοις, ὅταν μεθύωσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τὸ δὲ ὡσεὶ ξυρόν: τουτέστιν ἀναισθήτως τέμνοντα· τί γὰρ ἐκείνου τοῦ δόλου ὀξύτερον, ὃν τῇ γλώσσῃ τῆς προδοσίας πρὸς τοὺς συλλαβόντας τὸν Ἰησοῦν συνέθετο; ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτόν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγουσιν „ Ἠδίκει Δωὴκ καταψευδόμενος τοῦ ἱερέως, καὶ τὰ μὴ πραχθέντα κατ' αὐτοῦ λέγων, τὸ γὰρ εἰπεῖν ὡς ἐπηρώτησεν, (ὁ Ἀβιμέλεχ.) τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Δαβίδ, ψεῦδος ἦν, οὐκ ἀλήθεια· ἐξῆν δὲ αὐτῷ λαλῆσαι δικαιοσύνην, διδάξαντι τὸν Σαοὺλ, ὅτι τὴν μὲν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Δαβίδ, ἠγνόει ὁ ἱερεύς· ὡς φίλον δὲ αὐτὸν ὑπεδέξατο τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς ἀπεσταλμένον ἐπὶ διακονίᾳ βασιλικῇ, εἰς τιμὴν τοῦ πέμψαντος ἐδεξιοῦτο· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Κακία ὁ διάβολος, ὡς κακὰ πάντα καὶ πᾶσι βουλόμενος· ἀγαθοσύνη δὲ ὁ Χριστός· Θεοῦ γὰρ ἡ ἀγαθότης κατὰ φύσιν· ἴδιον τοίνυν ἀφεὶς τὸν Χριστὸν ὁ Ἰούδας τὸν Σατανᾶν ἠγάπησεν· ἀλλὰ καὶ ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην εἵλετο· ἐξὸν γὰρ αὐτῷ τὴν ὄντως δικαιοσύνην λαβεῖν, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν ἀδικίαν ἑαυτὸν τῆς προδοσίας ἐνέβαλε· τὸ αὐτὸ δὲ πάσχει καὶ πᾶς, ὅς τις κατηγορίᾳ χαίρει, καὶ λοιδορεῖ τὸν ἀδελφὸν, ἡδύτερον τὴν ἀδικίαν: τουτέστι τὸ ψεῦδος λαλῶν· καὶ τὴν δικαιοσύνην σιωπῶν: δηλαδὴ τὴν ἀρετὴν, ἣν ὁ πλησίον κέκτηται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ταῦτα ἠμποροῦν νὰ λέγωνται καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων καὶ κατὰ τοῦ Ἰούδα, οἵ τινες ἐβλασφήμουν κατὰ τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ῥήματα καταποντισμοῦ οἱ λόγοι τῆς τοῦ Δωὴκ ψευδολογίας εἴρηνται· ἀθρόως γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερέων, ὥσπερ ἐν βυθῷ κατεπόντισε τοῖς ἑαυτοῦ ῥήμασι.

„ Ἐκτίλαισε καὶ μετανάστευσαισε ἀ„πο σκηνώματός σου, καὶ τὸ ῥίζωμά „ σου ἐκ γῆς ζώντων.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Θεὸς νὰ σὲ ξεῤῥιζώσῃ· διὰ τὶ κακῶς εἶσαι φυτευμένος εἰς τὸ ἀμπέλι τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄμποτε νὰ μεταθέσῃ: ἤγουν νὰ χωρίσῃ τὴν ψυχήν σου ἀπὸ τὸ σκήνωμά σου: ἤτοι ἀπὸ τὸ σῶμά σου διὰ ταχυτάτου θανάτου· ἢ καὶ νὰ μεταθέσῃ ἐσένα ὅλον ἀπὸ τὸ ὁσπήτιόν σου, νεκρὸν φερόμενον ἔξω· καὶ ἄμποτε νὰ ἀνασπάσῃ τὴν ῥίζαν σου: ἤτοι τὸ γένος σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ῥίζα γὰρ τοῦ Δωὴκ ἦτον ὁ πατήρ του καὶ ὁ υἱός του· ὁ μὲν πατήρ του, ὡς βλαστήσας αὐτόν· ὁ δὲ υἱός του ὡς μείνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Δωὴκ, ῥίζα τοῦ γένους του· μὲ τὸ ὄνομα γὰρ τῆς ῥίζης, καὶ τοὺς ἀνιόντας συγγενεῖς: γονεῖς δηλαδὴ καὶ πάππους καὶ προπάππους ἐφανέρωσεν· ὁμοίως καὶ τοὺς κατιόντας: ἤγουν υἱοὺς ἐγγόνους καὶ δισεγγόνους· καὶ ἁπλῶς ὅλην τὴν σειρὰν τοῦ γένους του· γῆν δὲ ζώντων ὠνόμασε τὴν αἰσθητὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν κατοικοῦν οἱ πρὸς καιρὸν ζωντανοὶ ἄνθρωποι· ὁμοίως καὶ τὸν ἐν Οὐρανοῖς τόπον, τὸν ὁποῖον κατοικοῦν οἱ παντοτινὰ ζῶντες μακάριοι. (1)

6: „ Ὄψονται δίκαιοι καὶ φοβηθήσονται „ καὶ ἐπ' αὐτὸν γελάσονται.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι, βλέποντες τὸν ἀφανισμὸν, ὁποὺ ἔχει νὰ λάβῃ ὁ διαβαλτὴς Δωὴκ, θέλουν φοβηθοῦν τὴν ἄφευκτον καὶ ἀπαραίτητον κρίσιν τοῦ Θεοῦ· καὶ φοβηθέντες, θέλουν γένουν ἀσφαλέστεροι εἰς τὸ ἑξῆς καὶ προσεκτικώτεροι· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θέλουν χαροῦν, ὅταν αὐτὲς λάβῃ τὴν πρέπουσαν καταδίκην· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει „ Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν εἴδῃ ἐκδίκησιν· (Ψαλμ. νζ΄. 10.)(2) ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις· ἀντὶ γὰρ νὰ γραφῇ ἐπ' αὐτῷ, γράφεται ἐπ' αὐτόν.

„ Καὶ ἐροῦσιν.

7: „ Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν „ Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν εἰποῦν περὶ τοῦ Δωὴκ νὰ ἄνθρωπος, ὁποῦ δὲν ἠθέλησε νὰ ἔχῃ τὸν Θεὸν βοηθόν του· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἐπρόδωσε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ δὲν ἐσκέπασεν αὐτὸν, ὡς ἀγνοήσαντα τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατέφυγεν εἰς αὐτὸν ὁ Δαβίδ· διὰ τοῦτο, λέγω, κατέστησεν ὁ ἄθλιος ἐχθρόν του τὸν ἴδιον Θεὸν, ὅς τις εἶναι ὑπέρμαχος καὶ βοηθὸς τῶν ἀδικουμένων.

„ Ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐ„ τοῦ καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.

Ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἦτον πλούσιος ὁ μουλαροβοσκὸς τοῦ Σαοὺλ Δωὴκ, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, πῶς οὗτος ἤλπισεν εἰς τὸν πλοῦτόν του· ἢ πλοῦτον λέγει τὴν κακίαν τοῦ Δωὴκ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν αὐτὸν καὶ δυνατὸν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· ματαιότητα δὲ ὠνόμασε, τὸν ἴδιον πλοῦ-

του

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ταῦτα παντὶ μὲν δολίῳ, πολὺ δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν προδότην λέγεται· καθεῖλε γὰρ αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς τέλος· καὶ ἀπὸ τοῦ σκηνώματος τουτέστι ἐκ τοῦ τόπου τῆς μαθητείας σου μετέστησε, καὶ τὴν ῥίζαν ὡς ἀκανθώδους φυτοῦ, ἐκ γῆς ζώντων, ἐκ τοῦ γεωργίου τῶν Ἀποστόλων ἐξέτιλεν. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει „ Φοβηθήσονται μὲν διὰ τὸ μέγεθος τῆς πληγῆς, γελάσονται δὲ, διὰ τὴν τοῦ πάσχοντος ἀλαζονείαν· λέγεται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν, ὅς τις ἤλπισεν ἐπὶ τῷ ματαίῳ πλούτῳ καὶ τοῖς τῆς προδοσίας χρήμασιν, οὗ πεσόντος, ἀσφαλέστεροι ἐγένοντο οἱ Ἀπόστολοι· καὶ ἐγέλασαν, οὐκ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ Ἰούδα χαίροντες, ἀλλὰ τὸν Σατανᾶν χλευάζοντες, ὅτι ἕνα ἀπατήσας, τὰς μυριάδας τῶν πιστῶν ἠσφαλίσατο· ὕφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Τῶν ἀσεβῶν ἀναιρουμένων, οἱ δίκαιοι περίφοβοι γίνονται· καὶ ὁ Δίδυμος· οἱ πάνυ εὐλαβεῖς ὅταν μεταπίπτοντας ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν ἴδωσί τινας φόβον λαμβάνουσι μὴ τὰ αὐτὰ πάθωσιν.

τον (1) τοῦ Δωὴκ, ὡς ἀνωφελῆ καὶ ἄχρηςον· ἐπειδὴ εἰς τὸν κίνδυνόν του, τίποτε ὁ πλοῦτος δὲν τὸν ὠφέλησεν.

„ Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν „ τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τὸν ἑαυτόν του προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν οἱ ἐχθροὶ, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύονται, αὐτοὶ καὶ πόλεις ὁλοκλήρους ἐξολοθρεύουσι, καὶ κανένα δὲν λυποῦνται· ἐγὼ δὲ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐπιβουλευόμενος, θέλω διαφυλαχθῶ τόσον πολλὰ, ὥςε ὁποῦ νὰ φαίνωμαι, ὡσὰν μία ἐλαία κατάκαρπος, τῆς ὁποίας δὲν διαφθείρεται ὁ καρπός· θέλω δὲ φυλαχθῶ, ἐπὶ τῇ σκέπῃ πεφυτευμένος τοῦ Θεοῦ· καθὼς καὶ ἡ αἰσθητὴ ἐλαία διαφυλάττεται, πεφυτευμένη οὖσα ἐν τῷ κήπῳ· ἢ οἶκον Θεοῦ τὴν σκηνὴν ὀνομάζει· προφητεύωντας μὲ τοῦτο, ὅτι ἀφ' οὗ νικήσῃ τὸν Σαοὺλ, θέλει λαβῇ τὴν βασιλείαν· καὶ ἀκολούθως θέλει ἔχει ἐδικάς του τὰς πόλεις καὶ τὴν σκηνήν. (2)

„ Ἤλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς „ τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ „ αἰῶνος.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα, ὄχι εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς δύναμίν τινος· καθὼς ἤλπισεν ὁ ἀνωτέρω μουλαροβοσκὸς Δωὴκ· ἀλλὰ εἰς μοναχὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον δίδει εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἀδικοῦνται· ἐλπίζω δὲ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα, ὅταν ἔχῃ νὰ γένῃ ἡ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων τοῦ κάθε ἑνός. (3).

8: „ Ἐξομολογήσομαί σοι εἰς τὸν αἰῶνα „ ὅτι ἐποίησας.

Εὐχαριςῶ σοι, λέγει, πάντοτε Κύριε· ὅτι ἐποίησας ἐκδίκησιν: δηλαδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔξωθεν γὰρ τοῦτο πρέπει νὰ ὑπακούεται· ἐνδιάθετος δὲ εἶναι καὶ ἐγκάρδιος ἡ φωνὴ αὕτη, ὡς ἀπὸ βάθους ψυχῆς ἀναπεμπομένη· διὰ τοῦ ο καὶ εἶναι ἐλλειπὴς· συνειθίζουν γὰρ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐκδικοῦνται: ἤγουν βοηθοῦνται παρά τινος, νὰ προσφέρουν τοὺς λόγους των ἐλλειπεῖς· ἐπειδὴ ἡ πολλὴ χαρὰ, ὁποῦ ἔχουν, αὐτὴ ἀποκόπτει τὸ ἐπίλοιπον τοῦ λόγου των· ὅθεν καὶ πολλοὶ βλέποντες τοὺς ἐχθρούς

των

(1) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἠγάπησε γὰρ χρυσίον μᾶλλον ὁ προδότης λαβεῖν, ἢ βοηθὸν ἔχειν τὸν Ἰησοῦν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἑρμηνεία, ὁποῦ κάμνει ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· λέγων· „Δῆλόν ἐςι τὶ ἡμῖν ἡ τῆς ἐλαίας καρπογονία χαρίζεται, διὰ τοῦ δριμυτάτου μὲν ϗ πικροτάτου λυμοῦ, τοῦ κατ' ἀρχὰς ἐντρεφομένου τῇ ὀπώρᾳ, μετὰ τοῦτο δὲ τῆς καταλλήλου πεπάνσεώς τε ϗ γεωργίας εἰς ἐλαίου μεταβαλοῦσα φύσιν· ὅτι φωτὸς γίνεται ὕλη ϗ καμάτων λυτήριον, ϗ πόνων ἄνεσις, ϗ κεφαλῆς φαιδρότης, ϗ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῖς νομίμως ἀθλοῦσι συνεργεία· ὁ τοίνυν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πίςεως φυτευθεὶς κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ ὡς ἐλαία κατάκαρπος ῥιζωθεὶς, ϗ τὸ ἑδραῖον ϗ ἀμετακίνητον τοῦ κατὰ τὴν πίςιν ςερεώματος ἐν ἑαυτῷ βεβαιώσας, ϗ τὴν ἐλπίδα τοῦ θείου ἐλέου δι' εὐχαριςίας τῇ ἀπειρείᾳ τῶν αἰώνων συμπαρατείνας· ϗ οὕτω τὸ τῶν ἐλπίδων βέβαιον ἀμετάθετον ἔχων, ὡς μὴ κάμνειν τῇ ἀϊδιότητι τῶν αἰώνων τὸν πόθον συνεκτεινόμενος, ἀρετὴν φέρει, ἀλέξουσαν τοὺς ἐκ παθῶν ϗ ἁμαρτημάτων πόνους, ϗ τοὺς ἐπ' αὐτῇ λύουσαν πόνους, ϗ τρέφουσαν τὸ φῶς τῆς γνώσεως· ϗ ἄντικρυς ἐλαία ἐςὶ κατάκαρπος, μηδέποτε γυμνούμενος τῆς ἐλπίδος· ἀλλ' ἀεὶ θάλλουσαν ἔχων περὶ ἑαυτὸν τὴν τῆς πίςεως σωτηρίαν· οὕτω γὰρ τὸ ἀειθαλὲς τοῦ φυτοῦ μιμήσεται, ϗ τὸ πολύκαρπον δὲ αὐτοῦ ζηλώσει, ἄφθονον τὴν ἐλεημοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ παρεχόμενος· τήρει δὲ (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὅτι, ὅτε ταῦτα ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ φεύγων τὸν Σαοὺλ, οὐκ ἦν οὔτε ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἣν ἐνόμιζον οἱ Ἰουδαῖοι οἶκον εἶναι Θεοῦ, οὔτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ παρ' ἑτέροις τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο· ϗ ὅμως οὐκ ἠγνόει ἑαυτὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένον· οἶκον Θεοῦ νοῶν, τὸ εὐσεβὲς πολίτευμα, ἀθανασίαν ϗ ζωὴν αἰώνιον ποριζόμενος ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Διὰ δὴ ταῦτα μηδεὶς ὀκλαζέτω περὶ τοὺς ἀγῶνας φθάσας, ἀλλ' ἐναθλείτω ϗ ἐγκαλλωπιζέσθω τούτοις, περιμένων οὐ μόνον τοὺς μέλλοντας αὐτῷ δίδοσθαι ὑπὲρ τῶν ἄθλων στεφάνους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν ἐνταῦθα θεάσασθαι ἅλωσιν.

των νὰ λαμβάνουν καταδίκην, λέγουν ἐλλειπτικῶς ταῦτα· εἶδον· ἔδωκας: ἤγουν εἶδον τὴν ἐκδίκησίν μου· ἔδωκας δίκην· εἶπε δὲ τὸν ἀνωτέρω λόγον ὁ Δαβίδ, διὰ τὶ ἐπρογνώρισε τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ ἐπιβουλεύοντες αὐτὸν ἐχθροί του. (1)

„ Καὶ ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου· ὅτι χρη-
„ στὸν εναντίον τῶν οσίων σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σε προσμένω ἐκδικητὴν Κύριε· κατὰ περίφρασιν δὲ εἶναι ὁ λόγος· διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸν Θεὸν, ἐλάμβανε πολλαῖς φοραῖς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ ποιῶ, λέγει, διὰ τὶ τὸ ὄνομά σου, ἤτοι τὸ νὰ σὲ προσμένη τινὰς βοηθόν του, τοῦτο λέγω, εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἀφοσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὸ γράμμα ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἠμπορεῖ δὲ οὗτος νὰ λέγεται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐναντίον τοῦ Διαβόλου· ὅς τις ἀνομεῖ πάντοτε καὶ δολιεύεται κατ' ἐπάνω μας, ἕως ὁποῦ νὰ μετανασεύσωμεν καὶ νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦτο· ἤτοι ἕως θανάτου· σκήνωμα δὲ τοῦ Διαβόλου, εἶναι τὸ παραμόνευμα, ὁποῦ κάμνει τριγύρω εἰς τὴν καρδίαν μας· ῥίζωμα δὲ αὐτοῦ, εἶναι ἡ ςερεότης καὶ ἡ ἐπιμονὴ, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ νὰ μᾶς ἐνοχλῇ μὲ διαφόρους λογισμούς· θέλουν δὲ ἰδοῦν οἱ δίκαιοι τὴν ἧτταν καὶ κρημνισμὸν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ περισσότερον θέλουν φοβηθοῦν τὸν Θεὸν, ὅς τις βοηθεῖ ἐκείνους, ὁποῦ φοβοῦνται αὐτόν· ἄνθρωπον δὲ ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν Διάβολον· καθὼς θέλομεν ἑρμηνεύσομεν εἰς τὸν πρῶτον ςίχον τοῦ πεντηκοστοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ τὴν τροπολογικὴν ἔννοιαν ταύτην ἁρμοδίως θέλομεν νοήσομεν.

Ψαλ.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος οὕτω τὸ, ἐποίησας ἑρμηνεύει „ Οὐκ ἐγὼ φησιν ἐποίησα ἐμαυτὸν ἐλαίαν κατάκαρπον· ἀλλὰ σύ· παρὰ σοῦ γὰρ ἡ χάρις· διὸ οὐ παύσομαί σοι τὴν χάριν εἰδὼς, ϰ σοὶ ἐξομολογούμενος· εἶπε δὲ ϰ ὁ Ἡσύχιος „ Ἁρμόττει ταῦτα τὰ ῥήματα Πέτρῳ, εἰς ἀνάμνησιν ἐρχομένῳ τῆς οἰκείας ἀρνήσεως· ὅς τις ὡς ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ: τουτέςιν ἐν τῇ πίςει διηνεκῶς ἱςάμενος, εἰ καὶ πρὸς μικρὸν ὑπέςη τὸν καύσωνα τῆς ἀρνήσεως· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐξηράνθη· τῷ γὰρ δακρύῳ τῆς μετανοίας τὴν ῥίζαν ἐπότισε· διὰ τοῦτό φησιν ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐποίησας· τί ἐποίησας; ἔλεος, χρηςότητα, συμπάθειαν· ὅτι τὸν ἀρνησάμενον, κήρυκα τῶν μυςηρίων ἐποίησας· ςύλον τὸν σαλευθέντα κατέςησας· χρηςὸν δὲ τὸ τοῦ Ἰησοῦ ὄνομα οὐκ Ἰουδαίοις, οὐδὲ εἰδωλολατρείαν νοσοῦσιν· ἀλλ' ἐναντίον τοῖς ὁσίοις τῆς διὰ χάριτος δικαιωθεῖσι· παρὰ τούτοις γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ χρηςόν· τί γὰρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ προσηγορίας χρηςότερον; ὑπομενῶ δέ, διὰ τί; ἐπειδὴ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου οὐ μόνον τοῖς ὑπὲρ σοῦ ἀγῶσι μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἐγκαρτερήσω· ἀλλ' ὅτι ϰ χρηςόν· τουτέςι φιλάνθρωπον· τὸ δὲ ἐναντίον τῶν ὁσίων σου, ἀντὶ τοῦ πάρεςιν ἡ βοήθειά σου, ϰ φυλάξεις τοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου ἀθλοῦντας· τὸ ἀξιέραςον ὄνομά φησι, τοῖς ἐπιςαμένοις σε, ποθῶν ἀεὶ ϰ προσμένων, ϰ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν καρπούμενος· χρηςὸν γὰρ καὶ τριπόθητον τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις· ἀλλὰ τοῖς τῆς θεογνωσίας ἠξιωμένοις.

Ψαλμὸς ΝΒʹ.

1 Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελὲθ συνέσεως τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ιγʹ. Ψαλμόν. δύω ςίχους μόνον ἔχει περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνον, τοὺς ὁποίους μόνους θέλομεν ἑρμηνεύσομεν ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων ςίχων τὴν ἐξήγησιν ἐγράψαμεν εἰς τὸν ιγʹ. Ψαλμόν· οἱ δύο δὲ ςίχοι εἶναι παρακάτω ἐδῶ· διὰ νὰ μὴ φανῇ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ λάθος δύω φοραῖς ἀριθμήθη· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερωθῇ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ οἱ δύω οὗτοι Ψαλμοί, εἶναι ἕνας κατὰ τὴν ἐκφώνησιν καὶ προφορὰν τῶν λόγων, κατὰ τὴν ἔννοιαν ὅμως διαφέρουσι· διότι ἐκεῖνος μὲν κατηγορεῖ τὸν θυμὸν καὶ τὴν κακίαν τοῦ Σεναχηρεὶμ, καὶ τοῦ Ῥαψάκου, τὰ ὁποῖα ἔδειξαν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου· οὗτος δὲ ὁ Ψαλμὸς κατηγορεῖ τὴν κατὰ τοῦ Χριςοῦ λύσσαν τῶν Ἰουδαίων.

Ἐπειδὴ, ἂν ὁ Ψαλμὸς οὗτος δὲν ἐδιέφερε κατὰ τὴν ἔννοιαν ἀπὸ τὸν ιγʹ. δὲν ἤθελεν ἀριθμηθῇ δύω φοραῖς, καὶ νὰ δευτερωθῇ· καὶ νὰ λανθασθοῦν τόσον οἱ Ἑβραῖοι ἑβδομήκοντα, ὁποῦ τὸν μετέφρασαν, ὅσον καὶ οἱ πατέρες, ὁποῦ τὸν ἐξήγησαν· διότι καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν ἔχει ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν τοῦ ιγʹ. ἥτις εἰς τὸ τέλος μὲν πέμπει τοὺς ἀναγινώσκοντας, διὰ τὰς προφητείας ὁποῦ περιέχει κατὰ τῶν Ἰουδαίων, αἱ τινες ἐπληρώθησαν εἰς τὸ τέλος· ὑπὲρ Μαελὲθ δὲ γράφει, τὸ ὁποῖον δηλοῖ περὶ χορείας, τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περὶ, κατὰ μετάληψιν· τοῦτον γὰρ τὸν Ψαλμὸν ἀναγινώσκοντες ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ, χορεύομεν διὰ τὴν ἔκβασιν τῶν προφητευθέντων. (1) „ Ἀγαλλιάσεται γάρ φησιν Ἰακὼβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ· ὁποῖοι εἴμεθα ἡμεῖς ὁ νέος Ἰσραὴλ, καθὼς ἐν τῷ ιγʹ. Ψαλμῷ ἑρμηνεύσαμεν· τὸ δὲ συνέσεως διδάσκει, ὅτι οἱ ἀναγινώσκοντες τὸν παρόντα Ψαλμὸν, χρειάζονται νὰ ἔχουν σύνεσιν εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν, ὅτι οὗτος, ἀγκαλὰ καὶ κατὰ τὰ λόγια εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ιγʹ. Ψαλμὸν, ὅμως κατὰ τὰ νοήματα ἔχει διαφορὰν μυστηριώδη· λοιπὸν μόνους τοὺς δύω διαφορετικοὺς ςίχους πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν, τοὺς ὁποίους ἔχει παρακάτω ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν ιγʹ. ὡς εἴπομεν.

1:,, Εἰ-

(1) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἑρμηνεία, ὁποῦ κάμνει ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος „ Καὶ σὺ δὲ ὅταν ἀκούσῃς τῆς ἐπιγραφῆς συναπτούσης τὸ ὑπὲρ Μαελὲθ τῇ εἰς τέλος φωνῇ, τότε γίνωσκε διὰ τοῦ αἰνίγματος συμβουλήν σοι προσάγεσθαι. μὴ ἐγχαυνοῦσθαι τοῖς τῶν πειρασμῶν ἀγωνίσμασιν, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης βλέπειν· τοῦτο δέ ἐςι τὸ καταταχθῆναι τῇ ἀγγελικῇ χορίᾳ ἢ σὴν ψυχὴν, τῇ προσβολῇ τῶν πειρασμῶν ἐκκαθαρισθεῖσαν, καθάπερ τὴν τοῦ Λαζάρου ἀκούομεν· ἤθελε δὲ ἀπορήσει τινὰς, διὰ τί δύω φοραῖς γράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος; καὶ ἀποκρινόμεθα πρῶτον, ὅτι ἡ ἀθεΐα καὶ τὸ νὰ λέγῃ τινὰς, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς, εἶναι τόσον μεγάλη καὶ φοβερὰ ἁμαρτία

ὥςε

1: „ Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ
„ οὐκ ἔστι Θεός· διεφθάρησαν
„ καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομί-
„ αις. (1)

Τούτων τὴν ἑρμηνείαν ζήτει εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· τὸ δὲ ἐν ἀνομίαις, ὁποῦ ἔχει ἐδῶ, ἐκεῖ ἔχει ἐν ἐπιτηδεύμασιν.

„ Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν.

Εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμὸν ἔχει „ Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα.

2: „ Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν
„ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ
„ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν
„ Θεόν.
3: „ Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν·
„ οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν
„ ἕως ἑνός· (Ἐκεῖ ἔχει „ οὐκ ἔστι
„ ποιῶν χρηστότητα.)
4: „ Οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζό-
„ μενοι τὴν ἀνομίαν; οἱ κατεσθίον-
„ τες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου
„ τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο.
5: „ Ἐκεῖ ἐφοβήθησαν φόβον, οὗ οὐκ
„ ἦν φόβος.

Τὴν ἑρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων, ὅρα εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· ἐν ἐκείνῳ δὲ γράφεται, ἐδειλίασαν, ἐδῶ δέ, ἐφοβήθησαν.

„ Ὅτι ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀν-
„ θρωπαρέσκων.

ὥστε ὁποῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δὲν εὐχαριστήθη νὰ ἐλέγξῃ μόνον μίαν φορὰν τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν· ἀλλὰ ἐπαρακινήθη νὰ ἐλέγξῃ, νὰ θεατρίσῃ, καὶ νὰ σαϊτεύσῃ αὐτὴν δύω φοραῖς με διπλοῦς ἐλεγμοὺς, καὶ κατηγορίας, διὰ νὰ δείξῃ πόσον εἶναι θεοστυγὴς καὶ θεομίσητος ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἁμαρτίαν· ὁ δὲ Λιτῖνος προσθέττει ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ καὶ δευτέραν αἰτίαν ἤγουν ὅτι ὁ μὲν ιγ'. Ψαλμὸς προφητικῶς ἐγράφη περὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καὶ τῶν Βαβυλωνίων· οὗτος δὲ ἴσως ἐγράφη περὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς. προσθέττει ὁμοίως καὶ τρίτην, ὅτι ὁ μὲν ιγ'. Ψαλμὸς διαλαμβάνει περὶ τοῦ διεφθαρμένου κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους Δαβίδ· οὗτος δὲ, περὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ· προστίθημι δὲ ἐγὼ καὶ τετάρτην αἰτίαν ὅτι δύω φοραῖς ἐγράφη ὁ ἴδιος Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ ἀναφέρει τὰ διεφθαρμένα ἤθη τῶν πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπων, καθὼς ὁ Παῦλος αὐτὸν ἐκλαμβάνει· ἵνα οὖν δείξῃ πόσον ἀναγκαία ἦτον ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο δὶς ἀνέφερε τὴν διεφθαρμένην κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων, ἀναγκαίως τὸν σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀπαιτοῦσα.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ἡ περὶ τὰς ἐντολὰς διαφωνία, κατηγόρημα ἂν εἴη τῆς τοῦ Θεοῦ ἀρνήσεως, κατὰ τὸ, εἶπεν ὁ ἄφρων οὐκ ἔστι Θεός· οὗ καθάπερ τι σημεῖον καὶ ἔλεγχον ἐπιφέρει τὸ, διεφθάρησαν ἐν ἀνομίαις· σημαίνει γὰρ διὰ τούτων ὁ λόγος τὴν ἔκπτωσιν τῶν περὶ Θεοῦ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ τὸν δυσσεβῆ καὶ ἄθεον λογισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος ἁπάσης πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιφανείας ἐπικρατήσαντα· καὶ δείκνυσιν ὥσπερ χαρακτῆρα τῆς τοιαύτης ἀσεβείας, κατὰ τὸ λεληθὸς ἐμφωλευούσης τῇ ψυχῇ, τὴν κακῶς ὀλλυμένην κακίαν· καὶ ὡς διέφθειραν τὰ σπαρέντα ἐν αὐτοῖς ὑγιῆ περὶ Θεοῦ σπέρματα, καὶ τῇ τῶν βδελυρῶν εἰδώλων λατρείᾳ ἑαυτοὺς παραδεδώκασι, τὴν ἀσέβειαν διελόμενοι εἴς τε τὴν παντελῶς ἀθεΐαν καὶ πολυθεΐαν· καὶ τὰ ἀκόλουθα δρῶντες τοῖς ἀθέοις καὶ ἐνδιαστρόφοις αὐτῶν ἐπιτηδεύμασιν, εἰς πᾶν εἶδος μοχθηρίας περιπεπτώκασιν· οὕτως ἐκβαλόντες τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς τὴν εὐσέβειαν οἱ ἄφρονες: ἤγουν ἄθεοι, συνεκβεβλήκασιν αὐτῇ ὡς βασιλίδι πᾶσαν ἀρετήν· καὶ πείσαντες ἑαυτοὺς μηδένα τοῖς τῆς κτίσεως οἴαξιν ἐφεστάναι, ἀδεῶς πᾶν ὁ,τιοῦν δεδράκασιν ἔκτοπον· λέγει δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος „ Πῶς δὲ ἄφρων λέγει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: ἤγουν λογίζεται τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν μὴ εἶναι; διαφθαρεὶς καὶ βδελυχθεὶς ἐν τοῖς τοιούτοις τῆς διανοίας ἐπιτηδεύμασι· φθορὰ γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ διάλυσις τοῦ συνεστῶτος, ἡ τοῦ ὄντος ἀπόπτωσις· πῶς γὰρ ἄν τις ἐν τῷ εἶναι εἴη, μὴ ἐν τῷ ὄντι ὤν; πῶς δ' ἄν τις μένει ἐν τῷ ὄντι, μὴ πιστεύων τῷ ὄντι ὅτι ἐστίν; ὁ δὲ ἀληθῶς ὢν Θεὸς, ἐστὶ πάντως· καθὼς τῷ μεγάλῳ Μωϋσεῖ ἡ ὀπτασία τῆς θεοφανείας μεμαρτύρηται· ὁ οὖν ἐκβάλλων τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι, ἐκ τοῦ ἐκεῖνον μὴ εἶναι λέγειν, ἑαυ-

Ἀνθρωπαρέσκους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους· τὸ ὁποῖον τοῦτο ὄνομα καὶ ὁ Χριςὸς ὠνείδισε πολλάκις εἰς αὐτοὺς, ὑποκριτὰς ὀνομάζων, καὶ κατ' ὄψιν κρίνοντας· ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκειαν γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι κινούμενοι ἔλεγον πρὸς ἀρέσκειαν καὶ θεραπείαν τοῦ Καίσαρος· „ Πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι· καὶ πάλιν „ Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰμὴ Καίσαρα· (Ἰω. ιθ'. 14.) καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον δὲ ἔλεγον „ Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· (Ἰω. ιθ'. 12.) τούτων λοιπὸν τῶν ἀνθρωπαρέσκων Ἰουδαίων τὰ κόκκαλα: ἤτοι τὰς φυλὰς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων συνίςαται τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα συνίςαται τὸ σῶμα· τούτων, λέγω, τὰς φυλὰς διεσκόρπισε καὶ διέσπειρεν ὁ Θεὸς, εἰς τὸ νὰ εἶναι δοῦλοι καὶ ὑποκείμενοι κάθε ἔθνους· ἢ καὶ ὅταν διεφθάρησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὰ ἅρματα τῶν Ῥωμαίων, διεσπαράχθησαν τὰ νεκρὰ σώματα καὶ κόκκαλα αὐτῶν, ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς γύπας, καὶ τὰ σαρκοβόρα πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ· (1)

„ Κατησχύνθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξου-
„ δένωσεν αὐτούς."

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, ἔγιναν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη αἰσχύνη καὶ ἐντροπὴ· μὲ τὸ νὰ ζοῦν ζωὴν δυσυχεςάτην καὶ κακοδαιμονεστάτην, γενόμενοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου οἱ πλέον βαρυσυμφορώτεροι· τοῦτο δὲ τὸ ἔπαθον, διὰ τὶ ὁ Χριστὸς τοὺς ἐξουδένωσε καὶ τοὺς ἔκαμεν ὄνειδος εἰς ὅλον τὸν κόσμον. (2)

6: „ Τίς δώσει ἐκ Σιὼν τὸ σωτήριον τοῦ
„ Ἰσραήλ; ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θε-
„ ὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐ-
„ τοῦ· ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐ-
„ φρανθήσεται Ἰσραήλ.

Τὴν ἑρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων, ὅρα εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· τοῦτο δὲ ὁποῦ ἔχει ὁ παρὼν Ψαλμὸς „ Ἐν τῷ ἐπιςρέψαι τὸν Θεὸν, ἐκεῖ γράφεται, ἐν τῷ ἐπιςρέψαι Κύριον.

Ψαλ-

τοῦ τὸ εἶναι διέφθειρεν, ἔξω τοῦ ὄντως γενόμενος· οὐκοῦν τὸ λογίσασθαι μὴ εἶναι Θεὸν, μηδὲ προνοεῖν, αἴτιον γέγονε τοῦ διαφθαρῆναι ἡμᾶς ἐν ἀνομίαις· ὁ δὲ διεφθαρμένος βίος βδελυκτοὺς ϗ θεοςυγεῖς ἀπειργάσατο· ϗ διὰ τοῦτο ἔδει τὸν ἰατρὸν ἐλθεῖν τὸν τὰς διαφθορὰς ἡμῶν ἰασόμενον, ϗ τοὺς ἐβδελυγμένους οἰκειωσόμενον· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Τίνος γὰρ ἦν τοῦτο; ἀλλ' ἢ ἄφρονος, περὶ οὗ ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν „ Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια φρονήσει (Ἡσ. λβ'. ς'.) ποῖα ταῦτα; ὅτι φαῦλά τινα ϗ ἄτοπα ἐργαζόμενοι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν βλέποντες, δέον εὐχαριςεῖν καὶ δοξάζειν ὡς χρηςὸν ϗ ἀνεξίκακον, εἰς παραφροσύνην ἐκτρέπονται, οὐ νομίζοντες Θεὸν ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα, ἀκρίτως δὲ ϗ αὐτομάτως φέρεσθαι· ἄριςα δὲ εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος „ Ὁ κακῶς περὶ Θεοῦ φρονήσας, ϗ εἰς τὴν ἄλλην ἔρχεται κακίαν· τὴν γὰρ εὐσέβειαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐκβαλὼν, συνεκβέβληκεν αὐτῇ πᾶσαν ἀρετὴν ἀκολουθοῦσαν ὡς βασιλίδι τῇ εὐσεβείᾳ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι ϗ τὸν Ῥαψάκην ἀνθρωπάρεσκον ὀνομάσας, ὃς ἐξ Ἑβραίων φὺς βλασφήμους λόγους κατὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἠκόντισε, ταύτῃ τοὺς Ἀσσυρίους θεραπεύειν οἰόμενος· ὡς καί τινες ἀφέντες τὸν Θεὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκατελείφθησαν, οἱ κατὰ Ἰουλιανόν φημι τὸν παραβάτην, τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ποῖα ὀςᾶ φησι; τὰς δογματικὰς τῶν Ἑλλήνων ϗ ἀσεβῶν δυνάμεις, ἃς ταῖς ἰδίαις ἐνέθηκαν συγγραφαῖς... ἤρεσαν μὲν γὰρ τῇ τῶν λέξεων λαμπρότητι, καὶ τῇ τῶν λόγων συνθήκῃ· διὰ τοῦτο γὰρ αὐτοὺς ϗ ἀνθρωπαρέσκους καλεῖ· ἀλλ' ἡ τῶν παρ' αὐτοῖς δογμάτων δύναμις, ἥτις διὰ τῶν ὀςέων σημαίνεται· κατηφάνιςαι παντελῶς, ἄπρακτον αὐτὴν ἀποφαίνοντος τοῦ Χριςοῦ, ϗ ἐξουδενοῦντος αὐτούς: δηλονότι τοὺς τὰ Ἑλλήνων συγγεγραφηκότας.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΓ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, συνέσεως, τῷ Δαβίδ· ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς
„ Ζιφαίους, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαοὺλ „ Οὐκ ἰδοὺ
„ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν;
„ (Α΄· Βασιλ. κγ. 19·

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγεν καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν ἔρημον τὴν καλουμένην Ζίφ· οἱ Ζιφαῖοι λοιπὸν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην, ὑπεκρίθησαν μὲν, πῶς εἶναι φίλοι μὲ τὸν Δαβίδ, ἐμήνυσαν ὅμως κρυφίως εἰς τὸν Σαοὺλ, πῶς εὑρίσκεται ὁ Δαβὶδ κρυμμένος εἰς αὐτούς· τότε ὁ Σαοὺλ συναθροίσας ςράτευμα, ἐπῆγε κατὰ τοῦ Δαβίδ· ἐπειδὴ δὲ ἠκολούθησε καὶ ἔγινεν ἐκεῖ πόλεμος ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, ἐγύρισεν ὀπίσω ὁ Σαούλ· (1) ὅθεν ὁ Δαβὶδ φυγὼν καὶ λυτρωθεὶς ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ Σαοὺλ, συνέγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν εὐχαριςήριον εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὶ μὲ τὴν εὐμήχανον πρόνοιάν του, διεσκέδασε τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐπιβουλὴν τῶν Ζιφαίων· διὰ τοῦτο καὶ καὶ ἐν ὕμνοις ἐπιγράφεται· λέγει γὰρ ἐν αὐτῷ· „ Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου Κύριε, ὅτι ἀγαθόν, ὅτι ἐκ πάσης θλίψεως ἐῤῥύσω με· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ ἡ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ περιεχομένη προφητεία, ἐπλησίαζεν διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· προεφήτευσεν γὰρ εἰς αὐτὸν, τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ τοῦτον ἐπιβουλεύοντες, εἰπὼν „ Ἀποςρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου· καὶ πάλιν „ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου· τὰ ὁποῖα ταῦτα ῥητὰ θέλομεν ἐξηγήσομεν καθαρῶς εἰς τὸν τόπον τους· συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται· ὅτι συνετοῦ ἀνδρός εἶναι ἴδιον, τὸ εἰς τοιοῦτον καιρὸν κινδύνων, νὰ ὑμνῇ καὶ νὰ εὐχαριςῇ τὸν Θεὸν, καὶ τοῦτον νὰ ἐπικαλῆται ὡς κριτὴν καὶ ἐκδικητὴν τῶν αὐτὸν ἐπικαλουμένων.

Ὁ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἠθικώτερον δὲ οἱ τῇ στενῇ τῆς αὐχμώδους διαβάσεως προσκαθήμενοι δαίμονες, ὅταν κωλῦσαι τὴν διὰ τοῦ ςενοῦ πορείαν ἡμῶν ἀδυνατήσωσι, τότε πάλιν πρὸς τὸν Σαοὺλ ἀνατρέχουσι, τὸν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν λυπούμενοι (ἤτοι τὸν Σατανᾶν·) πάντως δὲ ὁ τὴν ἱςορίαν οὐκ ἀγνοῶν, οἶδε ςενὸν καὶ αὐχμώδη τόπον ἐν τῷ μέρει τούτῳ μνημονευόμενον· διὰ δὲ τῆς ἀπεςενωμένης ὁδοῦ, τὴν Εὐαγγελικὴν ἐκείνην τῆς Βασιλείας ὁδὸν ἐνοήσαμεν, ἣν κωλύουσι μὲν οἱ Ζιφαῖοι : τουτέςι τὸ ἀλλόφυλον τῶν Δαιμόνων Ἔθνος, οἱ ὑπηρέται τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως· εὑρίσκουσι δὲ ὀλίγοι οἱ τὴν πλατεῖαν ἀποςρεφόμενοι· ἔχει δὲ ἡ λέξις τῆς ἱςορίας οὕτως· οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν, ἐν Μεσσαρᾷ· ἐν τοῖς ςενοῖς ἐν τῇ Καινῇ ἐν τῷ βουνῷ; (Α΄. Βασιλ. κγ΄. 19.) ἀληθῶς γὰρ τῇ ςενῇ ταύτῃ οἱ κατὰ Θεὸν ζῶντες ἐναπεκρύπτονται· δείκνυσι δὲ ταύτην ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἡ Καινὴ Διαθήκη, δι' ἧς ἐςι πρὸς τὴν ἀκροτάτην κορυφὴν τοῦ ὄρους ἀνελθεῖν, ἣν βουνὸν ὀνομάζει ὁ λόγος τῆς ἱςορίας· ὅταν οὖν τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἀνεμποδίςως παρέλθωμεν, Ζιφαῖοι τῷ τυράννῳ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν καταμηνύουσιν· ἡμεῖς δὲ τῷ ὀνόματι τοῦ σεσωκότος τὴν δυναςείαν τῆς εἰς τὸ καλὸν πίςεως ἡμῶν ἀνατίθεμεν λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· καὶ τὰ ἑξῆς.

1: „ Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶ-
„ σόν με.

Σῶσόν με, λέγει, ὦ Κύριε, διὰ τὸ ἐδικόν σου ὄνομα· ἤγουν, διὰ τὶ ἐσὺ ὀνομάζεσαι Σωτὴρ καὶ δίκαιος· σῶσόν με δὲ, ἀκόμη καὶ ἀκόμη· ἤγουν παντελῶς καὶ μὲ ὅλην τὴν τελειότητα· διὰ τὶ ἀπὸ κάθε μέρος ἐπιβουλαὶ πολλαὶ περιεκύκλωσάν με. (1)

„ Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, εἶσαι δυνατὸς, διὰ τοῦτο ἐγὼ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλεις μὲ κρίνεις μαζὶ μὲ τὸν Σαοὺλ, ὁποῦ καταδυναστεύει τὴν ἐδικήν μου ἀσθένειαν· καὶ θέλεις κάμῃς ἐκδίκησιν εἰς ἐμέ· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ κρινεῖς με· διὰ τὶ συντάσσεται ἐδῶ μὲ αἰτιατικὴν, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ δοτικήν: ἤγουν κρινεῖς μοι ὡς καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔχει· ἤτοι ποιήσεις μοι κρίσιν καὶ ἐκδίκησιν· τὸ γὰρ κρινεῖς με μὲ αἰτιατικὴν, σημαίνει κυρίως τὸ κατακρινεῖς με. (2)

2: „ Ὁ Θεὸς εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς
„ μου· ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στό-
„ ματός μου.

Τὸ εἰσάκουσον καὶ τὸ ἐνώτισαι, καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, φαίνονται μὲν, ὅτι δὲν ἔχουν διαφοράν· ἀλλὰ σημαίνουσιν ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν δεήσεως· ἔτζι γὰρ παρομοίως εἶπε καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δ'. Ψαλμοῦ, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ε'. καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ις'. καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους· οἱ φιλοπονώτεροι ὅμως εὑρίσκουν, πῶς ἔχουν διαφορὰν τὰ τοιαῦτα ῥήματα· ἠμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι προσευχὴν μὲν ἐδῶ λέγει, τὴν κατὰ νοῦν καὶ νοεράν· ῥήματα δὲ στόματος, τὴν διὰ χειλέων καὶ στόματος προφερομένην ἱκεσίαν: ἤτοι καθὼς εἶναι τὸ ἀνωτέρω: ἤγουν τὸ, ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὅμοια. (3)

3: „ Ὅτι ἀλλότριοι ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμὲ,
„ καὶ κραταιοὶ ἐζήτησαν τὴν ψυχήν
„ μου.

Ἀλλοτρίους καὶ κραταιοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀρκεῖ μοί φησι πρὸς ἀσφάλειαν ἡ τοῦ σοῦ ὀνόματος κλῆσις· οὕτω ϗ οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι τὰ μεγάλα εἰργάζοντο θαύματα· „ Ἐν τῷ ὀνόματι γάρ φησι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγειραι ϗ περιπάτει· ἄλλος δὲ λέγει· ὥσπερ ἐστί τινα ὀνόματα ϗ ῥήματα ἐν ταῖς κατὰ τῶν ἰοβόλων ἑρπετῶν ἐπῳδαῖς, τοσαύτην ἐμφαίνοντα δύναμιν, ὡς κατακοιμίζειν, ἢ νεκροῦν τὰ φοβερώτερα τῶν ἑρπυστικῶν· οὕτω ϗ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἡγήσατο περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν· ματαία γὰρ πᾶσα ἡ παρ' ἀνθρώπου σωτηρία· τὸ ὄνομά σου φησὶ μόνον, τὸ φοβερὸν, τὸ παντοδύναμον, εἰς ἐμὴν σωτηρίαν ἐπικέκλημαι· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Μὴ διὰ πράξεις φησίν· οὐδὲ γὰρ ἀξιοχρέους ἔχω· μὴ διὰ πατέρων εὐγένειαν· ἄλλος γὰρ ἄλλον διασῴζειν οὐ δύναται· ἀλλ' ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· τοῦτο γὰρ σωτηρία διηνεκὴς ϗ ἄσυλος ἵσταται· εἰ γὰρ λῃσταῖς τινες, ἢ βαρβάροις περιπεσόντες, εἶτα ὄνομα δυναστῶν παραγαγόντες, ὡς ἐκείνων οἰκεῖοι τοὺς κινδύνους ἐκφεύγουσι: πῶς οὐ πολὺ μᾶλλον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς δαιμόνων σῳζόμεθα;

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος „ Ἐν τῇ δυνάμει σου εἶπε: τουτέστιν ἐν τῷ Υἱῷ· δύναμις γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· οὐκ εἰς κρίσιν δὲ ϗ κόλασιν ἐλθεῖν εὐχόμεθα λέγοντες, κρινεῖς με· ἐπιθυμοῦντες δὲ μᾶλλον ὅσιον τοῖς καθ' ἡμᾶς δικαστὴν γενέσθαι τὸν κριτήν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριός φησι· λέγει τοίνυν πρὸς Θεὸν, ὁ τῆς αὐχμώδους τε ϗ στενῆς ἐπιβὰς ϗ φυγαδεύσας τὸ τῶν Ζιφαίων, (ἤτοι τῶν δαιμόνων·) συγκρότημα, ὅτι ἐν τῷ σῷ ὀνόματι γέγονεν ἡμῖν ἡ σωτηρία, ϗ ἐν τῇ δυναστείᾳ σου, ἡ ἐν τῷ καλῷ κρίσις τὴν ἰσχὺν ἔχει· ϗ εἰσαεὶ ταῦτα γενήσεται· Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „ Κρῖσιν, οὐχ ἵνα κατακριθῶμεν, ἀλλ' ὥστε ἐλευθερωθῆναι τοῦ τυραννοῦντος βούλεται· διόπερ ἐν δυναστείᾳ κριθῆναι προσηύξατο· ἵνα τοῦ ἀντιδίκου, εἴτε τοῦ αἰσθητοῦ, εἴτε τοῦ νοητοῦ, τῇ δυναστείᾳ τοῦ Θεοῦ χειρωθέντος, ἡμεῖς γενώμεθα τῶν ἐπηρεαζόντων ἀλλότριοι.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος φάσκει „ Οὐδὲν ὅπλον πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὑπὲρ τὴν εὐχὴν ἰσχυρότερον ἔχομεν, μόνον ἐὰν ἄξια τοῦ Θεοῦ προσευξώμεθα· ὅπερ ὁ Προφήτης ἑαυτῷ συνειδὼς, ἐνωτίσασθαι τὸν Θεὸν τὰ ῥήματα τοῦ στόματος βούλεται· ἵνα διαγνοὺς ὅτι οὐδὲν ἀνθρώπινον ζητεῖ, τὴν θυσίαν τῆς προσευχῆς προσδέξηται.